

**CORNELIUS
RYAN**

**A LEGHOSSZABB
NAP**

CORNELIUS RYAN

A LEGHOSSZABB NAP

1944. JÚNIUS 6.

FORDÍTOTTA

RÉVFY TIVADAR

SZAKMAILAG ÁTNÉZTE

BORUS JÓZSEF

CORNELIUS RYAN

A LEGHOSSZABB NAP

1944. JÚNIUS 6.

EURÓPA KÖNYVKIADÓ
BUDAPEST 1985

Cornelius Ryan

The Longest Day

June 6, 1944

New York, Simon & Schuster, 1959

Copyright © 1959 by Cornelius Ryan

„Higgye el, Lang, a partraszállás első huszonnégy órája döntő lesz... Németország sorsa akkor dől el... a szövetségeseknek is, a németeknek is az lesz a leghosszabb nap.”

**Erwin Rommel tábornagy
a segédtsíkjéhez 1944. április 22-én**

ELŐSZÓ

1944. JÚNIUS 6. KEDD. D-NAP

Az Overlord hadművelet, a szövetségesek európai partraszállása pontosan 1944. június 6-án éjfél után tizenöt perccel kezdődött, annak a napnak első órájában, melyet ezentúl D-napként ismer majd a világ. Azokban a percekben az amerikai 101. és 82. légiszállítású hadosztály néhány különlegesen összeválogatott ejtőernyős katonája kiugrott a repülőgépéből Normandia fölött a holdfényes éjszakában. Öt perccel később és nyolcvan kilométerrel arrább a brit 6. légiszállítású hadosztály egy kis csapata ereszkedett le. Ők voltak a jelzők, azok a katonák, akik azt a feladatot kapták, hogy fényekkel kitűzzék a leugrási övezeteket az őket hamarosan követő ejtőernyősök és a vitorlázógépeken szállított gyalogság számára.

A szövetséges ejtőernyős egységek világosan megjelölték a normandiai hadszíntér szélső határait. Közöttük húzódott, végig a francia tengerparton, az öt inváziós partszakasz: az Utah, az Omaha, a Gold, a Juno és a Sword. A kora hajnali órákban, miközben az ejtőernyősök Normandia sötét sövényei között harcoltak, a legnagyobb hajóhad, melyet valaha látott a világ, gyülekezni kezdett e partok előtt: majdnem ötezer hajó szállított több mint kétszázezer katonát, tengerészt és a partvédelem katonáit. A támadás reggel fél 7-kor kezdődött, hatalmas légi és haditengerészeti bombázás és tüzérségi össz-tűz előkészítése után, az invázió első hullámában néhány ezer katona gázolt ki a partra.

Ami itt következik, az nem hadtörténet. Egyes emberek története: a szövetséges hadsereg katonáié, az ellenségé, akik ellen harcoltak, és polgári személyeké, akik belekeveredtek a D-nap véres forgatagába. Ezen a napon kezdődött el a csata, amely véget vetett Hitler világuralomra törő tébolyult játszmájának.

ELSŐ RÉSZ

A VÁRAKOZÁS

A falu csendes volt a nyirkos júniusi reggelen. Neve La Roche-Guyon, s mintegy tizenkét évszázada immár zavartalan nyugalomban pihen a lustán elnyúló nagy Szajna-kanyarban, úgy félúton Párizs és Normandia között. Hosszú éveken át csak afféle megállóhelyként ismerték, melyen az emberek átutaztak valahova egészen máshová. Az egyetlen dolog, ami megkülönböztette a többi helységtől, a kastély volt: a La Roche-foucauld hercegek fészke. S éppen ez, a falu mögött elterülő dombok háttéréből kiemelkedő kastély vetett véget La Roche-Guyon békés nyugalmának.

Ezen a szürke reggelen a kastély körvonalai az egész környék fölött rajzolódtak ki, hatalmas kövei csillogtak a nedveségtől. Kis híján 6 óra volt már, de a két nagy, macskaköves díszudvaron még semmi sem moccan. A kapukon kívül szélesen és üresen tátongott a főutca, a faluban a piros tetejű házak ablakain a redőnyök még le voltak engedve. La Roche-Guyonban csend honolt – olyan nagy volt a csend, hogy a helység elhagyottnak tetszett. Ez azonban megtévesztő volt. A lehúzott redőnyök mögött az emberek alig várták, hogy megszólaljanak a harangok.

6 órakor a kastély melletti tizenötödik századi Szent Sámson-templomban imára szólítanak a harangok. Békésebb időkben ez egyszerű dolgot jelzett: az emberek keresztet vetettek, és rövid imába merültek. De most a harangszó sokkal többet jelentett egy röpke ájtatosságnál. Ma reggel a megkonduló harangok az éjszakai kijárási tilalom végét és a német megszállás 1451. napjának a kezdetét jelzik.

La Roche-Guyont mindenfelé őrszemek vigyázták. Görnyedten álltak terepszínű köpenyükben a kastély mindkét kapuján belül, a falu két végén emelt utakadályoknál, a géppuskaállásokban, melyeket a dombok mészkőszikláinak mögött és egy omladozó, régi torony romjánál helyeztek el, a kastély

fölött emelkedő legmagasabb dombon. Onnan föntről a géppuskások jól láthattak mindent, ami csak moccant a megszállt Franciaországnak ebben a legsúlyosabban megszállt falujában.

Az idilli külső mögött La Roche-Guyon valójában börtön volt, hiszen az 543 lakos mindegyikére több mint 3 német katona jutott a falun belül és a környéken is. E katonák egyike volt Erwin Rommel tábornagy, a B hadseregcsoport főparancsnoka, amely a németek nyugati haderejének legerősebb részét képezte. Főhadiszállását a La Roche-Guyon-i kastélyban üttötte fel.

Itt készült az erélyes, elszánt Rommel a második világháború döntő, ötödik évében, hogy megvívja pályafutásának legelkeseredettebb csatáját. Parancsnoksága alatt több mint félmillió ember foglalta el erődszerű állásait egy rendkívül hosszú, mintegy nyolcszáz kilométeres partszakaszon, a hollandiai gátaktól a Bretagne-félsziget Atlanti-óceán mosta partjaiig. Főereje, a 15. hadsereg a calais-i szoros vidékére összpontosult, arra a pontra, ahol a Csatorna Franciaország és Anglia között a legkeskenyebb.

A szövetségesek bombázói éjszakáról éjszakára támadták ezt a területet. A 15. hadsereg bombázásoktól meggyötört veteránjai kesernyésen tréfálkoztak, mondván, hogy a 7. hadsereg normandiai zónája üdülőhely az övékhöz képest. Oda még alig hullott le bomba.

Rommel csapatai hónapok óta várakoztak a parti akadályok és aknamezők fantasztikus dzsungle mögött létesített beton-erődekben. A kékesszürke Csatornán azonban nem mutatkoztak hajók. Semmi sem történt. Ezen a homályos és békés vasárnap reggelen a szövetségesek inváziójának a legcsekélyebb jeleit sem észlelték La Roche-Guyonban. 1944. június 4-e volt.

Rommel egyedül ült abban a földszinti teremben, melyet irodának használt. Hatalmas reneszánsz íróasztal mögött, egyetlen asztali lámpa fényénél dolgozott. A szoba nagy volt,

magas mennyezetű, csak az egyik falat borította egy kopottas gobelin. A másíkról François de La Rochefoucauld hercegnek, a *Maximák* tizenhetedik századi írójának, a jelenlegi herceg ősenek gőgös arca tekintett le nehéz aranykeretéből. Néhány szék állt szerte a szobában a fényesre lakkozott parkettán, vastag függönyök fedték az ablakokat, de alig volt más.

Kiváltképpen nem volt semmi Rommellal kapcsolatos a szobában, kivéve őt magát. Nem tartott fényképet a feleségéről, Lucie-Mariáról, sem tizenöt éves fiáról, Manfredről. Nyomát sem lehetett látni semminek, ami a nagy győzelmekre utalt volna, melyeket az észak-afrikai sivatagban aratott a háború kezdeti szakaszában, vagy a díszes marsallbotra, melylyel Hitler hadúri kegye 1942-ben ajándékozta meg. (Rommel csak egyszer használta a negyvenöt centi hosszú, másfél kiló súlyú, vörös bársonnyal bevont aranypálcát, rajta az aranyasokkal és a fekete horogkeresztekkel: azon a napon, amikor megkapta.) Még csak egy térképet sem lehetett látni, amely mutatta volna csapatainak helyzetét. A legendás „sivatagi róka” visszahúzódnak és szürkébbnek látszott, mint valaha. Kisétálhatott volna ebből a szobából anélkül, hogy személyes nyomot hagyott volna maga után.

Bár az ötvenegy éves Rommel idősebbnek látszott évei számánál, éppoly fáradhatatlan volt, mint azelőtt. Senki sem emlékezett a B hadseregcsoporthál egyetlen éjszakára sem, amikor többet aludt volna őt óránál. Ma reggel, szokás szerint, már 4 óra előtt felkelt. Most ő is türelmetlenül várta a 6 órát. Akkor fog reggelizni törzsével együtt, és utána indul Németországba.

Ez lesz Rommel első hazautazása hónapok óta. Autóval fog menni; Hitler szinte lehetetlenné tette főtisztjei számára a repülőutat, mert kikötötte, hogy csak „hárommotoros repülőgéppel mehetnek és... mindig vadászrepülő-kísérettel”. Rommel különben sem szeretett repülni, így hát a nagy fekete, leereszthető tetejű Horch gépkocsival fogja megtenni a nyolcórás utat az Ulm melletti Herrlingenbe.

Kívánta már az utazást, mégis nehezen szánta rá magát. Rommel vállát roppant felelősség nyomta: a szövetségese

támadásának visszaverése rögtön a megindulásának pillanatában. Hitler Harmadik Birodalmát egyik csapás a másik után érte. A szövetségesek bombázói éjjel-nappal támadták Németországot, Oroszország hatalmas erőkkkel benyomult Lengyelországba, szövetséges csapatok álltak Róma kapujában – a Wehrmacht nagy hadseregeit mindenütt viaszszórították és pusztították. De Németország még messze volt a vereségtől, a szövetségesek inváziója lesz majd a döntő csata. Nem kevesebb forgott kockán, mint Németország jövője, és ezt senki sem tudta jobban, mint Rommel.

Ma reggel azonban hazakészült. Már hónapokkal ezelőtt abban reménykedett, hogy néhány napot június elején Németországban fog tölteni. Több oka is volt, amiért azt hitte, hogy most mehet, és – bár ezt sohasem ismerte volna el – nagyon nagy szüksége is volt pihenésre. Néhány nappal korábban telefonált felettesének, az idős Gerd von Rundstedt tábornagynak, a nyugati főparancsnoknak. Szabadságot kért az utazásra, és kérését azonnal teljesítették. Azután udvariasági látogatást tett von Rundstedt saint-germain-en-laye-i főhadiszállásán, Párizs mellett, hogy formálisan is elbúcsúzzon. Mind von Rundstedt, mind vezérkari főnöke, Günther Blumentritt altábornagy megdöbbsen a túlhajszolt Rommel láttán. Blumentritt sohasem felejtette el, hogy „Rommel fáradtnak és hajszoltnak látszott... olyan embernek, akinek nagy szüksége van rá, hogy néhány napot otthon töltsön a családjával”.

Rommel tényleg hajszolt és ideges volt. Attól a naptól fogva, hogy 1943 vége felé Franciaországba érkezett, elviselhetetlen teherként nehezedett rá az, hol és hogyan szálljon szembe a szövetségesek támadásával. Mint mindenki az inváziós fronton, ő is a várakozás őrző feszültségében élt. Folyton az a gondolat gyötörte, hogy neki kell kitalálnia a szövetségesek valószínű szándékait – hogyan fogják megindítani a támadást, hol fogják megkísérelni a partraszállást, és mindenekelőtt: mikor.

Csak egyvalaki tudta, hogy Rommel milyen feszültségben él. Feleségét, Lucie-Mariát a bizalmába avatta. Nem egészen négy hónap alatt több mint negyven levelet írt neki, és minden

levélben új változatát adta a szövetségesek várható támadásának.

Március 30-án ezt írta: „Most, hogy március a végéhez közeledik, anélkül hogy az angolszászok elindították volna támadásukat . . . kezdem azt hinni, hogy elveszítették a bizalmat a saját ügyükben.”

Április 6-án: „Itt a feszültség napról napra nő . . . Valószínű, hogy már csak hetek választanak el bennünket a döntő eseményektől . . .”

Április 26-án: „Angliában rossz a közhangulat . . . egyik sztrájk a másikat követi, és az olyan felkiáltások, mint »le Churchill-lel és a zsidókkal«, no és a békekövetelések egyre hangosabbak lesznek . . . ezek rossz előjelek egy ilyen kockázatos támadás előtt.”

Április 27-én: „Most már látható, hogy a britek és az amerikaiak nem lesznek szívesek a közeli jövőben érkezni.”

Május 6-án: „Még mindig semmi jele a briteknek és az amerikaiaknak. Minden nappal, minden héttel . . . erősebbek leszünk . . . Bizalommal eltelve várom a harcot . . . talán május 15-én, talán a hónap végén fog bekövetkezni.”

Május 15-én: „Már nem mehetek nagyobb [ellenőrző] útra . . . mert az ember sohasem tudhatja, mikor kezdődik a partraszállás. Azt hiszem, már csak néhány hét van hátra, míg a dolgok itt nyugaton is elkezdődnek.”

Május 19-én: „Remélem, most gyorsabban haladhatok a terveimmel, mint eddig . . . fogalmam sincs, tudok-e júniusban szorítani egypár napot, hogy elmenjek innen. Jelenleg erre semmi esély.”

Pedig végül mégis volt esély. Az egyik ok, amiért Rommel a mostani távozás mellett döntött, a szövetségesek szándékaival kapcsolatos saját értékelése volt. Ott feküdt előtte az írásztalon a B hadseregcsoportheti jelentése. Ezt az aprólékos gonddal összeállított értékelést másnap délben von Rundstedt tábornagy, vagy ahogyan a katonai nyelvhasználat általában ismerte, az OB West (Oberbefehlshaber West – nyugati főparancsnok) főhadiszállására kellett küldeni. Onnan aztán további simítások után az egész hadszíntérről szóló általános helyzetjelentés részeként Hitler főhadiszállására továbbított-

ták, az OKW-hoz (Oberkommando der Wehrmacht – a véderő főparancsnoksága).

Rommel helyzetmegítélése az volt, hogy a szövetségesek „magas fokú készenlétet értek el” és hogy „növekvő számú jelentés futott be a francia ellenállásról. De ez – folytatta – az eddigi tapasztalatok alapján nem jelenti azt, hogy a partraszállás küszöbön áll...”

Ezúttal azonban Rommel alaposan melléfogott.

3

Hellmuth Lang százados, Rommel harminchat éves segéd-tisztje, átvette a reggeli jelentést a vezérkari főnök irodájában, mely a tábornagy dolgozószobájától a folyosón lefelé helyezkedett el. Ez volt mindennap a legelső dolga a főparancsnok szolgálatában. Rommel szerette, ha korán megkapta a jelentést, mert így reggeli közben megbeszélhette törzsével. De ma reggel nem volt benne semmi különös. A partraszállási frontszakasz csendes volt, kivéve a calais-i szoros környékének folyamatos éjszakai bombázását. Úgy látszott, semmi kétség: minden más jelzés ellenére ez a maratoni bombázás azt mutatja, hogy a szövetségesek a calais-i szorost választották a támadás színhelyéül. Ha tehát egyáltalán partra fognak szállni, akkor itt teszik majd. Szinte mindenki így vélekedett.

Lang az órájára nézett: néhány perc múlva 6 óra. Pontban 7-kor indulnak, és nagyon fognak igyekezni. Nem volt kíséret, csak két autó, Rommelé és Hans Georg von Tempelhoff ezredesé, a B hadseregcsoporthoz tartozó 1. vezérkari (hadműveleti) tisztjéé, aki el fogja kísérni őket. A területi parancsnokságokat, amerre áthaladnak, szokás szerint nem értesítették a tábornagy útjáról. Rommel jobban szerette így, ki nem állhatta, ha fontoskodó, bokacsattogtató tisztek, no meg a városkapukban rá váró motoros kísérő osztagok feltartották. Így pedig egy kis szerencséivel 3 óra körül Ulmban lehetnek.

Felvetődött azonban a szokásos kérdés: mit vigyenek magukkal ebédre a tábornagnak? Rommel nem dohányzott, ritkán ivott, és az étkezéssel olyan keveset törődött, hogy

gyakran el is feledkezett róla. Sokszor előfordult, amikor Langgal hosszú utazásra készülődtek és Rommel átnézte az étkezések jegyzékét, ceruzával áthúzta a tervezett ebédet, és nagy fekete betűkkel fölé írta: „egyszerű tábori étkezés”. Néha még jobban zavarba hozta Langot a következő szavakkal: „Persze, ha maga be akar kebelezni egy-két szelet húst, az ellen nincs semmi kifogásom.” A figyelmes Lang sohasem tudta pontosan, mit is rendeljen a konyháról. Ma reggel egy hőpalacknyi erőleves mellé szendvicseket válogatott. Előre látta, hogy Rommel úgys megfeledkezik az ebédről...

Lang kimént az irodából, és végigment a tölgyfa burkolatú folyosón. Mindkét oldalról beszélgetés moraja és írógép kattogása szűrődött ki a szobákból. A B hadseregcsoporth parancsnokságán lázas tevékenység folyt. Lang gyakran eltűnődött, hogy a felső emeleten tartózkodó herceg és hercegné hogyan tud ebben a nagy zajban aludni.

A folyosó végén Lang megállt egy hatalmas ajtó előtt. Csendesen kopogott, elfordította a kilincset, és bement. Rommel fel sem nézett. Annyira beletemetkezett az előtte fekvő papírokba, hogy nem is vette észre a segédtsíztet, aki belépett a szobába, de Lang figyelmesebb volt, semhogy félbeszakítsa a munkában. Megállt, és várt.

Rommel feltekintett az íróasztaláról.

– Jó reggelt, Lang! – mondta.

– Jó reggelt, tábornagy úr! Tessék a jelentés.

Átnyújtotta a jelentést, aztán elhagyta a szobát, és kívül várakozott, hogy lekísérhesse Rommelt a reggelihez. A tábornagy rendkívül elfoglaltnak látszott ma reggel. Lang tudta, hogy milyen impulzív és szeszélyes Rommel, és kíváncsi volt rá, elutaznak-e egyáltalán.

Rommel nem óhajtotta elhalasztani az utazást. Bár nem egyeztek meg találkozóban, remélte, hogy beszélhet Hitlerrel. Minden tábornagy bejuthatott Hitlerhez, és Rommel telefonált is régi barátjának, Rudolf Schmundt altábornagynak, Hitler segédtsíztjének, és találkozót kért. Schmundt úgy vélte, hogy ezt valamikor hatodika és kilencedike között létre lehet hozni. Jellemző volt Rommelra, hogy saját törzsén kívül senki sem tudott a Hitlerrel tervezett találkozóóról. Rundstedt főha-

diszállásán egyszerűen csak az állt a hivatalos feljegyzésekben, hogy Rommel néhány nap szabadságot tölt otthon.

Rommel egészen biztosra vette, hogy elhagyhatja a főhadiszállását ebben az időszakban. Most, hogy május elmúlt – s ebben a hónapban az időjárás tökéletesen alkalmas lett volna a szövetségesek támadására –, arra a következtetésre jutott, hogy a partraszállásra további négy hétig nem kerülhet sor. Ebben annyira biztos volt, hogy még határidőt is kitűzött a partraszállás elleni akadályok teljes kiépítésének a befejezésére. Az íróasztalán volt egy parancs a 7. és 15. hadsereg számára. „Minden erőt meg kell feszíteni – így szólt a parancs – az akadályok kiépítésének befejezésére, hogy az ellenség partraszállást apály esetén csak rendkívül súlyos veszteségek árán hajthasson végre... a munkákat meg kell gyorsítani... befejezését június 20-ig jelenteni kell főhadiszállásomra.”

Úgy okoskodott – ahogyan Hitler és a német főparancsnokság is –, hogy a partraszállás vagy a Vörös Hadsereg nagy nyári offenzívájával egyidejűleg indul meg, vagy röviddel később. Azt tudták, hogy az orosz támadás nem indulhat meg a késői lengyelországi olvadásig, ennélfogva azt hitték, hogy csak június végére tudják megszervezni.

Nyugaton több napig rossz volt az idő, és úgy látszott, még romlani is fog. A reggel 5 órai jelentés, amelyet Walter Stöbe professzor-ezredes, a légierő főmeteorológusa állított össze Párizsban, növekvő felhősödésről, erős szélről és esőről szólt. Már most is harminc–ötven kilométeres szél fújt a Csatorna fölött. Rommel valószínűtlennek tartotta, hogy a szövetségesek meg merjék indítani a támadást a következő néhány nap folyamán.

Még La Roche-Guyonban is megváltozott az idő éjjel. Rommel íróasztalával majdnem szemközt két nagy franciaablak nézett egy teraszos rózsakertre. Ma reggelre kevés maradt a rózsakertből, szíromlevelek, letört ágak és gallyak hevertek szerteszét. Valamivel hajnal előtt egy hirtelen nyári zivatar érkezett a Csatorna felől, végigsöpört a francia partokon, majd továbbhaladt.

Rommel kinyitotta irodája ajtaját, és kilépett.

– Jó reggelt, Lang! – mondta, mintha eddig nem is találkozott volna a segédtsíztjével. – Indulásra készen?

Lementek együtt reggelizni.

Kint a faluban megkondult a Szent Sámson-templom harangja. A hangok a létükért küzdöttek a széllel. Reggel 6 óra volt.

4

Rommel és Lang között könnyed, fesztelen kapcsolat alakult ki. Hónapok óta állandóan együtt voltak. Lang februárban került Rommel mellé, és azóta alig akadt olyan nap, hogy ne indultak volna hosszú ellenőrző útra valahová. Reggel fél 5-kor már rendszerint úton voltak, s a legnagyobb sebességgel igyekeztek Rommel parancsnoki körzetének valamely távoli pontjára. Egyik nap Hollandiába, másikon Belgiumba, aztán Normandiába vagy Bretagne-ba. A határozott tábornagy minden percet kihasznált.

– Már csak egy igazi ellenségem van – mondta Langnak –, az idő!

Az időnyerés kedvéért Rommel nem kímélte sem magát, sem az embereit, és ez így ment attól a pillanattól kezdve, hogy 1943 novemberében Franciaországba küldték.

Az ősszel von Rundstedt, aki egész Nyugat-Európa védelméért felelős volt, erősítést kért Hitlertől. Helyette megkapta a keményfejű, merész és ambiciózus Rommelt. Az arisztokratikus, hatvannyolc éves nyugati főparancsnok szégyenére Rommel Gummibefehllel (rugalmas utasítással) érkezett, hogy vizsgálja meg a parti erősítéseket – Hitler agyonreklámozott Atlanti Falát –, és azután tegyen jelentést egyenesen a Führer főhadiszállására az OKW-nak. A zavart és csalódott von Rundstedtet annyira feldúlta a fiatalabb Rommel érkezése – akit „Bubi marsallnak” nevezett –, hogy megkérdezte Wilhelm Keitel tábornagyot, az OKW főnökét, vajon Rommelt tekintik-e az ő utódának. Azt válaszolták neki, hogy „ne vonjon le hamis következtetéseket”, és hogy Rommel „képességei ellenére sem alkalmas erre a posztra”.

Röviddel érkezése után Rommel villámlátogatást tett az Atlanti Falnál – és elképedt attól, amit látott. A hatalmas beton- és acélerődítmények csak néhány helyen készültek el a part mentén: a legfontosabb kikötőkben és a folyótorkolatokban, valamint a Csatornánál, durván számítva Le Havre-tól Hollandiáig. Másutt az erődítményeket a kiépítés különböző stádiumában találta. Egyes helyeken a munka még el sem kezdődött. Igaz, az Atlanti Fal még jelenlegi állapotában is félelmetes zárat alkotott. Ahol már készen állt, tele volt nehézágyúkkal. De Rommel szerint nem volt elég belőlük. Semmiből sem volt elég, hogy megállítson egy olyan támadást, amelyről Rommel – aki még élénken emlékezett a megsemmisítő vereségre, melyet tavaly Észak-Afrikában Montgomerytól szenvedett – bizonyosan tudta, hogy be fog következni. Az ő kritikus szemében az Atlanti Fal egyszerűen egy rossz vicc volt. Az egyik legkifejezőbb szót használta, amit valaha élő nyelv kiötlött: „Hitler Felhőkakukkvára-szüleményének” nevezte.

Pedig két évvel korábban a fal még egyáltalán nem létezett.

1942-ig a Führer és a pöffeszkedő nácik a győzelmet olyan biztosra vették, hogy nem tartották szükségesnek a tengerpart megerősítését. A horogkeresztes zászló diadalmasan lobogott mindenfelé. Ausztria és Csehszlovákia eltűnt, még mielőtt a háború megkezdődött volna. Lengyelországot már 1939-ben megszállta Németország és Oroszország. A háború még egy éve sem tartott, amikor Nyugat-Európa országai hullani kezdtek, mint megannyi rohadt alma. Dánia egy nap alatt elesett. Norvégia, melybe sikerült ugyan beszivárogniuk, kicsit tovább kitartott: hat hétig. Aztán májusban és júniusban, mindössze huszonhat nap alatt, és minden különösebb előzmény nélkül, Hitler villámháborúra vágyó csapatai betörték Hollandiába, Belgiumba, Luxemburgba, Franciaországba, és a hitetlenkedő világ szeme láttára a tengerbe űzték az angolokat Dunkerque-nél. Franciaország összeomlása után már csak Anglia maradt – teljesen egyedül. Mi szüksége lett volna Hitlernek a falra?

Hitler azonban nem tört be Angliába. A tábornokai győzködték, de ő várt, azt hitte, hogy a britek békéért fognak könyörögni. Ahogy múlt az idő, a helyzet gyorsan változott. A

britek amerikai segítséggel lassan, de biztosan megerősödtek. Hitler akkor már mélyen bent járt Oroszországban – 1941 júniusában támadta meg a Szovjetuniót –, és látta, hogy a francia tengerpart nem jelent már ugródeszkát a támadáshoz. 1941 őszén beszélt először a tábornokainak arról, hogy „Európát bevehetetlen erőddé” kell változtatni. Majd decemberben, mikor az Egyesült Államok belépett a háborúba, a Führer nagy garral bejelentette a világnak, hogy „megerősített állások és gigantikus erődítmények övezete húzódik Kirkenestől (a norvég–finn határon) a Pireneusokig (a spanyol–francia határig) ... és megingathatatlan elhatározásom, hogy ezt a frontot bevehetetlenné teszem bármilyen ellenséggel szemben”.

Ez egy örült képtelen hencegése volt. A beszögelléseket nem is számítva, ez a partszakasz a Jeges-tengertől a Vizcayai-öbölig majdnem ötezer kilométer hosszú.

Még közvetlenül Nagy-Britanniával szemben, a Csatorna legkeskenyebb részén sem voltak erődítmények. Hitlernek azonban rögeszméje lett az erődkoncepció. Franz Halder vezérezredes, a német szárazföldi haderő akkori vezérkari főnöke még jól emlékszik arra, amikor Hitler először körvonalazta fantasztikus tervét. Halder, aki sohasem bocsátotta meg Hitlernek, hogy elutasította Anglia inváziójának gondolatát, hidegen fogadta az egész elképzelést. Azt merészelte mondani, hogy az erődöket, „ha egyáltalán szükség van rájuk, a tengerparttól távolabb, a hajóágyúk lőtávólán kívül” kell megépíteni, mert különben a csapatok moccanni sem tudnak a tüzérség miatt. Hitler ekkor átrohant a szobán egy asztalhoz, amelyen egy nagy térkép feküdt, és egyik feledhetetlen dührohámát produkálta öt teljes percen át. Ökölbe szorított kézzel csapkodta a térképet, és ordított: „Bombák és lövedékek csapódnak be ide... ide... ide... és ide... a fal elé, mögé és a falra is... de a csapatok sértetlenek maradnak a falban! Azután kijönnek, és harcolnak!”

Halder nem szólt semmit, de tudta, akárcsak a főparancsnokság többi tábornoka, hogy a Führer – a számos megrészesítő győzelem ellenére – már félt a második fronttól, a partraszállástól.

Pedig az erődökből még kevés készült el. 1942-ben, amikor a hadiszerencse Hitler ellen fordult, brit egységek megkezdtek rajtaütésszerű támadásaikat Európa „bevehetetlen” erődítménye ellen. Azután következett a háború legvéresebb kommandóakciója, amikor több mint ötezer bátor kanadai partraszállt Dieppe-nél. Ez volt az invázió véres előjátéka. A szövetséges tervezők megtanulhatták, hogy a németek milyen szigorúan megerősítették a kikötőket. A kanadaiak vesztesége 3369 fő volt, ebből 900 halott. A támadás katasztrófával végződött, Hitlert mégis megrendítette. „Az Atlanti Falat – mennydörögte a tábornokoknak – a legnagyobb sebességgel be kell fejezni.” Az építkezést „fanatikus gyorsasággal” kellett folytatni.

Úgy is történt. Kényszermunkások ezrei dolgoztak éjjel-nappal az erődítmények kiépítésén. Több millió tonna betont használtak fel, olyan sokat, hogy Hitler egész Európájában semmi más célra nem lehetett betont szerezni. Elképesztő mennyiségű acélt rendeltek, de ebből olyan szűkös volt a készlet, hogy a mérnökök kénytelenek voltak nélküle tervezni. Ennek az lett a következménye, hogy kevés erődítmény és blokkház épült forgókupolával, mert a páncéltoronyhoz acélra lett volna szükség, vagyis az ágyúk által belőhető terület csökkent. Olyan nagy volt a kereslet különféle anyagok és berendezések iránt, hogy a jó öreg francia Maginot-vonalat és a német határ menti erődítéseket (a Siegfried-vonalat) belezárták ki, s vitték az Atlanti Falhoz. 1943 végén, bár a fal még távolról sem volt kész, több mint 500 000 ember dolgozott rajta, és az erőd fenyegető valósággá változott.

Hitler tudta, hogy a partraszállás elkerülhetetlen, és most egy másik nagy kérdéssel került szembe: hadosztályokat kellett szereznie, hogy legyen valaki az egyre növekvő védelmi berendezésekben. Oroszországban egyik hadosztályt a másik után morzsolták fel, mikor a véderő megpróbálta tartani a háromezer kilométer hosszú frontot a szakadatlan szovjet támadásokkal szemben. Olaszországban, melyet a szicíliai partraszállás kiütött a háborúból, sok-sok ezer katona volt lekötve. Így Hitler arra kényszerült, hogy a nyugati helyőrségeket egészen sajátos erősítésekkel töltsse fel: öregedő fér-

fiakkal és kamasz fiúkkal, az orosz fronton felmorzsolódott hadosztályok maradványaival, a megszállt országok kényszerű „önkénteseivel” (lengyelekkel, csehekkel, románokkal és jugoszlávokkal, hogy csak néhányat említsünk), sőt még két orosz hadosztállyal is – ezek olyan emberekből álltak, akik a fogolytábor helyett azt választották, hogy harcolnak a nácik oldalán. Kétséges volt, hogyan állnak helyt ezek a csapatok majd a harcban, de a hiányt kitöltötték. A védelem magját pedig harcedzett csapatok és páncélosok tették ki. A D-napon Hitler ereje nyugaton hatvan hadosztályból áll.

A hadosztályok nem voltak mind teljes értékűek, de Hitler még mindig bízott az Atlanti Falban. Az majd kiegyenlíti a különbségeket. Pedig olyan emberek, mint Rommel, akik harcoltak – és vesztettek – más hadszíntereken, elképedtek az erődítmények láttán. Rommel 1941 óta nem járt Franciaországban. De ő is, mint annyian a német tábornokok közül, hitt a hitleri propagandának, és azt gondolta, hogy a védővonal majdnem kész.

Csípős kritikája a falról egyáltalán nem lepte meg von Rundstedtet, a nyugati főparancsnokot. Teljes szívből egyetértett. Valószínűleg ez volt az egyetlen eset, hogy egyetértett valamiben Rommellal. Az okos, öreg von Rundstedt sohasem hitt a fix erődítményekben. Ő volt 1940-ben a Maginot-vonal sikeres megkerülésének értelmi szerzője, és ez Franciaország összeomlásához vezetett. Szerinte Hitler Atlanti Fala sem volt más, mint „egy hatalmas blöff . . . mely inkább a német népnek szólt, mint az ellenségnek . . . és az ellenség a felderítői révén többet tud róla, mint mi magunk. Ideiglenesen akadályozhatja” a szövetségesek támadását, de megállítani nem tudja. Von Rundstedt meg volt győződve róla, hogy semmi sem akadályozhatja meg a partraszállás sikerét a kezdeti szakaszban. Ő azt tervezte az invázió megghiúsítására, hogy csapatai zömét a partoktól távolabb visszatartja, és a szövetséges csapatok partraszállása után támad. Úgy gondolta, az a pillanat lesz alkalmas a csapásra, mikor az ellenség még gyenge, nincsenek megfelelő utánpótlási vonalai, és egymástól elszigetelt hídfőállásokban harcolva kell rendeznie sorait.

Evvel az elmélettel Rommel egyáltalán nem értett egyet. Meg volt győződve róla, hogy a támadás szétverésének egyetlen módja van: a kezdetén nekimenni! Nem lesz idő rá, hogy erősítéseket hozzanak ide a hátsorzból; biztos volt benne, hogy megsemmisítenék őket az állandó légitámadások vagy pedig a hatalmas haditengerészeti vagy tüzérségi zárótűz. Nézete szerint mindent, a katonáktól a páncéloshadosztályokig, a tengerparton kell készenlétben tartani vagy csak alig hátrább. Segédtsíjtje még jól emlékszik arra a napra, amikor Rommel összefoglalta hadászati elképzeléseit. Egy elhagyott partszakaszon álltak, és Rommel, ez az alacsony, zömök ember nehéz köpenyben, egy régi sállal a nyakában fel és alá járt, hadonászott a „hétköznapi” marsallbotjával, egy jó hatvan centiméteres, ezüstvégű, piros-fehér-fekete bojtos, fekete pálcával. A homokos partra mutatott vele, és így szólt:

– A háborút a partokon nyerjük meg vagy veszítjük el. Csak akkor van esélyünk az ellenség megállítására, amikor még a vízben van... és küszködik, hogy partra jusson. Tartalékok sohasem jutnak el a támadási ponthoz, örültség még csak számolni is vele. A főharcvonal itt lesz... mindennek, amink csak van, a partokon kell lennie. Higgye el, Lang, a partraszállás első huszonnégy órája döntő lesz... a szövetségeseknek is, a németeknek is az lesz a leghosszabb nap.

Hitler általában helyeselte Rommel tervét, és ettől kezdve von Rundstedt csupán névleges vezető volt. Rommel csak akkor hajtotta végre von Rundstedt parancsait, ha megegyeztek az ő nézeteivel. Hogy keresztülvigye akaratát, gyakran folyamodott egy egyszerű, de hatásos érvhez.

– A Führer – mondta Rommel – határozott parancsokat adott nekem.

Persze ezt sohasem egyenesen a méltóságteljes von Rundstedtnak mondta, hanem az OB West vezérkari főnökének, Blumentritt altábornagynak.

Hitler támogatásával és von Rundstedt vonakodó beleegyezésével („Hitler, az a cseh őrzető – mondta a nyugati főparancsnok –, rendszerint saját kárára dönt”) az erélyes Rommel minden erejével a már meglévő invázióellenes tervek tökéletesítésén munkálkodott.

Néhány rövid hónap leforgása alatt Rommel könyörtelen hajszája megváltoztatta az egész helyzetképet. Minden olyan partszakaszon, ahol lehetségesnek tartotta a partraszállást, parancsot adott katonáinak, akik különleges, helyből behívott munkászászlóaljakkal dolgoztak, hogy emeljenek partraszállás elleni akadályokat. Ezeket az akadályokat – fogazott acélállványokat, fűrészfogas kapuszerű vasszerkezeteket, hegyes vasakkal tűzdelt rudakat és betonkúpokat – részben közvetlenül a dagály, részben az apály vízszintje alá helyezték el. Aztán halált hozó aknákat kötöttek hozzájuk. Ahol hiányzott az akna, ott gránátokat használtak, melyeknek orra baljóslatúan meredt a tenger felé. Egy érintés elég volt, hogy felrobantsa őket.

Rommel különös találmányai (a legtöbbjét ő maga tervezte) egyszerűek, de halálosak voltak. Azzal a céllal helyezték el őket, hogy kelepcebe ejtsék és megsemmisítsék a csapatokat szállító partraszálló hajókat, vagy annyi ideig visszatartsák, míg a parti tüzérség belőheti őket. Úgy okoskodott, hogy mindkét módszerrel meg lehet ritkítani az ellenség sorait, még mielőtt elérik a partot. Több mint félmillió ilyen víz alatti halálcsapda rejtőzött a part menti vizekben.

Rommel azonban tökéletességre törekedett, és nem volt megelégedve. A homokban, a parti emelkedőkön, a vízmosásokban és a partra vezető ösvények mentén aknákat helyeztetett el, mindenféle aknát, a széles tányéraknáktól – amelyek képesek a tankok hernyótalpait leszakítani – a kicsi ugróaknáig, amelyek rálépésre felpattannak, és az ember gyomrával egy szintben robbannak. Több mint ötmillió ilyen aknát helyeztek el a partokon. Rommel azt remélte, hogy még a támadás kezdete előtt újabb hatmilliót tud elhelyezni. Végeredményben azt szeretete volna, ha hatvanmillió akna borítja az inváziós partszakaszt.

Az aknák mint védelmi fegyverek elbűvölték Rommelt. Egy ellenőrző látogatás alkalmával Alfred Gause altábornagy, Rommel vezérkari főnöke, dr. Hans Speidel altábornagy elődje egy hatalmas mezőre mutatott, melyet tavaszi vadvirágok borítottak, és azt mondta: „Hát nem csodálatos látvány?” Rommel bólintott, és így szólt: „Kérem, jegyezze fel, Gause,

erre a területre kell vagy ezer akna.” S egy másik alkalommal, útban Párizs felé, Gause azt javasolta, hogy látogassák meg a híres sèvres-i porcelángyárat. Meglepődött, mert Rommel beleegyezett. De őt nem a művészi munka érdekelte, amit bemutattak neki. Gyorsan átsétált a kiállítási termeken, aztán Gauséhoz fordult, és azt mondta: „Tudja meg, tudnának-e ezek vízálló burkolatot készíteni a tengeri aknáimhoz!”

A partok fölött, hátrább ettől az akna- és akadálydzsungeltől, Rommel csapatai várakoztak fedezékekben, betonbunkerokban és összekötő árkokban, amelyeket drótakadályok biztosítottak. Ezekben az állásokban minden löveg, amire a tábornagynak sikerült rátennie a kezét, úgy volt felállítva, hogy a homokpartra és a tengerre tüzelhessen, tűzük keresztezte egymást. Néhány ágyút egészen lent a parton állítottak fel. Ezeket betonállásokban rejtették el ártatlannak látszó tengerparti házikók alá, csövük pedig nem a nyílt tengerre, hanem közvetlenül a part menti vizekre nézett, így közvetlen irányzással tüzelhettek a támadók hullámaira.

Rommel minden új technikát, új találmányt felhasznált. Ahol hiány volt ágyúkból, rakétavető ütegeket vagy különféle méretű aknavetőket helyezett el. Egy helyen még kicsiny robottankok, úgynevezett Góliátok is állomásoztak. Több mint fél tonna robbanóanyag szállítására is képesek voltak, és távirányítással működtek, le lehetett küldeni őket a partra és felrobbantani a katonák és a szállító járművek között.

Szinte semmi más nem hiányzott már Rommel középkori fegyvertárából, mint az olvasztóüstök, melyekből forró ólmot lehet zúdítani az ellenségre – de tulajdonképpen ennek is megvolt a modern változata: az önműködő lángszóró. A front egyes pontjain csőhálózat húzódott, mely rejtett olajtartályokkal állt összeköttetésben, végig a partra vezető füves utak mentén. Egy gombnyomásra lángtenger nyeli el az előrenyomuló csapatokat.

Nem feledkezett meg Rommel az ejtőernyősök vagy a vitorlázógépeken szállított gyalogság elleni védekezésről sem. Az erődítmények mögötti alacsonyan fekvő területeket elárasztották vízzel, és a parttól tíz-tizenkét kilométeres sávban minden nyílt mezőségen nehéz cölöpöket vertek le, és aknákat

helyeztek el közéjük. Botlódórókat feszítettek ki az oszlopok között. Ha valaki hozzájuk ért, aknák és gránátok robbantak fel.

Rommel véres köszöntőt szervezett a szövetséges csapatok számára. A modern hadviselés történetében még sohasem készítettek elő hatalmasabb, pusztítóbb védelmi rendszert partra szálló egységek ellen. Rommel mégsem volt elégedett. Még több bunkert, több parti akadályt, aknát, ágyút és még több katonát akart. Leginkább ütőképes páncéloshadosztályokat, melyek messze a partoktól, tartalékban állomásoztak. Emlékezetes páncéloscsatákat nyert meg az észak-afrikai sivatagokban. Most azonban a döntő pillanatban sem ő, sem von Rundstedt nem vehette igénybe ezeket a páncélosalakulatokat Hitler beleegyezése nélkül. A Führer ragaszkodott hozzá, hogy ezek az ő személyes rendelkezése alá tartozzanak, Rommelnek legalább öt páncéloshadosztályra lett volna szüksége a partokon, melyek ellentámadásra készen állnának a szövetségesek támadásának első óráiban. Csak egy mód van rá, hogy megkapja őket: el kell mennie Hitlerhez. Rommel gyakran mondta Langnak:

– Az nyeri meg a játszmát, aki utoljára találkozik Hitlerrel.

Ezen a borús reggelen, amint a hosszú németországi utazásra készülődött La Roche-Guyonban, Rommel eltökéltebb volt, mint valaha, hogy ő fogja nyerni ezt a játszmát.

5

A 15. hadseregnek a belga határ közelében lévő főhadiszállásán, kétszáz kilométerre La Roche-Guyontól, akadt egy ember, aki örült annak, hogy június 4-e reggele elérkezett. Hellmuth Meyer alezredes az irodájában ült, fáradtan és álmos szemmel. Június 1-e óta egyetlen éjszaka sem aludt tisztességesen. De ez a mostani éjszaka valamennyi közül a legrosszabb volt, sohasem fogja elfelejteni.

Meyer kimerítő, idegtépő munkát végzett. Amellett, hogy ő volt a 15. hadsereg felderítő tisztje, az inváziós front egyetlen elhárító osztagának a vezetői tisztét is ellátta. A csoport

magját egy 30 főből álló rádiólehallgató osztag képezte, akik váltott műszakban dolgoztak egy betonbunkerban, amelyet a legérzékenyebb rádiókészülékekkel zsúfoltak tele. Abból állt a munkájuk, hogy hallgatták a rádiót, ennyi az egész. De mindegyikük szakember volt, folyékonyan beszélt három nyelven, és a szövetségesek adói aligha adtak le az éterben egyetlen szót vagy akár egyetlen rejtjelezett morzejelet, melyet ők le ne hallgattak volna.

Meyer emberei olyan tapasztaltak s a készülékeik olyan érzékenyek voltak, hogy még az angliai tábori csendőrség dzsipjeiben elhelyezett rádióadók hívásait is tudták fogni, több mint százhatvan kilométer távolságról. Ez sokat segített Meyernek. Az amerikai és brit tábori csendőrség rádiós beszélgetései, ahogy a csapatok vonulását irányították, nagyon sokat segítettek neki abban, hogy feltérképezze az Angliában állomásozó különféle hadosztályok elhelyezését. Egy ideje azonban Meyer emberei egyetlen ilyen hívást sem tudtak elcsípni. Ennek is megvolt a maga jelentősége Meyer számára: ez azt jelentette, hogy szigorú rádiótilalom lépett érvénybe. Ez pedig ismét csak egy volt a sok, már összegyűjtött előjel között, hogy a partraszállás a küszöbön áll.

A többi hírszerzői jelentéssel együtt, melyek már Meyer rendelkezésére álltak, ezek az adalékok is segítettek abban, hogy képet kapjon a szövetségesek terveiről. Ő pedig nagyon jó munkát végzett. Naponta többször átvizsgált egy csomó lehallgatott jelentést, mindig valami gyanús, valami szokatlan, sőt hihetetlen után kutatva.

Az éjszaka folyamán az emberei éppen ezt a hihetlent hallgatták le. Az üzenet, melyet sötétedéskor fogtak, expressz távirat volt a sajtónak. Így szólt: SÜRGŐS PRESS ASSOCIATED NYK GYORSHÍR EISENHOWER FŐHADISZÁLLÁSA KÖZLI SZÖVETSÉGESEK PARTRASZÁLLNAK FRANCIAORSZÁGBAN.

Meyer nem hitt a szemének. Első gondolata az volt, hogy riasztja a vezérkart. De aztán gondolkodott, és lecsillapodott, mert tudta, hogy az üzenet nem lehet igaz.

Ennek két oka is volt. Először: nem volt semmi mozgás az inváziós frontszakaszon. Azonnal megtudta volna, ha támadás

indul. Másodszor: januárban Wilhelm Canaris tengernagy, a német Abwehr főnöke közölt Meyerrel egy fantasztikus, két részből álló jeladást, melyet szerint a szövetségesek arra fognak használni, hogy értesítsék a francia ellenállást a part-raszállás előtt.

Canaris figyelmeztette, hogy a szövetségesek az üzenetek százait küldik majd rádión keresztül a francia ellenállási mozgalomnak a támadás előtti hónapokban. Ezek közül csak néhány vonatkozik majd valóban a D-napra, a többi mind hamis lesz, csak az ellenséget akarja szándékosan félrevezetni és megzavarni. Canaris nem köntörfalazott: Meyernek le kell hallgatnia ezeket az üzeneteket, és semmi esetre sem szabad elszalasztania a legeslegfontosabbat.

Meyer először kételkedett. Örültségnek hitte, hogy egyetlen ilyen üzenettől függjön minden. Azonkívül a múlt tapasztalatai alapján tudta már, hogy Berlin értesülései az esetek kilencven százalékában pontatlanoknak bizonyultak. Egész csomó hibás jelentéssel rendelkezett ennek az állításnak a bizonyítására. Úgy látszik, a szövetségesek azzal etettek minden német ügynököt Stockholmtól Ankaráig, hogy közölték velük a partraszállás „pontos” helyét és idejét. És persze nem volt két egyező adat.

Meyer azonban tudta, hogy Berlinnek ezúttal igaza volt. Június 1-én éjjel Meyer emberei több hónapi hallgatózás után elcsípték a szövetségesek üzenetének első részét – pontosan úgy, ahogy Canaris mondta. Semmiben sem különbözött attól a sok száz rejtjeles üzenettől, melyeket Meyer emberei az elmúlt hónapok során fogtak. A BBC rendszeres napi hírszolgálati után francia, holland, dán és norvég nyelvű rejtjeles üzeneteket olvastak be a földalatti ellenállóknak. Az üzenetek többsége semmit sem mondott Meyernek, és elkeserítette, hogy az olyan rejtélyes mondatokat, mint „Trójiában nem lesz háború”, „A melaszból holnapra kiforr a konyak”, „Johnnak hosszú a bajusza”, „Sabine-nak most volt mumpsza és sárgasága” – képtelenek voltak megfejteni. Azt az üzenetet azonban, melyet június 1-én az este 9 órai BBC-hírek után olvastak be, Meyer nagyon is jól értette.

– Kérjük, hallgassanak meg néhány személyes üzenetet – mondta egy hang franciául.

Walter Reichling őrmester azon nyomban bekapcsolt egy magnetofont. Rövid szünet után ezt hallotta: „*Les sanglots longs des violons de l'automne*” (Ősz húrja zsong, jajong, búsong a tájon).

Reichling hirtelen összecsapta a kezét a fejhallgatója fölött. Aztán ledobta, és kirohant a bunkerből Meyer körzete felé. Az őrmester lélekszakadva rohant Meyer irodájába, és izgatottan mondta:

– Alezredes úr, az üzenet első része elhangzott.

Együtt mentek vissza a rádióbunkerba, és Meyer meghallgatta a felvételt. Íme az üzenet, melyet Canaris parancsa szerint el kellett csípniük – Paul Verlaine tizenkilencedik századi francia költő *Chanson d'automne* (Őszi chanson) című költeményének az első sora. Canaris értesülése szerint ezt a Verlaine-sort a hó „első vagy tizenötödik napján kell leadniuk... és ez lesz az első fele annak az üzenetnek, amely bejelenti az angol–amerikai partraszállást”.

Az üzenet befejező része a Verlaine-vers második sora lesz: „*Blessent mon coeur d'une langueur monotone*” (S ont monoton bűt konokon és fájón). Ha ezt is leadják a rádión, az Canaris szerint azt jelenti, hogy „a partraszállás negyvennyolc órán belül megkezdődik... a leadást követő napon 0 órától számítva”.

Mihelyt meghallgatta a Verlaine-vers első sorának a felvételét, Meyer értesítette a 15. hadsereg vezérkari főnökét, Rudolf Hofmann altábornagyot.

– Megérkezett az első üzenet – mondta Hofmann-nak. – Hamarosan történni fog valami.

– Teljesen biztos ebben? – kérdezte Hofmann.

– Felvételt készítettünk – válaszolta Meyer.

Hofmann azonnal kiadta a parancsot: riadókészültségbe helyezte a 15. hadsereget.

Eközben Meyer távirón elküldte az üzenetet az OKW-nak. Azután telefonált Rundstedt főhadiszállására (OB West) és Rommel főhadiszállására (B hadseregcsoporthoz).

Az OKW-nál az üzenetet Alfred Jodl vezérezredesnek, a

véderő vezetési törzse főnökének adták át. Ott is maradt az íróasztalán. Nem adott parancsot riadóra. Abban a hitben volt, hogy Rundstedt már rendelkezett. Rundstedt viszont úgy vélte, hogy Rommel főhadiszállásán adták ki a parancsot.

(Rommelnak tudnia kellett az üzenetről. A szövetségesek szándékaival kapcsolatos értékeléséből viszont nyilvánvaló, hogy nem vette figyelembe.)

Az egész inváziós partszakaszon csak egy hadsereget helyeztek készségbe, a 15-et. A 7. hadsereg, amely a normandiai partszakaszt védte, nem hallott az üzenetről. Nem is riadótatták.

Június 2-án és 3-án éjszaka az üzenet első felét ismét bemondták. Ez aggasztotta Meyert. Értesülései szerint csak egyszer kellett volna leadniuk. Arra kellett gondolnia, hogy a szövetségesek azért ismételték meg, mert bizonyosak akartak lenni, hogy eljut a földalatti mozgalomhoz.

Abban az órában, amikor az üzenetet június 3-án éjjel megismételték, akkor csípték el az AP-sürgönyt a szövetségesek franciaországi partraszállásáról. Ha Canaris igazat mondott, akkor az AP-hír nem lehet igaz. A pánik első pillanata után Meyer Canarisra esküdött. Fáradt volt, de szinte megrészeült. A hajnal érkezése, a csend és béke a frontokon, mind neki adott igazat.

Most aztán nem maradt más hátra, mint várni a létfontosságú üzenet második felét, mely bármelyik pillanatban itt lehet. Ennek iszonyatos jelentősége hatalmába kerítette Meyert. A szövetséges invázió veresége, honfitársai százezreinek az élete, hazájának pusztasága függött most attól a gyorsaságtól, amellyel ő és emberei lehallgatják a rádiós üzeneteket, és riasztják a frontokat. Meyer és emberei olyan készségben voltak, mint még soha. Csak azt remélhette, hogy felettesei is felfogták az üzenet jelentőségét.

Amikor Meyer letelepedett és várt, kétszáz kilométerrel arrébb a B hadseregcsoport parancsnoka éppen induláshoz készülődött Németországba.

Rommel tábornagy nagy gonddal egy kis mézet kent a vajás kenyérére. A reggelizőasztalnál ült kitűnő vezérkari főnöke, dr. Hans Speidel altábornagy és a törzs több más tagja is. Kerültek minden formaságot. A beszélgetés könnyed volt és fesztelen. Mint egy családi összejövetel az asztalfőn ülő apával. Bizonyos értelemben tényleg hasonlítottak is egy szorosan összetartozó családra. A tisztek mindegyikét Rommel válogatta össze, és azok is ragaszkodtak hozzá. Ezen a reggelen lelkére kötöttek Rommelnak mindenféle dolgot, hogy hozza szóba őket Hitlernél. Rommel keveset beszélt. Csendesesen hallgatta a többieket. Alig várta, hogy induljanak. Megnézte az óráját.

– Uraim – mondta hirtelen –, mennem kell.

Kívül a főbejáratnál állt Rommel sofőrje, Daniel, a tábornagy kocsijának nyitott ajtajánál. Rommel hívta von Tempelhoff ezredet, Lang mellett az egyetlen velük utazó vezérkari tisztet, hogy szálljon be vele együtt a Horchba. Tempelhoff kocsija majd követi őket. Rommel kezét rázott a tiszt családjával, röviden beszélt vezérkari főnökével, majd elfoglalta szokásos helyét a sofőr mellett. Lang és von Tempelhoff ezredes hátul ült.

– Mehetünk, Daniel – mondta Rommel.

Az autó lassan egy kört írt le az udvaron, és kihajtott a főkapun, elhaladt a szögletesre nyírt tizenhat hársfa mellett, végig az úton. A faluban balra fordult a Párizs felé vezető főútra.

Reggel 7 óra volt. Rommelnak nagyon is megfelelt, hogy ezen a különösen komor június 4-i vasárnap reggelen távozott La Roche-Guyonból. Az utazást nem is időzíthette volna jobban. Mellette egy kartondoboz hevert az ülésen, benne egy pár kézzel készített, szürke antilopcipő, öt és feles, a feleségének. Különleges, és nagyon is emberi ok késztette arra, hogy vele akarta tölteni június 6-át, azt a keddi napot. Akkor volt a felesége születésnapja.

(A második világháború befejezése óta Rommel több magasabb rangú tisztje mindent megtett annak érdekében, hogy

alibit keressen Rommel távollétére a frontról június 4-én, 5-én és a D-nap legnagyobb részén is. Könyvekben, cikkekben és interjúkban állították, hogy Rommel június 5-én utazott el. Ez nem igaz. Azt is mondták, hogy Hitler rendelte haza Németországba. Ez sem igaz. Az egyetlen ember, aki tudott Rommel tervezett látogatásáról, a Führer szárnysegédje, Rudolf Schmundt altábornagy volt. Walter Warlimont tábornok, a véderő vezetési törzse főnökének akkori helyettese elmondta nekem, hogy sem Jodl, sem Keitel, sem ő maga nem tudott arról, hogy Rommel Németországban tartózkodik. Még a D-napon is azt hitte Warlimont, hogy Rommel a főhadiszállásán van, és irányítja a csatát. Ami pedig Rommel elutazását illeti Normandiából, az bizony június 4-én történt. A cáfolhatatlan bizonyíték ott található a B hadseregcsoporthoz tartozó aprólékos gondolat vezetett hadinaplójában, amely megadja a pontos dátumot.)

Angliában reggel 8 óra volt. (Az angol dupla nyári időszámítás és a német központi idő között egy óra volt az eltérés.) Dwight D. Eisenhower tábornok, a szövetséges haderők főparancsnoka mélyen aludt a Portsmouth melletti erdőben lévő lakókocsijában, miután majdnem egész éjszaka ébren volt. Órákon keresztül mentek ki a rejtjeles üzenetek telefonon, futárokkal és rádióval a közeli főhadiszállásról. Körülbelül akkor, amikor Rommel felkelt, Eisenhower sorsdöntő elhatározásra jutott: a kedvezőtlen időjárási körülmények miatt huszonnégy órával elhalasztotta a szövetséges partraszállást. Megfelelő feltételek esetén a D-nap június 6-án, kedden lesz.

George D. Hoffman korvettkapitány, az amerikai *Corry* romboló harminchárom éves parancsnoka látcsövén keresztül figyelte a hosszú hajóoszlopot, amely mögöttük szelte a Csatorna habjait. Nem akarta elhinni, hogy ilyen messze eljutottak anélkül, hogy bármiféle támadás érte volna őket. A kijelölt útvonalon haladtak, pontosan az előírt időben. A konvoj lassan szelte a vizet, sebessége nem érte el a négy mérföldet

óránként, és kanyargós útvonalat követett, de már több mint nyolcvan mérföldet megtett, mióta tegnap este elhagyta Plymouth kikötőjét. Most azonban Hoffman bármelyik pillanatban várta, hogy történik valami: tengeralattjáró- vagy légitámadás, vagy mindkettő. A legkevesebb, amire számított, hogy aknamezőkbe ütköznek, mert ahogy múltak a percek, úgy jutottak egyre beljebb az ellenséges vizeken. Franciaország már csak negyven mérföldnyire volt tőlük.

A fiatal parancsnok – három év alatt érte el a *Corry*-n a hadnagyi rang után a kapitányságot – borzasztóan büszke volt, hogy ő vezetheti ezt a hatalmas konvojt. De ahogy végignézett rajta a látcsövén keresztül, tudta, hogy olyan célpontot jelentenek az ellenségnek, mint a vízen úszó kacsák.

Elöl mentek az aknaszedők, hat kis hajó átlós alakban elhelyezkedve, mint egy fordított V-nek az egyik szára, mindegyikük egy hosszú, fűrészfogas drótvágót vontatott jobb felől a vízben, ezekkel vágták át a vezetékeket és robbantották fel az úszóaknákat. Az aknaszedők után jöttek a „pásztorok”, a kísérő rombolók. Mögöttük pedig, ameddig csak a szem ellátott, jött a konvoj, a lomha, ormótlan partraszálló hajók hatalmas karavánja, melyek a csapatok ezreit, tankokat, ágyúkat, járműveket és a löszert szállították. Mindegyik súlyosan megrakott hajó fölött egy légvédelmi záróléggömb lebegett, erős kötelekhez rögzítve. Mivel pedig ezek a léggömbök mind ugyanabban a magasságban repültek és az erős szélben oldalvást lengtek, úgy látszott, mintha az egész konvoj részegen oldalra dőlné.

Nagy látvány volt ez Hoffman számára. Felmérte a távolságot az egyes hajók között, és mivel tudta a hajók pontos számát, úgy képzelte, hogy a fantasztikus felvonulás végének még mindig Plymouth kikötőjében, Angliában kell lennie.

És ez csak az egyik konvoj volt. Hoffman tudta, hogy még több tucatnak kellett tengerre szállnia vele egyidejűleg, vagy pedig a mai nap folyamán kell elhagynia Angliát. Éjszaka találkoznak mindnyájan a Szajna-öbölben. Reggelre egy ötezer hajót számláló hatalmas flotta áll majd szemben a normandiai partokkal.

Hoffman már alig várta, hogy láthassa. Az általa vezetett

konvoj korán elhagyta Angliát, mert a legmesszebbre kellett eljutnia. Az amerikai haderő egyik fontos egységéhez, a 4. hadosztályhoz tartoztak, úticéljuk pedig egy olyan hely volt, melyről Hoffman – akárcsak az amerikaiak milliói – még soha nem hallott. Egy szélfúttá, homokos partszakasz a Cotentin-félsziget keleti oldalán, melynek az Utah fedőnevet adták. Tizenkét mérföldnyire délkeletre, Vierville és Colleville falvak előtt terült el az amerikaiak másik partszakasza, az Omaha, egy félhold alakú ezüstös homokpart, ahol az 1. és a 29. hadosztály száll majd partra.

A Corry kapitánya azt várta, hogy reggel már más konvojokat is fog látni a közelben, de egyelőre úgy tetszett, egyedül az övé a Csatorna. Nem aggódott. Tudta, hogy valahol a közelben más, az U vagy az O erőhöz tartozó konvojok is Normandia felé tartanak. Arról persze nem tudhatott, hogy a bizonytalan időjárási viszonyok miatt aggódó Eisenhower engedélyt adott mintegy húsz, lassan haladó konvojnak, hogy csak éjszaka induljon útnak.

Hirtelen csörögni kezdett a telefon a parancsnoki hídon. Az egyik fedélzeti tiszt nyúlt érte, de Hoffman közelebb állt, és felvette a kagylót.

– Parancsnoki híd – mondta –, a kapitány beszél. – Hallgatott egy darabig. – Teljesen biztos ebben? – kérdezte. – Megismételték az üzenetet?

Hoffman még egy pillanatig hallgatott, azután visszatette a kagylót a villára. Hihetetlen: az egész konvojt visszarendelték Angliába. Meg sem indokolták. Mi történhetett!? Elhalasztották a partraszállást?

Hoffman előrenézett az aknaszedők felé a távcsövével: azok nem változtattak irányt. A rombolók sem mögöttük. Megkapták az üzenetet? Mielőtt bármit tett volna, látnia kellett a visszafordulási parancsot a saját szemével, biztosra kellett mennie. Gyorsan lement a rádiósfülkébe, egy szinttel lejjebb. Bennie Glisson harmadosztályú rádiós nem tévedett. Mutatta a kapitánynak a rádiós munkanaplót, és azt mondta:

– Kétszer is ellenőriztem, hogy biztos legyen benne.

Hoffman sietett vissza a hídra. Az ő és a többi romboló feladata most az volt, hogy megfordítsák ezt a hatalmas hajó-

karavánt, mégpedig gyorsan. Mivel ő haladt az élen, legelső gondja a több mérföldnyire elől haladó aknaszedő flottilla volt. Rádión nem tudott velük érintkezni a szigorú rádiótilalom miatt.

– Minden motor teljes sebességgel előre! – parancsolta Hoffman. – Aknaszedőket megközelíteni! Jelzőkezelő a lámpákhoz!

Amikor a *Corry* előretört, Hoffman visszanézett, és látta, hogy mögötte a rombolók megfordulnak és oldalt megkerülik a konvojt. Most pedig villogó fényjelzésekkel nekiláttak a nagy munkának: visszafordítani mindenkit. Hoffman aggódva vette észre, milyen veszedelmes közelségben járnak már Franciaországhoz. Mindössze harmincnyolc mérföldre. Vajon észrevették-e már őket? Valóságos csoda lenne, ha észrevétel nélkül megúsznák ezt a visszafordulást.

Lent a rádiósfülkében Bennie Glisson tizenöt percenként vette a megismételt rejtjeles üzenetet a visszafordulásról. Neki ez jelentette a legrosszabb hírt, amit hosszú idő óta kapott, mert megerősítette azt a sötét gyanúját, hogy a németek mindent tudnak a partraszállásról. Azért fújták-e le a D-napot, mert a németek rájöttek valamire? Mint sok ezren mások. Bennie sem értette, miként lehetséges, hogy a partraszállás előkészületei – a konvojokkal, hajókkal, emberekkel és szállítmányokkal, melyekkel minden kikötő, kicsi és nagy egyaránt, zsúfolásig megtelt Lands Endtől Portsmouthig – anélkül zajlottak le, hogy a Luftwaffe észrevette volna. És ha az üzenet egyszerűen azt jelentette, hogy a partraszállást valamilyen más ok miatt halasztották el, akkor ennek az lesz a következménye, hogy a németeknek még több idejük lesz a szövetséges ármádia észlelésére.

A harminchárom éves rádiós elcsavarta egy másik készülék gombját is, és ráállt Radio Paris-ra, a németek propagandaadójára. Hallgatni akarta a szexis hangú „Axis Sallyt”, mert mulattatták kötekedő műsoraiban a valótlanságok – bár sohasem tudhatja az ember. Persze nemcsak ezért kapcsolt át, a „berlini szajhának” – ahogy sokszor tiszteletlenül nevezték – szinte kimeríthetetlen készletei voltak a legújabb slágerekből.

Bennie azonban nem jutott hozzá, hogy meghallgassa őket,

mert éppen a pillanatban egy egész sorozat rejtjeles időjárás-jelentés futott be. De mire leírta a jelentéseket, „Axis Sally” éppen akkor tette fel aznapi első lemezét. Bennie rögtön felismerte a *Kétszer is hívlak* című népszerű háborús sláger kezdő taktusait. De nicsak, új szöveget írtak hozzá. Ahogy hallgatta, legrosszabb sejtelmei igazolódtak be. Ezen a reggelen, kevéssel 8 óra előtt, Bennie és még sok ezren a szövetséges csapatok soraiban, akik lélekben már készültek a június 5-i normandiai partraszállás harcaira, és akiknek most újabb idegőrlő huszonnégy órát kell várakozniuk, a *Kétszer is hívlak* dallamát hallgathatták, a következő ideillő, ha nem is éppen kedvet csináló sorokkal:

Kétszer is hívlak, gyere hozzám át,
Kétszer is hívlak, vajon mersz-e hát?
Feledd a kalapod, feledd a büszkeséged,
Hagyd a fecsegést, fő a nyugalom,
Nem tetszik a hívásom?

Kétszer is hívlak, támadj már, ha mersz,
Kétszer is hívlak, próbálj, hátha nyersz,
Hangos propagandád ha félig is igaz,
Kétszer is hívlak, gyere már pimasz,
Kétszer is hívlak!

A szövetséges haditengerészeti főhadiszállás hatalmas hadműveleti központjában, a portsmouthi Southwick House-ban a hajók visszatérését várták.

A hosszú, magas, fehér és aranyszínű tapétás terem lázas tevékenység színhelye volt. A Csatorna óriási térképe teljesen beborította az egyik falat. Két női segédszolgálatos, akik mozgatható létrával dolgoztak, színes jeleket tologattak a térképen, jelezve a visszatérő konvojok helyzetét. A különféle szövetséges alakulatok vezérkari tisztjei 2–3 fős csoportokba gyűlve csendesen figyelték a befutó újabb jelentéseket. Kifelé

nyugodtnak látszottak, de nem tudták titkolni a feszültséget, amit mindnyájan átéreztek. A konvojoknak nemcsak meg kellett fordulniuk, szinte az ellenség orra előtt, és visszatérniük Angliába a kijelölt aknamentesített útvonalakon, most egy másik ellenség fenyegetésével is szembe kellett nézniük – a tengeri viharéval. A lomha mozgású, csapatokkal és felszereléssel zsúfolt partraszálló járművekre egy ilyen vihar végzetes lehetett. A szél már harminc mérföldes óránkénti sebességet ért el a Csatornán, a hullámok másfél méter magasra csaptak, és az időjárás előreláthatóan még rosszabbodik is.

Ahogy múltak a percek, a térképen kirajzolódott a fegyelmezett visszatérés pontos ábrája. A jelzések egész raja hátrált az Ír-tenger irányába, gyülekezett a Wight-sziget mellett és Anglia délnyugati partvidékén a különböző kikötőkben, horgonyzóhelyeken zsúfolódott össze. Egyes konvojoknak rámege az egész napjuk, míg visszajutnak a kikötőbe.

Egy pillantással fel lehetett mérni a táblán a szövetséges flotta konvojainak, sőt majdnem minden hajójának a helyzetét. Két hajót azonban nem jeleztek sehol – két apró tengeralattjárót. Mintha teljesen eltűntek volna a térképről.

Az egyik közeli irodában egy csinos, huszonnégy éves asszony, segédszolgálatos hadnagy, kíváncsi volt rá, hogy a férje milyen gyorsan érkezik vissza a hazai kikötőbe. Naomi Coles Honour egy kicsit nyugtalan volt, de azért nem aggódott túlságosan, pedig a barátai, a hadműveletek, nemigen tudtak semmi közelebbit a férjéről, George Honour tengerész hadnagyról, sem tizenhét méter hosszú kis tengeralattjárójáról, az X-23-ról.

Egy mérföldnyire Franciaország partjától egy periszkóp bukkant fel a víz felszínére. Kilenc méterrel lejjebb, az X-23 szűk parancsnoki helyiségében kuksoló George Honour tengerész hadnagy hátralökte a fején a sapkát.

– Nos, uraim – utólag úgy emlékszik, ezt mondta –, pislantunk körül egy kicsit.

Egyik szemét a gumikarimájú szemlencséhez illesztve lassan körbeforgatta a periszkópot, s amint a rátapadt víz torzító fénye eltűnt a lencséről, a homályos kép kitisztult, és feltűnt

előtte Ouistreham, az Orne torkolata melletti álmos fürdőhely. Már olyan közel jártak, és a kép úgy fel volt nagyítva, hogy Honour látta a kéményekből felszálló füstöt és a messzeségben egy repülőgépet, amint éppen felszállt a Caen melletti Carpiquet repülőtérrel. Az ellenséget is látta. Lenyűgözve nézte a német katonákat, ahogy nyugodtan dolgoztak az invázióelhárító akadályokon, a kétoldalt elterülő homokos part mentén.

Nagy pillanat volt ez a brit királyi haditengerészet huszonhat éves tartalékos tengerész hadnagya számára. Arrébb húzódott a periszkóptól, és azt mondta Lionel G. Lyne tengerész hadnagynak, az irányító navigációs tisztnek:

– Nézz csak ki, Thin, majdnem pontosan beletaláltunk a célba.

A partraszállás bizonyos értelemben már elkezdődött. A szövetséges haderők első járműve és első katonái elfoglalták helyüket a normandiai partoknál. Közvetlenül az X-23-mal szemben feküdt a brit-kanadai támadási övezet. Honour és legénysége tudatában volt a különleges dátum jelentőségének. Négy évvel korábban, egy másik június 4-én, nem egészen háromszázhusz kilométerre innen az utolsó brit katonák is tengerre szálltak a 338 000-ből abban a lángoló kikötőben, amelyet Dunkerque-nek hívnak. Az X-23-on komoly, büszke perceket élt át az 5 főnyi, gondosan válogatott angol legénység. Ők képezték a brit élcsapatot. Az X-23 tengerészei haladtak az élen a Franciaországba visszavezető úton, és honfitársaik ezrei hamarosan követik őket.

Az X-23 egyetlen kabinjában kuporgó 5 ember gumiból készült békaemberruhát viselt, és kiválóan hamisított papírokkal rendelkezett, amelyek a leggyanakvóbb német őrszem alaposságát is kijátszották volna. Mindegyiküknek volt fényképpel ellátott hamis francia személyazonossági igazolványa, munkavállalási igazolása és élelmiszerjegyei a szabályszerű német hivatalos pecsétek lenyomatával, valamint egyéb levelek és dokumentumok. Abban az esetben, ha valami baj történne, mondjuk az X-23-at elsüllyesztenék, vagy valami miatt el kellene hagyni, a legénység tagjainak partra kellett

úszniuk az iratokkal, elkerülniük a fogságba esést és kapcsolatba lépniük a francia ellenállási mozgalommal.

Az X-23 küldetése különösen kockázatos volt. H-óra előtt húsz perccel a zseb-tengeralattjárónak és testvérhajójának, az X-20-nak – amely mintegy harminc kilométerrel lejjebb a part mentén tartózkodott, Le Hamel faluval szemben – merészen a felszínre kellett jönnie, és jelzőként pontosan megmutatni a brit-kanadai támadási övezet két szélső határát: azaz azt a három partszakaszt, melyek a Sword, Juno és Gold fedőnevet kapták.

A terv, melyet végre kellett hajtaniuk, bonyolult és körülményes volt. Egy automatikus rádió-irányadót kellett bekapcsolniuk a felszínre emelkedés pillanatában, mely folyamatos jelzéseket sugárzott. Ugyanakkor egy ultrahangsugárzó készülék automatikusan hanghullámokat bocsát ki a víz alatt, melyeket a víz alatti lehallgatókészülék érzékelhetett. Az angol és kanadai csapatokat szállító hajók betájolhatják helyzetüket az egyik vagy mindkét jelzés alapján. Mindkét zseb-tengeralattjárón volt egy öt és fél méteres teleszkopikus árboc, rajta egy kis méretű és nagy teljesítményű fényszóróval, melynek villogó fénye több mint nyolc kilométerre ellátszott. Ha a fénye zöld volt, az annyit jelentett, hogy a tengeralattjáró a célhoz ért, ha nem, a fény piros volt. A tervezők még egy kiegészítő navigációs eszközre is gondoltak: mindkét járművön volt egy gumicsónak, melyet egy emberrel vízre kellett bocsátani és hagyni, hogy bizonyos távolságra a partok felé sodródjon. A csónakot is felszerelték fényszóróval; azt a benne ülő ember működtette. A zseb-tengeralattjárók és az úszó csónakok fényeinek segítségével a közeledő hajók meghatározhatták tulajdon helyzetüket, és pontosan megállapíthatták a három támadásra kijelölt partszakasz helyzetét.

Semmiről sem feledkeztek meg, még arról a veszélyről sem, hogy esetleg valamelyik nehézkes partraszálló jármű ráhajt a kis zseb-tengeralattjáróra. Védekezésül az X-23-at egy nagy sárga zászlóval világosan láthatóvá teszik. Persze az a szempont sem került el Honour figyelmét, hogy a zászló kiváló célponttá teszi őket a németek számára is. Mégis azt tervezte, hogy kitűz egy másik zászlót is, egy nagy brit hadilobogót.

Honour és legénysége felkészült az ellenséges tűzre, azt azonban nem kockáztathatta, hogy ütközzön és elsüllyedjen.

Ezt a sok holmit mind berakták a már amúgy is túlzsúfolt X-23 belsejébe. Két póttaggal is növelték a tengeralattjárók szokásos körülmények közt három emberből álló legénységét, mindkettő navigációs szakember volt. Így aztán alig lehetett felállni vagy leülni az X-23 egyetlen mindenes kabinjában, amely mindössze egy méter hetven magas, egy ötven széles, és csak kettő negyven hosszú volt. Már most is szenvedtek a fülledt melegtől, és a levegő még csak romlik, míg a felszínre nem merészkedhetnek sötétedés után.

Honour tudta, hogy még ilyenkor, napvilágnál is, bármikor megeshet ezekben a sekély part menti vizekben, hogy felfedezik őket az alacsonyan repülő felderítőgépek vagy az űrhajók, és minél tovább tartózkodnak periszkópmélységben, annál nagyobb a kockázat. A periszkópnál Lyne tengerész hadnagy méréseket végzett a hajó helyzetének meghatározására. Gyorsan azonosított több tereptárgyat: az ouistrehami világítótornyot, a város templomát és két másik tornyot Langrune és Saint-Aubin-sur-Mer falvakban, tőlük néhány kilométernyire. Honournak igaza volt. Tényleg majdnem „beletaláltak a célba”, mindössze háromnegyed mérföldnyire voltak a tervezett pozíciótól.

Honour megkönnyebbült, hogy így végződött a dolog. Hosszú, kimerítő utazás volt mögöttük. A kilencven mérföldet Portsmouthtól idáig nem egészen két nap alatt tették meg, és szinte végig aknamezőkön haladtak át. Most pontosan bemérik a kijelölt helyüket, és leszállnak a fenékre. A Gambit hadművelet jól indult. Titokban szeretne volna, ha valami más fedőnevet választanak. Bár nem volt babonás, a fiatal kapitány mégis megdöbbent, amikor utánanézett, mit is jelent ez a szó, és felfedezte, hogy a sakokban „gambit” nyitócselt jelent: feláldozni a megnyitásban a gyalogokat.

Honour még egy utolsó pillantást vetett a periszkópon át a parton dolgozó németekre. „Holnap reggel ilyenkor elszabadul a pokol azokon a partokon” – gondolta.

– Periszkópot bevonni – rendelkezett.

Az X-23 lemerült, már nem volt rádiókapcsolatban a bázisá-

val. Honour és legénysége nem tudta, hogy a partraszállást elhalasztották.

Délelőtt 11 órakor erős szél fújt a Csatornán. Nagy-Britannia elzárt partvidékén, az ország többi részétől elvágva várakoztak az inváziós haderők. Az ő világuk most gyülekezési körletekből, repülőterekből és hajókból állt. Úgy érezték, mintha fizikailag is elkülönültek volna az anyaországtól, mintha Anglia megszokott és Normandia ismeretlen világa között lebegnének. Tudták, hogy szoros biztonsági intézkedések vannak függönyt közéjük és a külvilág közé.

E függönynek a túlsó oldalán az élet a maga megszokott útján haladt. Az emberek szokásos, mindennapi ügyeiket intézték, és fogalmuk sem volt róla, hogy katonák százezrei csak egy parancsra várnak, mely a második világháború végének a kezdetét jelenti.

Leatherhead városában, Surreyban, egy szikár, ötvennégy éves fizikatanár a kutyáját sétáltatta. Leonard Sidney Dawe szolid, igénytelen ember volt, és a baráti körén kívül nem ismerte senki. A visszahúzódó természetű Dawe mégis nagyobb népszerűségnek örvendett, mint egy filmsztár. Naponta több mint egymillió ember küszködött azokkal a keresztrejtvényekkel, amelyeket ő és barátja, Melville Jones – egy másik tanár – készített a londoni *Daily Telegraph* számára.

Több mint húsz éve már, hogy Dawe a *Telegraph* első rejtvénytípus-szerkesztője volt, és ez alatt az idő alatt az ő nehéz, bonyolult rejtvényei emberek millióit ejtették kétségbe vagy juttatták örömhöz. Egyes ínyencek ugyan azt állították, hogy a *Times* keresztrejtvényei nehezebbek, Dawe hívei azonban hamar kimutatták, hogy a *Telegraph* rejtvényeiben sohasem ismétlődik meg kétszer ugyanaz a megoldás. Az ügy persze nem csekély büszkeséggel töltötte el a zárkózott Dawe-t.

Pedig nagyon meglepődött volna, ha tudja, hogy május 2-ától ő képezte a tárgyat egy rendkívül diszkrét nyomozásnak, melyet a Scotland Yard kémelhárító osztálya, az M. I. 5. folytatott. Az ő rejtvényei több mint egy hónapig egyik rémületből a másikba ejtették a szövetséges haderők főparancsnokságának egyes osztályait.

Ezen a bizonyos vasárnap reggelen az M. I. 5. elhatározta, hogy beszél Dawe-vel. Amikor hazaért, két férfi várt rá. Dawe, mint mindenki, szintén hallott már az M. I. 5-ről – de vajon mit akarhatnak tőle?

– Dawe úr – mondta az egyik férfi, amikor a kihallgatás elkezdődött –, a múlt hónapban számos, rendkívül bizalmas, a szövetségesek egy bizonyos hadműveletével kapcsolatos, titkos szó fordult elő a *Telegraph* keresztrejtvényeiben. Megmondaná nekünk, mi készítette arra, hogy ezeket használja, és hogy honnan vette őket?

Mielőtt a meglepett Dawe válaszolhatott volna, az M. I. 5. embere kihúzott a zsebéből egy listát, és azt mondta:

– Különösen érdekelne minket, hogy miért választotta ezt a szót.

Rámutatott a listára. A május 27-i *Telegraph* versenykeresztrejtvényében a következő kérdés volt: „Vízszintes 11. De egy magas rangú személy, mint ez is, lopott belőle hajdanán.” Ez a titokzatos kérdés, valamilyen különös áttétellel, jelentett valamit Dawe odaadó hívei számára. A megoldás, melyet két nappal ezelőtt, június 2-án tettek közzé, az egész szövetséges partraszállási terv fedőneve volt – *Overlord* (hűbérúr).

Dawe nem tudta, miféle szövetséges hadműveletről beszélnek, méltán szeppent meg tehát először, majd háborodott fel ezeken a kérdéseken. Elmondta, hogy nem tudja megmagyarázni, hogyan és mikor választotta ki éppen ezt a szót, s hogy ez a szó gyakori a történelemkönyvekben.

– Honnan tudhatnám én – tiltakozott –, melyik szót használják fel fedőnévnek, és melyiket nem?

Az M. I. 5. két embere végtelenül udvarias volt. Elismerték, hogy ezt csakugyan aligha tudhatja. De nem különös-e

mégis, hogy ezek a kódolt szavak egy és ugyanazon a hónapon belül jelentek meg?

Végigmentek a listán, és mindent megmutattak a most már kissé nyugtalan, szemüveges tanárembernek. A május 2-i rejtvényben erre a kérdésre: „Vízszintes 17. Az Egyesült Államok egyike”, a megoldás *Utah* volt; május 22-én kiderült, hogy a „Függőleges 3. Rézbőrű indián a Missouri mentén” megoldása *Omaha*.

A május 30-i keresztrejtvényben arra a kérdésre, hogy: „Vízszintes 11. Ez a fa gyakori a csemetekertekben”, a válasz *Mulberry* (eperfa) volt – azoknak a mesterséges kikötőknek a fedőneve, melyeket a normandiai partoktól távolabb akartak létesíteni. És június 1-én: „Függőleges 15. Britannia is, ő is ugyanannak az urai”, a helyes felelet: *Neptun* – a partraszállás tengeri hadműveleteinek a fedőneve.

Dawe nem tudott magyarázatot adni ezekről a szavakról. Annyit tudott mondani, hogy a listán említett keresztrejtvényeket talán vagy hat hónappal korábban készítette. Lehetett erre egyáltalán magyarázat? Dawe csak egyet tudott: elképesztő véletlen.

Történtek azonban más hajmeresztő dolgok is. Három hónappal korábban a chicagói központi postahivatalban egy testes, ügyetlenül leragasztott boríték a válogatóasztalon szétnyílt, és egy csomó, gyanús külsejű dokumentum kandikált ki belőle. Legalább egy tucat levélválogató látta a tartalmát: valami Overlord nevű akcióról szólt.

Hamarosan kémelhárító tisztek raja lepte el a helyszínt. A levélválogatókat kihallgatták, és rájuk parancsoltak, hogy azonnal felejtsenek el mindent, amit láttak. Azután a teljesen ártatlan címzettet hallgatták ki: egy lányt. Ő sem tudott magyarázatot adni, hogy miért utaztak ezek a papírok az ő címére, de felismerte a borítékon lévő kézírást. Segítségével követték a papírok nyomát egészen a kiindulópontig, a londoni amerikai főhadiszállás egy ugyancsak ártatlan őrmestéréig. Tévesen címezte meg a borítékot. Véletlenül a nővérének küldte el Chicagóba.

Amilyen csekély jelentőségű volt ez az incidens, annál

nagyobb horderejű lehetett volna, ha a legfőbb parancsnokság tudja, hogy a német Abwehr már rájött az Overlord fedőnév jelentésére. Egyik ügynökük, egy Diello nevű albán, akit azonban inkább Cicero néven ismertek, januárban küldte meg az információt Berlinbe. Cicero először Overlocknak olvasta a fedőnevet, de később helyesbített. És Berlin hitt Cicerónak, aki egyébként inas volt a törökországi brit nagykövetségen.

Cicero azonban nem tudta megszerezni az Overlord nagy titkát, a D-nap idejét és helyét. Erre az adatra olyan gondosan vigyáztak, hogy április végéig csak néhány száz szövetséges tiszt tudott róla. Ebben a hónapban azonban – a kémelhárítás állandó figyelmeztetései ellenére, hogy a brit szigetek tele vannak német kémekkel – két idősebb tiszt, egy amerikai tábornok és egy brit ezredes könnyelműen megszegte a biztonsági szabályokat. A londoni Claridge szállóban a tábornok említést tett néhány tiszttársa előtt egy koktélpartin, hogy a partraszállás június 15-e előtt megtörténik. Az ezredes, egy zászlóaljparancsnok valahol máshol Angliában, még ennél is indiszkrétebbnek bizonyult. Azt mondta néhány civil barátja előtt, hogy a katonái egy különleges célpont elfoglalását gyakorolják, és célzást tett rá, hogy a célpont Normandiában található. Mindkét tisztet azonnal lefokozták és eltávolították a parancsnoki posztról. Jóllehet a tábornok Eisenhower osztálytársa volt a West Point-i katonai akadémián, a legfőbb parancsnok csak annyit tehetett érte, hogy hazaküldte. A D-nap után a tábornok esete nagy port vert fel, és később ezredesként ment nyugdíjba. Arra nincs adatunk, hogy Eisenhower parancsnoksága a brit indiszkrécióról értesült-e. Az ezredes felettesei szép csendben foglalkoztak az ügyel. A közlékeny törzstiszt később a brit parlament tagja lett.

És most, ezen a feszült június 4-i vasárnapon, a legfőbb parancsnokság döbbenten hallotta a hírt, hogy még egy hiba történt, még rosszabb, mint az eddigiek. Az éjszaka folyamán egy AP telexkezelő az egyik szabad gépen gyakorolt, hogy javítson a munkatempóján. Tévedés folytán az ő gyakorló „gyorshírét” tartalmazó perforált szalag a szokásos, éjszakai orosz kommuniké elé került. Harminc másodperc múlva már

helyesbítettek, de a hír kiment adásba. A „közlemény”, mely eljutott az Egyesült Államokba, így szólt: SÜRGŐS PRESS ASSOCIATED NYK GYORSHÍR EISENHOWER FŐHADISZÁLLÁSA KÖZLI SZÖVETSÉGESEK PARTRASZÁLLNAK FRANCIAORSZÁGBAN.

Akármilyen súlyos következményekkel járhatott is az üzenet, túl késő volt ahhoz, hogy bármit tenni lehessen. A partraszállás óriási gépezete teljes sebességre kapcsol. Ahogy teltek-múltak az órák – és közben az időjárás állandóan romlott –, a legnagyobb légi és partra szálló haderő, mely valaha egybegyűlt, Eisenhower tábornok döntésére várt. Kijelöli-e Ike június 6-át D-napnak, vagy arra kényszerül-e a Csatornán dúló ítéletidő miatt – mely húsz év óta a legroszabb –, hogy másodszor is elhalassza a partraszállást?

10

Egy esőverte erdőben, a Southwick House-i haditengerészeti főhadiszállástól három kilométernyire vívódott az az amerikai, akinek meg kellett hoznia a nagy döntést. Küszködött a gondokkal, és megpróbált pihenni szerényen berendezett három és fél tonnás lakókocsijában. Igaz, költözhetett volna kényelmesebb szállásra is a nagy, szélesen terpeszkedő Southwick House-ban, Eisenhower azonban másként döntött. Amennyire csak lehetett, közel akart lenni a kikötőkhöz, ahol a csapatai éppen behajóztak. Több nappal ezelőtt elrendelte egy kíséző főhadiszállás felállítását – néhány sátor a közvetlen törzsnek és több lakókocsi, köztük a sajátja is, s ezt jó ideje „az én cirkuszos kocsimnak” nevezte.

Eisenhower lakókocsija hosszú volt és alacsony, egy kis bútorszállító kocsira hasonlított, három fülke volt benne: hálósoba, nappali és dolgozó. Ezenkívül ügyesen beszorítottak még a lakókocsiba egy pici konyhát, egy parányi telefonközpontot, egy mosdót, és a kocsi egyik végébe egy üvegezett megfigyelőállást. A főparancsnok azonban korántsem tartózkodott annyit otthon, hogy teljesen kihasználhatta volna a lakókocsit. A nappalit és a dolgozót alig-alig használta. Ha

összehívta törzsét, rendszerint az egyik sátorban telepedtek le a lakókocsi mellett. Csak a hálósobáján lehetett látni, hogy lakik benne. Itt minden róla árulkodott: a nagy halom vadnyugati regény a hálóhelye melletti asztalon, és a csak ide kirakott két kép: feleségének, Mamie-nek a fényképe, és huszonegy éves fiának, Johnnak a képe, a West Point-i tiszti akadémia egyenruhájában.

Ebből a lakókocsiból Eisenhower majdnem 3 000 000 szövetséges katonát irányított. A parancsnoksága alá rendelt hatalmas tömegnek több mint a fele amerikai volt: mintegy 1 700 000 katona, tengerész, repülő és parti őr. A brit és a kanadai erők összesen körülbelül 1 000 000 embert tettek ki, és ehhez jöttek még a harcoló francia, lengyel, cseh, belga, norvég és holland egységek. Amerikai tiszt soha nem parancsolt még ennyi embernek, ennyi nemzetiségnek, de nem is nehezedett még a vállára ilyen iszonyú felelősség sem.

És mégis, magas beosztása és óriási hatalma ellenére ez a magas, napbarnította, középnyugati származású, ellenállhatatlan mosolyú férfiú szinte semmi jelét sem adta annak, hogy ő a főparancsnok. Más volt, mint a többi híres szövetséges parancsnok, akiket azonnal felismerhetett az ember valamilyen külső ismertetőjelről, mint például egy különös fejfedő vagy egy rikító egyenruha, vállig teleaggatva kitüntetésekkel. Eisenhower mindenben mérsékelt volt. Rangjelzésének négy csillagán, egy sor kitüntetés szalagsávján a felső zsebe fölött, és a SHAEF (Supreme Headquarters Allied Expeditionary Force – Szövetséges Expedíciós Erők Legfelsőbb Parancsnoksága) lángoló kardot ábrázoló válldíszén kívül Eisenhoweren nem volt látható semmiféle hivalkodó jelzés sem. Lakókocsija is kevés jelét viselte gazdája magas rangjának: semmi zászló vagy térkép, sem bekeretezett irányelvek, sem a legnagyobb vagy a második legnagyobb ember dedikált fényképe, akik pedig gyakran meglátogatták. De a hálófülkében, a fekhely mellett három fontos telefon volt, mindegyik más színű: a piros a „zűrös” washingtoni hívásokra szolgált, a zöld a közvetlen vonal Winston Churchill lakására, a londoni Downing Street 10-be szólt, a fekete pedig kiváló vezérkari főnökével, Walter Bedell Smith vezérőrnaggyal, a közvetlen főhadi-

szállással és a szövetséges főparancsnokság többi magasabb rangú tisztjével kapcsolta össze.

Ezen a fekete telefonon át tudta meg Eisenhower – temérdek gondjának mintegy a betetőzéseként – a tévesen leadott „gyorshírt” a „partraszállásra” vonatkozólag. Nem szólt semmit, amikor megtudta. Tengerész segédtisztje, Harry C. Butcher sorhajókapitány úgy emlékszik, hogy a főparancsnok mindössze valamit dörmögött. Mit is mondhatott vagy tehetett volna?

Négy hónappal korábban, abban a parancsban, mely őt főparancsnoknak kinevezte, a vezérkari főnökök egyesített bizottsága Washingtonban pontosan körülírta a feladatát egy külön bekezdésben. Így szólt: „Behatol az európai kontinensre, és a többi szövetséges nemzettel karöltve olyan hadműveleteket kezdeményez, melyek Németország szíve felé és fegyveres erejének megsemmisítésére irányulnak.”

Ebben az egy mondatban benne volt a támadás célja és terve. Ez azonban az egész szövetségi rendszer számára többet jelentett egy egyszerű hadműveletnél. Eisenhower „nagy keresztes hadjáratnak” nevezte, mely egyszer s mindenkorra véget vet a világot a történelem legvéresebb háborújába sodró, egy földrészt szétzúzó, és több mint háromszázmillió embert rabszolgaságba hajtó ocsmány zsarnokságnak. (Akko-riban egyébként senki sem tudta elképzelni a náci barbárság valódi méreteit, mely egész Európán végigsöpört – az áldozatok millióit, akik örökre eltűntek Heinrich Himmler gázkamráiban és steril krematóriumainak kemencéiben, a milliókat, akiket elhajtottak rabszolgának hazájukból, és akiknek nagy része sohasem tért vissza, a további milliókat, akiket halálra kínoztak, túszként kivégeztek, vagy az éhhalál egyszerű módszerével kiirtottak.) A nagy keresztes hadjárat megmásíthatatlan célkitűzése nemcsak a háború megnyerésére irányult, hanem a náciizmus megsemmisítésére, és a világtörténelemben mindaddig elképzelhetetlen barbár kegyetlenség korszakának megszüntetésére.

Előbb azonban a partraszállásnak kell sikerülnie. Ha balul üt ki, Németország végső veresége még évekig várathat ma-gára.

Az általános partraszállás előkészítésének, melytől oly sok függött, már több mint egy éve folyt az alapos hadászati megtervezése. Jóval azelőtt, hogy Eisenhower kinevezéséről bárki is tudhatott volna, angol–amerikai tisztek egy kis csoportja Sir Frederick Morgan brit altábornagy vezetésével papírra vetette a támadás tervezetét. Hihetetlenül bonyolult kérdések vetődtek föl. Kevés támpont, kevés hadászati előkép állt rendelkezésre, annál több volt a kérdőjel. Hol és mikor indítsák meg a támadást? Hány hadosztályt vessenek be? Ha X számú hadosztályra lesz szükség, összeszedhetők, kiképezhetők, bevethetők-e Y időpontban? Hány szállító járműre lesz szükség? És a haditengerészeti tüzérségi előkészítés, a támogató és kísérő hajók? Honnan vegyék a sok partraszálló járművet – átirányíthatók-e a csendes-óceáni vagy a földközi-tengeri hadszíntérről? Hány repülőtérré lesz szüksége a légitámadásban részt vevő sok ezer repülőgépnak? Mennyi időbe telik, amíg felhalmozzák az anyagot, felszerelést, ágyút, löszert, szállítóeszközt, élelmet, és mennyi idő kell nemcsak magára a támadásra, hanem a támadás folytatására?

Íme néhány a súlyos kérdések közül, melyekre a szövetséges tervezőknek meg kellett találniuk a választ. De akadt még több ezer más. Végül a tervezet, melyet Eisenhower kinevezése után bővítettek és módosítottak, több embert, több hajót, több repülőt, több anyagot és felszerelést kívánt, mint amennyit valaha is összegyűjtöttek egyetlen hadművelet végrehajtására. Óriási előkészületek folytak. Még mielőtt a terv végleges formáját elnyerte, ember és hadianyag soha nem látott mennyisége özönlött Angliába. Csakhamar annyi amerikai nyüzsgött a kis városokban és falvakban, hogy az ott élő angolok reménytelenül kisebbségben maradtak. A mozikat, szállodákat, éttermeket, tánctermekeket és kedvenc kocsmáikat hirtelen előzönlötték az Egyesült Államok minden részéből összeseregülő katonák.

Repülőterek létesültek szerte az országban. A készülő nagy légi támadáshoz százhatvanhárom új bázist építettek a már meglevőkhöz, annyi volt belőlük, hogy a 8. és 9. légi hadsereg hajózói tréfásan azzal kérkedtek, hogy taxiként közlekedhetnek szélteben-hosszában a szigeten, szinte még fel sem kell

szállniuk. A kikötők dugig voltak. Majdnem kilencszáz hajóból álló hadiflotta gyülekezett a csatahajóktól az őrnaszádóig. Annyi konvoj érkezett, hogy tavaszra csaknem kétmillió tonna árut és felszerelést halmoztak fel, és kétszáznyolcvan kilométernyi vasútvonalat kellett építeni az elszállításukhoz.

Májusban Dél-Anglia egyetlen nagy fegyverraktárhoz hasonlított. Az erdőkben a lőszer valóságos hegyeit rejtették el. A mocsaras vidéken egymás mellett sorakoztak a harckocsik, féllánctalpas járművek, páncélgépkocsik, teherautók, dzsipek és mentőkocsik – több mint ötvenezer. A mezőkön tarackok, légvédelmi ágyúk álltak hosszú sorokban, valamint nagy mennyiségű előre gyártott hadfelszerelés a hullámbádog barakkoktól a repülőgép-kifutókig, és tömérdek földmunkagép buldózerektől az exkavátorokig. A központi raktárakban hatalmas élelmiszer-, valamint ruházati készletek és gyógyászati berendezések halmozódtak fel a tengeribetegség elleni tablettáktól kezdve százhuszonnégyezer kórházi ágyig. A legmegkapóbb látványt azonban a völgyeket megtöltő vasúti gördülőanyag nyújtotta: majdnem ezer vadonatúj mozdony és közel húszezer tartály- és teherkocsi, melyeknek az lesz a rendeltetésük, hogy pótolják a tönkrement francia állományt a hídfőállás létrejötte után.

Aztán különös, új hadászati berendezések is voltak. Például olyan harckocsik, melyek úszni is tudtak, vagy amelyek nagy nyaláb rudat szállítottak lépcsőnek a harckocsiárkok ellen vagy falak áthágásakor, vagy amelyeken nagy, láncos cséphadarók voltak, a harckocsi előtt ütögették a talajt, és felrobbantották az aknákat. Akadtak lapos, hosszú hajók, rajtuk a csövek erdeje a legújabb fegyver, a rakéták kilövésére. Talán a legkülönösebb a két előre gyártott kikötő volt, melyeket át kellett vontatni a normandiai partok közelébe. Ezek a mérnöki munka csodái és az Overlord nagy titkai voltak: biztosították az emberek és anyagok állandó áramlását a hídfőállásokhoz az első, kritikus hetekben, amíg el nem foglalnak egy nagyobb kikötőt. A *Mulberry* (eperfa) fedőnevű kikötők először is egy külső hullámtörőből álltak, ezeket hatalmas úszó acélpontonok képezték. Azután száznegyvenöt különböző méretű, hatalmas betonszekrény következett, melyeket dara-

bonként süllyesztettek el, s így egy víz alatti hullámtörőt hoztak létre. A legnagyobb ilyen szekrényben legénységi szálláshelyek és légvédelmi ágyúk is voltak, és amikor vontatták, olyan volt, mint egy oldalára dőlt ötemeletes lakóház. Ezekben a mesterséges kikötőkben hatalmas, tízezer tonnás teherhajók is át tudtak rakodni a part és a kikötő között ingajaratban közlekedő bárkákra. Kisebb járművek, mint part menti hajók vagy partraszálló bárkák, le tudtak rakodni a masszív acélmólók végére, és az ott várakozó tehergépkocsik máris vitték a rakományt az úszópontonokon lebegő mólón keresztül a partra. A „mulberryken” kívül hatvan – betonnal megrakott – akadályhajót is elsüllyesztettek kiegészítő hullámtörőnek. Ezek a kikötők a normandiai invázió partjai mentén akkorák voltak, mint a doveri.

Égész májusban özönlött az ember és a hadianyag a kikötők és a rakodóhelyek felé. Nagy gondot jelentett a zsúfoltság, de a szállásmesterek, a tábori csendőrség és a vasúti hatóságok valahogyan mégis fenntartották a közlekedést, és betartották a határidőket.

A katonákkal és hadianyaggal megrakott vonatok tétován döcögtek minden vonalon, várták, hogy a partvidékre jussanak. Járműkaravánok torlaszoltak el minden utat. Minden kis falut és települést finom por lepett be, és a csendes tavaszi éjszakákon egész Dél-Anglia visszhangzott a teherautók zúgásától, a tankok dübörgésétől és az amerikaiak félreismerhetetlen beszédétől, akik mintha mind ugyanazt kérdezték volna: „Milyen messze van még az az átkozott hely?”

A partvidéken egyik éjszakáról a másikra barakk- és sátorvárosok nőttek ki a földből, amikor a katonák előzőnlötték a behajózási körzeteket. Az emberek három- és négyemeletes ágyakon aludtak. A zuhanyozók és latrinák rendszerint megszire voltak, és még sorba is kellett állni előttük. Élelemért néha több száz méteres sorok kígyóztak. Annyi volt a katona, hogy csak az amerikai létesítmények kiszolgálásán 54 000-en dolgoztak, köztük 4500 frissen kiképzett szakács. Május utolsó hetében elkezdődött a katonák és felszerelések behajózése a csapatszállító hajókra és a partraszálló járművekre. Végre eljött a nagy nap.

A statisztikai adatok minden képzeletet felülmúltak, a haderő méretei lenyűgözőek voltak. Ez a sújtásra emelkedő óriás ököl – a szabad világ fiatalságának ereje, felhalmozott készletei – egy ember döntését várta: Eisenhowerét.

Június 4-én Eisenhower a nap nagy részét egyedül töltötte a lakókocsijában. Ő és parancsnokai minden tőlük telhetőt megtettek, hogy a partraszállás a siker lehető legnagyobb esélyével induljon, és a lehető legkisebb emberveszteséggel menjen végbe. Most azonban, hónapokig tartó politikai és katonai tervező munka után, az Overlord hadművelet sikere az elemek szeszélyétől függött. Eisenhower tehetetlen volt, csak várhatott és remélhetett, hogy majd csak megjavul az idő. De bármi történik is, a mai nap végén döntést kell hoznia: indulhat-e a támadás, vagy ismét el kell halasztani. Az Overlord hadművelet sikere vagy kudarca mindkét esetben ettől az elhatározástól függ. És a döntést senki sem hozhatja meg helyette. A felelősség az övé és csakis az övé.

Eisenhower nehéz választás előtt állt. Május 17-én elhatározta, hogy a D-nap vagy június 5-én, vagy 6-án, vagy 7-én lesz. Az időjárás-megfigyelések kimutatták, hogy ekkor két – a partraszállás szempontjából életbe vágóan fontos – dolog egybeesik Normandiában: későn jön fel a hold, és kevéssel hajnal után lesz az apály.

Az ejtőernyősöknek és a vitorlázó repülőgépeken szállított gyalogságnak, akik a támadást megindítják, az amerikai 101. és 82. hadosztály mintegy 18 000 katonájának, valamint a brit 6. hadosztálynak szüksége lett volna a holdvilágra. A meglepetésszerű támadáshoz viszont sötétség kellett egészen addig, míg meg nem érkeznek a földet érés övezetébe. Ezért a későn felkelő hold számukra létfontosságú előfeltétel volt.

A tengeren szállított erők partraszállását akkor lehetett megkezdeni, amikor az apályban láthatóvá váltak Rommel akadályai. Ehhez az apályhoz igazították az egész partraszállás időbeosztását. És hogy tovább bonyolódjanak a meteorológiai számítások, a következő partraszálló hullámban, jóval később a nap folyamán, ismét csak apályra lesz szükség, s ennek a sötétség beállta előtt kell jönnie.

A két kritikus tényező, a holdvilág és az apály, megkötötte

Eisenhower kezét. Csak maga az apály hatra csökkentette minden hónapban a támadásra számításba jöhető napok számát, és ezek közül három napon nem volt holdvilág.

De ez még nem minden. Sok más körülményt is figyelembe kellett venni. Először is minden fegyvernem hosszú nappali órákat és jó látási viszonyokat igényelt, hogy felismerje a számára kijelölt partokat, a haditengerészet és a légierő azért, hogy kivehesse a célpontokat, és csökkentse a véletlen összeütközések veszélyét, amikor majd ötezer hajó szorosan egymás mellett manőverezik a Szajna-öbölben. Másodszor: nyugodt tenger kellett. Eltekintve a pusztítástól, melyet a háborgó tenger okozhat a flottában, a tengeribetegség harc képtelenné teheti a katonákat, még mielőtt a partra tennék a lábukat. Harmadszor: a szárazföld felé fújó enyhe szélre lesz szükség, hogy elfújja a füstöt a partokról, és így a célpontok ne legyenek homályosak. Végül pedig a szövetségeseknek a D-nap után három további csendes napra lesz szükségük, hogy lehetővé tegyék az emberek és a hadianyag gyors felhalmozását.

Persze senki sem várt tökéletes körülményeket a D-napra a főparancsnokságon sem, legkevésbé Eisenhower. Megtanulta már a meteorológus tisztekkel együtt, az elvégzett számtalan próba alapján, hogy felismerje és mérlegelje az összes tényezőket, melyek a támadás megindításának minimális feltételei. A meteorológusok szerint azonban legfeljebb egytizednyi a valószínűsége, hogy Normandiában június bármely napján olyan legyen az idő, amely legalább a minimális feltételeket biztosítja. Ezen a viharos vasárnapon, amikor Eisenhower – egyedül a kocsijában – minden lehetőséget a mérlegre tett, úgy látszott, hogy ezek az esélyarányok csillagászati méreteket öltenek.

A partraszállás három lehetséges napja közül 5-ét választotta, hogy – ha esetleg halasztásra kerül sor – 6-án indíthassák meg a támadást. Ha 6-ára elrendeli a partraszállást, és ismét le kell fújnia az egészet, a visszatérő konvojokat újra fel kell tölteni üzemanyaggal, és az megakadályozhatja most már abban is, hogy 7-én támadjon. Ezután két lehetőség marad. Vagy elhalasztja a D-napot addig a legközelebbi időpontig, amikor az

apály kedvező – ez június 19-e. De ha ezt teszi, a légi úton szállított alakulatok kénytelenek lesznek sötétben támadni, hiszen június 19-én nem lesz holdvilág. A másik lehetőség, hogy várnak egészen júliusig, ez a hosszú halasztás azonban – ahogyan később visszaemlékszik – „olyan keserves volt, hogy nem is gondolt rá”.

Ennek a halasztásnak még a gondolatától is irtóztak, s még Eisenhower legóvatosabb parancsnokai is inkább készek lettek volna a támadást 8-án vagy 9-én megkockáztatni. Nem látták be, hogyan lehet 200 000 embert – akiknek a többségével már ismertették a feladatukat – hetekig a világtól elkülönítve és összezsúfolva hajókon, rakpartokon vagy repülőtereken tartani anélkül, hogy a partraszállás titka ki ne szivárogon. Még ha a biztonsági rendszabályokat be is tartják ebben az időszakban, a Luftwaffe felderítőgépei egészen biztosan észreveszik az összezsúfolt flottát (ha ugyan már fel nem fedezték), vagy a német kémek tudomást szereznek a tervről. A halasztás lehetősége mindenki szemében rémesnek látszott. A döntést azonban Eisenhowernak kellett meghoznia.

Az alkony halványuló fényében a főparancsnok időnként a lakókocsi ajtajához lépett, és a fák széltől hajladozó ágain keresztül az eget borító felhőtakarót kémlelte. Később fel és alá járt a lakókocsi mellett, egyik cigarettát a másik után szívta, a kis ösvény salakját rugdosta. Magas termete vállban kissé meggörnyedt, kezét mélyen a zsebébe süllyesztette. Ezen a magányos sétákon Eisenhower nemigen látott meg senkit, de ma délután észrevette a négy sajtótudósító egyikét, akiket az előretolt parancsnoksághoz akkreditáltak. Merrill „Red” Mueller volt az, az NBC tudósítója.

– Sétáljunk egyet, Red – mondta Ike hirtelen, és anélkül, hogy megvárta volna Muellert, meglódult, zsebre tett kézzel, a szokott sebes tempójával.

A tudósító nagy sietve érte csak utol, amikor már éppen eltűnt a fák között.

Különös, szótlan séta volt. Eisenhower alig szólt egy-két szót. „Látszott, hogy Ike teljesen a saját gondolataival volt elfoglalva, teljesen elmerült a gondjaiban – emlékszik vissza Mueller. – Olyan volt, mintha elfelejtette volna, hogy én is ott

vagyok mellette.” Mueller sok kérdést szeretett volna feltenni a főparancsnoknak, de nem kérdezett semmit. Érezte, hogy most nem lehet tolakodó.

Amikor visszatértek a táborba, és Eisenhower elbúcsúzott, a tudósító nézte, amint felmegy a lakókocsija ajtajához vezető kis alumínium lépcsőn. Abban a pillanatban Mueller úgy látta, hogy „meggörnyedt az aggodalom súlya alatt... mintha mindegyik csillag egy-egy tonnát nyomott volna a vállán”.

Röviddel este fél 10 előtt Eisenhower magasabb parancsnokai a Southwick House könyvtárában gyülekeztek vezérkari főnökeikkel együtt. Kényelmes, tágas helyiség volt, zöld posztóval letakart asztallal, több karosszékkal és két paddal. A falat három oldalon sötét tölgyfából készült könyvszekrények takarták, de a polcokon kevés volt a könyv, és a szoba sivár látványt nyújtott. Nehéz, dupla sötétítőfüggöny takarta az ablakokat, és tompította az eső zuhogásának és a zúgó szélnek a zaját.

A törzsek tisztjei kis csoportokban álldogáltak a szobában, és nyugodtan beszélgettek. A tűzhely mellett Eisenhower vezérkari főnöke, Walter Bedell Smith vezérőrnagy társalgott a pipázó főparancsnok-helyettessel, Tedder légi főmarsallal. Egyik oldalán a heves vérű szövetséges haditengerészeti főparancsnok, Ramsey tengernagy foglalt helyet, szorosan mellette a szövetséges légierő parancsnoka, Leigh-Mallory főmarsall. Csak egy tiszt öltözéke volt szabálytalan, ahogy Smith tábornok visszaemlékszik. A lobbanékony Montgomery, a D-napi támadás vezetője, aki a megszokott kordnadrágját és magas nyakú pulóverét viselte. Ezek a férfiak váltják majd tettekre a támadási parancsot, ha Eisenhower kiadja. Most az előbbieket és a vezérkari főnököket, összesen tizenkét magas rangú tiszt volt a szobában, a főparancsnok érkezésére vártak, és a fél 10-kor kezdődő döntő megbeszélésre. Akkor hallgatják meg a meteorológusok legfrissebb jelentését.

Pontosan fél 10-kor nyílt az ajtó, és Eisenhower belépett. Jól festett sötétzöld tábori öltözkéjében. Üdvözölte régi barátait, de csak halvány visszfénye jelent meg arcán a régi eisenhoweri mosolynak, hogy átadja helyét az aggódó kifejezésnek,

mihelyt az értekezletet megnyitotta. Nem volt szükség bevezetőre, mindenki tudatában volt a meghozandó döntés roppant komolyságának. Így aztán azon nyomban bejött az Overlord három főmeteorológusa, főnöküknek, J. N. Staggnak, a brit királyi légierő repülő alezredesének a vezetésével.

Néma csend honolt, amikor Stagg elkezdte tájékoztatóját. Gyorsan felvázolta az elmúlt huszonnégy óra időjárásának képét, azután nyugodtan így szólt:

– Uraim . . . néhány gyors és váratlan fejlemény történt az időjárásban . . .

Minden tekintet Staggre szegeződött, amint a szorongó arcú Eisenhower és a parancsnokokat egy gyenge reménysugárral megajándékozta.

Egy új időjárási frontot észleltek, mondta el, amely a közeli órákban vonul végig a Csatornán, és a támadási körzetekben az időjárás fokozatos tisztulásához vezet. Ezek a javuló időjárási körülmények másnap egész nap megmaradnak, és folytatódnak egészen június 6-án reggelig. Aztán az idő ismét romlani fog. Az ígért tisztuló időjárás alatt a szél jelentősen csökken, és az ég kiderül, legalábbis annyira, hogy a bombázók 5-én éjjel és 6-án egész délelőtt működésbe léphetnek. Délben a felhőtakaró újra sűrűbb lesz, és az ég ismét beborul. Röviden tehát, amit itt Eisenhoweréknak elmondott, csupán annyi volt, hogy éppen csak tűrhető, jóval a minimális követelményszint alatti időjárási körülmények fognak uralkodni alig több mint huszonnégy órán keresztül.

Mihelyt Stagg befejezte mondókáját, őt és a másik két meteorológust a kérdések özönével árasztották el. Megbízna-e mindnyájan az előrejelzések pontosságában? Lehetséges-e, hogy a jóslás téves, egyeztették-e a jelentésüket minden elérhető forrással? Van-e esély rá, hogy az idő tovább javul a 6-át követő napokon?

Az időjárási szakértők néhány kérdésre képtelenek voltak választ adni. Jelentéseiket újra és újra egyeztették és ellenőrizték, az előrejelzéseket illetően optimisták voltak, amennyire csak lehetett, de annak a lehetősége még mindig fennállt, hogy az időjárás szeszélye rossz tréfát űz velük. Legjobb tudásuk szerint válaszoltak a kérdésekre, majd elvonultak.

A következő negyedórában Eisenhower a parancsnokaival tanácskozott. Ramsey tengernagy hangsúlyozta, hogy sürgősen döntést kell hozniuk. Az Omaha- és Utah-szakaszra szánt amerikai partraszálló erőknél A. G. Kirk ellentengernagy parancsnoksága alatt félórán belül meg kell kapniuk a parancsot, ha az Overlord akciót kedden végre akarják hajtani. Ramsey javaslatát alátámasztotta a hajók üzemanyaggal történő újrafeltöltésének a kérdése: ha a hajók később indulnak, és vissza kell őket hívni, lehetetlen lesz már előkészíteni őket szerdára, 7-ére a támadáshoz.

Eisenhower most egyenként megszavaztatta a parancsnokait. Smith tábornok úgy gondolta, hogy 6-án kell indítani a támadást. Kockázattal jár, de ezt az egyet vállalni kell. Tedder és Leigh-Mallory egyaránt attól félt, hogy az előre jelzett felhőtakaró túl vastagnak bizonyul a légierő hatásos működéséhez. Ez azt jelentheti, hogy a támadás megfelelő légi támogatás nélkül megy végbe. Úgy gondolták, hogy „rizikós” lesz. Montgomery kitartott előző esti elhatározása mellett, amikor a június 5-i D-napot elhalasztották.

– Azt mondom, menjünk! – jelentette ki.

Most Ike-ra került a sor. Eljött az a pillanat, amikor csak ő hozhatja meg a döntést. Nyomasztó csend volt, amíg Eisenhower mérlegelte az összes eshetőségeket. Smith tábornok figyelte őt, és megdöbben a főparancsnok „magányosságának és elszigeteltségének” láttán, ahogy ott ült, kezét összekulcsolta maga előtt, és az asztalra nézett maga elé. Múltak a percek, egyesek szerint két perc telt el, mások szerint öt is elmúlt. Azután Eisenhower, izgalomtól feszült arcvonásokkal, felnézett, és bejelentette döntését. Lassan így szólt:

– Határozottan az a véleményem, hogy ki kell adnunk a parancsot... Nem tetszik nekem, de ez a helyzet... Nem tudom, mi egyebet tehetnénk...

Eisenhower felállt. Fáradtnak látszott, de a feszültség már oldódott az arcán. Hat órával később, egy rövid értekezleten, ahol újra áttekintették az időjárási helyzetet, kitartott elhatározása mellett, és megerősítette, hogy június 6-a, kedd lesz a D-nap.

Eisenhower és parancsnokai elhagyták a szobát, siettek,

hogy mozgásba hozzák a támadás hatalmas gépezetét. Mögöttük, a könyvtár csendjében, kék füstfelhő terjengett a tanácskozási asztal fölött. A tűz fénye visszaverődött a fényes padlóról, és a kandalló párkányán az óra 9 óra 45 percet mutatott.

11

Este 10 óra lehetett, amikor Arthur B. Dutch Schultz, a 82. légiszállítású hadosztály közkatonája kiszállt a kockajátékból, úgy érezte, már csak elvesztheti a nyereményét. A játék akkor kezdődött, amikor bejelentették, hogy a légierő támadását legalább huszonnégy órával elhalasztották. Egy sátor mögött kezdték a játékot, aztán átköltöztek egy repülőgép szárnya alá, most pedig javában dült a parti a hangárban, amelyet óriási hálótéremmé alakítottak át. Még itt is volt egy kis mozgás, az emeletes ágyak sorai között járkáltak néhányan. És Dutch volt az egyik nagy nyerő.

Nem is tudta, mennyit nyert. Becslése szerint a gyűrött dolcsik, angol bankjegyek és a kék-zöld francia inváziós bankók, melyeket a kezében szorongatott, több mint kétezer-ötszáz dollárra rúgtak. Ez több volt, mint amennyi pénzt valaha együtt látott eddigi huszonegy életéve során.

Fizikailag és lelkileg már minden előkészületet megtett az ugráshoz. Reggel a repülőtéren minden felekezet számára istentiszteletet tartottak, és Dutch, aki katolikus volt, meggyónt és megáldozott. Most pontosan tudta, hogy mit fog kezdeni a nyereményével. Gondolatban már felosztotta a pénzt. Ezer dollárt itt hagy a parancsnoksági hivatalban, majd útközben felveszi, ha visszajut Angliába. A másik ezer dollárt az anyjának akarta elküldeni San Franciscóba, hogy őrizze meg számára. Úgy gondolta, hogy ebből ötszáz dollárt ajándékba ad neki, biztosan lesz mire költenie. A maradék összegnek különleges rendeltetést szánt: az rámegy majd egy nagy eszem-izsomra, amikor ő és az alakulata, az 505-ösök, Párizsba érkeznek.

A fiatal ejtőernyős jól érezte magát. Mindenről gondosko-

dott – de csakugyan így van-e? Miért jut a reggeli incidens mégis újra és újra az eszébe, miért tölti el ilyen nyugtalansággal?

A reggeli postaosztásnál levelet kapott az anyjától. Amikor feltépte a borítékot, egy rózsafüzér csúszott ki belőle, és a lába elé esett a földre. Gyorsan felkapta az olvasót, nehogy a gúnyolódó népség észrevegyen valamit, és belegyömöszölte egy táskába, melyet a barakkban akart hagyni.

A rózsafüzérre gondolva felmerült benne egy kérdés, ami eddig meg sem járta az esztét: hogy játszhatott szerencsejátékot ilyen pillanatokban? Ránézett az összehajtogatott és összegyűrt bankókra, melyek kikandikáltak az ujjai közül. Több volt ez a pénz, mint egész évi keresete. Ebben a pillanatban Dutch Schultz közlegény *tudta*, hogy ha most bezsebeli ezt a pénzt, biztosan meg fog halni. Úgy döntött, hogy nem kockáztat.

– Menjetek arrébb – mondta. – Hadd szálljak be a játékba.

Ránézett az órájára. Kíváncsi volt, mennyi idő alatt tud kétezer-ötszáz dollárt elveszíteni.

De nem Schultz volt az egyetlen, aki ezen az éjszakán különösen viselkedett. Senki sem sietett a sorsot kihívni maga ellen, akár sorkatona volt, akár tábornok. A 101. légiszállítási hadosztály főhadiszállásán, a közeli Newburyben, Maxwell D. Taylor vezérőrnagy, a parancsnok, éppen egy hosszú, kötetlen megbeszélést tartott a magasabb rangú tisztjeivel. Talán hatan lehettek a szobában. Egyikük, Don Pratt dandártábornok, a hadosztály helyettes parancsnoka, egy ágyon ült. Mialatt beszélgettek, még egy tiszt jött be a helyiségbe. Levette a sapkáját, és az ágyra dobta. Pratt tábornok felugrott, lesöpörte a sapkát a padlóra, és azt mondta:

– Az istenfáját, ez átkozott balszerencsét jelent!

Mindenki nevetett, de Pratt nem volt hajlandó visszaülni arra az ágyra. Ő vezette a hadosztály vitorlázógéppel szállított alakulatait Normandiába.

Mikor leszállt az éjszaka, az inváziós csapatok szerte Angliában csak vártak és vártak. A hónapok óta tartó gyakorlatozás felcsigázta őket, készen álltak az indulásra, és a halasztás türelmetlenné tette őket. Körülbelül tizennyolc óra telt el

azóta, hogy leállt az akció és minden elmúló óra csökkentette a katonák türelmét és készültségét. Nem tudták, hogy a D-nap már csak huszonhat órányira van tőlük, még túl korán volt ahhoz, hogy a hír kiszivároghasson. Így aztán az emberek magányosan, szorongva és titkolt félelemmel várták ezen a viharos vasárnap estén, hogy történjen végre valami – akármi.

Pontosan azt tették, amit ilyen körülmények között elvárhat tőlük a világ: a családjukra, feleségükre, gyermekeikre vagy a babájukra gondoltak. És mindenki a harcról beszélt, ami várt rájuk. Milyenek is lesznek a partok a valóságban? Olyan nehéz lesz-e a partraszállás, amilyennek gondolják? Senki sem tudta elképzelni a D-napot, de mindenki készült rá a maga módján.

Az amerikai *Herndon* rombolón, a sötét, hullámozó Ír-tengeren, Bartow Farr hadnagy megpróbált a bridzspartira koncentrálni. Ez nem ment könnyen, sok kijózanító körülmény jelezte mindenfelé, hogy ez nem olyan társasági összejövetel, mint a többi. A légi felderítés által készített nagy felvételeket kiragasztották a tiszti étkezde falára. Német lövegeket ábrázoltak a normandiai parton. Ezek a lövegek lesznek majd a *Herndon* D-napi célpontjai. Farrnak most az jutott eszébe, hogy a *Herndon* viszont a németek célpontja lesz.

Farr szinte biztosra vette, hogy túléli a D-napot. Sokat ugratták egymást, hogy ki vészeli át, és ki nem. A belfasti kikötőben testvérhajójuknak, a *Corry*-nak a legénysége tíz az egyhez kötött fogadásokat a *Herndon* visszatérése ellen. A *Herndon* legénysége ezt meg akarta bosszulni, és azt híresztelte róluk, hogy amikor az inváziós flotta kifut, a *Corry*-nak a kikötőben kell maradnia az alacsony harci szellem miatt.

Farr hadnagy nagyon bízott benne, hogy a *Herndon* épségben visszatér, és vele együtt ő is. Mégis öröm töltötte el most, hogy a születendő fiának írt egy hosszú levelet. Eszébe sem jutott, hogy felesége, Anne, esetleg lányt hoz a világra New Yorkban. (Nem is hozott. Novemberben Farréknek fiuk született.)

A Newhaven melletti készenléti körletben Reginald Dale, a brit 3. hadosztály tizedese felült az ágyán, és aggódva a feleségére, Hildára gondolt. 1940-ben házasodtak össze, és

azóta is folyton gyermekre vágytak mindketten. Néhány nappal ezelőtt, mikor legutóbb szabadságon otthon tartózkodott, Hilda bejelentette, hogy terhes. Dale-t elfutotta a méreg. Állandóan érezte, hogy közeleg a partraszállás és ő is részt fog venni benne.

– Pokoli dolog ez, mondhatom! – vágta rá gyorsan.

Gondolatban most újra látta a fájó rezzenést a felesége szemében, és szidta magát az elsietett szavakért.

Késő bánat. Már telefonálni sem tudott neki. Hanyatt feküdt az ágyán, és – mint annyi ezren mások is a brit készenléti körletekben – megpróbált aludni.

Néhányan, a szenvtelenek és higgadtabbak, mélyen aludtak. A brit 50. hadosztály behajózási területén egy ilyen ember aludt, Stanley Hollis szolgálatvezető törzsőrmester. Már régen megtanulta, hogy mindig aludni kell, amikor csak lehet. A közelgő támadás nem aggasztotta túlságosan, pontosan tudta, hogy mi vár rá. Ott volt a dunkerque-i kiürítésnél, harcolt a 8. hadsereggel Észak-Afrikában, és partra szállt Szicíliában. Ezen az éjszakán Hollis ritkaságszámba ment a katonák milliói között Angliában. Ő alig várta a partraszállást, vissza akart már menni Franciaországba, hogy még több németet öljön meg.

Személyes ügye volt ez Hollisnak. Dunkerque idején futár volt, és a visszavonuláskor Lille-ben olyan látványban volt része, amelyet sohasem felejtett el. Elszakadt az egységtől, és egy olyan városnegyedben kereste tévesen őket, amelyen szemmel láthatóan épp előtte haladtak át a németek. Egyszerre egy zsákutcában találta magát, mely tele volt több mint száz francia férfi, nő és gyermek még meleg holttestével. Géppuskával kaszálták le őket. Mélyen a falban golyónyomok, a tetemek mögött és szerte a talajon kilőtt töltényhüvelyek százai. Ettől a perctől kezdve Stan Hollis kitartóan vadászott az ellenségre. Eddigi teljesítménye kilencven fölött volt. A D- nap végén bele fogja karcolni Sten géppisztolyába a százkettedik győzelmi jelet.

Mások is voltak, akik már égtek a vágytól, hogy megvessék a lábukat francia földön. Philippe Kieffer őrnagy és 171 kemény legényből álló francia különítménye végtelenül hosz-

szűnnek érezte a várakozást. Néhány barátjukon kívül, akiket Angliában szereztek, nemigen volt kitől búcsúzniuk – hiszen a családjuk még Franciaországban volt.

A fegyverek átvizsgálásával töltötték az időt a Hamble folyó torkolata melletti táborukban, és tanulmányozták a habgumból készült modellt, amely a Sword (kard) nevű szakaszt és az Ouistreham városban rájuk osztott célpontokat ábrázolta. Az egyik katona, Guy de Montlaur gróf, aki végtelenül büszke volt őrmesteri rangjára, nagy örömmel hallotta, hogy némi változtatás történt a haditervben: az ő egysége fogja vezetni a fürdőhely játékkaszinója elleni támadást, melyből állítólag megerősített német harcálláspontot csináltak.

– Élvezni fogom – mondta Kieffer őrnagynak. – Egész vagyont veszítettem el ott.

Kétszáznegyven kilométerrel arrébb, az amerikai 4. gyaloghadosztály körletében, Plymouth közelében, Harry Brown őrmester szolgálatból jövet levelet kapott. Többször látott már hasonlót háborús filmekben, de sohasem hitte, hogy ez vele is megeshet: a levélben egy reklámot küldtek az Adler sarokbetétes magasító cipőkről. A reklám nagyon felbosszantotta az őrmestert. Mindenki olyan kicsi volt az ő szakaszában, hogy „Brown törpéinek” hívták őket. Az őrmester volt a legmagasabb – százötvennégy centi.

Míg ezen tűnődött, hogy ki adhatta meg a nevét az Adler Társaságnak, megjelent valaki a szakaszból. John Gwiadlosky tizedes elhatározta, hogy megadja a tartozását. Brown őrmester nem győzött csodálkozni, amikor Gwiadlosky ünnepélyesen átnyújtotta neki a pénzt.

– Ne gondolj semmi rosszra – magyarázta Gwiadlosky. – Csak éppen nem akarom, hogy még a pokolban is ezzel üldözz.

Az öböl túlsó oldalán, a Weymouth mellett horgonyzó *New Amsterdam* szállítóhajón George Kerchner, a 2. rangerzászlóalj (különleges amerikai vadászcsapat) hadnagya egy mindennapos rutinmunkával foglalatосkodott. Éppen cenzúrázta a csapat postáját. Ma este sok dolga volt, úgy látszik, mindenki hosszú levelet írt haza. A 2. és 5. rangerekre a D-nap egyik legnehezebb feladatát osztották. Meg kellett mászniuk a

Pointe-du-Hoc nevű, harminc méter magas meredek sziklafalat, és elhallgattatni egy hat messze hordó ágyúból álló üteget – olyan hordtávolságú lövegeket, amelyek innen célba tudták venni az Omaha-partot vagy a csapatszállító hajókat az Utah-parton. A rangerek mindössze harminc-percet kaptak a feladat elvégzésére.

A veszteségek várhatóan nagyok lesznek – egyesek szerint nem kevesebb, mint hatvan százalék –, hacsak a légi és tengeri bombázás szét nem rombolja az ágyúkat, mielőtt a rangerek odaérnének. Bármilyen történjen is, senki sem várta, hogy ez a támadás csak afféle csetepaté lesz. Senki, az egyetlen Larry Johnson törzsőrmester kivételével, aki Kerchner egyik szakaszát vezette.

A hadnagy elképedt, amikor Johnson levelét elolvasta. Bár a leveleket csak a D-nap után küldik el, de akármikor teszik, ezt a levelet semmikor sem lehetett volna szabályszerű úton továbbítani. Kerchner Johnsonért küldött, és amikor a törzsőrmester megjelent, visszaadta neki a levelet.

– Larry – mondta Kerchner szárazon –, inkább te magaddal add fel. Majd ha Franciaországba érsz.

Johnson egy lánynak írt, és randevút kért tőle valamikor június elejére. A lány Párizsban élt.

A hadnagy rádöbrent, mikor a tiszthelyettes elhagyta a fülkét, hogy amíg vannak ilyen optimista emberek, mint Johnson, semmi sem lehetetlen.

Majdnem mindenki írt levelet valakinek az inváziós hadseregéből a várakozás hosszú óráiban. Régóta vesztegzár alatt voltak már, és a levélírás mintha érzelmi megkönnyebbülést is okozott volna. Többen úgy fejezték ki gondolataikat, ahogyan csak ritkán teszi az ember.

John F. Dulligan, az 1. gyaloghadosztály századosa, akinek az Omaha-szakaszon kellett partra szállnia, így írt feleségének: „Szeretem ezeket a fiúkat. Keresztül-kasul alszanak a hajón, a fedélzeteken, járművekben, járműveken és járművek alatt. Dohányoznak, kártyáznak, birkóznak és jó vastag tréfákat eregetnek. Csoportokba verődnek, és többnyire a lányokról, az otthonról és a tapasztalataikról beszélnek (lányokkal és anélkül) . . . Jó katonák, a legjobbak a világon . . . Az észak-

afrikai invázió előtt ideges voltam, és egy kicsit féltem. A szicíliai partraszállás alatt úgy el voltam foglalva, hogy a félelmem munka közben teljesen elmúlt... Ezúttal egy francia tengerparton csapunk le, de hogy ezután mi következik, csak az Isten tudja. Szeretném, ha tudnád, hogy teljes szívemből szeretlek... Imádkozom, hogy az Isten tartson meg engem neked, Ann-nek és Patnek.”

Akik a nehéz tengeri járműveken vagy a nagy csapatszállító hajókon, a repülőtereken vagy a behajózási körletekben tartózkodtak, szerencsésnek mondhatták magukat. Igaz, szorosan összezsúfolták őket, de legalább száraz és jó meleg helyet kaptak. Másként jártak azok a katonák, akiket a lapos fenekű partraszálló bárkákon helyeztek el, melyek ott hanyódtak a kikötőkön kívül, ahol horgonyt vetettek. Egyesek már több mint egy hete tartózkodtak ezeken a hajókon. A hajókat telezsúfolták katonákkal, borzasztó állapotok uralkodtak, az emberek hihetetlenül nyomorúságos körülmények közt voltak. Számukra a harc már akkor elkezdődött, amikor még el sem hagyták Angliát. Harc az állandó hanyinger, a tengeribetegség ellen. Az emberek többsége még mindig emlékszik rá, hogy a hajókon háromféle szagot éreztek: a gázolaj, a vécék és a hanyás bűzét.

A körülmények hajóról hajóra változtak. Az LCT-777-en (LCT = harckocsit szállító partraszálló vízi jármű) George Hackett harmadik osztályú jelzőőr döbbenten vette észre, hogy a magas hullámverés átcsapott a hanykolódó bárka egyik peremén és a víz a másik szélén folyt le. A brit LCT-6-ot annyira túlterhelték, hogy Clarence Hupfer, az amerikai 4. hadosztály alezredese attól félt, el fognak süllyedni. Hullámok nyaldosták a bárka peremét, időnként át is csaptak rajta, bele a csónak belsejébe. A konyha vízben állt, a katonák kénytelenek voltak hideg ételt enni – már aki egyáltalán tudott még enni.

Az LST-97-en (LST = harckocsit szállító partraszálló hajó), amint Keith Bryan, az 5. különleges utászdandár őrmestere visszaemlékszik, annyira összezsúfolódtak, hogy az embereknek egymáson kellett átlépkedniük, és a hajó annyira hanykolódott, hogy azok a szerencsések is, akiknek volt fekhelyük,

alig tudtak megmaradni benne. Morris Magee, a kanadai 3. hadosztály őrmestere szerint a hajó himbálózása „rosszabb volt, mint egy evezős csónaké a Champlain-tó közepén”. Úgy elfogta a tengeribetegség, hogy a végén már hányni sem tudott.

Mégis, azok, akik a várakozási idő alatt a legtöbbet szenvedtek, a visszarendelt konvojok katonái voltak. Egész nap kint hajóztak a viharos csatornán, most pedig csuromvizesen és elnyűtten, mogorván sorakoztak fel a többiek mellé, mikor az utolsónak befutó, elmaradt konvojok horgonyt vetettek. Este 11 órára minden hajó visszaérkezett.

Plymouth kikötője előtt Hoffman korvettkapitány a *Corry* parancsnoki hídján állt, és nézte a sötét árnyakat, a mindenféle méretű és fajtájú elsötétített partraszálló hajókat. Hideg volt. Erős szél fújt, és jól hallotta, amint az alacsony merülésű hajók a vízre csapódtak, a hullámvölgyekbe lemerülve.

Hoffman fáradt volt. Éppen csak hogy visszaérkeztek a kikötőbe, megtudták, mi okozta a halasztást, és máris megkapták a figyelmeztetést, hogy készenlétben kell állniuk.

A fedélzet alatt a hír gyorsan terjedt. Bennie Glisson rádiós akkor hallotta, amikor éppen őrségbe ment. Az étkezde felé vette útját, és amikor odaért, több mint egy tucat katona vacsorázott. Ma este pulykát kaptak mindenféle körítéssel. Mindenki nyomott hangulatban volt.

– Úgy esztek, gyerekek, mintha ez volna az utolsó vacsorátok – szólt rájuk.

Bennie-nek majdnem igaza lett. A jelenlévőknek legalább a fele elpusztult a *Corry*-val együtt, nem sokkal H-óra után a D-napon.

A harci kedv a közelben tartózkodó LCI-408-on (LCI = gyalogsági partraszálló vízi jármű) is nagyon mélyre süllyedt. A parti őrség meg volt győződve róla, hogy az álstartot is csak próbának szánták. William Joseph Phillips, a 29. hadosztály közkatonája megpróbálta jobb kedvre deríteni őket.

– Ez az alakulat – mondta ünnepélyesen – nem is fog harcot látni. Olyan régen Angliában vagyunk már, hogy a mi munkánk csak akkor kezdődik, amikor a háborúnak vége lesz. Az

a szándékuk, hogy velünk mosatják le a madárszart a doveri fehér sziklákról.

Éjfélkor a parti őrség hajói és a rombolók elkezdtek a konvojok összeállításának nehéz műveletét. Most már nem lesz hátraarc.

Franciaország partjai mentén az X-23 zseb-tengeralattjáró lassan feljött a felszínre. Június 5-én hajnali 1 óra volt. George Honour tengerész hadnagy gyorsan felemelte a fedelet. Ő és egyik embere felmáshztak a kis toronyba, és felállították az antennákat. Lent James Hodges tengerész hadnagy a rádió keresőjét ezernyolcszázötven kilociklusra csavarta, és a fejhallgatót a fülére szorította. Nem kellett sokáig várnia. Nagyon halkan sikerült fognia a hívójelüket: „Padfoot... padfoot... padfoot...” Amikor meghallotta az egyszónyi üzenetet, hitetlenkedve felnézett. A kezét még jobban a fejhallgatóra szorítva fülelt tovább. De nem tévedett. Megmondta a többieknek is. Senki nem szólt egy szót sem. Komoran néztek egymásra. Még egy teljes nap állt előttük, és ezt a víz alatt kell eltölteniük.

12

Normandia partjai ködbe burkolóztak a kora reggeli szürkességben. Az előző napi, szakaszosan hulló eső állandó szemer-kelésre váltott át, és minden átázott. A partok mögött ősi, szabálytalan alakú mezők terültek el, melyeken már számtalan nagy csatát megvívta, és még számtalant meg fognak vívni ezután is.

Négy éve már, hogy Normandia népe együtt élt a németekkel. A rabság azonban nem ugyanazt jelentette minden normannak. A három legfontosabb városban – Le Havre és Cherbourg, a két kikötő zárta le a területet keleten és nyugaton, és közöttük ott volt (mind földrajzilag, mind méreteit tekintve) Caen, tizenhat kilométernyire a tengerparttól – a megszállás állandóan és szigorúan meghatározta az életet. Itt voltak a Gestapo- és az SS-parancsnokságok. Itt érezni lehe-

tett a háborút – az éjszakai túszszedéseket, a soha véget nem érő megtorlást az ellenállási mozgalom ellen, és a szövetségesek áhított, mégis félelmetes bombatámadásait.

A városokon kívül, különösen Caen és Cherbourg között, bokros vidék terült el: kis mezők, megszakítva nagyobb dombokkal, mindegyiknek a tetején bokrokkal és facsémekkel, melyeket a támadók és védők egyaránt természetes erődnek használtak egészen a római idők óta. A vidéken elszórtan helyezkedtek el a tanyák faépületei, zsúpfedeles vagy piros cserepes tetőikkel, itt-ott kis városokat és falvakat is lehetett látni – szinte mind egy-egy kis erőd. Majdnem mindegyikben ott állt a szögletes alakú normann templom, körülvéve évszázados, szürke kőházakkal. A legtöbbjük neve ismeretlen maradt a világ előtt: Vierville, Colleville, La Madeleine, Sainte-Mère-Église, Chef-du-Pont, Sainte-Marie-du-Mont, Arromanches, Luc. Itt, a gyéren lakott vidéken a megszállás mást jelentett, mint a nagyobb városokban. A normann parasztot a háború pásztori, idillikus környezetében érte utol, és ő alkalmazkodott a helyzethez, ahogy tudott. Férfiak és nők ezreit vitték el kényszermunkára a kisvárosokból és a falvakból, akik pedig megmaradtak, azokat arra kényszerítették, hogy idejük java részét munkásszázadokban töltsék a part menti helyőrségekben. De a természetüknél fogva független parasztok nem dolgoztak többet, mint amennyi végképp szükséges volt. Egyik napról a másikra tengették életüket, normann kitartással gyűlölték a németeket, és sztoikus nyugalommal lesték, várták a felszabadulás napját.

Michel Hardelay harmincegy éves ügyvéd a nappali szoba ablakában állt az anyja házában, mely egy dombról tekintett le az álmos Vierville falura, és messzelátóját egy német katonára irányította, aki egy nagy tanyai ló hátán igyekezett az országúton a tengerpart felé. A nyeregről kétoldalt néhány csajka fityegett. Nevetséges látványt nyújtott: a ló masszív fara, az ugráló csajkák, és a katona vödörhöz hasonló sisakja az egész képnek a tetején.

Hardelay figyelte, amint a német átlovagolt a falun, elhaladt a karcsú tornyú templom mellett, aztán ment lefelé az országutat a tengerpart felé lezáró betonfalhoz. Ekkor leszállt és

leszedett mindent, egy csajka kivételével. Hirtelen 3–4 katona jött elő nagy titokzatosan a sziklák és csúcsok mögül. Elvitték a csajkákat, és újra eltűntek. A német azután fogta a megmaradt csajkát, átmászott egy kerítés falán, és egy nagy, rozsdavörös színű nyári villához ment, melyet a tengerparti sétányt övező fák vettek körül. Ott letérdelt, és a csajkát két kinyújtott kézbe helyezte, melyek a földdel egy szintben nyúltak ki az épület alól.

Ez minden reggel így ment. A német sohasem késett. Mindig ugyanebben az időpontban vitte ki a reggeli kávé a vierville-i kijáráshoz. Megkezdődött a nap a szikláknál beágyazott géppuskaállások és álcázott bunkerek legénysége számára a partnak ezen a szakaszán, a békés, szelíd hajlatú homokos sávon, melyet a világ másnap Omaha-part néven fog megismerni.

Michel Hardelay tudta, hogy pontosan reggel negyed 7 van.

Már többször végignézte ezt a szertartást. Kicsit mindig nevetségesnek látta, részben a katona külső megjelenése miatt, részben, mert mulatságosnak találta, hogy a németek annyit csodált technikai képessége egy ilyen egyszerű feladat megoldásakor, mint a harcoló katonák ellátása reggeli kávéval, csődöt mond. Hardelay mosolya azonban keserű volt. Mint minden normann, ő is régóta gyűlölte a németeket, és különösen gyűlölte őket most.

Már hónapok óta figyelte, hogy a német csapatok és a behívott munkászászlóaljak egyre csak ástak, túrtak és alagutakat fúrtak a partot szegélyező magaslatokba és a sziklákba mindkét oldalon, ahol a homok véget ér. Látta, ahogy teletűzdelték a homokot akadályokkal és a gyilkos, ádáz aknák ezreit helyezték el. De nem érték be ennyivel. Módszeres alapossgal rombolták szét a csinos rózsaszín, fehér és piros nyaralók és villák egész sorát a magaslatok alatt, végig a tenger mentén. Már csak hét maradt meg a kilencven épületből. Ezeket nemcsak azért bontották le, hogy az ágyúknak zavartalan kilövést biztosítsanak, hanem azért is, mert a németeknek kellett a faanyag a bunkerok építéséhez. A hét, még lábon álló ház közül az egyik egész évben lakható, kőből épült ház Hardelay tulajdonában volt. Néhány nappal ezelőtt hivatalo-

san közölte vele a helyi parancsnok, hogy ezt a házat is lerombolják. A németek úgy döntöttek, hogy szükségük van a téglákra és a kövekre.

Hardelay kíváncsi volt rá, hogy valaki, valahol visszavonja-e ezt a döntést. A németek sokszor kiszámíthatatlanok. Huszonnégy órán belül megtudja. Ugyanis azt mondták neki, hogy a házat holnap, azaz június 6-án, kedden döntik le.

Fél 7-kor Hardelay bekapcsolta a rádiót, hogy meghallgassa a BBC híreit. Ez tilos volt, de mint a franciák százezrei, ő is semmibe vette a rendeletet. Ez is egy módja volt az ellenállásnak. De azért halk suttogásig lehalkította a hangot. Mint rendesen, a hírek után „Britannia ezredes” – Douglas Ritchie, akit úgy tekintettek, mint a Szövetséges Expedíciós Erők Legfelsőbb Parancsnokságának a szóvivőjét – fontos közleményt olvasott be.

– Ma, június 5-én, hétfőn, a legfőbb parancsnok utasítására a következőket közlöm: ezekben az adásokban a legfőbb parancsnok közvetlen kapcsolatban áll önökkel a megszállt területeken... Megfelelő időben nagy fontosságú közleményeket fogunk bemondani, de nem lesz mindig lehetőségünk rá, hogy ezeket előre bejelentett időpontban közvetítsük. Ennélfogva arra lesz szükség, hogy önök úgy rendezkedjenek be, vagy egyénileg, vagy barátaikkal összefogva, hogy minden órában hallgassák meg a rádiót. Ez nem is olyan nehéz, mint amilyennek hangzik...

Hardelay kitalálta, hogy a közleményeknek valami közük van a partraszálláshoz. Mindenki tudta, hogy ez bekövetkezik. Úgy gondolták, hogy a szövetségesek a Csatorna legkeskenyebb részén fognak támadni: Dunkerque vagy Calais környékén, ahol a kikötők vannak. Biztos, hogy nem itt.

A Vierville-ben lakó Dubois és Davot családok nem hallgatták a rádiót, sokáig aludtak ma reggel. Nagy ünnepséget tartottak előző este, és ez a hajnali órákig elhúzódott. Normandia-szerte voltak hasonló családi összejövetelek, mert az egyházi hatóságok június 4-ére, vasárnapra tették az első áldozás ünnepét. Ez mindig jó alkalom, nyomós ok volt a családoknak és rokonoknak a találkozásra.

A Dubois és Davot gyerekek a legjobb ruhájukban járultak

az első áldozáshoz a kis vierville-i templomban, büszke szüleik és rokonaik színe előtt. Mindegyik rokon beszerezte a német hatóságok különleges útiokmányait, melyekre hónapokig kellett várni. Némelyik rokon egészen Párizsból jött ide. Az utazás rettenetes és veszélyes volt. Rettenetes, mert a túlzsúfolt vonatok nem tartották be a menetidőt, veszélyes, mert minden mozdony célpontot jelentett a szövetséges vadászbombázóknak.

De azért megérte, a normandiai kiruccanások mindig jók voltak. Vidéken még akadt mindenféle olyan élelem, amit Párizsban most ritkán láttak: friss vaj, sajt, tojás, hús és természetesen calvados, az erős normandiai almapálinka. Emellett Normandia olyan hely volt, ahol kellemes volt a tartózkodás. Nyugodt és békés helynek tartották, hiszen messze van Angliától ahhoz, hogy itt legyen a partraszállás.

A két család találkozója nagyon jól sikerült. És még nem ért véget. Ma este mindenki leül az újabb lakomához, megöntözik a legjobb borokkal és konyakkal, amit csak el tudtak rejteni a vendéglátók. Ez az ünnepség befejezése, a vendégek még elérik a kedd hajnali vonatot Párizs felé.

A három napra tervezett normandiai vakáció azonban sokkal tovább tartott. A következő négy hónapra a rokonok ott rekedtek Vierville-ben.

Lejjebb a part mentén, a colleville-i kijárat mellett, a negyvenegy éves Fernand Broeckx azt tette, amit minden reggel fél 7-kor tenni szokott: a tehénistállóban ült, félrecsúszott szemüveggel hajolt egy tehén tőgyéhez, és a vékony tejsugarat a vödörbe irányította. A tanyája egy poros út mellett, kisebb emelkedő tetején feküdt, mindössze nyolcszáz méternyire a tengerparttól. Már régen nem járt lenn azon az úton vagy a parton – mióta a németek lezárták.

Négy éve gazdálkodott a normandiai tanyán. Az első világháborúban a belga Broeckx látta, hogyan dőlt romba az otthona. Sohasem felejtette el. 1939-ben, amikor a második világháború megkezdődött, azonnal felmondott hivatalában, és átköltözött a feleségével és lányával Normandiába, hogy biztonságban legyen.

Csinos, tizenkilenc éves lánya, Anne-Marie Bayeux-ben,

tizenhat kilométernyire innen, a székesegyházáról híres városban éppen az óvodába készült, mert óvónőként dolgozott. Alig várta a nap végét, mert kezdődik a nyári vakáció. A szünetet a tanyán tölti, holnap megy haza kerékpáron.

És holnap egy magas, vékony Rhode Island-i amerikai katona, akit a lány még sohasem látott, egyenesen az apja házával szemben fog partra szállni. Anne-Marie lesz a felesége.

A normandiai partvidéken az emberek mindennapi munkájukat végezték. A parasztok dolgoztak a földeken, ápolták az almáskerteket, hajtották fehér-vörös színű teheneiket. A városokban és falvakban kinyitottak az üzletek. A megszállás egy megszokott napja kezdődött.

La Madeleine faluban, mely kissé beljebb feküdt a dűnéktől és attól a homoktengertől, mely hamarosan Utah-part néven válik híressé, Paul Gazengel szokása szerint kinyitotta kis szatócsüzletét és kávéházát, bár szinte semmi forgalom nem érkezett.

Pedig voltak olyan idők, amikor Gazengel jól élt. Nem nagyon jól, de azért mindene megvolt, amire szüksége volt neki és Marthe-nak, a feleségének, és Jeannine-nek, tizenkét éves lányuknak. De most az egész partvidéket lezárták. Azokat a családokat, amelyek közvetlenül a tengerpart mellett laktak – körülbelül a Vire torkolatától (itt a közelben ömlik a tengerbe) végig a Cotentin-félszigetnek az innenső oldalán –, mind kiköltöztették. Csak azoknak engedték meg, hogy ott maradjanak, akiknek tanyájuk volt. A kávéház-tulajdonos megélhetése most attól a hét családtól függött, akik La Madeleine-ben maradtak, és a szomszédban lakó néhány katonától, akiket kénytelen volt kiszolgálni. Gazengel szeretett volna elköltözni innen. Ahogy ott ult, és várta az első vendéget, nem is sejtette, hogy huszonnégy órán belül utazni fog. Őt és a falu minden férfilakosát összegyűjtik, és Angliába viszik kihallgatásra.

Gazengel egyik barátjának, Pierre Caldron péknek súlyos gondok forogtak a fejében ma reggel. Tizenhat kilométernyire a parttól dr. Jeanne carentani klinikáján ötéves kisfiának,

Pierre-nek az ágya szélén ült, akinek most vették ki a manduláját. Délben dr. Jeanne ismét megvizsgálta a kisleányt.

– Nincs semmi ok az aggodalomra – mondta a nyugtalankodó apának. – Egészen jól van a leány. Holnap már haza is viheti.

Caldron arca gondterhelt maradt.

– Nem – mondta –, azt hiszem, az anyja jobban örülne, ha már ma hazavinném.

Félóra múlva a kisleánnyal a karjában elindult Caldron haza, a Sainte-Marie-du-Mont-ban lévő otthonába, az Utah-szakasz mögé, ahol az ejtőernyősök találkoznak majd a 4. hadosztály embereivel a D-napon.

A németeknek is nyugodt, eseménytelen napjuk volt. Semmi sem történt, és előreláthatólag nem is fog, az idő rossz. Valóban annyira rossz volt, hogy Párizsban a német légierő főhadiszállásán, a Luxembourg-palotában Walter Stöbe professzor-ezredes, a főmeteorológus azt mondta a törzs tisztjeinek a szokásos napi megbeszélésen, hogy pihenhetnek. Nem hitte, hogy a szövetséges repülőgépek képesek bevetésre ezen a napon. A légvédelmi egységeknél felfüggesztették a készséget.

Azután Stöbe telefonált Saint-Germain-en-Laye-be, egy Párizstól húsz kilométerre eső elővárosba, a Victor Hugo körút 20-ba. A hívás egy hatalmas, háromemeletes, kilencven méter hosszú, tizenhét méter mély bunkerba futott be, mely egy lejtő oldalában épült egy leánygimnázium mellett. Ez volt az OB West, von Rundstedt főhadiszállása. Stöbe beszélt összekötő tisztjével, Hermann Müller meteorológussal, aki szabályszerűen feljegyezte az előrejelzést, és átküldte a vezérkari főnöknek, Blumentritt altábornagynak. Az időjárás-jelentést nagyon komolyan vették az OB Westnél, és Blumentritt különösen izgatottan olvasta a mait. Az utolsó simításokat végezte egy ellenőrző körút tervén, melyre a nyugati főparancsnok készült. A jelentés megerősítette őt abban a hitében, hogy az utazást a terveknek megfelelően le lehet bonyolítani. Von Rundstedt azt tervezte, hogy fiának, a

fiatal hadnagynak a kíséretében kedden végiglátogatja a normandiai parti védelmi vonalat.

Saint-Germain-en-Laye-ben nem sokan tudtak a bunker létezéséről, és még kevesebben tudtak arról, hogy a nyugati hadszíntér leghatalmasabb német tábornagya egy kis, jelentéktelen villában lakik a gimnázium mögött, az Alexandre Dumas utca 28-ban. Magas fal vette körül a villát, a vaskapukat állandóan zárva tartották. A bejárat egy különlegesen kiépített folyosón vezetett át a villába, melyet az iskola falán át vágtak, vagy pedig egy alig észrevehető ajtón keresztül, mely az Alexandre Dumas utca felé eső falon át vezetett.

Von Rundstedt sokáig aludt, mint rendesen (az idős tábornagy ritkán kelt fel fél 11 előtt mostanában), és már majdnem dél volt, amikor leült az íróasztalához a villa első emeletén lévő dolgozószobájában. Ott tárgyalt vezérkari főnökével, és jóváhagyta az OB West *A szövetségesek szándékainak megítéléséről* című értékelését. Ezt a későbbiek folyamán továbbították Hitler főhadiszállására, az OKW-hoz. Az értékelés a téves számítás tipikus példája volt. Ez volt benne:

„A légitámadások rendszeres és határozott erősödése jelzi, hogy az ellenség magas fokú készültséget ért el. A valószínű inváziós front továbbra is a Scheldétől (Hollandiában) a Normandiáig terjedő szakasz... és nem lehetetlen, hogy Bretagne északi része is bele fog esni... (de) még mindig nem világos, hogy az ellenség hol fog támadni ezen a térségen belül. A Dunkerque és Dieppe körzetében lévő partvédelem ellen összpontosított légitámadások arra utalnak, hogy a fő szövetséges támadást ott fogják kezdeményezni... (de) semmi jel arra, hogy az invázió hamarosan bekövetkezik...”

Mihelyt a fölöttébb homályos értékelést továbbították, amely a partraszállás lehetséges helyét majdnem ezerháromszáz kilométeres partsávra helyezte – Rundstedt és fia elindult a tábornagy kedvenc éttermébe, a közeli bougivali Coq Hardiba. Kevéssel múlt egy óra; a D-nap már csak tizenkét órányira volt.

A német hadigépezet egész láncolatára úgy hatott ez az állandó rossz idő, mint valami idegnyugtató. Az összes parancsnokságok teljesen biztosak voltak benne, hogy nem

lesz támadás a közeljövőben. Érvelésük azokon a gondosan mérlegelt időjárási körülményeken alapult, amelyek a szövetségesek észak-afrikai, szicíliai és olaszországi partraszállásának idején fennálltak. A feltételek mindegyik esetben különböztek, de a meteorológusok, mint Stöbe és berlini főnöke, dr. Karl Sonntag, észrevették, hogy a szövetségesek csak akkor kíséreltek meg partraszállást, amikor az időjárási kilátások majdnem biztosan kedvezőek voltak, különösen a légi támogatás szempontjából. A módszeres német észjárás szerint nem lehetett kivétel ez alól a szabály alól, vagy jó időnek kellett lennie, vagy a szövetségesek nem támadhatnak. Az idő pedig éppenséggel nem volt jó.

La Roche-Guyonban, a B hadseregcsoporthoz főhadiszállásán a munka úgy folytatódott, mintha Rommel most is ott lett volna, de azért a vezérkari főnök, Speidel altábornagy úgy gondolta, elég nyugodt a helyzet ahhoz, hogy egy kis vacsorával egybekötött összejövetelt szervezzon. Több vendéget is hívott: a sógorát, dr. Horstot, Ernst Jüngert, a filozófust és író, és egy régi barátját, Wilhelm von Schramm őrnagyot, az egyik hivatalos „haditudósítót”. Az intellektuális érdeklődésű Speidel várta már a vacsorát. Azt remélte, hogy kedvenc témájáról, a francia irodalomról beszélgethet. De akadt más megbeszélnivaló is: egy húszoldalas kézirat, melyet Jünger szerkesztett, és titokban juttatott el Rommelhoz és Speidelhez. Mindketten lelkesen hittek ebben a dokumentumban, mely arról szól, hogyan lehetne megszervezni a békekötést, miután Hitlert egy német bíróság elítéli vagy meggyilkolja.

– Volna egy éjszakánk, hogy megbeszéljük a dolgokat – mondta Speidel Schrammnak.

Saint-Lôban, a LXXXIV. hadtest parancsnokságán Friedrich Hayn őrnagy, hírszerző tiszt előkészületeket tett egy másik összejövetelre. Több palack kitűnő chablis-t rendelt, mert éjfélkor a törzs meg akarta lepni a hadtestparancsnokot, Erich Marcks tüzérségi tábornokot. Június 6-án volt a születésnapja.

A születésnapi meglepetést és az ünnepséget éjféltre tervezték, mert virradatkor Marcksnak el kellett utaznia Rennes-be, a Bretagne-félszigetre. Ő és a többi normandiai parancsnok

nagy térképes gyakorlaton vesz majd részt, s ez kedden korán reggel kezdődik. Marcksot mulattatta a szerep, amit neki szántak: ő fogja képviselni a „szövetségeseket”. A hadgyakorlatot Eugen Meindl tábornok rendezte, és, talán mert ő is ejtőernyős volt, a gyakorlat fő attrakciója egy ejtőernyős „támadással” induló „invázió” lesz, s ezt követi a „partraszállás” a tenger felől. Mindenki arra számított, hogy a hadijáték érdekes lesz – a képzelt invázió Normandiában zajlik le.

A hadijáték aggasztotta a 7. hadsereg vezérkari főnökét, Max Pemsel vezérőrnagyot. Egész délután ezen törte a fejét a Le Mans-i parancsnokságon. Már az is elég kellemetlen, hogy minden fontosabb parancsnok egyidejűleg lesz távol a normandiai és cotentin-félszigeti állomáshelyétől. De az már rendkívül veszélyes lenne, ha az éjszakát is távol tölténék. Rennes a többség számára igen hosszú utat jelentett, és Pemsel attól tartott, hogy néhányan már hajnal előtt el akarják hagyni a frontot. Pemselt mindig a hajnal aggasztotta. Biztosra vette, hogy ha az invázió valaha Normandiában következik be, a támadás pirkadatkor fog indulni. Elhatározta, hogy figyelmeztet mindenkit, akinek részt kell vennie a gyakorlaton. A parancs, melyet géptávirón küldött szét, így hangzott: „Figyelmeztetés a tábornokoknak és más tiszteknek, akik a tervezett hadijátékon részt vesznek: ne induljanak Rennes-be június 6-án hajnal előtt.” Ezzel azonban már elkészt. Néhányan már elutaztak.

Így történt aztán, hogy a fontosabb tisztek, rangban Rommeltől lefelé, sorban hagyták el a frontot közvetlenül a nagy csata előestéjén. Mindegyiküknek megvoltak a maga indokai, de úgy látszott ez az egész, mintha a végzet szeszélye rendezte volna a távozásukat. Rommel Németországba ment. Ott tartózkodott a B hadseregcsoport 1. vezérkari tisztje, von Tempelhoff is. Theodor Krancke tengernagy, a nyugati haditengerészeti főparancsnok tájékoztatta Rundstedtet, hogy az őrhajók képtelenek elhagyni a kikötőket a háborgó tenger miatt, és elutazott Bordeaux-ba. Heinz Hellmich altábornagy, a 243. hadosztály parancsnoka, aki a Cotentin-félsziget egyik oldalát védte, Rennes-be utazott. Így tett Karl von Schlieben altábornagy, a 709. hadosztály parancsnoka is. Wilhelm Falley

vezérőrnagy, az éppen most Normandiába érkezett, ütöképes 91. légiszállítású hadosztály tisztje is útra készült. Wilhelm Meyer-Detring ezredes, Rundstedt felderítő tisztje szabadságon volt, és az egyik hadosztály vezérkari főnökét sehol sem lehetett elérni – vadászni ment francia szeretőjével. A D-nap után ezeknek az inváziós frontról való távozásoknak egybeesése annyira megdöbbenetete Hitlert, hogy szóba került egy esetleges vizsgálat annak megállapítására, vajon nem az angol titkosszolgálat keze van-e a dologban. A valóság azonban azt mutatja, hogy Hitler semmivel sem volt jobban felkészülve a nagy napra, mint a tábornokai. A Führer Bajorországban tartózkodott, berchtesgadeni sasfészekében. Tengerészeti főhadsegéde, Karl Jesko von Puttkamer tengernagy úgy emlékszik, hogy Hitler későn kelt fel, délben megtartotta a szokásos haditanácsot, majd négykor ebédelt. Barátnőjén, Eva Braunon kívül többen is ott voltak a náci méltóságok közül feleségükkel együtt. A vegetariánus Hitler elnézést kért a hölgyektől a hústalan ebédért, a szokásos ebéd előtti megjegyzését téve meg: „Az elefánt a legerősebb állat, és ő sem szenvedheti a húst.” Ebéd után a társaság kiment a kertbe, ahol a Führer megitta hársfateáját. Hat és hét között szundikált egyet, majd este 11-kor újabb haditanácsot tartott. Azután, kevéssel éjfél előtt, visszahívták a hölgyeket. Ekkor a társaságnak, Puttkamer legjobb emlékezte szerint, hajnali 4 óráig Wagnert, Lehárt és Strausst kellett hallgatnia.

Ekkor határozta el a német véderő főparancsnoksága, tehát amikor a partvédelemért felelős tiszték Európa különböző részeiben voltak, hogy a légierő maradék franciaországi vadászrepülő-századait a normandiai partoktól távolabbra helyezi át. A pilóták meg voltak döbbenve.

A hátravonást elsősorban azért rendelték el, mert a repülőszázadokra szükség volt a birodalom védelmére, melyet hónapok óta állandóan és egyre növekvő mértékben támadtak a szovetséges bombázók. A véderő főparancsnoksága indokolatlannak találta, hogy ezeket a fontos gépeket veszélyeztetett francia repulótereken hagyja, ahol ki voltak téve a szovetséges vadászok és bombázók csapásainak. Hitler azt ígérte a tábornokainak, hogy a partraszállás napján a

légierő ezer repülőgépe fogja támadni a partokat. Ez nyilvánvalóan lehetetlenné vált. Június 4-én csak száznyolcvanhárom vadászgép maradt egész Franciaországban, s közülük csak százhatvan volt bevethető. (A könyv írásakor kutatásaim során nem kevesebb, mint öt különböző adatot találtam a franciaországi vadászgépek számára vonatkozóan. Az itt közölt szám, száznyolcvanhárom, azt hiszem, pontos. Forrásom egy újonnan megjelent Luftwaffe-történet, amelyet Josef Priller ezredes írt, s az ő művét tartják most a német légierő tevékenységéről írt egyik legmegbízhatóbb műnek.) A százhatvan közül egy százhuszonnégy gépből álló ezredet, a 26. vadászezredet még ezen a délutánon visszavonták a partról.

A 26. vadászezred lille-i parancsnokságán, a 15. hadsereg övezetében Josef „Pips” Priller ezredes, a Luftwaffe egyik ásza (kilencvenhat légi győzelmet aratott már) a repülőtéren állt, és bosszankodott. A három repülőszázadból egy már a levegőbe emelkedett, és az északkelet-franciaországi Metz felé indult. A második század is felszálláshoz készülődött. Azt meg Reimsbe rendelték, körülbelül félútra Párizs és a német határ között. A harmadik század már elment Dél-Franciaországba.

Az ezredparancsnok semmi mást nem tehetett, mint tiltakozott. Priller tüzes, temperamentumos pilóta volt, akit hirtelen természetéről ismert az egész Luftwaffe. Az a hír járta, hogy véleményét megmondta már tábornokoknak is. Most éppen hadosztályparancsnokának telefonált.

– Ez örütség! – kiáltotta Priller. – Ha partraszállás várható, a repülőezredek ide kell hozni, nem elvinni innen! És mi lesz, ha a támadás az áthelyezés ideje alatt megindul? Az utánpótlás csak holnapra érheti el az új bázisokat, sőt az is lehet, hogy csak holnapután. Örültek vagytok mindannyian!

– Hallgass ide, Priller! – mondta a hadosztályparancsnok. – Partraszállásról szó sem lehet. Rossz hozzá az idő!

Priller lecsapta a kagylót. Visszaballagott a repülőtérré. Mindössze két repülőgép maradt, az övé és Heinz Wodarczyk őrmesteré, aki az ő kísérője volt.

– Mit tehetünk? – mondta Wodarczyknak. – Ha megkezdődik a partraszállás, nyilván azt várják tőlünk, hogy mi ketten

tartóztassuk föl. Már neki is állhatunk, hogy leigyük magunkat!

A sok millió ember közül, akik Franciaországban vártak és figyeltek, nagyon kevés férfi és nő tudott arról, hogy a partraszállás a küszöbön áll. Kevesebben egy tucatnál. Nyugodtan és gondtalanul mentek a dolguk után, mint máskor. A nyugodt és gondtalan viselkedés hozzátartozott a feladatukhoz: ők voltak a földalatti ellenállás vezetői.

A legtöbbjük Párizsban tartózkodott. Onnan irányítottak egy hatalmas és bonyolult szervezetet. Tulajdonképpen egy hadsereg volt ez, a parancsnokok teljes skálájával, számtalan osztállyal és irodával. Ezek irányítottak mindent, a lelőtt szövetséges pilóták megmentésétől a szabotázsokig, a kémkedéstől az emberölésig. Voltak területi főnökök, kerületi parancsnokok, körzetparancsnokok és mások. Férfiak és nők ezrei a köznép soraiból. Papíron a szervezet olyan sok egymást átfedő tevékenységi hálózattal rendelkezett, hogy feleslegesen bonyolultnak látszott. Ez a látszólagos zűrzavar szándékos volt. Ebben rejlett a mozgalom ereje. Egymást átfedő parancsok nagyobb biztonságot nyújtottak. A többszörös tevékenységi hálózat garantálta minden művelet sikerét, és az egésznek a szerkezetét annyira titokban tartották, hogy a vezetők is csak ritka esetben ismerték egymást, hacsak nem fedőnéven. Az egyik csoport sohasem tudta, hogy mit csinál a másik. Csak ilyen módszerrel lehetett dolgozni, ha a szervezet egyáltalán fenn akart maradni. A német megtorlás még ennyi óvatossági rendszabály mellett is olyan kegyetlen volt, hogy 1944 májusában az ellenállási mozgalom tényleges harcosai körülbelül hathavi életben maradásra számíthattak.

A nők és férfiak e nagy titkos ellenálló hadserege több mint négy évig vívta csendes háborúját, mely a legkevésbé sem volt látványos, de annál veszélyesebb. Ezreket végeztek ki, más ezrek a koncentrációs táborokban pusztultak el. Most azonban, bár a köznép ezt még nem tudta, a nap, melyért oly sokáig harcoltak, kézzelfogható közelségbe került.

Az elmúlt napokban az ellenállás főparancsnoksága a BBC rejtjeles üzeneteinek a százait fogta. Néhányat ezek közül

figyelmeztető jelzésnek szántak, hogy a partraszállás bármelyik pillanatban bekövetkezhet. Az egyik ilyen üzenet Verlaine Őszi chanson című versének első sora volt, ugyanaz a jelzés, melyet Meyer alezredes emberei a 15. német hadsereg parancsnokságán június 1-én lehallgattak. (Canarisnak igaza volt.)

A mozgalom vezetői most még Meyernél is izgatottabban várták a vers második sorát és más üzeneteket, melyek megerősítik az elsőre kapott információt. Tudták, hogy mindezeket csak a legutolsó pillanatban, a partraszállás tényleges napját megelőző órákban mondják be. A mozgalom vezetői tisztában voltak vele, hogy az üzenetből nem fogják megtudni a pontos helyet, ahol a partraszállás bekövetkezik. A mozgalom tömegei számára az igazi titkos értesítés az lesz, ha a szövetségesek kiadják a parancsot az előre beprogramozott szabotázsakciók végrehajtására. Két üzenet indítja el az akciókat. Az egyik – „Szuezből hőség van” – működésbe hozza a „zöld tervet” a vasúti pályák és szerelvények megrongálására. A másik – „A kockák az asztalon vannak” – a „vörös tervet” indítja el, a telefonvonalak és kábelek elvágására. Minden területi főnök, kerületi és körzetparancsnok figyelmét felhívták, hogy hallgassa ezeket az üzeneteket.

Ezen a hétfő estén, a D-nap előestéjén, a BBC este fél 7-kor sugározta az első üzenetet:

– Szuezből hőség van... Szuezből hőség van... – mondta ünnepélyesen a bemondó hangja.

Guillaume Mercader, a normandiai parti övezet Vierville és Port-en-Bessin közötti szakaszának (nagyjából az Omaha-part területén) hírszerző főnöke a bayeux-i kerékpárüzlet pincéjében elrejtett rádiókészülék mellett kuporgott, amikor meghalotta. Teljesen megsédült a szavak hallatára. Ezt a pillanatot sohasem felejtette el. Azt nem tudta, mikor és hol lesz a partraszállás, de végre-valahára annyi hosszú év után közeledik.

Aztán szünet következett. Majd jött a második üzenet, amire Mercader várt. „A kockák az asztalon vannak.” Közvetlen ezután az üzenetek hosszú sorát hallotta, mindegyiket megismételték: „Napóleon kalapja a ringben van”...

„John szereti Maryt”... „A nyíl nem repül”... Mercader kikapcsolta a rádiót. Már hallotta azt a két üzenetet, ami rá vonatkozott. A többi titkos figyelmeztetés a Franciaország más részén tartózkodó csoportoknak szólt.

Felsietett, és azt mondta a feleségének, Madeleine-nek:

– El kell mennem. Csak késő este jövök vissza.

Azután kihozott egy alacsony versenybiciklit a boltjából, és elkarikázott a körzet parancsnokaihoz. Mercader hajdan Normandia kerékpárbajnoka volt, és többször is képviselte szülőföldjét a híres Tour de France-on. Tudta, hogy a németek nem tartóztatják fel. Különleges engedélyt adtak neki, hogy gyakorolhasson.

Az ellenállási csoportok mindenütt meghallgatták a híreket: ezeket a közvetlen parancsnokok nyugodtan közölték velük. Minden egységnek megvolt a maga terve, és pontosan tudta, mit kell tennie. Albert Augé, a caeni állomásfőnök és emberei szétrombolták a szivattyúkat a pályaudvarokon, összetörték a mozdonyok gőzfűvókáit. André Farine, egy Lieu Fontaine-i, Isigny melletti kávéház tulajdonosa azt a feladatot kapta, hogy bénítsa meg Normandia távközlési hálózatát: negyven emberről álló csoportjának el kellett vágnia a Cherbourg-ból kivezető nehéz telefonkábelt. Yves Grasselin cherbourg-i fűszeresnek az egyik legnehezebb feladat jutott: neki és embereinek kellett felrobbantania a Cherbourg, Saint-Lô és Párizs közötti vasúti vonalat. És ez csak néhány a sok csoport közül. Az ellenállási mozgalom nagy feladatokat kapott. Az idő viszont rövid volt, és az akciókat nem lehetett sötétedés előtt elkezdeni. De mindenütt készülődtek az emberek, végig az egész inváziós partszakaszon, Bretagne-tól a belga határig. Mindenki azt remélte, hogy a támadás az ő körzetében lesz.

Egyesek számára az üzenetek egészen más problémát vetettek fel. Grandcamp-ban, a Vire torkolata melletti tengerparti fürdőhelyen, majdnem a középpontban az Omaha- és az Utah-part között, Jean Marion körzetparancsnoknak életbevágóan fontos közleményeket kellett volna Londonba juttatnia. Nem tudta, hogyan fogja továbbítani őket, és hogy lesz-e még rá ideje. Kora délután jelentették az emberei, hogy egy új légvédelmi tüzéregység foglalt állást mindössze másfél kilomé-

ternyire tőlük. Csak hogy megbizonyosodjék, Marion, mintegy véletlenül, arra kerékpározott, hogy megnézzze az ágyúkat. Tudta, hogy átjut, még akkor is, ha megállítják. A sok hamis személyi igazolványon kívül, melyeket ilyen alkalmakra tartogatott, volt egy olyan papírja is, amely igazolta, hogy ő építőmunkás az Atlanti Falnál.

Marion megdöbbsent az egység méretein és azon, hogy mekkora területet fedez. Motorizált légvédelmi tüzérségi rohamcsoport volt, nehéz, könnyű és vegyes légvédelmi ütegekkel. Öt üteg volt, összesen huszonöt löveg. Éppen most mentek állásba, és a Vire torkolatától egészen Grandcamp környékéig az egész területet fedezték. A légénység, amint Marion megfigyelte, lázasan erőlködött, hogy felállítsa az ágyúkat, mintha csak az idő múlása ellen küzdene. Ez a lázas tevékenység aggasztotta Mariont. Ez azt is jelenthette, hogy a partraszállás közeleg, és a németek valahogy értesültek róla.

Az ágyúk pontosan azt a helyet fedezték – bár Marion ezt nem tudhatta –, ahová a 82. és 101. légiszállítású hadosztály repülői és vitorlázógépei érkeznek majd néhány óra múlva. Azonban, ha tudott is valaki a német parancsnokságon valamit a küszöbönálló támadásról, ezt nem közölte Werner von Kistowski ezredessel, az 1. légvédelmi rohamezred parancsnokával. Csodálkozott is, hogy miért küldték az ő 2500 fős légvédelmi egységét nagy sietve erre a helyre. De Kistowski már megszokta a váratlan hadmozdulatokat. Az ő alakulatát egyszer egyedül és egyenesen a Kaukázusba küldték. Ezután már semmi sem lepte meg.

Miközben Jean Marion nyugodtan karikázott az ágyúkkal foglalatoskodó katonák közelében, egyre csak a nagy kérdés foglalkoztatta: hogyan juttassa el ezt az életbevágóan fontos információt Léonard Gille-nek, a normandiai helyettes hírszerző főnöknek a titkos parancsnokságra, az innen nyolcvan kilométernyire fekvő Caenba. Marion nem hagyhatta el a körzetét – sok tennivalója volt itt. Tehát úgy határozott, hogy megpróbálja az üzenetet futárláncon keresztül eljuttatni Mercader-hoz Bayeux-be. Tudta, hogy ez órákba telhet, de Marion biztos volt benne, hogy – ha még lesz rá idő – Mercader valahogyan értesíti Caent.

Akadtt azonban még valami, amiről Marion értesíteni akarta Londont. Nem volt annyira fontos, mint a légvédelmi ágyúk helyzete, de azt a sok üzenetet meg akarta még egyszer erősíteni, melyet az elmúlt napokban küldött a pointe-du-hoci kilenc emelet magas szirtek tetején lévő tüzérségi támaszpont-ról. Marion még egyszer továbbítani akarta a hírt, hogy az ágyúkat még nem állították fel. Még úton voltak, három kilométerre az állásoktól. (Marion lázas erőfeszítései ellenére, hogy Londont értesítse, a D-napon az amerikai rangerek 225 emberből 135-öt vesztek a hősie támadás során, melynek célja olyan ágyúk elhallgattatása volt, melyek soha nem is álltak a helyszínen.)

Az ellenállási mozgalom egyes tagjai számára, akik nem tudtak az invázió közelségéről, június 6-a, kedd, más különleges jelentőséggel bírt. Léonard Gille-nek egy párizsi megbeszélést jelentett a főnökeivel. Most például Gille nyugodtan ült egy Párizsba tartó vonaton, bár tudta, hogy a zöld terven munkálkodó szabotázscsoport bármelyik pillanatban kisiklathatja. Gille teljesen biztos volt benne, hogy a partraszállást nem tervezhették keddre, legalábbis nem az ő kerületében. A felettesei biztosan lefűjták volna a találkozót, ha a támadást Normandiába várnák.

Az időpont azonban gondolkodóba ejtette. Aznap délután Caenban az egyik körzet vezetője, egy hozzájuk csatlakozó kommunista csoport főnöke izgatottan mondta neki, hogy az invázió 6-án, kedden hajnalban várható. Ennek az embernek az információi a múltban mindig helyesnek bizonyultak. A dolog egy régi kérdést elevenített fel Gille agyában. Vajon az illető egyenesen Moszkvából kapta az értesüléseit? Gille elvette ezt. Elképzelhetetlennek tartotta, hogy az oroszok szándékosan veszélyeztessék a szövetségesek terveit, nem törődve a biztonsággal.

Janine Boitard-nak, Gille caeni menyasszonyának ez a kedd nem jöhetett elég gyorsan. Hároméves ellenállási tevékenysége alatt több mint 60 szövetséges pilótát rejtegetett kis földszinti lakásában, a Laplace utca 15-ben. Veszélyes, hálátlan és idegtépő munka volt, egyetlen botlás a kivégzőosztag puskacsövei elé juttathatta. Kedd után Janine fellélegezhet

egy pillanatra – amíg újabb lelőtt pilótákat nem kap –, mert kedden 2 angol pilótát kellett a szökési útvonalra elkísérnie, akiket Észak-Franciaország fölött lőttek le. Az utóbbi két hetet az ő lakásán töltötték. Azt remélte, hogy szerencséje most sem hagyja cserben.

Másokat ez a szerencse már elhagyott. Amélie Lechevaliernek június 6-a életet vagy halált jelenthetett. Őt és a férjét a Gestapo június 2-án letartóztatta. Több mint száz szövetséges pilótának segítettek a szökésben. Egy fiú árulta be őket a saját tanyájukról. Amélie Lechevalier ott ült a caeni börtönben a priccsén, és azon töprengett, vajon mikor fogják kivégezni őt meg a férjét.

13

Este 9 óra előtt néhány perccel egy tucat kis hajó jelent meg a francia partok előtt. Lassan, nyugodtan vonultak végig a látóhatáron, olyan közel, hogy a legénység tisztán látta a normandiai házakat. Senki sem vette észre őket. Befejezték a munkájukat, azután visszavonultak. Brit aknaszedő hajók voltak, előőrsei az eddigi leghatalmasabb flottának.

Mert most már ott szelték a hajók a szürke, háborgó vizet a Csatornán, s a hajóözön rázúdult Hitler Európájára. A szabad világ hatalmas ereje és minden dühe elszabadult végre. Jöttek szabályos, könyörtelen sorokban egymás mellett, tíz oszlopban, húsz mérföldnyi szélességben, ötezer mindenféle fajtájú hajó. Gyors, új, felfegyverzett szállítóhajók, lassú, rozsdamarta teherhajók, kisebb óceánjárók, csatornajáró gőzhajók, kórházhajók, viharvert tartályhajók, part menti hajók, és egész falkára való vontatóhajók szelték a vizet. Az alacsony merülésű partraszálló hajók végtelen sora, hatalmas himbálózó vízi járművek, némelyikük száz méter hosszú. Ezek és a nagyobb szállítóhajók vitték a partok megrohamozására előkészített több mint ezerötszáz partraszálló bárkát. A konvojok előtt aknaszedő hajók, parti őrnaszádok, bójalerakók és motoros bárkák sora haladt. A hajók fölött léggömbök úsztak a levegőben. A felhők alatt vadászszázadok röpködtek. És az

emberekkel, ágyúkkal, tankokkal, motoros járművekkel, gépekkel és kis vízi járművekkel megrakott hajók fantasztikus kavalkádját hétszázkét félelmetes hadihajó vette körül. (Elég jelentős eltérés mutatkozik az inváziós flottában részt vevő hajók pontos számát illetően, de a D-napról írott legpontosabb munkák – Gordon Harrison: *Támadás a Csatornán át* [az amerikai hadsereg hivatalos története] és Samuel Eliot Morison tengernagy haditengerészeti műve: *Franciaország és Németország előzőnlése* – megegyeznek a körülbelül ötezres adatban. Ebben benne vannak azok a partraszálló járművek is, melyeket a hajók fedélzetén szállítottak át. A brit királyi haditengerészet részéről Kenneth Edwards fregattkapitány *Neptun-hadművelet* című munkája kisebb számot ad meg, mintegy négyezer-ötszáz hajót.)

Ott volt az *Augusta* nevű amerikai nehézcirkáló, Kirk ellentengernagy zászlóshajója, mely az amerikai partraszálló csapatokat, az Omaha- és Utah-partokra tartó huszonegy konvojt vezette. Négy hónappal Pearl Harbor előtt a királynői *Augusta* vitte el Rooseveltnél egy csendes új-fundlandi öbölbe, a Winston Churchill-lel tartott sok történelmi jelentőségű találkozó közül az elsőre. Mellette méltóságteljesen pöfékelve, a szélben lobogó hadilobogókkal haladtak a csatahajók: az angol *Nelson*, *Ramillies* és *Warspite* és az amerikai *Texas*, *Arkansas*, a büszke *Nevada*, melyet a japánok elsüllyesztettek és leírtak Pearl Harbornál.

A Sword-, Juno- és Gold-szakasz felé tartó harmincnyolc brit és kanadai konvojt a *Scylla* nevű brit cirkáló vezette, Sir Philip Vian ellentengernagy zászlóshajója. Ő süllyesztette el a német *Bismarck* csatahajót. És szorosan mellette haladt Nagy-Britannia egyik leghíresebb könnyűcirkálója, az *Ajax*, egyike annak a három hajónak, melyek a *Graf Spee*-t, Hitler flottájának büszkeségét Montevideo kikötőjében a pusztulásba kergették 1939 decemberében, a La Plata torkolatánál vívott csata után. De voltak ott más híres cirkálók és csatahajók is: az amerikai *Tuscaloosa* és *Quincy*, az angol *Enterprise* és *Black Prince*, a francia *Georges Leygues* – összesen huszonkettő.

A konvojok szélén a hajók változatos sokasága haladt: kecses naszádok, vaskos korvettek, karcsú ágyúnaszádok –

mint a holland *Soemba* –, tengeralattjáró-elhárító őrhajók, gyorsnaszádok, és mindenütt a fényesen csillogó rombolók. Az amerikai és angol rombolók sorain kívül ott haladtak a kanadai *Qu'appelle*, *Saskatchewan* és *Ristigouche*, a norvég *Svenner*, sőt még a lengyel haditengerészet egy hajója, a *Poiron* is.

Lassan, nehézkesen szelte a hatalmas armada a Csatorna vizét. Percről percre kiszámított menetrend szerint haladt, melyhez hasonlót soha még meg nem valósítottak. A hajók a brit kikötőkből futottak ki, majd a part mentén kétsoros konvojban lefelé haladva, a Wight-szigettől délre, a gyülekezőkörzetben találkoztak. Ott aztán felsorakoztak, mindegyikük elfoglalta gondosan előre megtervezett helyét – és irány a számára kijelölt partszakasz. A gyülekezési körzetből, melyet azon nyomban elneveztek Picadilly Circusnak, a konvojok öt, bójákkal megjelölt sávban indultak Franciaország felé. Amikor pedig közeledtek Normandiához, ez az öt sáv tíz részre bomlott, kettő minden partszakaszhoz, egyik a gyors járműveknek, a másik a lassúaknak. Elöl, mindjárt az aknaszedő hajók, csatahajók és cirkálók támadó éke mögött haladtak a parancsnoki hajók, öt felfegyverzett szállítóhajó, teletűzdelve radar- és rádióantennákkal. Ezek az úszó parancsnoki posztok lesznek a partraszállás idegközpontjai.

Hajók mindenfelé. A rajtuk utazó katonák még ma is úgy emlékeznek erre a történelmi armadára, mint „lenyűgöző, felejthetetlen” látványra, melyhez hasonlót még sohasem láttak. Mert a katonák örültek, hogy végre-valahára úton vannak, a kényelmetlenségek és a rájuk váró veszedelmek ellenére. Még idegesek voltak, de a feszültségük kezdett már oldódni. Mindenki szeretett volna minél előbb túljutni a nagy feladaton. A partraszálló és szállítóhajókon az emberek az utolsó percekben még leveleket írtak vagy kártyáztak, társasjátékot játszottak. „A lelkészek – emlékszik Thomas Spencer Dallas őrnagy a 29. hadosztálytól – bombaüzleteket csináltak.”

Az egyik zsúfolt partraszálló járművön Lewis Fulmer Koon százados, a 4. hadosztály 12. gyalogezredének tábori lelkésze egyszerre csak azon vette észre magát, hogy mindenféle fele-

kezet lelkipásztora lett. Egy zsidó tiszt, Irving Gray százados, megkérte Koon lelkészt, hogy vezesse századát imájában „ahhoz az Istenhez, akiben mindnyájan hiszünk, akár protestánsok, akár katolikusok, akár zsidók vagyunk, és kérje meg, hogy teljesüljön küldetésünk, s ha lehet, épségben érkezzünk haza otthonunkba”. Koon örömmel beleegyezett. És William Sweeney, a parti őrnaszád tüzére, arra is emlékszik, hogy a *Samuel Chase* felfegyverzett szállítóhajó a következő fényjelet adta: „A mise elkezdődött.”

Az átkelés első néhány órája a legtöbbjük számára gyorsan eltelt. Sokan gondolataikba mélyedtek, és olyan dolgokat is szóba hoztak, amiket az ember magában szokott tartani. Százak emlékeznek ma is, milyen egyszerűen beismerték, hogy félnek, és más személyes dolgokról is szokatlan nyíltsággal beszéltek. Közelebb kerültek egymáshoz ezen a különös éjszakán, és bizalmukba fogadtak olyanokat is, akiket akkor láttak először. „Sokat beszéltünk az otthonunkról és arról, mit éltünk át a múltban, és mit fogunk átélni a partraszálláskor, milyen lesz az egész” – emlékszik Earlston Hern őrzetű a 146. utászzászlóaljából. A partraszálló bárka nedves, csúszós fedélzetén erről beszélgetett egy egészségügyissel, akinek a nevét nem tudta. „Az egészségügyisnek családi gondjai voltak. A felesége, egy manöken, válni akart. Szegény fickó, nyakig ült a bajban. Azt mondta neki, várjon, amíg hazatér. Arra is emlékszem, hogy amíg mi beszélgettünk, mellettünk egy fiatal gyerek állandóan énekelt, csak úgy magában. Ez a gyerek meg is jegyezte, hogy jobban tud énekelni, mint bármikor a múltban, és mintha tényleg tetszett volna neki a saját éneke.”

A brit *Empire Anvil* fedélzetén Michael Kurtzhoz, az amerikai 1. hadosztály tizedeséhez, az észak-afrikai, szicíliai és olaszországi partraszállás veteránjához odament egy újonc, a wisconsini Joseph Steinber közkatona.

– Tizedes – mondta Steinber –, becsszóra úgy gondolja, hogy van esélyünk?

– Az ördögbe, persze hogy van, fiam! – mondta Kurtz. – Sose félj attól, hogy megölnek. Ebben az alakulatban csak akkor félünk a harctól, amikor elkezdjük.

Bill „L-Rod” Pettyre, a 2. rangerzászlóalj őrmesterére éppen ekkor jött rá a félsz. Barátjával, Bill McHugh tizedessel az *Isle of Man* gőzös fedélzetén ült, és nézte, hogyan sötétedik. Pettynek sovány vigasz volt a sok hajó körös-körül, gondolatban a Pointe-du-Hoc szikláin járt. McHugh-hoz fordult, és így szólt:

- Átkozottul kevés a remény, hogy élve megússzuk.
- Átkozott vagy, annyi szent – mondta McHugh.
- Az lehet – felelte Petty. – De csak az egyikünk ússza meg élve, Mac.

McHugh szenvtelen maradt.

- Ha egyszer menni köll, hát menni köll! – mondta.

Egyesek megpróbáltak olvasni. Alan Bodet, az 1. hadosztály tizedese elkezdte olvasni Henry Bellaman *Kings Row*-ját, de nehezen tudott odafigyelni, mert izgatta dzsipjének a sorsa. Vajon kibírja-e a vízhatlan védőréteg, ha belehajt a méteres vízbe. Arthur Henry Boon, a kanadai 3. hadosztály tüzére a harckocsikkal megrakott partraszálló jármű fedélzetén egy zsebkönyvet próbált olvasni, melynek izgalmas címe így hangzott: *Egy lány és millió férfi*. Lawrence E. Deery, az 1. hadosztály lelkésze elképedt, amikor az *Empire Anvil* szállítóhajón azt látta, hogy egy angol tengerésztiszt Horatius ódáit olvassa latinul. Pedig Deery, aki a 16. gyalogezreddel az első hullámban száll majd partra az Omaha-parton, maga is avval töltötte az idejét, hogy Symond művét, a *Michelangelo életé*-t olvasta. Egy másik konvojban, az egyik erősen himbálózó partraszálló hajón, melyen majdnem mindenki tengeribeteg lett, James Douglas Gillan százados, szintén kanadai, elővette az egyetlen olyan kötetet, amit érdemes volt ezen az éjszakán olvasni. A saját és egy tiszttársa idegeinek a megnyugtató hatására kinyitotta a huszonharmadik zsoltárnál, és hangosan olvasta: „Az Úr az én pásztorom, nem szűkölködöm . . .”

Persze nem mindenki volt ilyen ünnepélyes. Előfordult azért könnyűszívű vidámság is. Az angol *Ben Machree* szállítóhajón néhány katona két centi vastag köteleket feszített ki az árbocrudaktól a fedélzetig, és néhányan mászkálni kezdtek rajta szerte a hajón, a brit legénység nagy megrökönyödésére. Egy másik hajón a kanadai 3. hadosztály amatőr előadóestet

tartott válogatott szavalatokkal, táncokkal és énekkari produkciókkal. James Percival „Paddy” de Lacy, a „királyi ezred” őrmestere annyira meghatódott a dudán előadott Rose of Tralee hallatán, hogy teljesen elfelejtve, hol is van, felállt, és ivott az ír Eamon de Valera egészségére, kérve őt, hogy „mentsen meg minket a háborútól”.

Azok közül, akik órákat töltöttek a túlélés esélyeinek a latolgatásával, most sokan képtelenek voltak addig várni, amíg eléri a partot. A hajóút szörnyűbbnek bizonyult, mint a németekkel kapcsolatos legrosszabb feltételezéseik. A tengeribetegség úgy sújtotta az ötvenkilenc konvojt, mint valami katasztrófa, különösen a partraszálló bárkákon. Mindenkit elláttak tengeribetegség elleni tablettákkal és még egy felszerelési tárggyal, melyet a behajózási kimutatásokon a hadsegregre jellemző alapossággal így jegyeztek be: „Zacskó, hányáshoz, egy darab.”

Katonai alaposság volt ez a javából, ám még ez sem bizonyult elegendőnek. „Tele lettek a zacskók, a rohamsisakok, a tűzoltóvödrökből kiöntötték a homokot, és megteltek azok is” – emlékszik vissza William James Wiedefeld fegyvermester a 29. hadosztályból. A fedélzet acéllemezen nem lehetett megállni, és mindenfelé azt mondogatták a katonák: „Ha megölnék bennünket, vigyetek ki ezekből az átkozott ladikokból.” Egyes partraszálló hajókon annyira betegek lettek az emberek, hogy azzal fenyegetőztek – valószínűleg inkább a hatás kedvéért, mintsem komolyan –, hogy a tengerbe vetik magukat. Gordon Laing, a kanadai 3. hadosztály közlegénye azon kapta magát, hogy a barátjába kapaszkodik, aki „könyörgött, hogy engedjem el a derékszíját”. Russel John Wither, a királyi tengerészgyalogos különítmény őrmestere arra emlékszik, hogy az ő partraszálló hajóján „az egészségügyi zacskókat csakhamar elhasználták, és a végén csak egy maradt. Az az egy kézről kézre járt”.

A tengeribetegség miatt az emberek ezrei estek el a legjobb ételek élvezetétől, pedig ilyeneket a következő hónapok során nemigen láthattak. Különleges intézkedéseket hoztak arra vonatkozólag, hogy minden hajón a lehető legjobb ételeket kapják a katonák. A különleges menük, melyeket „utolsó

vacsorának” neveztek el, hajónként, az étvágy pedig katonánként változott. A *Charles Carroll* felfegyverzett csapatszállító hajón Carroll B. Smith, a 29. hadosztály századosa sült húst kapott tojással a tetején, a sárgájával fölfelé, és mindezt még fagylalttal és málnával is tetézték. Két órával később már harcban állt egy vasúti hadállásért. Joseph Rosenblatt, a 112. műszaki zászlóalj hadnagya bevágott hét adag „à la King” csirkét, és felségesen érezte magát. Ugyanezt tette Keith Bryan, az 5. különleges utászdandár őrmestere. Ő még néhány szendvicset is bekapott, kávé is ivott, de még mindig éhes volt. Egyik cimborájuk „elemelt” egy gallon gyümölcs-koktélt a konyháról, és négyen azt is bevágták.

Az angol *Prince Charles-on* Avery J. Thornhill, az 5. rangerzászlóalj őrmestere kivédett minden kényelmetlenséget. Nagy adag tengeribetegség-ellenes tablettát vett be, és át-aludta az egész utat.

A közös nyomorúság és a félelem ellenére, mely mindannyiukon erőt vett, néhányan meglepő élesen emlékeznek egy-egy dologra. Donald Anderson, a 29. hadosztály hadnagya arra emlékszik, hogy sötétedés előtt egy órával a napsugarak áttörtek a felhőkön, és az egész flottának éles körvonalakat kölcsönöztek. Tom Ryannek, a 2. rangerzászlóalj őrmesterének a tiszteletére az F század katonái köréje álltak és elénekeltek a *Happy birthday*-t. Huszonkét éves volt. A honvágy gyötörte tizenkilenc éves Robert Marion Allen közkatona (1. hadosztály) úgy találta, hogy „ezt az éjszakát az Isten is egy Mississippi-csónaktúrára teremtette”.

Lassan-lassan lefeküdtek az emberek mindenfelé, a flotta összes hajóin – azok a katonák, akik hajnalban történelmet fognak csinálni –, hogy pihenjenek még egy kicsit, már amennyire szó lehetett itt pihenésről.

Amikor Philippe Kieffer, az egyetlen francia alakulat őrnagya a partraszálló hajón a pokrócába burkolózott, eszébe jutott Sir Jacob Astley imája, melyet az 1642-i Edge Hill-i csata előtt mondott Angliában. „Ó, uram – imádkozott Kieffer –, te tudod, milyen elfoglalt leszek a mai napon. Ha én elfeledkezem rólad, te ne tedd ugyanezt énvelem . . .” Magára húzta a takarót, és abban a pillanatban elaludt.

Este negyed 11 után néhány perccel Meyer alezredes, a 15. német hadsereg elhárításának főnöke kirohant az irodájából. A kezében valószínűleg a legfontosabb üzenetet tartotta, amelyet a németek az egész második világháború alatt lehallgattak. Meyer most már tudta, hogy a partraszállás negyvennyolc órán belül be fog következni. Ennek az információnak a birtokában a szövetségeseket vissza lehetett volna üzni a tengerbe. A lehallgatott üzenet, melyet a BBC a francia ellenál-lási mozgalomnak küldött, a Verlaine-vers második sora volt: „*Blessent mon couer d'une langueur monotone*” (S ont monoton bűt konokon és fájón).

Meyer berontott az ebédlőbe, ahol Hans von Salmuth tábornok, a 15. hadsereg parancsnoka vezérkari főnökével és két másik tiszttel bridzsezett.

– Tábornok úr – mondta Meyer lélekszakadva –, az üzenet, a második rész, elhangzott!

Von Salmuth gondolkodott egy pillanatig, aztán parancsot adott a 15. hadsereg teljes riadókészültségbe helyezésére. Amikor Meyer kisietett a szobából, von Salmuth ismét a kezében lévő kártyákra nézett. Emlékezete szerint azt mondta:

– Vén csataló vagyok én már ahhoz, hogy nagyon felizgasam magam ilyesmikkel.

Amikor visszaérkezett az irodájába, Meyer és törzse azonnal értesítette telefonon az OB Westet, von Rundstedt főhadiszállását. Azután sorban értesítették Hitler főhadiszállását, az OKW-t s egyidejűleg géptávirón az összes parancsnokságokat.

És ismét valami olyan történt, amire mind a mai napig nincs kielégítő magyarázat: a 7. hadsereget nem értesítették. (Ebben a könyvben minden időpontot az angol kétszeres nyári időszámítás szerint adtam meg, mely egy órával több, mint a német időszámítás. Így tehát Meyerék számára az üzenet lehallgatásának időpontja este negyed 10. A 15. hadsereg hadinaplójában feljegyezték a táviratok pontos idejét, melyet a különböző parancsnokságoknak küldtek. Így hangzik: 2117/26. sz. Sürgős távirat a LXVII., LXXXI, LXXXII, LXXXIX. hadtestnek, Belgium és Észak-Franciaország katonai

kormányzójának, a B hadseregcsoporthoz, a 16. légvédelmi hadosztálynak, a Csatorna-part tengernagyának, a belgiumi és észak-franciaországi légierőnek. Június 5-én 21 óra 15 perckor a BBC üzenetet sugárzott. A rendelkezésünkre álló adatok szerint ez a következőt jelenti: „A partraszállás június 6-án 0 órától számított negyvennyolc órán belül várható.” Nyilvánvaló, hogy sem a 7. hadsereg, sem a LXXXIV. hadtest nincs rajta a fenti listán. Nem Meyer feladata volt, hogy ezt észrevegye. A felelősség Rommel parancsnokságáé, mivel ezek az alakulatok a B hadseregcsoporthoz kötelekbe tartoztak. A legnagyobb rejtély azonban az, hogy az OB West, von Rundstedt főhadiszállása miért nem riasztotta az egész inváziós arcvonalat Hollandiától a spanyol határig. A rejtélyt még csak fokozza az a tény, hogy a németek a háború végén azt állították, miszerint legalább tizenöt D-napra vonatkozó üzenetet fogtak és értelmeztek helyesen. A Verlaine-üzenet csak az egyik, melyet a német hadinaplókban találtam.)

Az ettől számított valamivel több mint négy óra múlva megérkezik a szövetséges flotta az öt normandiai partszakasz övezetébe. Három órán belül 18 000 ejtőernyős ereszkedik le a sötét mezőkre és ligetekre – az egyetlen német hadsereg övezetében, melyet nem riadóztattak a D-napon.

Arthur B. Dutch Schultz közlegény (82. légiszállítású hadosztály) készen állt. Mint mindenki a repülőtéren, ő is ugróöltözékben volt, az ejtőernyőt a jobb karjára vette. Az arcát faszénnel befeketítették. Feje és arca félelmetes és ijesztő átalakuláson ment át, akárcsak a többi ejtőernyős ezen az éjszakán. Az irokéz indiánok módjára leborotválták a fejüket, csak egy vékony hajtincs fityegett hátul a skalpjuk közepén. Körös-körül a felszerelése. Teljes készségben volt már minden szempontból. A néhány órával ezelőtt nyert kétezeröttszáz dollárból már csak húsz maradt.

A katonák a teherautókat várták, hogy a repülőgépekhez vigyék őket. Gerald Columbi közlegény, Dutch egyik barátja alig tudott szabadulni a kártyacsatából, mely még javában folyt és futva érkezett.

– Adj kölcsön gyorsan húsz dolcsit! – mondta.

– Minek? – kérdezte Schultz. – Lehet, hogy meghalsz.

– Odaadom érte ezt – mondta Columbi, és lecsatolta a karóráját.

– Oké – mondta Dutch, s átnyújtotta az utolsó húsz dollárját.

Columbi visszarohant a kártyapartihoz. Dutch megnézte az órát. Bulova aranyóra volt, a hátulján Columbi neve és egy bevésett szöveg, a szülők dedikációja. Ebben a pillanatban valaki elkiáltotta:

– Oké, indulás!

Dutch felkapta a felszerelését, és a többi ejtőernyőssel együtt elhagyta a hangárt. Amikor felmászott a teherautóra, Columbival találkozott.

– Tessék – mondta, és visszaadta az órát. – Minek nekem két óra?

Dutchnak semmi egyebe sem maradt, csak a rózsafüzér, amit az anyja küldött neki. Végül is úgy döntött, hogy magával viszi. A teherautók elindultak a repülőtéren át várakozó repülőgépekhez.

Anglia-szerte most szálltak be a szövetséges ejtőernyős kötelékek a repülőgépekbe és a vitorlázógépekbe. A jelzőket szállító gépek már elmentek. Azok a katonák adják le a fényjelzéseket a leszállási övezetekben. A főparancsnok, Dwight D. Eisenhower tábornok a 101. légiszállítási hadosztály newburyi főhadiszállásán tartózkodott a tisztek egy kis csoportjával és négy tudósítóval együtt, és nézte, ahogy az első repülőgépek elfoglalják helyüket a felszálláshoz. Több mint egy órát töltött ott, beszélgetett az emberekkel. Jobban aggasztotta a légi hadművelet, mint a partraszállás bármely más részlete. Némelyik tisztje meg volt győződve arról, hogy a légi hadművelet több mint nyolcvanszázalékos embervesztéssel járhat.

Eisenhower elbúcsúzott a 101. hadosztály parancsnokától, Maxwell D. Taylor vezérőrnagytól, aki harcba indult embereivel. Taylor elballagott, nagyon is egyenes és peckes tartással ballagott el. Nem akarta, hogy a főparancsnok észrevegye, hogy a tábornoknak tokszalaghúzódása van – a jobb térde

sérült meg a délutáni teniszezéskor. Eisenhower még képes lett volna megtiltani, hogy az embereivel tartson

A főparancsnok csak állt és nézte, ahogy a repulók végig-gordulnak a kifutópályán és lassan a levegőbe emelkednek. Szép sorban kovették egymást, s egyenként tűntek el a sötét-ségben. A repulótér fölött koroztek, míg fel nem vették a repulési alakzatot. Eisenhower a kezét mélyen a zsebébe süllyesztve felnézett a sötét égboltra. Amikor a hatalmas alakulat utoljára zúgott el a fejuk fölött és Franciaország felé vette útját, Red Mueller, az NBC tudósítója a főparancsnokra nézett. Eisenhower szeme könnybe lábadt.

Néhány perc múlva az inváziós flotta katonái meghallották a repulőgépek zúgását. A bűgás egyre jobban erősödött, és aztán a gépek több hullámban elrepültek a fejuk fölött. Jó sokáig tartott, míg az egész alakulat elvonult. A motorok robaja halkulni kezdett. Az amerikai *Herndon* parancsnoki hídján Bartow Farr tengerész hadnagy, az órségben lévő tiszt-ek és Tom Wolf, a NEA haditudósítója a sötétségbe bámul-tak. Senki sem tudott egy szót sem kiejteni. És aztán, amikor az utolsó alakulat elrepült fölöttük, sárga fények villantak a felhókon át a flotta felé. Lassan alakultak ki a morzejelek: három rövid és egy hosszú jel: a győzelem V betűje.

MÁSODIK RÉSZ

AZ ÉJSZAKA

Holdfény árasztotta el a szobát. Madame Angèle Levrault, a hatvanéves sainte-mère-église-i tanítónő lassan kinyitotta a szemét. Az ágyával szemközti falon piros és fehér fénysugarak villogtak kísértetiesen. Madame Levrault hirtelen felegyenesedett, és a falra bámult. A pislogó fények mintha lassan lefelé csurogtak volna a falon.

Amikor az idős hölgy tudata teljesen megvilágosodott, rájött, hogy öltözőasztalának nagy tükre veri vissza a fényeket. Ebben a pillanatban meghallotta a repülőgépek halk zúgását a távolból, majd a robbanások tompa dörrenését, és a gyorsan tüzelő légelhárító ágyúk éles staccatóját. Gyorsan odament az ablakhoz.

Messze a part felé félelmetes, ragyogó fénycsókák pásztázták az eget. Vörösen izzottak a felhők. A távolban fényes rózsaszínű robbanások látszottak, és narancssárga, zöld, sárga és fehér nyomjelző lövedékek sokasága színezte az eget. Madame Levrault azt képzelte, hogy már megint a negyvenöt kilométerre levő Cherbourg városát bombázzák. Ezen az éjszakán örült, hogy a nyugodt, kis Sainte-Mère-Église-ben lakik.

A tanítónő felvette a cipőjét és a pongyoláját, aztán elindult a konyhán át, ki a hátsó ajtón az udvarra. A kertben békés csend honolt. A tűzijáték és a holdvilág olyan fényességet teremtett, mintha nappal lett volna. A szomszédos mezők és a sövények csendesek voltak és nyugodtak, az árnyékok hosszúak.

Alig tett néhány lépést, hallotta, hogy a repülők zúgása egyre erősödik. A falu felé tartottak. Hirtelen a környék egész légvédelmi tüzérsége tüzet nyitott. Madame Levrault rémülten ugrott egy fa oltalma alá. A repülők gyorsan és alacsonyan jöttek a légvédelmi tüzérség mennydörgő zárótüzében, és az öreg hölgyet egy pillanatra teljesen megsüketítette a zaj. De

szinte ugyanabban a pillanatban a motorok zúgása halkult, a lövöldözés megszűnt, és mintha mi sem történt volna, ismét csend lett.

Ekkor hallotta a furcsa, szárnycsapkodáshoz hasonló zajt valahonnan fönről. Felnézett. Egy ejtőernyő ereszkedett le himbálózva, és pontosan a kert felé tartott. Valami súlyos csomag húzta lefelé. Egy pillanatra a holdvilág elsötétült, és ekkor Robert M. Murphy közlegény, a 82. légiszállítású hadosztály 505. ezredének jelzője a földre huppant, húszméternyre az öreg hölgytől, és eszeveszetten berohant a kertbe. Madame Levrault kővé meredve állt.

A tizennyolc éves katona gyorsan előkapott egy kést, levágta magát az ejtőernyőről, kezébe ragadott egy nagy zsákot, és felállt. Ekkor látta meg Madame Levrault-t. Egy hosszúnak tetsző pillanatig egymásra meredve álltak. Az idős francia hölgy nagyon rémisztőnek látta az ejtőernyőst. Magas és vékony volt, arca harci színekkel csíkosra festve, ami még jobban kiemelte a pofacsontját és az orrát. Látszott, hogy súlyos fegyvereket és felszerelést cipel magával. Azután, miközben az öreg hölgy rémülten figyelte, s képtelen volt mozdulni, a különös jelenség a szájára tette a kezét, csendre intette, majd gyorsan eltűnt.

(1944 júniusában haditudósítóként beszéltem Madame Levrault-val. Fogalma sem volt, hogy hívták azt az embert, vagy hogy milyen egységtől jött, de mutatott háromszáz töltenyt azokban a tölténytáskákban, melyeket az ejtőernyős ejtett el. 1958-ban, amikor elkezdtem a írást, és beszéltem a D-nap résztvevőivel, alig tucatnyit tudtam kinyomozni az akkori amerikai jelzőkből. Egyikük, Robert M. Murphy, jelenleg kiváló bostoni ügyvéd, elmondta nekem, hogy „a földre esve... elővettem kétélű harci késemet a csizmaszárból, és levágtam magam az ernyőről. Nem vettem észre, hogy ezzel együtt levágtam a tölténytáskákat is háromszáz tölténnyel együtt”. Az ő visszaemlékezése mindenben megegyezett Madame Levrault tizennégy évvel azelőtt elmondott történetével.)

Ebben a pillanatban Madame Levrault végre meg tudott mozdulni. Felfogta éjszakai öltözéke szegélyét, és ész nélkül rohant be a házba. Az egyik legelső amerikai látta, aki Normandia földjére tette a lábát. Éjjel negyed 1 volt, június 6-a, kedd. A D-nap elkezdődött.

Jelzők ereszkedtek le szerte a környéken, egyesek mindössze száz méter magasból. A partraszállásnak ez az élcsapata – egy bátor önkéntesekből álló kis csoport – azt a feladatot kapta, hogy jelölje ki a „leszállási zónát” az Utah-part mögött, a Cotentin-félszigetnek egy százharminc négyzetkilométernyi területén, a 82. és 101. hadosztály ejtőernyősei és vitorlázógépei számára. Különleges tanfolyamon képezték ki őket, amelyet James M. Gavin dandártábornok, az „Ugró Jim” létesített.

– Ha leszálltok Normandiában – mondta nekik –, csak egy barátotok lesz: az Isten.

Mindenáron kerülniük kellett, hogy feltűnést keltsenek. Életbevágóan fontos küldetésük a gyorsaságon és az észrevétlenségen múlt.

A jelzők azonban már a kezdet kezdetén nehézségekbe ütköztek. Egy nagy káoszba vetették magukat bele. A Dakoták olyan gyorsan célhoz értek, hogy a németek először vadászgépeknek nézték őket. A légvédelmi egységek, amelyeket meglepett a támadás gyorsasága, vaktában tüzet nyitottak, megtöltve az eget a nyomjelző lövedékek süvítő sorozataival és halálos, robbanó srapnelekkel. Amikor Charles Asay, a 101. hadosztály őrmestere a levegőben lebegett lefelé, különös szenvtelenséggel figyelte, milyen „hosszú, kecses íveket rajzoltak a talajról felröppenő sokszínű lövedékek”, a július 4-i amerikai függetlenségi nap tűzijátékára emlékeztetve őt. Arra gondolt, hogy „milyen szép”.

Amikor Delbert Jones közlegény éppen ugrani készült, a repülőgép, amelyen tartózkodott, találatot kapott. A becsapódó lövedék nem tett nagy kárt, de egy hüvelyk híján eltalálta Jonest. Adrian Doss közlegény pedig, ahogy ereszkedett lefelé a levegőben, megrakva csaknem ötven kiló súlyú felszereléssel, rémülten hallotta a körülötte füttyülő nyomjelző golyókat. A feje fölött értek célba, és érezte az ernyő rángását.

ról, hogy a golyók átszakítják a selymet. Aztán egy sereg lövedék ütött át az orra előtt függő felszerelésén. Csodával határos módon ő maga nem sebesült meg, de a golyók lyukat ütöttek az élelmiszertáskáján, „akkorát, hogy minden kipoptyogott belőle”.

A légvédelmi tűz olyan erős volt, hogy több repülőgép irányváltoztatásra kényszerült. A százhusz jelzőből csak harmincnyolcan szálltak le közvetlenül a céljuknál. A többiek mérföldekkel arrébb értek földet. Mezőkre, kertekbe, folyókba és mocsarakba hullottak, fákra, sövények közé és háztetőkre. A katonák többsége veterán ejtőernyős volt, de még így is teljesen megzavarodott, amikor a kitűzött célpontot kereste. A mezők kisebbek voltak, a sövények magasabbak, az utak keskenyebbek, mint amilyeneket hónapokig tanulmányoztak a katonai térképeken. Az útvesztés első szörnyű pillanataiban egyesek vakmerő, sőt veszélyes dolgokat műveltek. Frederick Wilhelm őrvezető földet éréskor olyan kába volt, hogy elfeledkezett róla: az ellenséges vonalak mögé került, és bekapcsolta az egyik nagy jelzőlámpát, amit a kezében tartott. Ki akarta próbálni, hogy működik-e. Működött. A szántóföldet hirtelen fényár öntötte el, jobban megrémítve Wilhelmet, mintha a németek tüzet nyitottak volna rá. Frank Lillyman százados pedig, a 101. hadosztály tisztje, majdnem elárulta a helyzetét. Egy legelőre esett, és hirtelen szembe találta magát egy nagy, nehéz alakkal, amely feléje közeledett a sötétben. Majdnem rálőtt, amikor támadója egy csendes „mú”-val bemutatkozott.

Bár a jelzők meg voltak rémülve, és megijesztették a normannokat, meglepték és zavarba ejtették azt a kevés németet is, aki meglátta őket. Ráadásul két katona Ernst Düringnek, a német 352. hadosztály századosának harcálláspontja előtt ért földet, több mint nyolc kilométerre a legközelebbi leugrási övezettől. Düringet, aki egy Brevands mellett állomásozó nehézgéppuskás század parancsnoka volt, felébresztették az alacsonyan repülő kötelékek és a légvédelmi zárótűz. Kiugrott az ágyból, és olyan kapkodva öltözött, hogy a bal és jobb csizmáját az ellenkező lábára húzta fel (amit egyébként a D-nap végéig észre sem vett). Az utcán – kissé távolabb – Düring

látta a két ember sötét árnyékát. Rájuk kiáltott, de nem kapott választ. Nyomban leadott egy sorozatot Schmeisser géppisztolyával. A két jól kiképzett jelző azonban nem lőtt vissza. Egyszerűen eltűntek. Düring visszarohant a parancsnokságra, és felhívta zászlóaljparancsnokát. Lélekszakadva mondta a telefonba:

– *Fallschirmjäger! Fallschirmjäger!* (Ejtőernyősök!)

Más jelzők nem voltak ilyen szerencsések. Amikor Robert M. Murphy, a 82. hadosztály közlegénye felszerelését cipelve (benne egy hordozható rádióadó- és vevőkészülékkel) elhagyta Madame Levrault kertjét és elindult a Sainte-Mère-Église-től északra fekvő leugrási övezet felé, egy gyors, rövid sorozatot hallott jobb kéz felől. Később tudta meg, hogy bajtársát, Leonard Devorchak közlegényt lőtték le. Azt a Devorchakot, aki megesküdt, hogy „mindennap szerez egy-egy kitüntetést, hogy bebizonyítsa magának, képes rá”. Valószínűleg ő volt az első amerikai katona, akit a D-napon megöltek.

Az egész környék tele volt jelzőkkel, akik – mint Murphy – tájékozódni próbáltak. A harcias külsejű jelzők csendesen haladtak a sövények közt ormóttan ruhájukban, megpakolva puskákkal, aknákkal, lámpákkal, rádióadó-vevőkkel, fluoreszkáló jelzőszövegsávokkal: mentek a gyülekezőhely felé. Mindössze egy órájuk volt arra, hogy kijelöljék a leugrási övezetet az amerikai csapatok 1 óra 15 perckor kezdődő leszállásához.

Nyolcvan kilométernyire, a normandiai hadszíntér keleti végénél hat, brit jelzőkkel teli repülőgép és hat, vitorlázógépet vontató bombázógép hatolt be a part fölé. Előttük vészjósló légvédelmi tüztől villogott az égbolt, mintha kísértetiesen fénylő csillárok függtek volna mindenfelé. Egy kis faluban, Ranville-ban, néhány kilométerre Caentól, egy tizenegy éves kisfiú, Alain Doix is látta a fényeket. A tűzijáték felébresztette, és most átszellemülve bámult, akárcsak Madame Levrault, teljesen megbűvölték a kaleidoszkópszerű szípor-kák, melyeket az ágya végén lévő nagy sárgarézgömbökben látott. Alain megrázta a nagymamáját, Madame Mathilde Doix-t, aki vele aludt, és izgatottan mondta:

– Ébredj fel! Ébredj fel, nagymama! Azt hiszem, történt valami.

Ebben a pillanatban Alain apja, René Doix rohant be a szobába.

– Gyorsan öltözzetek fel! – rendelkezett. – Valószínűleg légítámadás.

Az ablakból apa és fia jól látta a repülőgépeket, ahogy a mezők fölött közeledtek. René azonban hallgatózni kezdett, és észrevette, hogy ezek a gépek hangtalanul jönnek. Hirtelen derengeni kezdett neki, hogy mik lehetnek azok.

– Szent Isten! – kiáltotta. – Ezek nem repülőgépek! Ezek vitorlázók!

Mint a hatalmas denevérek, úgy siklott a hat vitorlázógép lefelé, mindegyik körülbelül harminc emberrel. A vontatógépek közvetlenül a part fölött csatolták le őket, mintegy nyolc kilométernyire Ranville-től, 1500–1800 méter magasságban. Most két párhuzamos, a holdfényben csillogó vízfolyás felé haladtak, a Caeni-csatorna és az Orne folyó irányában. Két erősen őrzött, egymáshoz vezető híd szelte át ezeket Ranville és Bénouville között és fölött. Ez a két híd volt a brit 6. légiszállítási hadosztály vitorlázógépes gyalogságának célpontja. Önkéntesek olyan büszke egységekből, mint az oxfordi és a buckinghami könnyűgyalogság, vagy a királyi utászok. Kockázatos feladatuk abban állt, hogy megrohanják az őrséget és elfoglalják a hidakat. Ha ezt teljesítik, egy főútvonalat elvágnak Caen és a tenger között, megakadályozva a német erősítések kelet-nyugati irányú mozgását, főleg a páncélosegységeket, hogy ne kerülhessenek a brit-kanadai támadó alakulatok oldalába. Mivel a hidakra szükség volt a partraszállás hídfőjének gyors kiszélesítéséhez, épségben kellett elfoglalni őket, mielőtt az őrség a robbantásukhoz felkészülhet. Gyorsan, meglepetésszerűen kellett tehát támadni. A britek merész és veszélyes megoldást választottak. A katonák összekapaszkodva, lélegzetüket visszafojtva készültek a lefelé sikló vitorlázógépeken, hogy a holdfényes éjszakában, a hidak közvetlen közelében földet érjenek.

Bill Gray közlegény Bren géppuskájával ott ült a három vitorlázógép egyikében, amely a Caeni-csatorna hídjához

közeledett. Becsukta a szemét, és megkapaszkodott, felkészülve az ütközésre. Kísérteties volt a csend. Lentről egyetlen lövés sem dördült. Az egyetlen neszt a hatalmas gép keltette lassan suhanva a levegőben. Az ajtó mellett készenlétben, hogy a földet érés pillanatában azonnal kinyissa, John Howard őrnagy, a támadás vezetője állt; Gray még emlékszik rá, hogy a szakasz parancsnoka, H. D. „Danny” Brotheridge azt mondta:

– Rajta, fiúk!

Aztán nagy recsegéssel-ropogással a földnek ütköztek. A géptörzs alsó borítása felhasadt, törött szilánkok hullottak hátra az összetört pilótafülke tetejéről, a vitorlázógép egyik oldaláról a másikra dőlt, mint egy megbolydult teherautó, csikorogva csúszott végig a földön, szikraesőt szórt maga körül. Végül egy szédítő félkört leírva megállt a törött gépma-dár, „orrával a szögesdrót kerítésbe fúródva, majdnem rajta a hídon” – ahogyan Gray emlékszik.

– Gyerünk, fiúk! – kiáltotta valaki.

Az emberek tülekedve másztak ki, egyesek az ajtón át tolakodtak, mások az orron keresztül bukdácsoltak kifelé. Majdnem velük egyidőben, alig pár méternyire tőlük földet ért a másik két vitorlázó is, reccsenve megállt, és a többiek is csak úgy rajzoltak ki belőlük. Együtt megrohanták a hidat. Teljes volt a zűrzavar. A németek megdöbbenek, nem tudtak tájékozódni. Kézigránátok csapódtak a fedezékeikbe és lövészárkaikba. Némelyik német aludt a géppuskaállásban, a robbanások vakító fényére és a dörrenésekre ébredt, és egyenesen az angol géppuskák torkolatába bámulhatott. Mások még kábultan puskát, géppuskát fogtak, vaktában lövöldözni kezdtek azokra az árnyakra, akik mintha a semmiből nőttek volna ki.

Miközben a katonák a híd innenső oldalán felszámolták az ellenállást, Gray és mintegy negyven ember Brotheridge főhadnagy vezetésével elindult a hídon keresztül, hogy elfoglalja az elsőrendű fontosságú túlsó hídfőt. Félúton Gray meglátott egy német őrszemet rakétapisztollyal a kezében, aki arra készült, hogy jelzőlövést adjon le. Egy bátor ember utolsó cselekedete. Gray csípőből tüzelt a géppuskájával, és úgy emlékszik, hogy a többiek is ezt tették. Az őrszem holtan esett

össze abban a pillanatban, amikor a világító lövedék a híd fölött robbant, és fényes ívet húzott a sötét égbolton.

A figyelmeztetés, melyet feltehetően az Orne néhány száz méternyire lévő hídján tartózkodó németeknek szánt, elkésett. Az ottani őrséget ekkorra már lerohanták, jöllehet a másik támadó csoportnak csak két vitorlázógépe találta meg a célt. (A harmadik tizennégy kilométernyire szállt le a Dives folyó hídjánál.) A két híd egyszerre esett el. A németeket, akiket megzavart a támadás gyorsasága, lerohanták.

A sors iróniája, hogy a német őrség akkor sem tudta volna lerombolni az átkelőhelyeket, ha lett volna rá ideje. Amikor a brit tűzszerészek ellepték a hidat, megállapították, hogy – bár az előkészületeket megtették a robbantáshoz – a robbanótölteteket nem tették be a helyükre. Egy közeli kunyhóban találták meg őket.

Most az a különös csend honolt itt, amely a csatákat mindig követni szokta; az emberek a gyors események sodrától még szédülten kísérelték meg visszaidézni, hogyan éltek túl az egészet, és mindenki arra volt kíváncsi, hogy a többiek közül ki maradt életben. A tizenkilenc éves Gray megittasult, hogy részt vehetett a támadásban, és buzgón kereste a szakaszparancsnokát, „Danny” Brotheridge-t. Akkor látta utoljára, amikor a hídon a támadást vezette. De a huszonnyolc éves főhadnagy az áldozatok közt volt. Gray rátalált a holttestére, egy kis kávéház előtt feküdt a híd közelében. „Torkon lőtték – emlékszik vissza Gray –, és szemmel láthatóan eltalálta egy gyújtógránát is. Az overallja még égett.”

Mellette, egy elfoglalt géppuskaállásban Edward Tappen-den örvezető leadta rádióján a győzelmi jelzést. Rövidhullámú adó-vevőjébe újra és újra a rejtjeles üzenetet kiáltozta:

– *Ham and jam... Ham and jam...* (Sonka és dzsem.)

A D-nap első csatája véget ért. Mindössze tizenöt percig tartott. Howard őrnagy és 150 embere, mélyen bent az ellenséges területen, egyelőre elvágva minden erősítéstől, arra készült, hogy megvédje a létfontosságú hidakat.

Ők legalább tudták, hogy hol vannak. Nem lehetett ezt elmondani annak a 60 brit ejtőernyős jelzőnek a legtöbbször, akik a hat könnyűbombázóról ugrottak le éjfél után húsz

perccel, tehát ugyanakkor, amikor Howard vitorlázógépei földet értek.

Ezek az emberek a D-nap egyik legnehezebb feladatát vállalták magukra. Mint a brit 6. légiszállítású hadosztály támadó élcsapata, önként vállalták, hogy ismeretlen helyen leugranak, és kijelölik a három leugrási övezetet az Orne folyótól nyugatra, jelzőfénnel, irányító rádióadókkal és más készülékekkel. Ezek az övezetek durván ötven négyzetkilométernyi területen voltak, három kis falu közelében; Varaville, nem egészen öt kilométerre a parttól; Ranville, a hidak mellett, melyet most Howard emberei védtek, és Touffréville, mindössze nyolc kilométerre Caen keleti szegélyétől. Éjfél után ötven perccel brit ejtőernyősök ugranak le ezekbe az övezetekbe. A jelzőknek harminc percük maradt a kitűzésre.

Még Angliában, fényes nappal is nehéz dolog lett volna harminc perc alatt megkeresni és megjelölni a leugrási övezeteket. Éjszaka pedig, ellenséges területen, olyan országban, ahol alig járt még közülük valaki, félelmetes volt a feladatuk. Akárcsak bajtársaik nyolcvan kilométerrel arrább, a brit jelzők is fejest ugrottak az összevisszaságba. Ők is rettenetesen szétszóródtak, s az ő leugrásuk még zavartabb volt.

Nehézségeik az időjárással kezdődtek. Kiszámíthatatlan irányú szél támadt (az amerikai jelzők nem vették észre), egyes területeket könnyű ködfoltok takartak. A brit jelzőket szállító repülők súlyos légvédelmi tűzbe kerültek. Pilótáik ösztönös kitérő manővereket végeztek, és ennek az lett az eredménye, hogy túlrepültek a célpontjukon vagy egyáltalán meg sem találták. Némelyik pilóta kétszer-háromszor is átrepült a kijelölt terület fölött, míg minden jelző kiugrott. Az egyik repülő nagyon alacsonyan repült, tizennégy hajmeresztő percig makacsul körözött az erős légvédelmi tűzben, míg az emberek leugrottak. Ennek az lett az eredménye, hogy vagy a jelzők, vagy a felszerelésük rossz helyen ereszkedett le.

A Varaville-ba tartó katonák elég pontosan értek földet, de hamarosan észrevették, hogy a felszerelésük zöme vagy összetört az esésnél, vagy máshol hullott le. A Ranville-ba igyekvő jelzők még csak a közelébe sem estek az övezetüknek, több kilométeres távolságban szóródtak szét. Legszerencsétle-

nebbül azonban a touffréville-i egység járt. Két, tíz emberből álló csoport azt a feladatot kapta, hogy a területét fényjelzésekkel jelölje meg. Mindkét csoportnak megállapodás szerint egy K betűt kellett fényjelzéssel a sötét ég felé villantania. A két csapat egyike a ranville-i övezetbe ereszkedett le. Elég gyorsan összegyülekeztek, találtak is egy olyan területet, melyről azt hitték, hogy az övék, és pár perc múlva már villogott is a téves jelzés.

A másik touffréville-i csapat sem jutott el a kijelölt területre. Az osztag tíz tagja közül csak négyen értek épségben földet. Egyikük, James Morrissey közlegény rémülten látta, hogy a másik hatot egy hirtelen szélroham messze kelet felé ragadta. Morrissey tehetetlenül figyelte társait, akik az elárasztott Dives-völgy felé sodródtak – csak úgy csillogott a víz a holdfényes távolban. A területet a németek árasztották el, ez is része volt a védelmi előkészületeknek. Morrissey soha többé nem látta egyik bajtársát sem.

Morrissey és megmaradt három társa Touffréville-hez elég közel ért földet. Gyülekeztek, és Patrick O'Sullivan őrzető elindult, hogy felderítse a leszállási övezetet. Néhány perc múlva eltalálták. A tüzelés annak a területnek a széléről jött, amelyet ki kellett volna jelölniük. Így aztán Morrissey és a másik két katona a touffréville-i fényjelzéseket azon a gabona-földön gyújtotta meg, ahova leugrott.

Tulajdonképpen ezekben a zavaros első percekben kevés jelző találkozott ellenséggel. Itt-ott persze előfordult, hogy örökbe ütköztek és tüzet nyitottak, így néhányan óhatatlanul elestek. Mégis a környéken észlelt teljes csend keltette a legnagyobb rémületet. A katonák azt várták, hogy heves német ellenállással találkoznak nyomban a leugrás után. Ehelyett a legtöbb esetben minden csendes volt – olyan csendes, hogy egyesek saját felizgatott fantáziájuk rémképeitől ijedtek meg. A jelzők több ízben is egymásba botlottak a mezőkön és a sövények között, s mindegyikük azt hitte a másíkról, hogy német.

A jelzők és a zászlóaljok előrevetett 210 embere tapogatózva, sötét tanyák és alvó falvak környékén keresték a tájékozódási pontokat a normandiai éjszakában. Mint mindig,

most is az volt a legelső feladatuk, hogy megállapítsák, hová is jutottak. Akik pontosan ugrottak, felismerték a tereptárgyakat, amelyeket katonai térképeken mutattak meg nekik Angliában. Mások, teljesen eltájolódva, megpróbálták térképek és iránytűk segítségével meghatározni a helyzetüket. Anthony Windrum, egy előrevetett híradó alakulat századosa, közvetlenebb módon oldotta meg a problémát. Mint egy autós, aki eltévesztette az utat a sötét éjszakában, Windrum felmászott egy útjelző tábla rúdjára, nyugodtan gyufát gyújtott, és felfedezte, hogy Ranville, a gyülekezési helyük, csak pár mérföldnyire van onnan.

Néhány felderítő azonban jóvátehetetlenül odaveszett. Ketten közülük egyenesen Josef Reichardt altábornagynak, a német 711. hadosztály parancsnokának a főhadiszállása elé pottyantak a sötét égből a zöld gyepre. Reichardt éppen kártyázott, amikor a repülők elzúgtak fölöttük. A tisztekkel együtt kirohant a verandára. Éppen jókor, hogy lássa a két angolt a pázsitra leérkezni.

Nehéz lenne megmondani, ki döbbsen meg jobban, Reichardt-e, vagy a két felderítő. Az altábornagy hírszerző tisztje elfogta és lefegyverezte a két férfit, és felvezette a verandára. Az elképedt Reichardt csak annyit tudott kiböki:

– Hogy kerültek maguk ide?

Amire az egyik felderítő, annak az embernek a nyugalmával, aki legfeljebb egy koktélpártit zavart meg, azt válaszolta:

– Rettentően sajnáljuk, öregfiú, de nem szándékosan landoltunk itt.

Abban a pillanatban, amikor elvezették őket kihallgatásra, 570 amerikai és angol ejtőernyős, az elsők a szövetséges felszabadító erőkből, már előkészítették a terepet a D-napi csatára. A leugrási övezetekben már villogtak az első jelzőfények az éjszakai égbolt felé.

– Mi történt? – kiáltotta Werner Pluskat őrnagy a telefonkagylóba.

Kábult volt, és csak félig-meddig ébren, még alsóneműben. Repülőzúgás és ágyúdörgés ébresztette föl, és minden ösztöne azt súgta, hogy ez több, mint szokásos bombatámadás. Az orosz fronton eltöltött két év keserű tapasztalata megtanította az őrnagyot, hogy nagyon is bízson az ösztöneiben.

Ocker alezredest, az ezred parancsnokát, úgy látszik, kellemtelenül érintette Pluskat telefonhívása.

– Kedves Pluskat – mondta jéghidegen –, még nem tudjuk pontosan, mi történik. Közölni fogjuk, mihelyt megtudunk valamit.

Hangos kattanás jelezte, hogy Ocker lecsapta a kagylót.

Pluskatot nem elégítette ki ez a válasz. Az elmúlt húsz percben repülőgépek zúgtak át a színpompás égbolton, és bombázták a partokat mindenfelé kelettől nyugatig. Pluskat tengerparti övezetére viszont idegesítően nagy csend telepedt. Harcálláspontja Etrehamban volt, hat kilométernyire a tengertől, a német 352. hadosztály négy ütegét vezette, összesen húsz löveget. Ezek fedezték az Omaha-part egy részét.

Pluskat idegességében úgy döntött, hogy megkerüli ezredparancsnokságát, felhívta hát a hadosztályparancsnokságot, és beszélt a 352-esek hírszerző tisztjével, Block őrnaggal.

– Valószínűleg újabb bombatámadásról van szó, Pluskat – mondta neki Block. – Még nem világos a helyzet.

Pluskat kicsit megszegyenülve tette le a kagylót. Úgy érezte, elhamarkodottan cselekedett. Hiszen végül is nem volt riadó. És valóban, ahogy Pluskat is visszaemlékszik, a hetek óta tartó folytonos riadó után ez egy olyan ritka éjszaka volt, amikor a katonáknak pihenőt adtak.

Pluskat most már teljesen felébredt, nyugtalanságában nem is tudott elaludni. Egy darabig az ágya szélén üldögélt. A lábánál német juhászkutyája, Harras feküdt nyugodtan. A kastélyban teljes volt a csend, de a távolban Pluskat még hallotta a repülők zúgását.

Hirtelen csörögni kezdett a telefon. Pluskat felkapta.

– Ejtőernyősöket jelentenek a félszigetről – mondta Ocker alezredes nyugodt hangon. – Riadóztassa az embereit, és menjenek le azonnal a partra. Lehet, hogy ez a partraszállás.

Pluskat, Lutz Wilkening százados, a 2. üteg parancsnoka és

Fritz Theen hadnagy, első tiszt néhány perc múlva elindultak az előretolt harcálláspontra, egy bunkerba, melyet Sainte-Honorine közelében a sziklába vájtak. Harras velük tartott. A dzsipszerű Volkswagen tömve volt, és Pluskat emlékszik, hogy az alatt a néhány perc alatt, míg a tengerparthoz értek, senki sem szólalt meg. Egy nagy gondja volt: ütegeinek csak huszonegy órára elegendő lőszere maradt. Néhány nappal ezelőtt Marcks tábornok, a LXXXIV. hadtest parancsnoka megtekintette az ágyúkat, és Pluskat szóba hozta a kérdést.

– Ha az invázióra valaha is az ön körzetében kerül sor – nyugtatta meg Marcks –, több lőszert kap, mint amennyit ki tud lőni.

A Volkswagen végighaladt a parti védelmi övezet peremén, és elérte Sainte-Honorine-t. Ott aztán, Harrast pórázon vezetve, Pluskat lassan felfelé indult a keskeny ösvényen a sziklákhoz, a rejtett parancsnoki harcálláspontra, emberei pedig utána. Az ösvényt több sor szögesdrót világosan jelezte. Ez volt az egyetlen bejárat az álláshoz, és mindkét irányban aknamezők övezték. Majdnem a szikla csúcsánál az őrnagy leugrott egy repeszárokba, majd lement egy sor betonlépcsőn, végigment egy kanyargó alagúton, és végül bement egy nagy, egyetlen helyiségből álló bunkerba, melyben három ember tartózkodott.

Pluskat gyorsan odaállt a nagy teljesítményű tüzérségi távcsőhöz, mely állványon állt a bunker egyik szűk nyílásában. A megfigyelőállást nem is teheték volna jobb helyre: több mint harminc méterrel az Omaha-part fölött, annak a helynek a kellős közepén, amely hamarosan normandiai hídfőállás néven lesz ismert. Tiszta időben erről az előnyös pontról a felderítő az egész Szajna-öblöt láthatja, balra a Cotentin-félsziget csúcsától jobbra Le Havre-on túlig.

Még most, holdfényben is igen jó volt a kilátás. Pluskat lassan forgatta a távcsövet balról jobbra, végignézett az öblön. Kevéske köd volt. Időnként fekete felhők takarták el a fénylő holdat, sötét árnyakat vetettek a tengerre, de más érdekeseget nem látott. Sem fények, sem hangok sehol. Többször végigpásztázta az öblöt a távcsővel, de az teljesen üres volt.

Végül Pluskat hátralépett.

– Nincs ott kint semmi – mondta Theen hadnagynak, amikor felhívta az ezredparancsnokságot, bár még mindig nyugtalanul. – Én itt maradok – jelentette Ockernak. – Lehet, hogy vaklárma az egész, de valami azért mégis történhet.

Ekkor már zavaros és ellentmondó jelentések szivárogtak a 7. hadsereg parancsnokságához mindenfelől Normandiából, és a tisztek értékelni igyekeztek őket. Igen kevés adatra támaszkodhattak: itt sötét árnyakat láttak, amott lövéseket hallottak, valahol máshol meg egy ejtőernyő lógott a fáról. Ezek mind kétségtelen nyomok, de vajon hova vezetnek? Csak 570 szövetséges ejtőernyős ugrott le. Éppen elég ahhoz, hogy a legnagyobb zűrzavart okozza.

A jelentések hiányosak voltak, nem meggyőzők, és olyan szétszórtak, hogy a legtapasztaltabb katonák is szkeptikusak maradtak, kételyek gyötörték őket. Hányan ugorhattak le? Ketten vagy kétszázan? Bombázók leugró személyzetéről van-e szó? Vagy a francia ellenállási mozgalom támadássorozatáról? Senki sem volt biztos benne, még olyanok sem, mint Reichardt altábornagy, a 711. hadosztály parancsnoka, aki szemtől szemben látta az ejtőernyősöket. Reichardt azt hitte, hogy a támadás az égből az ő parancsnoksága ellen irányul, és ez állt a jelentésében is, amelyet hadtestparancsnokának küldött. Jóval később a hírek eljutottak a 15. hadsereg parancsnokságára is, ahol annak rendje-módja szerint bejegyezték a hadinaplóba, a következő titokzatos megjegyzéssel: „Részletek nem ismeretesek.”

Annyi téves riadót fújtak már a múltban, hogy mindenki kínosan óvatos volt. A századparancsnokok kétszer is meg gondolták, mielőtt a jelentéseket továbbították a zászlóaljhoz. Felderítőket küldtek ki, hogy újra és újra ellenőrizzék a jelentéseket. A zászlóaljparancsnokok meg még jobban vigyáztak, mielőtt az ezredparancsnokságot értesítették. Ami pedig a különböző parancsnokságokról a D-nap első perceiben ez ideig kiszivárgott, azt annyiféleképpen értelmezték, ahányan részt vettek benne. Egy tény azonban határozottan kitetszik: ilyen elszórt jelentések alapján senki sem volt hajlandó elrendelni a riadót, amely esetleg tévesnek bizonyul a későbbiek folyamán. Így aztán teltek-múltak a percek.

A Cotentin-félszigeten két tábornok már elindult a rennes-i törzsgyakorlatra. Most egy harmadik, mégpedig a 91. légiszálítású hadosztály parancsnoka. Wilhelm Falley vezérőrnagy is ezt az időpontot választotta ki az elutazásra. A 7. hadsereg főhadiszállásán kiadott parancs ellenére, mely megtiltotta a parancsnokoknak, hogy hajnal előtt útra keljenek, Falley nem tudta elképzelni, hogyan vehet részt a hadijátékon, ha nem indul el korán. Ez a döntése az életébe került.

A 7. hadsereg Le Mans-i főhadiszállásán a parancsnok, Friedrich Dollmann vezérezredes, aludt. Feltehetően az időjárás miatt lefújta a riadógyakorlatot, melyet erre az éjszakára vettek tervbe. Nagyon elfáradt, és korán lefeküdt. Vezérkari főnöke, a nagyon tehetséges és lelkiismeretes Max Pemsel vezérőrnagy is lefekvéshez készülődött.

Saint-Lôban, a LXXXIV. hadtestparancsnokságon, a hadsereg-parancsnokság utáni parancsnokságon minden előkészület megtörtént Erich Marcks tüzérségi tábornok meglepetésszerű születésnapjára. Friedrich Hayn őrnagy, a hadtest hírszerző tisztje előkészítette a bort. A terv szerint Hayn, Friedrich von Criegern alezredes vezérkari főnök és több más főtiszt bevonul a tábornok szobájába, amint a saint-lô-i székesegyház órája elüti az éjfél (1 órát a brit kétszeres nyári időszámítás szerint). Mindenki kíváncsi volt rá, hogy a szigorú képű, féllábú Marcks (egyik lábát Oroszországban vesztette el) mit fog szólni hozzá. Őt az egyik legjobb tábornoknak tartották Normandiában, de ugyanakkor rendkívül egyszerű embernek is, aki egyáltalán nem hajlamos semmiféle ceremóniára. Most azonban már eltervezték a dolgot, és – bár mindenki egy kis izgalmat érzett az ötlet miatt – a törzs tisztjei eltökélték, hogy megtartják az ünneplést. Már készen álltak, hogy bevonuljanak a tábornok szobájába, amikor hirtelen meghallották, hogy a közelben egy légelhárító üteg tüzet nyit. Kirohantak, és még éppen látták, amint egy szövetséges bombázó lángolva, spirálvonalban lezuhant, és hallották, ahogy a tűzerek ujjongtak:

– Eltaláltuk! Eltaláltuk!

Marcks tábornok a szobájában maradt.

Amikor a katedrális harangjai megkondultak, a kis csoport

bevonult a tábornok szobájába, élükön Hayn őrnaggyal, aki a chablis-t és a poharakat vitte. Némiképp büszkék is voltak, hogy megtisztelhetik a tábornokukat. Egy kis csend támadt, majd Marcks felnézett, és kedvesen végigmérte őket a szemüvegén keresztül. „A múltba recsegett – emlékszik vissza Hayn –, mikor felállt, hogy üdvözljön bennünket.” Barátságos kézmozdulattal jelezte, hogy mindenki helyezze kényelembé magát. Kinyitották a borosüvegeket, csoportot alkotva az ötvenhárom éves tábornok körül, vigyázzállásba merevedtek. A törzs tisztjei katonásan emelték meg poharukat, ittak a tábornok egészségére. Gyanútlan örömben nem is sejtették, hogy hatvanöt kilométerre tőlük éppen akkor ugrik le francia földre 4255 brit ejtőernyős.

3

Normandia holdfényes tájain egy angol vadászkürt rekedt, kísérteties hangjai áradtak szét. A hang a levegőben lebegett, magányosan, valószínűtlenül. De a kürt újra és újra megszólalt. Sisakos árnyak seregei zöld-barna-sárga álcázott ejtőernyősöltözékben botorkáltak a mezőkön, árkon-bokron át, felszereléssel megrakva, és mindnyájan a hívójel irányába mentek. Újabb kürtök kapcsolódtak be a kórusba. Hirtelen trombitajel harsant. A brit 6. légiszállítású hadosztály több száz katonája számára ez jelentette a harci nyitányt.

Ez a különös kakofónia a ranville-i övezetből jött. A hívójelek az 5. ejtőernyősdandár két zászlóaljának jelezték a gyülekezőt. Gyorsan kellett mozogniuk. Az egyik zászlóaljnak az volt a feladata, hogy segítségére siessen Howard őrnagy vitorlázókon szállított maroknyi csapatának, akik a két hidat védték. A másiknak el kellett foglalnia és megtartania a keleti oldalon Ranville-t, a létfontosságú átkelőhelyek közelében. Soha még ejtőernyősparancsnok nem hívta össze a legénységét ilyen módon, de ezen az éjszakán a gyorsaság volt a legfontosabb. A 6. légiszállítású hadosztály versenyt futott az idővel. Az amerikai és angol csapatok első hullámai reggel fél 7 és fél 8 között fognak partra szállni Normandia öt inváziós partsza-

kaszán. A „vörös ördögöknek” öt és fél órájuk volt arra, hogy biztosítsák a partraszállás kiinduló területét és ennek balszárnyát.

A hadosztálynak változatos és összetett feladatok jutottak, mindegyik szinte percnyi pontosságú, összehangolt tevékenységet igényelt. A terv előírta, hogy az ejtőernyősöknek el kell foglalniuk a Caentól északkeletre fekvő magaslatokat, meg kell tartaniuk az Orne folyón és a Caeni-csatornán lévő hidakat, le kell rombolniuk öt másikat a Dives folyón, hogy az ellenséges erőket, főleg a páncélosokat megakadályozzák az inváziós hídfő oldalba támadásában.

A könnyűfegyverzetű ejtőernyősök nem rendelkeztek elég tűzerővel ahhoz, hogy egy összpontosított páncélostámadást megállítsanak. Így a védelmi művelet sikere a páncéltörő lövegek és lőszer gyors és biztos megérkezésén múlt. A lövegek súlya és mérete miatt csak egy mód nyílt arra, hogy épségben Normandiába szállítsák őket: tehervitorlázókkal. Hajnali 3 óra 20 perckor kellett egy hatvankilenc vitorlázóból álló légiflottának leszállnia Normandia egéből, emberekkel, járművekkel, nehéz felszereléssel és az értékes lövegekkel.

A leszállás már önmagában is hatalmas feladatot jelentett. A vitorlázók óriási méretűek voltak, nagyobbak, mint egy DC-3-as. Közülük négy, a Hamilcarok, akkorák voltak, hogy még könnyű harckocsikat is szállíthattak. Ahhoz, hogy bejuttassák a hatvankilenc vitorlázót a kiválasztott leszállási zónákba, az ejtőernyősöknek először biztosítaniuk kellett ezeket az övezeteket az ellenséges támadásoktól. Azután az akadályokkal teletűzdelt mezőket egy nagyméretű leszálló tereppé kellett átalakítani. Ez annyit jelentett, hogy az elaknásított fatörzsek és vasúti talpfák valóságos erdejét kellett eltávolítaniuk az éjszaka kellős közepén, és mindezt nem egészen két és fél óra alatt. Ugyanezt a mezőt még egy másik vitorlázógép-csoport leszállásához is fel kellett használni az est folyamán.

Maradt azonban még egy munka, amit el kellett végezni. Talán ez volt a legfontosabb, amit a 6. légiszállítású hadosztálynak végre kellett hajtania: egy nehéz parti üteg megsemmisítése Merville mellett. A szövetséges hírszerzés

ügy ítélte meg, hogy az üteg négy hatalmas lövege állandó veszélyt jelent az egész inváziós flottára, és halomra gyilkolhatja a Sword-zónában partra szálló katonákat. A hatosok azt a parancsot kapták, hogy az üteget hajnali 5 órára semmisítsék meg.

Ezeknek a feladatoknak a végrehajtására ugrott le a 3. és 5. ejtőernyősdandár 4255 ejtőernyős katonája Normandiában. Nagy területen, szétszórta ereszkedtek le, vagy navigációs tévedések áldozataiként, vagy pedig az agyonhajszolt repülőgépeket térítette el útvonalától a légvédelmi tűz, a rosszul kijelölt legrási övezet vagy a viharos szél.

A két dandár közül az 5. járt jobban. A katonák többsége a célponthoz, Ranville-hoz közel ereszkedett le. A századparancsnokoknak még így is majdnem két órájukba telt, míg az embereknek vagy a felét összeszedték. A katonák azonban már csoportosan úton voltak, követték a kürtök váltakozó hangját.

Raymond Batten, a 13. zászlóalj közlegénye hallotta a kürtöket, de – jöllehet a legrási övezet szélén volt – pillanatnyilag az égvilágon semmit nem tehetett. Batten egy kis erdő sűrű, lombos tetejére esett. Ott lógott egy fán, lassan lengett ide-oda nehéz felszerelésében négy-öt méternyire a földtől. Nagy csend uralkodott az erdőben, de Batten hosszú géppuskasorozatok, repülőgépek zúgását és légvédelmi ütegek tüzelését hallotta a távolból. Elővette a kését, és le akarta vágni magát, de hirtelen egy Schmeisser géppisztoly rövid sorozatát hallotta a közelből. Egy perc múlva megzörrentek lent a bokrok, és valaki lassan közeledett felé. Batten elveszítette Sten géppisztolyát, és nem volt pisztolya sem. Ott lógott tehetetlenül, és nem tudta, hogy német katona közeledik-e vagy egy másik ejtőernyős. „Akárki volt is, odajött, és felnézett rám – emlékszik vissza Batten. – Nem tehettem mást, teljes mozdulatlanságba merevedtem. Valószínűleg azt hitte, hogy halott vagyok, és elment. Ebben bíztam.”

Batten lemászott a fáról, amilyen gyorsan csak tudott, és elindult a kürtök hívó szavára. Megpróbáltatásai azonban még távolról sem értek véget. Az erdő szélén egy fiatal ejtőernyős holttestére bukkant, akinek az ernyője nem nyílt ki. Azután,

amikor éppen egy úton haladt át, egy férfi rohant el mellette, és eszelősen kiáltozta:

– Megölték a társamat! Megölték a társamat!

Amikor aztán Batten csatlakozott egy ejtőernyős csoport-hoz, akik a gyülekezőhelyre mentek, olyan katona mellé került, aki teljesen sokkos állapotban lehetett. Csak ment előre, nem nézett sem jobbra, sem balra, és azt sem vette észre, hogy a jobb kezében szorongatott puska teljesen el-görbült.

Ezen az éjszakán sokan, mint Batten is, azonnal a háború kíméletlen valóságába ütköztek. Harold Tait, a 8. zászlóalj örvezetője látta, miközben a felszereléséből igyekezett kikec-meregni, hogy egy Dakota csapatszállító gépet légvédelmi találát ér. A repülőgép félrebillent a feje fölött, és mint egy égő üstökös, csóvát húzva maga után zuhanás közben, hatalmas dörrenéssel felrobban, vagy két kilométernyire. Tait azon töprengett, vajon leugrottak-e már akkorra az ejtőernyősök.

Percival Liggins, a kanadai 1. zászlóalj közlegénye szintén látott egy lángoló gépet. „Teljes sebességgel haladt, égő darabkák hullottak le róla, teljes hosszában lángolt” – és úgy látszott, hogy egyenesen őfelé tart. Annyira megbűvölte a látvány, hogy mozdulni sem tudott. A gép elzúgott a feje fölött, és hátrább levágódott egy szántóföldre. Ő is, mások is megpróbálták odarohanni, hogy kimentsék a benne lévőket, de „a lőszer már robbant, és így nem tudtunk a közelébe se menni”.

A húszéves Colin Powellnek, a 12. zászlóalj közlegényének egy nyögés jelentette a háború első hangját az éjszakában, leugrási övezetétől több mérföldnyi távolságban. Letérdelt egy súlyosan sebesült bajtársa, egy ír mellé. A sebesült szelí-den kérlelte:

– Intézz el, öregem, szépen kérlek.

Powell nem tudta megtenni. Kényelmesen lefektette a kato-nát, amennyire csak tudta, és elsietett. Megígérte, hogy segít-séget küld.

Ezekben az első percekben sok katonának a leleményesség jelentette az egyetlen esélyt a túlélésre. Egy ejtőernyős, Ri-chard Hilborn főhadnagy (kanadai 1. zászlóalj) emlékszik,

hogy egy üvegház tetejére esett, rengeteg üveget összetört a helyiségben, és pokoli zajt csapott. Aztán olyan gyorsan kirohant onnan, hogy már rég kívül volt, de a törött üveg még mindig potyogott. Egy másik ejtőernyős hajszálpontosan egy kútba esett bele. Araszolva húzódkodott fel az ejtőernyő zsinórjain, és elindult a gyülekezőhelyre, mintha mi sem történt volna.

Kellemetlennél kellemetlenebb helyzetekből vágták ki magukat a katonák mindenfelé. Helyzetük a legtöbb esetben még nappal is éppen elég szorult lett volna, de éjszaka, ellenséges területen mindezt még a félelem és a képzelődés is tetézte. Ilyen volt Godfrey Maddison közlegény esete is. Egy mező szélén ült egy drótakadály foglyaként, mozdulni sem tudott. Mindkét lábszárára rácsavarodott a szögesdrót, felszerelésének a súlya pedig – ötvenöt kiló, benne négy ötkilós aknavető-lövedék – annyira lehúzta a drótok közé, hogy szinte teljesen be volt hálózva. Maddison az 5. hadosztály gyülekezőhelye felé igyekezett a kürtök hívó szavára, de megbotlott és a drótok közé zuhant. „Kezdtém egy kissé pánikba esni – emlékszik vissza. – Nagyon sötét volt, és biztos voltam benne, hogy valaki közléről belém lő.” Néhány percre nem csinált semmit, csendesen várt, és hallgatózott. Azután, megnyugodva, hogy nem vették észre, lassan és kínlódva ficáncolni kezdett, hogy kiszabadítsa magát. Úgy érezte, órák teltek el, mire az egyik karját kiszabadította és elő tudott halászni egy drótvágót hátulról, az övéről. Néhány perc múlva szabad volt, és elindult a kürtjel irányába.

Körülbelül ezzel egyidőben Donald Wilkins őrnagy (kanadai 1. zászlóalj) egy kis gyárépület mellett ballagott, legalábbis ő annak látta. Hirtelen meglátott egy csomó álló alakot a fűben. Azonnal a földre vetette magát. A sötét alakok nem mozdultak. Wilkins erősen meregette a szemét, aztán káromkodva felegyenesedett, és odament, hogy meggyőződjön a gyanújáról. Kerti kőszobrok voltak.

Az alakulat egyik őrmesterének hasonló élményben volt része, azzal a nem csekély különbséggel, hogy az alakok, akiket látott, nagyon is élők voltak. Henry Churchill közlegény látta az őrmesterét egy közeli árokból, amint térdig érő

vízben landolt, kiszabadította magát a felszereléséből, és kétségbeesetten körültekintett. Két ember közeledett feléje. „Az őrmester várt – emlékszik vissza Churchill –, meg akarta állapítani, angolok-e vagy németek.” A közeledők beszéde elárulta, hogy németek. Az őrmester géppisztolya felugatott, „egyetlen rövid sorozattal leterítette őket”.

A leggonoszabb ellenségnek azonban nem az ember, hanem a természet bizonyult a D-nap első perceiben. Rommel ejtőernyős-elhárító intézkedései jól beváltak: a Dives folyó elárasztott völgye, a víz és a mocsarak halálos csapdáknak bizonyultak. A 3. dandárból sokan úgy hullottak erre a terepre, mintha konfettit ráztak volna ki vaktában egy zacskóból. Ezeket az ejtőernyősöket egyik csapás a másik után érte. Egyes pilóták – sűrű felhők közé kerülve – összetévesztették az Orne folyó torkolatát a Dives-ével, és a katonákat beláthatatlan lápokkal és mocsarakkal borított területre dobták le. Az egész 700 főnyi zászlóaljat, melynek nagyjából három négyzetkilométernyi körzetben kellett volna földet érnie, nyolcvan kilométeres körzetben szórták szét, és annak is nagy része mocsár volt. Ráadásul ennek a különlegesen kiképzett 9. zászlóaljnak adták az éjszaka legnehezebb, legsürgősebb feladatát: a merville-i üteg megtámadását. Egyeseknek több napjába került, hogy megtalálják alakulatukat, sokan pedig soha többé nem tértek vissza.

A katonáknak a számát, akik elpusztultak a Dives folyó körüli mezőkön, sohasem fogjuk pontosan megtudni. A túlélők elmesélték, hogy a mocsarakat két méter mély és egy méter húsz centi széles árkok szelték át keresztül-kasul, az aljuk tele ragadós iszappal. Egyedül nem lehetett átjutni ezeken az árkokon, mert az embereket lehúzták a fegyverek, a lőszer és a nehéz felszerelés. A vizes málhazsákok súlya megduplázódott, és a katonák, ha életben akartak maradni, kénytelenek voltak eldobni mindent. Sokan már átevickéltek valahogy a mocsáron, és belefulladtak a folyóba, pedig a part már csak néhány méterre volt tőlük.

Hajszálon múlt, hogy Henry Humberstone közlegény (224. ejtőernyős tábori kórház) nem így halt meg. Humberstone derékig a mocsárban kötött ki, és fogalma sem volt róla, hová

került. Azt várta, hogy Varaville-től nyugatra, gyümölcsös-
tek között fog leérkezni, helyett a leszállási övezet keleti
felén ért földet. Közötte és Varaville között nemcsak a mocsá-
rak, hanem maga a Dives folyó is ott húzódott. Alacsony köd
borította a terepet, mint valami piszkosfehér takaró, és Hum-
berstone mindenfelől békák kuruttyolását hallotta. Azután,
valahonnan szemből, folyóvíz félreismerhetetlen csobogása
hallatszott. Humberstone átbetorkált az elárasztott mezőkön,
és eljutott a Dives folyóhoz. Amikor alkalmas helyet keresett,
hogy átgázoljon a folyón, meglátott két embert a folyó túlsó
partján. A kanadai 1. zászlóalj katonái voltak.

– Hogyan juthatok át? – kiáltotta Humberstone.

– Nyugodtan jöhetsz – kiáltotta az egyik.

A kanadai belegázolt a vízbe, nyilván azért, hogy mutassa a
gázlót. „Egy pillanatig néztem, és a következőben már nem
volt sehol – emlékszik vissza Humberstone –, még csak nem is
kiáltott. Belefulladt a vízbe, mielőtt akár én, akár a bajtársa a
túlsó parton bármit is tehattünk volna érte.”

John Gwinnett százados, a 9. zászlóalj lelkésze, teljesen
eltévedt. Ő is a mocsárban landolt. Egyedül volt, és idegtépő-
nek érezte körös-körül a nagy csöndet. Ki kellett jutnia a
mocsárból. Biztosan tudta, hogy a merville-i roham véres lesz,
és ott akart lenni az emberek közt. A repülőtéren a felszállás
előtt azt mondta nekik: „A félelem kopogtatott az ajtón. A hit
kinyitotta, és már nem volt ott semmi.” Gwinnett ekkor még
nem tudta, hogy jó tizenhét órájába telik, míg kikecmereg a
mocsárból.

Terence Otway alezredes, a 9. zászlóalj parancsnoka ezek-
ben a percekben iszonyúan mérges volt. A találkozási helytől
több mérföldre ért földet, és tudta, hogy az egész zászlóaljat
teljesen szétszórták. Gyors léptekkel haladt az éjszakában, kis
csoportokban érkeztek az emberei mindenfelől, és megerősít-
ték a legrosszabb gyanúját. Azon töprengett, vajon mennyire
hibázták el a repülők a ledobást. Vajon a különleges tehervi-
torlázók is úgy szétszóródtak?

Otwaynek nagyon nagy szüksége volt a vitorlázók szállította
lövegekre és más felszerelésekre, ha azt akarta, hogy a roham
sikerüljön, mert Merville-ben nem akármilyen üteget helyez-

tek el. Körülötte pedig félelmetes védővonalak egész sora húzódott. Ahhoz, hogy a 9. zászlóalj eljusson az üteg központjához – a masszív betonba beágyazott négy nehézágyúhoz –, előbb aknamezőkön, tankcsapdákon kellett átjutniuk, öt méter széles drótakadályon kellett áthatolniuk, majd több újabb aknamező után tűzharcban át kellett törniük a géppuskákkal teletűzdelt lövészárkok egész labirintusán. A németek ezt a halálos erődítményt 200 főnyi védőőrségével bevehetetlennek tartották.

Otway nem tartotta annak, és szétzúzására alapos és hihetetlenül aprólékos tervet dolgozott ki. Semmit sem akart a véletlenre bízni. Száz Lancaster bombázónak kellett először is kéttonnás bombákkal megszórni az üteget. A vitorlázóalakulatnak kellett szállítania a dzsipeket, páncéltörő lövegeket, lángszórókat, a Bangalore torpedókat (ezek hosszú, robbanóanyaggal töltött csövek voltak a drótakadályok rombolására), aknakeresőket, aknavetőket, sőt még könnyű alumínium létrákat is. Magukhoz kellett venniük ezeket a különleges felszerelési tárgyakat a vitorlázókról, majd elindulniuk az üteg felé, és tizenegy osztagban megindítaniuk a támadást.

Mindez pontos, összehangolt időzítést igényelt. Felderítő csapatok mennek majd elől, hogy kifürkésszék a terepet. Utászok fogják eltávolítani az aknákat és megjelölni az útvonalat a megtisztított területen keresztül. „Útnyitó” egységek fogják a szögesdrót akadályokat rombolni Bangalore torpedókkal. Mesterlövészek, aknavetősök és géppuskások foglalnak állást, hogy fedezzék a fő rohamot.

Otway terve még egy meglepetéssel szolgált: ugyanakkor, amikor a rohamcsapatok megtámadják az üteget a földön, három, katonákkal megrakott vitorlázógép száll le az üteg tetejére, hogy a földről és a levegőből intézett kettős rohammal végre elfoglalják.

A terv egyes részei öngyilkosságnak látszottak, de érdemes volt a kockázatot vállalni, mert a merville-i ütegek a brit katonák ezreit ölhetnék meg partraszállás közben a Sword-szakaszon. Még ha minden terv szerint történik is a következő néhány órában, amíg Otway és emberei összegyűlnek, megindulnak és az üteghez érnek, mindössze egy órájuk lesz rá,

hogy lerombolják az ágyúkat. Világosan megmondták nekik, hogy ha nem tudják időben végrehajtani a feladatot, a haditengerészet ágyúival fogják megkísérelni. Ez azt jelentette, hogy Otwaynek és embereinek fél 6-kor, akárhogy végződik a csata, el kell távolodniuk az ütegtől. Ebben az időpontban, ha Otwaytól nem jön győzelmi jeladás, a tüzelés megkezdődik.

Ez volt az elgondolás. De mikor Otway aggódva sietett a gyülekezési hely felé, a terv első része már kútba esett. A légitámadás, amely 12 óra 30 perckor indult, teljes kudarccal végződött: egyetlen bomba sem találta el az üteget. S a zűrzavar csak fokozódott: a vitorlázógépek a létfontosságú felszerelésekkel nem érkeztek meg.

A normandiai hídfő középpontjában, az Omaha-part fölött emelkedő német bunkerban Werner Pluskat őrnagy még mindig figyelt. A hullámok fehér taraját látta, semmi egyebet. Nyugtalansága azonban nem csökkent. Most még biztosabban érezte, mint valaha, hogy valami fontos dolog történik. Nem sokkal azután, hogy elérték a bunkert, repülőalakulatok zúgtak el egymás után a part fölött, jobbra tőlük a távolban. Pluskat úgy érezte, hogy több százan voltak. Az első perctől kezdve hallotta őket, gyors telefonhívást várt az ezredtől, amely megerősíti a gyanúját, hogy a partraszállás tényleg elkezdődött. De a telefon néma maradt. Semmi hír nem jött Ockertől az első hívás óta. Most Pluskat valami mást hallott, repülőgépek egyre hangosabb zúgását bal kéz felől. Ezúttal a zúgás hátulról jött. Úgy látszott, a repülők nyugat felől közelednek a Cotentin-félszigethez. Pluskat idegesebb volt, mint bármikor. Ösztönösen újra körüljáratta a távcsövet. Az öböl teljesen üres volt. Semmit sem lehetett látni.

Sainte-Mère-Église-ben a bombázást nagyon jól lehetett hallani. Alexandre Renaud polgármester, a város gyógyszerésze érezte, hogy remeg a talaj a lába alatt. Azt hitte, hogy a repülőgépek a saint-marcoufi és a saint-martin-de-varreville-i

ütegeket támadják, és ez a két helység alig néhány kilométernyire volt tőlük. Nagyon aggódott a városért és lakóiért. Az utóbbiak nem tehettek egyebet, mint hogy a kerti óvóárkokban vagy a pincékben kerestek menedéket, hiszen nem hagyhatták el otthonaikat a kijárási tilalom miatt. Renaud összehozta a feleségét és három gyermekét a nappali szobából kivezető folyosóra. Az ottani erős fagerendák jó védelmet nyújtottak. 1 óra 10 perc lehetett, amikor a család egybegyűlt ezen az alkalmi óvóhelyen. Renaud emlékszik az időpontra (nála éjjel 12 óra 10 perc volt), mert éppen ekkor hosszas, türelmetlen kopogás hallatszott az utcaajtó felől.

Renaud otthagya a családját a lakásban, átment az elsötétített gyógyszerházon, mely a templomtérre nyílt. Még az ajtóhoz sem ért, máris látta, mi a baj. A gyógyszerház ablakából látni lehetett, hogy a tér a szegélyező gesztenyefákkal és a hatalmas román kori templomtoronnyal együtt fényesen meg volt világítva. Hairen úr villája lángokban állt a tér túlsó oldalán.

Renaud kinyitotta az ajtót. A városi tűzoltóparancsnok állt előtte fényes, széles rézsisakjában.

– Azt hiszem, egy eltévedt gyújtóbomba eshetett rá valamelyik repülőgépről – mondta minden bevezetés nélkül, az égő ház felé mutatva. – A tűz gyorsan terjed. Rá tudná venni a parancsnokot, hogy oldja fel a kijárási tilalmat? A tűzoltóknak sok segítő kézre volna szükségük.

A polgármester a közeli német parancsnokságra rohant. Gyorsan elmagyarázta a helyzetet a szolgálatban lévő őrmesternek, aki saját felelősségére engedélyt adott. Ezzel egyidejűleg a németek őrését állították, hogy szemmel tartsák a gyülekező önkéntes tűzoltókat. Azután Renaud elment a plébániára, és elmondott mindent Louis Roulland atyának. A plébános elküldte a sekrestyést a templomba, hogy verje félre a harangokat. Közben Renaud és a többiek házról házra jártak, zörgettek az ajtókon, segítségül hívták a lakosságot. Fölöttük a harangok kongani kezdtek, és a hangos harangszó végighömpölygött a városon. Mindenfelől gyülekezni kezdtek az emberek, egyesek hálórúhában, mások félig felöltözve, és a férfiak és nők nemsokára két hosszú sorban adták kézzől kézre

a vödröket. Körülöttük mintegy harminc német őr állt puskákkal és géppisztolyokkal.

A legnagyobb zűrzavar közben – emlékszik vissza Renaud – Roulland atya félrehívott. „Beszélnem kell magával, nagyon fontos ügyben” – mondta a lelkész. Bevezette Renaud-t a parókia konyhájába. Ott várta őket Madame Angèle Levrault, az idős tanítónő. Sokkos állapotban volt.

– Egy ember a veteményeskertemben ereszkedett le – közölte remegő hangon.

Renaud-nak több gondja volt, mint amennyivel hirtelenében meg tudott birkózni, de azért igyekezett megnyugtatni az idős hölgyet.

– Ne aggódjon – mondta –, kérem, menjen haza, és maradjon bent a házban.

Utána rohant vissza a tűzhöz.

A zaj és a zűrzavar csak fokozódott, amíg ő távol volt. A lángok most még magasabbra csaptak. Szikraeső szóródott a melléképületekre, már-már tüzet fogtak azok is. Renaud szemében az egész jelenet olyan volt, mint egy rémlátomás. Földbe gyökerezett lábbal állt, nézte a tűzzel küszködők kipirult, izgatott arcát, a nehézkesen mozgó, túlöltözött, puskás és géppisztolyos német őroket. A tér fölött pedig még mindig kongott a harang, állandó bim-bamjával tetézve a lármát. Ekkor hallották meg mindannyian a repülőgépek zúgását.

A hangok nyugatról jöttek, egyre erősödő zúgással, és velük együtt felhangzott a légvédelmi tüzelés egyre erősödő dörgése, ahogy egyik üteg a másik után tüzelni kezdett a repülőkre végig a félszigeten. A sainte-mère-église-i téren mindenki dermedten nézett felfelé, feledve az égő házat. Azután a város ágyúi is tüzelni kezdtek, és a repülők éppen fölöttük zúgtak el. Szinte egymás szárnyát érintve repültek a földről feldübörgő cikcakkos légvédelmi zárótűz vonalain keresztül. Lámpáik égtek. Olyan alacsonyan szálltak, hogy az emberek ösztönösen lehajoltak a téren. Renaud úgy emlékszik, hogy „nagy árnyékokat vetettek a földre, és mintha vörös fények izzottak volna bennük”.

A repülőkötelékek több hullámban követték egymást, az eddigi legnagyobb légi hadművelet első repülőgépei – összesen

nyolcszáznyolcvankét gép 13 000 emberrel a fedélzetükön. Az amerikai 101. és a veterán 82. légiszállítású hadosztály katonái voltak, úton a hat leugrási övezet felé, melyek néhány mérföldnyire voltak Sainte-Mère-Église-től. Egymás után ugrottak ki a katonák, egyik alakulat a másik után. És a város melletti övezetben ledobott ejtőernyősök a csatazajból egy oda nem illő hangot is kivehettek: harangzúgást az éjszakában. Sokuk számára ez volt az utolsó hang, amit hallottak. Többeket elragadott az erős szél, és a templomtér égő pokla felé sodorta őket – és a német őrség fegyverei felé, akiket a sors szeszélye éppen oda állított. Charles Santarsiero főhadnagy a 101. hadosztály 506. ezredéből a repülőgép ajtajában állt, amikor elhaladtak Sainte-Mère-Église fölött. „Körülbelül ezerkétszáz méter magasan lehettünk – emlékszik vissza. – Lángokat láttam, meg rohangáló svábokat. Úgy nézett ki, hogy tökéletes zűrzavar tombol a földön. Elszabadult a pokol. Tüzelni kezdtek a légvédelmi és a kézi lőfegyverek, és szegény fickók éppen arrafelé sodródtak.”

John Steele közlegény a 82. hadosztály 505. ezredéből alig hagyta el a gépét, máris látta, hogy a megvilágított leugrási övezet helyett egy városka központja felé halad, ahol éppen tűzvész tombol. Azután látta, hogy a német katonák és a francia polgárok izgatottan szaladgálnak. Úgy érezte, legtöbbször órá néznek felfelé. A következő pillanatban találat érte. Olyan érzés volt, mint „egy éles kés vágása”. Egy golyó a lábába fúródott. Azután Steele észrevett valamit, ami még jobban megrémítette. Ahogy ott csüngött az ernyőjén, irányváltoztatásra képtelenül, tehetetlenül himbálózva, egyenesen a téren levő templom tornya felé sodródott.

Steele fölött Ernest Blanchard őrzető is hallotta a harangszót, és látta, ahogy a lángok feléje nyújtogatják a nyelvüket. A következő pillanatban elszörnyedve vette észre, hogy az egyik embere, aki közvetlenül mellette lebegett lefelé, „felrobbant és a robbanás a szeme láttára teljesen szét tépte”. Valószínűleg azoknak a robbanóanyagoknak az áldozata lett, melyek a felszerelésében voltak.

Blanchard kétségbeesetten rángatni kezdte a tartóköteleit, megpróbálta távolabb sodortatni magát a téren alatta nyüzsgő

tömegtől. De már elkésett. Nagy reccsenéssel ráesett egy fára. Körülötte a katonákat legéppuskázták. Kiáltások, ordítások, sikoltások, nyögések hallatszottak. Sohasem fogja elfelejteni ezeket a hangokat. Amikor a géppuskatűz közeledett, Blanchard kétségbeesetten fűrészelte a zsinórzatát. Leesett a fáról, és kétségbeesve elrohant. Észre sem vette, hogy a hüvelykujja hegyét is lenyiszálta.

A németek bizonyára azt hitték, hogy Sainte-Mère-Église-t ejtőernyős támadás érte, és bizonyára a városlakók is azt gondolták a téren, hogy valami fontos csata középpontjába kerültek. Valójában csak igen kevés amerikai – talán ha 30-an voltak – sodródott a városba, és mindössze 20-an értek földet a téren vagy annak környékén. Ahhoz azért elegendőek voltak, hogy a csaknem 100 főnyi német helyőrséget pánikba kergessék. Erősítések rohantak a térre. Úgy látszott, ott van a támadás gyűjtőpontja, és az a néhány német, hirtelen kiérkezve a véres, égő helyszínre – Renaud szerint –, teljesen elvesztette a fejét.

Körülbelül tizenöt méternyire onnan, ahol a polgármester állt, egy ejtőernyős ráesett egy fára, és ahogy kétségbeesve igyekezett megszabadulni az ernyőjétől, azonnal észrevették. Renaud látta, hogy „fél tucat német a géppisztolyának egész tárát rálötte. A test ott lógott, nyitott szemmel, mintha a lövések ütötte lyukakat nézné a testén.”

Az emberek kövé meredtek a téren körülöttük folyó mészárlás láttán, és teljesen megfélemeztek a hatalmas légi armádiáról, amely szakadatlanul dübörgött a fejük fölött. Ezrek ugrottak le a 82-eseknek a várostól északnyugatra lévő leugrási övezetébe, valamint a 101-esek keletre és kissé nyugatabbra fekvő övezeteibe, Sainte-Mère-Église és az Utah-part-szakasz között. Időnként azonban, mivel a leugrás szétszórtan történt, eltévedt ejtőernyősök érkeztek – szinte minden ezredből – a kisváros áldozati oltárára. Néhányan, megrakva gránátokkal, lőszerrel és képlékeny robbanóanyaggal, egyenesen az égő házba estek. Kurta ordítás hangzott, majd lövések és robbanások sorozata, ahogy a lőszerük felrobbant.

Ebben a szörnyű zűrzavarban egy ember a nagy veszélyben makacsul küzdött az életéért. Steele közlegény, akinek az

ejtőernyője ráterült a templomtoronyra, az eresz alatt lógott lefelé. Hallotta a kiáltozást és az ordítást. Láta a németeket és az amerikaiakat, akik egymásra tüzeltek az alatta lévő utcákban és a téren. Majdnem megbénult a rémülettől, amikor látta a géppuskák torkolatából felvillanó vörös fényt, és az eltévedt golyók sokasága csapkodott körülötte. Megpróbálta levágni magát, de a kése kicsúszott a kezéből, és leesett a térre. Láta, hogy az az egyetlen esélye, ha halottnak tette magát. A tetőn, néhány méternyire tőle, német géppuskások tüzeltek mindenre, ami a szemük elé került, Steele-re azonban nem. Annyira valóságos halottnak látszott, ahogy ott csüngött az ernyőjéről, hogy Willard Young főhadnagy a 82. hadosztályból, aki a harcok tetőpontján arra járt, emlékszik a „torony csúcsáról lelógó halott katonára”. Steele több mint két óra hosszat lengett ide-oda, akkor aztán a németek levágták, és fogságba ejtették. A megrázkódtatástól és a szétlőtt lábában érzett fájdalomtól egyáltalán nem emlékszik a harangok zúgására, pedig csak néhány méternyire voltak tőle.

A sainte-mère-église-i összecsapás volt a fő amerikai ejtőernyős támadás előjátéka. A dolgok rendje szerint azonban ez a kezdeti véres csetepaté csupán a véletlen játéka lehetett. Bár a város a 82. légiszállítású hadosztály egyik fő célpontja volt, a döntő csata Sainte-Mère-Église-ért még csak ezután következett. Addig még nagyon sok a tennivaló, mert a 101. és 82. hadosztály, akárcsak az angolok, versenyt futottak az idővel.

(Nem tudtam felmérni, hányan haltak vagy sebesültek meg a téren, mert az egész város területén folyt az elszórt csatározás egészen az igazi nagy támadásig, melynek eredményeképpen a várost elfoglaltuk. A becslések a veszteséget mintegy tizenkét halottra, sebesültre és eltűntre teszik. Ezek többsége az F századra esett [505/II. zászlóalj], és a hivatalos feljegyzésekben is van egy patetikus kis mondat. Így hangzik: „Cadish hadnagy és a következő sorkatonák a városba zuhantak, és azon nyomban meghaltak: Shearer, Blankenship, Bryant, Van Holsbeck és Tlapa.” John Steele közlegény két embert látott az égő házba zuhanni, és azt hiszi, egyikük White közlegény volt a saját aknavető alakulatából, az, aki őutána ugrott ki a gépből. William E. Ekman alezredes, az 505. ezred

parancsnoka is azt mondja, hogy „az ezred egyik lelkészét . . . aki Sainte-Mère-Église-ben ért földet, elfogták, és percekben belül kivégezték.”)

Az amerikaiakra hárult az a feladat, hogy tartsák az inváziós terület jobbszárnyát, a briteknek pedig a balszárny jutott. De az amerikai ejtőernyősökön sokkal több múlt: tőlük függött az egész Utah-parti hadművelet sorsa.

Az Utah-szakaszra tervezett partraszállás sikerének fő akadálya a Douve folyó nevű vízfolyás volt. Az invázióelhárítási rendszabályok részeként Rommel utászai nagyszerűen használták ki a Douve folyó és mellékfolyója, a Merderet előnyeit. Ezek a vízi akadályok behálózták a hüvelykujj alakú Cotentin-félsziget alacsonyabb részeit, dél és délkelet felé folytak az alacsony területeken át, s a Carentani-csatornába ömlöttek a félsziget alsó részén, majd, csaknem párhuzamosan folyva a Vire folyóval, a Csatornába ömlöttek. Az évszázados La Barquette-zsilipek megnyitásával, melyek néhány kilométerre Carentan városa alatt találhatók, a németek olyan nagy területet árasztottak el, hogy a félsziget, amely amúgy is mocsaras volt, teljesen elszigetelődött Normandia többi részétől. Tehát, ha a németek tartani tudják a néhány utat, hidat és töltést a síkságon, feltartóztathatják és végül felmorzsolhatják az inváziós hadsereget. Abban az esetben, ha a partraszállás a keleti parton megy végbe, északról és nyugatról a támadó német erők lezárhatják a reteszt, és visszaszoríthatják a partraszállókat a tengerbe.

Legalábbis ez volt az általános elképzelés. A németek azonban nem akarták még azt sem, hogy a partraszállás eddig a pontig eljuthasson. További védelmi intézkedéseket tettek, s elárasztottak több mint harminc négyzetkilométernyi alacsonyan fekvő területet a keleti partszakasz mögött. Az Utah-part ezeknek az ember alkotta tavaknak majdnem a közepén helyezkedett el. Csak egyetlen mód kínálkozott, hogy a 4. gyaloghadosztály katonái (valamint harckocsijai, ágyúi, járművei és felszerelése) utat törhessenek a szárazföld belseje felé: az öt töltés, melyek átvezettek ezen az áradaton. Ezeket azonban német lövegek ellenőrizték.

Három német hadosztály tartotta a félszigetet és a természe-

tes védelmi akadályokat: a 709. északon és a keleti partvidéken, a 243. a nyugati partvidéken és a nemrég érkezett 91. középen és szétszórva a félsziget tövéénél. Carentantól délre, elérhető közelségben tartózkodott az egyik legkiválóbb és legedzettebb normandiai német harci egység, von der Heydte báró 6. ejtőernyőszere. Nem számítva a parti ütegek haditengerészeti egységeit, a légierő légvédelmi alakulatait és egyéb Cherbourg környéki egységeket, a németek körülbelül 40 000 embert tudtak azonnal bevetni bármilyen szövetséges támadás esetén. Ezen az erősen védett területen Maxwell D. Taylor vezérőrnagy 101. és Matthew B. Ridgway vezérőrnagy 82. légiszállítású hadosztályának jutott az az emberfölötti feladat, hogy csikarjon ki és tartson meg egy „légi leszálló hídfőt”, egy védelmi szigetet, amely az Utah-parti területektől egy távoli, nyugati pontig terjed, át a félsziget elején. Utat kellett nyitniuk a 4. hadosztály számára, és tartani mindaddig, míg fel nem váltják őket. A félszigeten és környékén az amerikaiak háromszoros túlerővel álltak szemben.

A térképen a légi hídfő egy rövid, széles bal lábnyomra hasonlított, mely a kisujj felőli oldalával a tengerpart, a nagyujj felőlivel a Carentan feletti La Barquette-zsilipek felé néz, a sarka pedig a Merderet és Douve menti mocsarakon innen és túl helyezkedik el. Hozzávetőlegesen húsz kilométer hosszú, tizenegy széles a lábujjaknál, és hat-hét kilométer széles a sarka. Nagy ahhoz, hogy 13 000 emberrel tartani lehessen – és nem egészen öt óra alatt el kellett foglalni.

Taylor embereinek egy hat lövegéből álló üteget kellett elhallgattatniuk Saint-Martin-de-Varreville-nál, mindjárt az Utah-part mögött, és azonnal megrohanniuk négyet az öt töltés közül az üteg és a kis part menti falu, Pouppeville között. Ugyanakkor a Douve-on és a Carentani-csatornán lévő hidakat és átkelőhelyeket el kellett foglalniuk vagy fel kellett robbantaniuk. Különösen fontos volt a La Barquette-zsilip. Amíg a 101. hadosztály „ordító sasai” elfoglalják ezeket a célpontokat, Ridgway embereinek a lábnyom sarkát és bal oldalát kellett tartaniuk. Nekik kellett megvédeniük az átkelőhelyeket a Douve-on és a Merderet-n, elfoglalniuk Sainte-Mère-Église-t és állásba menniük a várostól északra,

mert meg kellett akadályozni, hogy az esetleges ellentámadások a hídfőállás oldalába kerülhessenek.

A légiszállítású hadosztály katonáinak még egy létfontosságú feladatuk volt. Meg kellett tisztítaniuk a vitorlázó repülőgépek leszállási helyét az ellenségtől, mert ide is, akárcsak az angolokhoz, nagy tehervitorlázók érkeznek, erősítést hoznak, hajnal előtt, és este még egyszer. Az első hullámban több mint száz vitorlázógép érkezését tervezték, hajnali 4 órakor.

Az amerikaiak kezdettől fogva hatalmas nehézségekkel küszködtek. Az amerikai hadosztályok is vészesen szétszóródtak, mint az angol hadosztályok. Csak egyetlen ezred, a 82. hadosztály 505. ezrede ereszkedett le pontos helyen. A felszerelések hatvan százaléka elveszett, beleértve a legtöbb rádiót, aknavetőt és löszert. De ami még rosszabb, sok ember is odaveszett. Több kilométernyi távolságban ereszkedtek le bármilyen felismerhető tereptárgytól, eltévedve, egyedül. A repülőgépek nyugat–keleti irányú útvonalon haladtak, így tizenkét perc alatt átrepülték az egész félszigetet. Ha későn ugrottak, könnyen a Csatornában köthettek ki, ha korán, akkor pedig valahol a nyugati part és az elárasztott területek között. Némelyik alakulat olyan szerencsétlenül ért földet, hogy közelebb volt a félsziget nyugati oldalához, mint a keleti oldalon fekvő leugrási övezetéhez. Több száz, felszereléssel súlyosan megrakott katona zuhant a Merderet és a Douve alattomos lápvidékére. Sokan megfulladtak, néhányan alig félméteres vízben. Mások későn ugrottak, belevetették magukat a Normandiának vélt sötétségbe, és a Csatornába veszték.

A 101. ejtőernyősök egy egész csoportja – mintegy 15–18 ember – így pusztult el. A következő gépről Louis Merlano tizedes egy homokos tengerpartra esett, pontosan a következő feliratos tábla elé: *ACHTUNG, MINEN!* (Vigyázat, aknák!) Ő ugrott másodiknak az alakulatából. Távolabb a sötétségben hallotta a hullámok csendes csobogását. Ott hevert a homokdűnéken, Rommel partraszállás elleni akadályai közt, nem messzire az Utah-parttól. Ahogy feküdt és megpróbált lélegzethez jutni, ordításokat hallott a távolból. Csak később tudta meg, hogy a kiáltások a Csatorna felől jöttek: az alakulat utolsó 11 katonája abban a percben fulladt vízbe.

Merlano elsietett a partról, nem is sejtve, hogy errefelé minden alá van aknázva. Átmászott egy drótakadályon, és egy sövény felé rohant. Valaki már volt ott. Merlano nem állt meg. Átfutott egy úton, és mászni kezdett felfelé egy kőfalra. Ebben a pillanatban halálordítás harsant a háta mögött. Gyorsan megfordult. Egy lángszóró okádta a tüzet arra a sövényre, amely mellett az imént haladt el, és a lángok között egyik ejtőernyős bajtársának a körvonalait fedezte fel. Merlano dermedten kuporodott le a kőfal mellett. A túlsó oldalról német kiáltások hallatszottak és géppuskatűz. Erősen védett területre jutott, mindenfelé németek nyüzsögtek. Felkészült, hogy harcol az életéért. Előbb azonban még valamit meg kellett tennie. Egy híradós alakulathoz tartozott. Kihúzta a zsebéből az ötször öt centiméteres rejtjelző könyvet, amelyben a következő három nap rejtjelei és jelszavai voltak. Gondosan összetépte, és oldalanként megette az egészet.

A hídfő túloldalán a sötét mocsárban evickéltek a katonák. A Merderet-t és a Douve-ot ellepték a sokszínű ejtőernyők, és a katonák málháin lévő kis lámpácskák kísértetiesen világítottak a mocsárban és a vizek tetején. Emberek pottyantak le az égből, majdnem egymásra zuhantak, ahogy nagy csobbanással belecsapódtak a vízbe. Egyesek fel sem jöttek a felszínre. Mások prűszkölve, levegő után kapkodva feljöttek, és kétségbeesetten nyiszálták le magukról az ernyőjüket és a felszerelésüket, nehogy újra lehúzza őket a mélybe.

Akárcsak nyolcvan kilométerrel arrább John Gwinnett, a brit 6. légiszállítású hadosztály lelkésze, Francis Sampson százados, a 101-esek lelkésze is a mocsárba zuhant. A víz teljesen ellepte. A lelkészt teljesen megbénította a felszerelése. Ernyőjébe belekapott az erős szél, meglobogtatta a feje fölött. Kétségbeesetten kapkodva vágta le magáról a nehéz felszerelést – a málhazsákjával együtt. Azután az ejtőernyőjébe kapaszkodott, amely hatalmas vitorlaként elragadta vagy százméternyire, míg végre megállt a sekély vízben. Sampson kimerülten feküdt körülbelül húsz percig. Végül, nem törődve a géppuskákkal és az aknavetőkkal, melyek már javában tüzeltek a környéken, visszament arra a helyre, ahová először

leérkezett, és ügybuzgón a víz alá bukkott. A málhazsákját kereste. Az ötödik kísérletre megtalálta.

Nem sokkal később, az eseményekre visszagondolva döbben rá Sampson atya, hogy a sebtiben elmondott bűnbánó imádság, mikor az életéért küzdött a vízben, az asztali áldás volt.

A Csatorna és az elárasztott területek közötti számtalan kis rétről és legelőről az amerikaiak nem vadászkürtök hangjaira gyülekeztek, hanem játék tücskök ciripelésére. Az életük a néhány cent értékű, bádogból formált ciripelőtől függött. A tücsök egyetlen ciripelésére kettővel kellett válaszolni és – csak a 82-eseknél – még jelszóval is. Két ciripelésre eggyel kellett válaszolni. Erre a jelre az emberek előjöttek a rejtekhelekről, a fákról és a gödrökből, épületek mögül, és üdvözölték egymást. Maxwell D. Taylor vezérőrnagy és egy hajadonfős, ismeretlen lövész egy sövény sarkánál találkozott össze. Melegen megölelték egymást. Néhány ejtőernyős azonnal megtalálta az egységét. Mások idegen arcokat láttak az éjszakában, de aztán az ismerős, pici amerikai zászló a karjelzésük fölött megnyugtatta őket.

Ahhoz képest, milyen kusza volt a helyzet, a katonák gyorsan feltalálták magukat. A 82. hadosztály harcedzett katonái, a szicíliai és salernói ejtőernyős támadás emlékeivel a tarsolyukban, már jól tudták, mi vár rájuk. A 101-esek pedig, akik első harci bevetésüket élték át, szilárdan eltökélték, hogy híres társaik nem lesznek különbek náluk. Mind tudták, hogy nincs vesztegetni való idejük, így a lehető legkevesebb időt fecsérelték el. Azok a szerencsések, akik tudták, hova kerültek, egykettőre összegyülekeztek, és elindultak a kitűzött célok felé. Az eltévedtek kis csoportokhoz csatlakoztak, melyek különböző századokból vagy ezredekben jött emberek-ből álltak. 82. hadosztálybeli katonák gyülekeztek 101-es tisztek parancsnoksága alá és fordítva. A két hadosztály katonái vállvetve harcoltak, gyakran olyan célpontok megszerzéséért, melyekről sohasem hallottak.

Katonák százai kerültek minden oldalról magas sövénnel körülvett kis rétekre. A rétek csendes világa magányosnak, félelmetesnek tetszett. Minden árnyék, minden surranás, min-

den ágreccsenés az ellenséget jelentette. Dutch Schultz közlegény képtelen volt megtalálni a kivezető utat ebből az árnyékos-homályos világból. Úgy határozott, hogy megpróbálkozik a tücsökkel. Az első ciripelésre olyan választ kapott, amire nem számított: géppuskatüzet. A földre vetette magát, és gyors tüzelő puskáját a géppuskaállás felé irányítva meghúzta a ravaszt. Nem történt semmi. Elfelejtette megtölteni a fegyvert. A géppuska újra megszólalt, és Dutch a közeli bokrok közé futott, fedezéket keresve.

Még egyszer alaposan szemügyre vette a mezőt. Aztán hallotta, hogy megreccsen egy ág. Dutch egy pillanatra pánikba esett, de mindjárt meg is nyugodott, amikor a századparancsnoka, Jack Tallerday főhadnagy közeledett a bokrok között.

– Te vagy az, Dutch? – kérdezte halkan Tallerday.

Schultz odasietett hozzá. Együtt hagyták el a mezőt, és csatlakoztak egy csoporthoz, melyet Tallerday már összeverbuvált. Voltak ott a 101. hadosztálytól és a 82. hadosztály mindhárom ezredéből is. Az ugrás óta Dutch először érzett megkönnyebbülést. Nem volt már egyedül.

Tallerday elindult kis csapatával a sövények mentén, a katonák legyezőalakzatban követték. Kis idő múlva meghalották, majd meg is látták, hogy egy másik csoport jön feléjük. Tallerday ciripelt, és azt hitte, válaszciripelést is hall. „Amikor a két csoport közelebb ért egymáshoz – emlékszik vissza –, nyilvánvalóvá vált a rohamsisakjuk formájáról, hogy németek.” Ekkor érdekes és a háborúban ritkán előforduló esemény történt. A két csoport csendben elhaladt egymás mellett jeges dermedtségben, anélkül hogy egyetlen lövés dördült volna. Ahogy nőtt a távolság közöttük, a sötétség elnyelte az alakjukat, mintha sohasem léteztek volna.

Az éjszaka folyamán az ejtőernyősök és a német katonák gyakran találkoztak össze váratlanul Normandiában. Ezekben a pillanatokban az emberek élete a lélekjelenlétüktől függött – és a másodperc tört részén, míg elhúzták a ravaszt. Sainte-Mère-Église-től öt kilométerre John Walas főhadnagy a 82. hadosztályból német őrszembe botlott egy géppuskaállás előtt. Egy rettenetes másodpercig egymásra bámult a két

katona. Aztán a német cselekedett. Közvetlen közelről rálőtt a puskájával Walasra. A golyó eltalálta a főhadnagy puskájának závarzatát, közvetlenül a hasa előtt, súrolta a kezét, majd lepattant. Mindketten sarkon fordultak, és elmenekültek.

Akadts olyan ember is, mint Lawrence Legere őrnagy a 101. hadosztályból, aki kibeszélte magát a bajból. Sainte-Mère-Église és az Utah-part között egy mezőn Legere összeszedett egy kis csoportot, és a találkozási hely felé vezette őket. Hirtelen német felszólítás csattant. Legere nem tudott németül, de folyékonyan beszélt franciául. Mivel a többiek kicsit távolabb, hátul jöttek, és nem láthatták őket a sötétben, Legere fiatal parasztnak adta ki magát, elkezdte gyorsan hadarni franciául, hogy éppen a babáját látogatta meg, onnan igyekszik hazafelé. Bocsnátot kért a kijárási tilalom megszegéséért. Mialatt beszélt, gyorsan lehúzta egy kézigránáról a ragasztószalagot, amit azért tettek rá, nehogy magától kioldódjon. Mondta a magáét, közben megrántotta a kioldót, eldobta a gránátot, és a földre vetette magát. Kiderült, hogy három németet ölt meg. „Amikor visszafordultam, hogy összeszedjem derék kis bandámat – emlékszik vissza Legere –, láttam, hogy a szélrózsa minden irányába szétszaladtak.”

Humoros jelenetek is akadtak. Lyle Putnam, a 82-esek orvos századosa Sainte-Mère-Église-től másfél kilométernyire egy sötét gyümölcsösbe vetődött, teljesen egyedül. Összeszedte orvosi felszerelését, és elkezdte keresni az utat. A sövény mellett egy alakot látott óvatosan közeledni. Putnam a nyomába szegődött, előrehajolt, és odasúgta a 82-esek jelszavát: *Flash* (villám). Egy pillanatnyi feszült csönd támadt. Putnam várta a választ: *Thunder* (mennydörgés). Megrökönyödésére a másik ember azt kiáltotta, hogy: Jézus Mária!, majd megfordult, és „elrohant, mint egy őrült”. A doktor olyan mérges lett, hogy elfelejtett megijedni. Egy kilométerre tőle a barátja, George Wood százados, a 82-esek lelkésze szintén egyedül maradt, és buzgón ciripelte a tücskét. Senki sem felelt rá. Nagyot ugrott ijedtében, amikor egy hang megszólalt a háta mögött:

– Az isten szerelmére, páter, hagyja már abba azt az átkozott ciripelést!

Wood lelkész megnyugodva követte az ejtőernyőst a mezőn keresztül.

Délután ez a két ember már Angèle Levrault sainte-mère-église-i iskolájában visel hadat a maga módján. Azt a háborút folytatják, amelyben nincs különbség az egyenruhák között. Mindkét fél sebesültjeit és haldoklóit látják el.

Éjjel 2 órakor – bár még több mint egy óra van hátra addig, míg minden ejtőernyős leszáll – több elszánt kis csoport már a céljához közeledik. Egyik csapat már meg is támadott egy géppuskákkal és páncéltörő lövegekkel megerősített ellenséges állást Foucarville-ban, közvetlenül az Utah-part fölött. Ez a pont rendkívül fontos volt, mert innen minden mozgást ellenőrizni lehetett az Utah-parti terület mögött húzódó főútvonalon – s az ellenséges harckocsiknak ezen az útvonalon kell jönniük, hogy eljussanak a hídfőálláshoz. Foucarville megrohanásához egy egész századra lett volna szükség, de csak 11 ember jött össze Cleveland Fitzgerald százados vezetésével. Fitzgerald és kis csapata olyan elszánt volt, hogy, be sem várva a többieket, megtámadta az állást. Ez volt a 101-esek D-napi ejtőernyős támadásának első feljegyzett összecsapása. Fitzgerald és katonái eljutottak egészen az ellenséges harcálláspontig. Rövid, de véres ütközetet vívtak. Fitzgeraldot az egyik őrszem mellbe lőtte, ő pedig, miközben elesett, megölte a németet. Végül a kisszámú amerikai csoport kénytelen volt visszavonulni, megvárni a hajnalt és az erősítést. Tudtukon kívül 9 ejtőernyős már mintegy negyven perccel előbb Foucarville-ba érkezett. Egyenesen az erősítések közé estek. Ekkor már ott ültek egy fedezékben fogva tartóik szeme előtt, és a harcról megfélemlítve hallgatták, ahogy az egyik német a harmonikáján gyakorol.

Eszeveszett pillanatokat élt át mindenki, de különösen a tábornokok. Ott álltak törzs, összeköttetés és katonák nélkül, akiknek parancsolhattak volna. Maxwell D. Taylor vezérőrnagy és néhány tisztje mindössze 2–3 sorkatonának parancsolhatott. A tábornok azt mondta:

– Még sohasem parancsoltak ilyen sokan ilyen keveseknek.

Matthew B. Ridgway vezérőrnagy magára maradt egy mezőn, pisztollyal a kezében, és szerencsésnek tartotta magát.

Később így emlékezett: „Nem láttam egyetlen barátot, de legalább ellenséget sem.” Helyette, James M. Gavin dandártábornok, az „Ugró Jim”, akit a 82-es ejtőernyősök egész támadásának vezetésével bíztak meg, mérföldekkel arrább, a Merderet körüli mocsarakba vetődött.

Gavin és számos ejtőernyős azon fáradozott, hogy kimentse a mocsárból a málhát a felszerelésekkel együtt. Azokban voltak a rádiók, páncélöklők, aknavetők és a lőszer, amire Gavinnek borzasztóan nagy szüksége volt. Tudta, hogy hajnalra a légi hídfőállás sarkát, melyet az ő katonáinak kell tartani, erős támadások érik. Térdig állt a hideg vízben katonái közt, és aggasztó gondolatok egész sora ötlött fel benne. Nem tudta biztosan, hová került, és fogalma sem volt róla, mit csináljon a sok sebesülttel, akiknek sikerült valahogy az ő kis csapatát megtalálniuk, és most ott feküdtek sorban a mocsár szélén.

Körülbelül egy órája már, hogy Gavin – aki piros és zöld fényeket látott a távolban a víz fölött – elküldte segédtisztjét, Hugo Olson főhadnagyot, hogy tudja meg, mik azok. Azt remélte, hogy a két 82-es zászlóalj gyülekező fényjelei. Olson nem jött vissza, és Gavin kezdett aggódni. Egyik tisztje, John Devine főhadnagy a folyó közepéig bement a vízbe, anyaszült meztelenül bukott le a víz alá, felszereléses zsákokat keresett. „Valahányszor feljött a felszínre, úgy állt ott, mint egy fehér szobor – emlékszik vissza Gavin –, és mindig önkéntelenül arra kellett gondolnom, micsoda döglött pulyka lesz belőle, ha a németek észreveszik.”

Hirtelen egy magányos alak bukdácsolt elő a mocsárból. Sár és iszap borította csuromvizes testét. Olson volt, és jelentette, hogy a közelben egy vasútvonal halad a mocsáron átkígyózó magas töltésen. Ez volt az első jó hír ezen az éjszakán. Gavin tudta, hogy csak egy vasút van a környéken, a Cherbourg–Carentan vonal, amely végig a Merderet völgyét követi. Mindjárt jobban érezte magát. Most először tudta, hogy hol van egyáltalán.

Az a férfi pedig, akinek az északról Sainte-Mère-Église-be vezető utakat kellett tartania – az Utah-partszakasz oldalát –, a város mellett egy almáskertben küzdött a fájdalommal, és megpróbálta palástolni. Benjamin Vandervoort alezredes a

82. hadosztályból eltörte a bokáját az ugrásnál, de elhatározta, hogy tovább harcol, akármi lesz is.

Vandervoortot üldözte a balszerencse. Mindig komolyan vette a munkáját, néha nagyon is komolyan. Neki sohasem volt beceneve, mint más tiszteknek, és azt a közeli, baráti kapcsolatot sem engedte meg magának soha a katonáival, amit mások élveztek. Normandia mindezt megváltoztatta – s ez még nem minden. Ez a hely tette őt, ahogy Matthew B. Ridgway vezérőrnagy emlékszik, „az egyik legderekabb, legszívósabb háborús tisztté, akit csak ismertem”. Vandervoort törött bokával harcolt végig negyven napot vállalva az embe-reivel, akiknek megbecsülését annyira áhította.

Putnam százados, Vandervoort zászlóaljának az orvosa, még füstölögve az ismeretlen ejtőernyőssel a bokrok között történt találkozása miatt, az alezredes és katonái felé közeledett a gyümölcsösben. Putnam még élénken emlékszik, hogyan látta meg először Vandervoortot: „Ott ült esőköpeny-nyel a fején, és egy térképet vizsgált a zseblámpa fényénél. Aztán felismert engem, és megkért, hogy a lehető legkisebb feltűnéssel vessek egy pillantást a bokájára. A bokája nyilvánvalóan eltörött. Ragaszkodott hozzá, hogy felhúzza a csizmát, amiben leugrott. Szorosan befűztük.” Azután, miközben Putnam figyelte, Vandervoort felvette a puskáját, és mankónak használva egy lépést tett előre. Ránézett a katonákra.

– No, gyerünk! – mondta.

Elindult a mezőn.

Hasonlóan a keleten leszállt angol ejtőernyősökhöz, az amerikaiak is – humorral, bánattal, félelemmel vagy fájdalom-mal – elkezdtek a munkát, amiért Normandiába jöttek.

Ilyen volt a kezdet. A D-nap első partraszállói, majdnem 18 000 amerikai, angol és kanadai, ott álltak a normandiai csatamező szárnyain. Köztük ott volt az öt inváziós partszakasz, és a látóhatáron túl egyenletesen közeledett a hatalmas, ötezer hajóból álló inváziós flotta. Az első hajó, az amerikai *Bayfield*, amely az Utah-szakasz felé tartó amerikai hadihajók parancsnokát, D. P. Moon ellentengernagyot hozta, tizenkét mérföldnyire járt az Utah-parttól, és horgonyt vetni készült.

A partraszállás nagy terve lassan kibontakozott – és a

németek még mindig vakok voltak. Sok magyarázat akadt erre. Az időjárás, a hiányos felderítés (kevés repülőt küldtek az elmúlt hetekben a behajózási körletek fölé, s mindegyiket lelőtték), megrögzött hitük abban, hogy a partraszállásnak a calais-i szorosban *kell* bekövetkeznie, parancsnokságaik zavara és átfedései, és az is, hogy nem vették komolyan az ellenállási mozgalomnak küldött és megfejtett üzeneteket. Még a radarállomásaik is csődöt mondtak ezen az éjszakán. A szét nem bombázottakat megzavarták a szövetséges repülők, melyek, végigrepülve a partok mentén, rengeteg sztaniolcsíkot szórtak ki, és ezek „behavazták” a radar képernyőit. Egyetlen állomás jelentett. Ezt: „Normális Csatorna-forgalom.”

Több mint két óra telt el azóta, hogy az első ejtőernyősök földet értek. A német parancsnokok most kezdték felfogni, hogy valami fontos történik. Az első szétszórt jelentések kezdtek befutni, és lassan, ahogy a beteg ocsúdik fel az altatásból, ébredtek a németek.

5

Erich Marcks tüzérségi tábornok egy hosszú asztalnál állt, és a kiterített térképet tanulmányozta. A törzs tisztjei körülvették. A születésnapi köszöntő óta ott voltak mellette, felkészítették a LXXXIV. hadtest parancsnokát a Rennes melletti hadijátékra. A tábornok időnként egy másik térképet kért. Hírszerző tisztjének, Friedrich Hayn őrnagynak az a benyomása támadt, hogy Marcks úgy készült a hadijátékra, mintha valóságos ütközet volna, nem csupán elméleti partraszállás Normandiában.

A megbeszélés közben csengett a telefon. Abbamaradt a beszélgetés, amikor Marcks felvette a kagylót. Hayn úgy emlékszik, hogy „a tábornok szinte kővé dermedt, miközben a telefont hallgatta”. Marcks intett vezérkari főnökének, hogy vegye fel a másik telefont. A hívó Wilhelm Richter altábornagy, a 716. hadosztály parancsnoka, a Caen fölötti partszakasz védője volt.

– Ejtőernyősök szálltak le az Orne-tól keletre – jelentette Richter Marcksnak. – Jelek szerint a Bréville és Ranville körüli területen... a Bavent-erdő északi szélén...

Ez volt az első hivatalos jelentés a szövetségesek támadásáról, mely eljutott egy német főhadiszállásra. „Úgy ért bennünket – mondta Hayn –, mint a villámcsapás.” Hajnali 2 óra 11 perc volt (brit kétszeres nyári időszámítás szerint).

Marcks azonnal telefonált Max Pemsel vezérőrnagynak, a 7. hadsereg vezérkari főnökének. Negyed 3-kor Pemsel elsőfokú riadókészültséget rendelt el a 7. hadsereg számára. Ez volt a legmagasabb készültségi fok. Már négy óra eltelt azóta, hogy a második Verlaine-üzenetet lehallgatták. Most végre a 7. hadsereget is riasztották, amelynek a körzetében a partraszállás megkezdődött.

Pemsel nem kockáztatott. Felébresztette, a 7. hadsereg parancsnokát, Friedrich Dollmann vezérezredest.

– Vezérezredes úr – mondta Pemsel –, azt hiszem, itt a partraszállás. Kérem, jöjjön át azonnal!

Amikor letette a kagylót, Pemselnek hirtelen eszébe jutott valami. Egy halom hírszerző jelentés között, melyek délután futottak be, az egyik egy casablancai ügynöktől származott. Határozottan állította, hogy a partraszállás június 6-án lesz Normandiában.

Miközben Pemsel Dollmann érkezését várta, a LXXXIV. hadtest újra jelentkezett: „...Ejtőernyősök ugrottak le Montebourg és Saint-Marcouf mellett (a Cotentin-félszigeten)... Csapataink egy része már harcban áll.”

(Sok vita folyt a németeknek a partraszállást követő reakciója időpontjáról és azokról a jelentésekről, melyeket egyik parancsnokság a másiknak küldött. Amikor elkezdtem a kutatásokat, Franz Halder vezérezredes, egykor a német vezérkar főnöke [akkor az amerikai hadsereg történeti osztályán dolgozott Németországban], azt mondta nekem, hogy „ne higgyek az ő részükről semmit, csak ha megegyezik a parancsnokságok hivatalos hadműveleti naplójával”. Követtem a tanácsát. Az összes időpontokat [átszámítva angol kétszeres nyári időszámításra], a jelentésre és telefonhívásra vonatkozó adatokat,

melyek a németek tevékenységére utalnak, ezekből a forrásokból vettem.)

Pemsel azonnal felhívta Rommel vezérkari főnökét, dr. Hans Speidel altábornagyot a B hadseregcsoporthoz. 2 óra 35 perc volt.

Körülbelül ugyanebben az időben Hans von Salmuth tábornok a 15. hadsereg belga határ melletti főhadiszállásáról próbált első kézből való híreket szerezni. Bár az ő hadseregének a zöme messze volt az ejtőernyős támadásoktól, az egyik hadosztály, Josef Reichardt altábornagy 711. hadosztálya az Orne folyótól keletre volt állásban, a 7. és 15. hadsereg közötti sávhatáron. Ettől a hadosztálytól érkeztek is jelentések. Az egyik szerint valóban ejtőernyősök ereszkedtek le a cabourg-i hadosztály-parancsnokság közelében. A másik szerint pedig a harcálláspont körül mindenütt folyik a harc.

Von Salmuth elhatározta, hogy személyesen jár a dolog végére. Felhívta Reichardtöt.

– Mi az ördög van ott? – kérdezte.

– Tábornok úr – hangzott Reichardt izgatott hangja a drót túlsó végén –, kérem, hallgassa meg a saját fülével.

Rövid ideig csend volt, aztán von Salmuth tisztán hallotta a gépfegyverek kattogását.

– Köszönöm – mondta von Salmuth, és letette a kagylót. Azonnal hívta a B hadseregcsoporthoz, és jelentette, hogy a 711. hadosztály harcálláspontján „a csatazaj jól hallható”.

Pemsel és von Salmuth majdnem egyidejű telefonhívása adott először hírt Rommel főhadiszállására a szövetséges támadásról. Vajon ez lesz-e a rég várt partraszállás? A B hadseregcsoporthoz erre a kérdésre még senki sem tudta a választ. Rommel haditengerészeti összekötője, Friedrich Ruge altengernagy világosan emlékszik, hogy amikor már bőven volt hír ejtőernyős csapatokról, „egyesek azt mondták, hogy csak ejtőernyősöknek öltöztetett bábukról van szó”.

Akárki tette is ezt a kijelentést, részben igaza volt. A németek zavarát növelendő, a szövetségesek több száz élethű gumibábut dobtak le ejtőernyős ruhában a normandiai inváziós területtől délre. Mindegyikre egy sor robbanószerkezetet erősítettek, amelyek földre éréskor robbantak, és azt a benyo-

mást keltették, mintha kézfegyverrel harcolnának. Több mint három órán át néhány ilyen gumibábu rászedte Marcks tüzérségi tábornokot is, aki azt hitte, hogy ejtőernyősök szálltak le Lessaynél, mintegy negyven kilométernyire délnyugatra harcálláspontjától.

Különös, zűrzavaros perceket éltek át von Rundstedt törzsének tisztjei Párizsban és Rommel tisztjei La Roche-Guyonban. Mindenfelől özönlöttek a jelentések – s ezek a jelentések gyakran pontatlanok, néha érthetetlenek és a legtöbbször ellentmondóak voltak.

A német légierő párizsi főhadiszállása jelentette, hogy „ötven-hatvan kétmotoros repülőgép közeledik” a Cotentin-félszigethez, és ejtőernyősök szálltak le „Caen közelében”. Theodor Krancke tengernagy nyugati haditengerészeti csoportparancsnoksága megerősítette az angol ejtőernyősök le szállásának hírért, és ingerülten hangoztatta, hogy az ellenség az ő part menti ütegeihez közel ugrott le, majd hozzátette, hogy „a leereszkedő ejtőernyősök egy része szalmabábukból áll”. Egyetlen jelentés sem tett említést az amerikaiakról a Cotentin-félszigeten, pedig ekkor már az egyik Saint-Marcouf melletti haditengerészeti üteg – pontosan az Utah-part fölött – értesítette a cherbourg-i főhadiszállást, hogy egy tucat amerikaiat elfogtak. A légierő – néhány perccel első jelentése után – újabb telefonjelentést küldött. Ejtőernyősök – hangzott a jelentés – ereszkedtek le Bayeux mellett. Valójában ott egyetlenegy ejtőernyős sem ugrott le.

Mindkét parancsnokság tisztjei lázasan igyekeztek felmérni a térképeken egyre terjedő piros pettyes kiütések méreteit. A B hadseregcsoporthoz tisztjei hívták az OB West megfelelő telefonszámait, összehavarták a helyzetet, és sokan közülük olyan következtetésre jutottak, amelyek ma – a valóban megtörtént események fényében – hihetetlennek tűnnek. Amikor például az OB West helyettes hírszerző parancsnoka, Doertenbach őrnagy felhívta a B hadseregcsoporthoz és jelentést kért, azt a választ kapta, hogy a „főnök nyugodtan szemléli az eseményeket”, és „lehetséges, hogy a jelentésekben szereplő ejtőernyősök egyszerűen lelőtt bombázók kiugrott legénysége”.

A 7. hadsereg másként vélekedett. 3 órakor Pemsel már

meg volt győződve róla, hogy a támadás főiránya Normandia. Térképei ejtőernyősokeket jeleztek a 7. hadsereg mindkét sávhatárán, a Cotentin-félszigeten és az Orne-tól keletre. És megint riasztó jelentések érkeztek a cherbourg-i haditengerészeti állomásokról. Hang- és rádió-iránymérő berendezéseket használtak, s ezek hajók mozgását jelezték a Szajna-öbölben.

Pemsel számára nem volt többé kétséges – megkezdődött a partraszállás. Felhívta Speidel.

– Az ejtőernyős akció – mondta – egy nagyobb ellenséges hadművelet első szakasza. – Azután hozzátette: – Motorzaj hallható a nyílt tenger felől.

Nem tudta meggyőzni Rommel vezérkari főnökét. Speidel azt válaszolta, mint azt a 7. hadsereg telefonbeszélgetéseinek jegyzőkönyve bizonyítja, hogy „az ügy egyelőre szűk helyre korlátozódik”. Az értékelésről, melyet akkor Pemselnak adott, összefoglaló van a hadműveleti naplóban is. Így hangzik: „A B hadseregcsoport vezérkari főnöke úgy ítéli, hogy a történeteket egyelőre nem lehet széles körű hadműveletnek tekinteni.”

Miközben Pemsel és Speidel beszélgetett, a 18 000 főnyi légiszállítású támadás utolsó ejtőernyősei éppen a levegőben lebegtek a Cotentin-félsziget fölött. Hatvankilenc vitorlázógép, mely embereket, lövegeket és nehéz felszerelést szállított, éppen akkor érkezett a francia partok fölé, és a Ranville melletti angol leszállási övezet felé tartott. Húsz kilométerre az öt normandiai inváziós parttól pedig a 0 jelzésű különleges egység parancsnoki hajója, az *Ancon* John L. Hall ellentenger-nagy parancsnoksága alatt horgonyt vetett. Mögötte ott sorakoztak a csapatszállító hajók, melyek az első hullámban az Omaha-parton partraszálló katonákat hozták.

La Roche-Guyonban azonban még semmi sem jelezte a szövetségesek támadásának hatalmas méreteit, és Párizsban az OB West támogatta Speidel első értékelését a helyzetről. Rundstedt kitűnő 1. vezérkari (hadműveleti) tisztje, Bodo Zimmermann altábornagy, aki értesült Speidel és Pemsel megbeszéléséről, Speiddel egyetértő üzenetet küldött: „Az OB West 1. vezérkari tisztje úgy ítéli, hogy ez nem nagyméretű légiakció, annál is inkább, mivel a nyugati haditengeré-

szeti csoportparancsnok (Krancke) azt jelentette, hogy az ellenség szalmabábukat dobott le.”

Ezeket a tiszteket aligha lehet hibáztatni, hogy félreismerték a helyzetet. Sok kilométernyi távolságban tartózkodtak a harcok színhelyétől, és teljesen a befutó jelentésekre voltak utalva. Azok pedig olyan hézagosa és félrevezető volt, hogy még a legtapasztaltabb tisztek sem tudhatták helyesen megítélni az ejtőernyős támadás nagyságát – vagy pedig a szövetséges csapásokból nem következtek az egész területre kiterjedő támadásra. Ha ez a partraszállás, Normandia volna a célja? Csak a 7. hadsereg vélekedett így. Az ejtőernyős támadás talán csak félrevezető hadművelet, hogy elterelje a figyelmet az igazi partraszállásról, amely Hans von Salmuth tábornoknak a calais-i szoros mentén állomásozó erős 15. hadserege ellen irányul. Hiszen mindenki azt hitte, hogy ott várható a szövetségesek csapása. A 15. hadsereg vezérkari főnöke, Rudolf Hofmann vezérőrnagy annyira biztosra vette, hogy a fő támadás az ő övezetében fog megindulni, hogy felhívta Pemselt, és fogadott vele egy vacsorában, hogy neki van igaza.

– A fogadást el fogja veszíteni – mondta Pemsel.

Ekkor azonban még sem a B hadseregcsoporthoz, sem az OB West nem rendelkezett elég adattal ahhoz, hogy bármilyen következtetésre jusson. Riadóztatták az inváziós partszakaszt, és rendszabályokat rendeltek el az ejtőernyős támadások ellen. Azután mindenki további hírekre várt. Nem is igen tehetett mást.

Ekkor már özönlöttek a jelentések a harcálláspontokra egész Normandiában. Némelyik hadosztály első gondja az volt, hogy megkeresse parancsnokát – azokat a tábornokokat, akik már elutaztak a rennes-i hadijátékra. Bár a legtöbbjüket gyorsan elérték, kettőjüket, Karl von Schlieben altábornagyot és Wilhelm Falley vezérőrnagyot – mindkettő hadosztályparancsnok volt a Cotentin-félszigeten – sehol sem találták. Von Schlieben egy rennes-i szállodában aludt, és Falley még úton volt gépkocsijával.

Krancke tengernagy, a nyugati haditengerészeti csoportpa-

rancsnok ellenőrző körúton tartózkodott Bordeaux-ban. Törzsének főnöke ébresztette föl szállodai szobájában.

– Ejtőernyős leszállás Caen mellett – mondta. – A nyugati főparancsnokság kitart amellett, hogy csak elterelő akcióról van szó, és nem az igazi partraszállásról, de mi már hajókat is észleltünk. Úgy gondoljuk, ez már az igazi.

Krancke azonnal riasztotta azt a kevés haditengerészeti erőt, ami rendelkezésére állt, aztán gyorsan elindult Párizsba, a főhadiszállásra.

Az egyik tengerésznek, aki Le Havre-ban kapta meg a parancsot, már legendás híre volt a német haditengerészetben. Heinrich Hoffmann korvettkapitány torpedónaszád-parancsnokként alapozta meg a hírnevét. Csaknem a háború kezdete óta a Csatornán cirkált gyors, erős torpedónaszád-flottilláival, és megtámadott minden hajót, amelyre csak ráakadt. A dieppe-i támadás idején is bevetésben volt, és bátran kísérte a *Scharnhorst* és *Gneisenau* csatahajót és a *Prinz Eugen* cirkálót 1942-ben, Bresttől Norvégiába tartó drámai áttörésükkor.

Amikor a főhadiszállás jelentése befutott, Hoffmann a T-28, az 5. flottilla vezérhajója kabinjában volt, és aknarakó műveletre készült kifutni. Azonnal összehívta a többi hajó parancsnokát. Mind fiatal tiszt volt, és amikor Hoffmann közölte velük, hogy „ez bizony a partraszállás”, nem lepődtek meg. Tulajdonképpen már várták. A hat hajóból csak három állt kifutásra készen, de Hoffmann nem várhatott, míg a többiek is felveszik a torpedókat. Néhány perc múlva a három kis hajó elhagyta Le Havre-t. A T-28 parancsnoki hídján a harmincnégy éves Hoffmann, szokásához híven, hátralökte fején a fehér tengerészsapkát, és belebámult a sötétbe. Mögötte a két kicsi hajó táncolva haladt libasorban előre, követte a vezérhajó minden manőverét. Több mint huszonhárom csomós sebességgel hasították a vizet az éjszakában, vakon rohantak szembe a történelem eddigi leghatalmasabb flottájával.

De ők legalább bevetésben voltak. A legmeglepettebb ezen az éjszakán alighanem az edzett 21. páncélosadosztály 16 242 harcedzett katonája volt Normandiában, akik egykor Rommel híres Afrika-hadtestéhez tartoztak. Eltömtek minden kis

falut, minden települést és erdőt a Caentól negyven kilométerre délkeletre eső területen, ott csücsültek szinte a csatatér szélén. Az egyetlen páncélos hadosztály, amely elég közel volt a brit ejtőernyős támadáshoz – és az egyetlen tapasztalt seregetest a környéken.

Mihelyt riasztották őket, a tisztek és katonák ott álltak harckocsijaik és járműveik mellett, járó motorral várták a parancsot az indulásra. Hermann von Oppeln-Bronikowski ezredes, a hadosztály harckocsiezredének parancsnoka nem értette, miért késlekednek. Kevéssel 2 óra után ébresztette fel Edgar Feuchtinger altábornagy, a hadosztály parancsnoka.

– Oppeln – mondta Feuchtinger izgatottan –, képzelje csak, ezek partra szálltak.

Tájékoztatta Oppeln-Bronikowskit a helyzetről, közölte vele azt is, hogy a hadosztály „azonnal megtisztítja a Caen és a tengerpart közötti területet” – mihelyt megjön a parancs. De parancs nem érkezett. Bronikowski egyre mérgesebben és türelmetlenebbül várt.

Jó néhány kilométerre tőlük Josef Priller repülő ezredes a legrejtélyesebb jelentéseket kapta. Ő és kísérője, Wodarczyk őrmester 1 óra körül zuhant ágyba, a 26. vadászezred elhagyott, Lille melletti repülőterén. A légierő főparancsnoksága iránt érzett mérgüket végül is néhány üveg kitűnő konyakba fojtották. Priller hallotta ittasan bódult álmában, hogy csöng a telefon, de mintha valahonnan nagyon messziről jött volna a hangja. Lassan magához tért, bal kezével átnyúlt az éjjeli szekrényen lévő készülékért.

A második repülőhadtest volt a vonalban.

– Priller – mondta a hadműveleti vezérkari tiszt –, úgy látszik, valami partraszállásféle van folyamatban. Azt javaslom, riadóztassa az ezredét.

„Pips” Priller álmos volt ugyan, de megint csak előntötte a méreg. A parancsnoksága alá tartozó százhuszonnégy repülőgépet előző délután vezényelték el a lille-i területről, és most pontosan az következett be, amitől a legjobban tartott. Priller szavai – ahogyan visszaemlékszik a beszélgetésre – nemigen tűrtek nyomdafestéket, de miután elmondta hívójának, hogy

mi baja van a hadtest főhadiszállásával és a légierő egész főparancsnokságával, ezt mennydörögte a vadászrepülő-ász:

– Mit gondoltok, ki az ördögöt riasszak? Csak magamat és Wodarczykot riaszthatom! Nem tudjátok, tökfilkók, hogy csak két rohadt gépem van?!

Ezzel lecsapta a kagylót.

Néhány perc múlva újra csörgött a telefon.

– Mi van? – kiáltotta Priller.

– Kedves jó Prillerem – mondta ugyanaz a tiszt –, borzasztóan sajnálom a dolgot. Tévedés volt az egész. Valamilyen téves jelentést kaptunk. Minden rendben, nincs partraszállás.

Priller olyan dühös volt, hogy válaszolni sem tudott. És ami még rosszabb, nem is tudott újra elaludni.

A magasabb parancsnokságok zűrzavara, habozása és határozatlansága ellenére azok a német katonák, akik az ellenséggel valóban érintkezésbe kerültek, nagyon gyorsan reagáltak. A katonák ezrei már harcban álltak, és a B hadseregcsoporthoz és az OB West tábornokaitól eltérően semmi kétségük sem volt afelől, hogy nyakukon a partraszállás. Sokan már meg is harcolták a maguk harcát elszigetelt, szemtől szemben megvívott párvialadokban, mióta az első brit és amerikai katonák leugrottak az égből. Más riadóztatott katonák ezrei pedig félelmetes védelmi állásokban várakoztak, készen arra, hogy visszaverjék a támadást, bárhonnan jöjjön is. Félték ugyan, de elszántak voltak.

A 7. hadsereg főhadiszállásán az egyetlen parancsnok, aki nem zavarodott meg, összehívta a vezérkart. A fényesen kivilágított térképszobában Pemsel vezérőrnagy a tisztjei elé állt. Hangja nyugodt volt és higgadt, mint mindig. Csak a szavai árulták el mély aggodalmát.

– Uraim – mondta –, meg vagyok győződve róla, hogy hajnalban itt megindul a partraszállás. A jövőnk függ attól, hogyan harcolunk a mai napon. Kérem, ne sajnálják a fáradságot, ne kíméljék magukat, adjanak bele mindent!

Németországban, nyolcszáz kilométerrel távolabb, az az ember, aki egyetértett volna Pemsellel – az, aki sok csatát nyert azzal a különleges képességével, hogy tisztán látott a legzavarosabb helyzetekben is –, aludt. A B hadseregcsoporthoz

még nem tekintette elég súlyosnak a helyzetet ahhoz, hogy értesítse Erwin Rommel tábornagyot.

6

Az első erősítések már megérkeztek az ejtőernyős csapatokhoz. A brit 6. légiszállítású hadosztály körzetében hatvankilenc vitorlázógép szállt le, közülük negyvenkilenc pontosan a Ranville mellett kijelölt leszállóhelyen. Néhány kisebb vitorlázóegység már korábban leereszkedett – köztük Howard őrnagy csapatai a hidaknál és egy nehéz felszerelést szállító egység –, de a zöme csak most érkezett. Az utászok jó munkát végeztek. Arra nem futotta az idejükből, hogy teljesen megtisztítsák a hosszú leszállóhelyeket az akadályoktól, de ahhoz már eleget felrobbantottak, hogy jöhessenek a gépek. A vitorlázók megérkezése után a leszállási övezet fantasztikus látványt nyújtott. Úgy nézett ki a holdfényben, mint egy Salvador Dali festette fantasztikus roncstemető. Megrongálódott gépek heverték mindenfelé, elgörbült szárnyakkal, bezúzott pilótafülkével és bolondul félrebillent farokkal. Látszólag senki sem élhette túl ezt az ütközésekkel, becsapódásokkal tarkított leszállást, mégis alig volt emberveszteség. Többen sebesültek meg a légvédelmi tűz miatt, mint leszálláskor.

Ez a szállítmány hozta a 6. légiszállítású hadosztály parancsnokát, Richard Gale vezérőrnagyot és törzsét, valamint további katonákat, nehéz felszerelést és az elsőrendű fontoságú páncéltörő ágyúkat. Az emberek özönlöttek kifelé a vitorlázógépekből, és erős ellenséges zavarótűzre számítottak. Ehelyett különös, idilli csend fogadta őket. John Hutley őrmester, egy Horsa pilótája, szintén forróbb fogadtatásra számított, és figyelmeztette pilótatársát:

– Szállj ki, amilyen gyorsan csak tudsz, mihelyt leérkezünk, és azonnal rohanj fedezékbe!

Harcnak azonban itt nyoma sem volt, csak a távolban látták a nyomjelző lövedékek sokszínű villanásait, és hallották a géppuskatűzet Ranville környékéről. Körülöttük a leszállóteren nagy volt a sürgés-forgás, amint a katonák kimentették a

felszerelést a roncsokból, és a páncéltörő lövegeket a dzsipek után kapcsolták. Még egy kis vidámság is érződött most, hogy túljutottak a repülés izgalmain. Hutley és az emberei, akiket szállított, leültek a vitorlázó megrongálódott kabinjában, és megittak egy csésze teát, mielőtt elindultak Ranville felé.

A normandiai harctér másik oldalán, a Cotentin-félszigeten, az első amerikai vitorlázógépek éppen most szálltak le. A 101-esek vezérgépén, a másodpilóta helyén ült a hadosztályparancsnok helyettese, Don Pratt dandártábornok – aki annak idején Angliában annyira megrémült, mikor sapkát dobtak az ágyra. Pratt állítólag „olyan izgatott volt, mint egy iskolás fiú”, most vett részt először vitorlázórepülésen. Mögöttük sorban jött ötvenkét vitorlázógép négyes alakzatban, mindegyiket egy Dakota vontatta. Dzsipeket, páncéltörő lövegeket, egy egész ejtőernyős tábori kórházat, sőt még egy kisebb földgyalut is hoztak. Pratt vitorlázógépének az orrára ráfestettek egy nagy 1-est. Hatalmas „ordító sas” – a 101-esek jelzése – és egy amerikai zászló díszítette a vásznat a gép két oldalán. Emile Natalie egészségügyi katona – ugyanebből az alakulatból – lenézett a robbanó lövedékekre, az égő járművekre, és látta, hogy „erős védőtűz jön fölfelé az üdvözlésünkre”. A vitorlázók pedig jobbra-balra dülöngélő gépeikkel átsuhantak a „légvédelmi tűzön, mely olyan erős volt, hogy le lehetett volna szállni rá”.

Az ejtőernyősöket szállító repülőgépekkel ellentétben a vitorlázók a Csatorna felől repültek be, és kelet felől közelítették meg a félszigetet. Néhány másodperccel azután, hogy elhagyták a tengerpartot, meglátták a hiesville-i leszállópálya fényeit, hat kilométerre Sainte-Mère-Église-től. Egymás után váltak le a háromszáz méter hosszú nylon vontatókötelek, és a vitorlázók suhanva szálltak egyre lejjebb. Natalie gépe túlrepült a zónán, és egy olyan mezőre ereszkedett le, amely „Rommel-spárgával” volt teletűzdelve. Ezek súlyos, mélyen a talajba beásott oszlopok voltak, s vitorlázók elleni akadálnak szánták őket. Natalie egy dzsipben ült a vitorlázón, kinézett az egyik kis ablakocskán, megbabonázva és rémülten látta, hogy a gép szárnyai leválnak, az oszlopok csak úgy zúgnak el mellettük. Aztán nagy recsegés-ropogás hallatszott, és a vitor-

lázó két részre szakadt – közvetlenül a dzsip mögött, amelyben Natalie ült. „Ez nagyon megkönnyítette a kiszállást” – emlékszik vissza.

Kicsit arrébb hevert az 1. számú vitorlázógép roncsa. Egy lejtős legelőn csúszott lefelé, a fékek képtelenek voltak megállítani a száz kilométeres sebességgel száguldó gépet, s így az belerohant a sövénybe. Natalie ráakadt a sövényben a pilótára, aki kivágódott a pilótafülkéből, és mindkét lába eltörött. Pratt tábornok azonnal meghalt, összezúzta a szétroncsolt pilótafülke váza. Ő volt az első tábornok, aki az egymással harcoló két táborban elesett a D-napon.

Pratt egyike volt a 101-esek leszálláskor elszenvedett csekély emberveszteségének. Majdnem az egész hadosztály a hiesville-i övezetben vagy annak közelében ereszkedett le. Bár legtöbbjük gépe teljesen szétroncsolódott, a szállított felszerelés majdnem teljesen ép maradt. Ez az eredmény nagyon fontos volt. Kevés pilóta végzett addig több mint három-négy gyakorló leszállást, azt is nappal.

(Vitorlázó pilótákban hiány volt. „Egy ideig – emlékszik vissza Gavin dandártábornok – nem is hittük, hogy lesznek elegenden. A partraszállás alatt minden másodpilóta helyén egy ejtőernyős sorkatona ült. Bármennyire hihetetlenül hangzik ma, ezek a katonák semmilyen vitorlázórepülő vagy leszálló gyakorlaton nem vettek részt előzőleg. Némelyikük azon vette észre magát, hogy a pilóta megsebesült, és a vitorlázógép a teljes rakománnyal és a legénységgel együtt az ő kezére van bízva, miközben heves légvédelmi tűzön imbolyognak át június 6-án. Szerencsére azt a vitorlázógép-típust nem volt nehéz sem vezetni, sem leszállni vele. De mindezt első ízben megtenni, méghozzá harc közben, kész istenkísértés volt, szinte vallásossá tette az embert.”)

A 101-esek szerencsések voltak, a 82-esek azonban már nem. A pilóták tapasztalatlansága majdnem katasztrófát okozott a 82-esek ötven vitorlázóból álló szállítmányában. A vitorlázóknak alig fele találta meg a helyes leszállási övezetet Sainte-Mère-Église-től északnyugatra, a többiek sövényeknek és épületeknek ütköztek, folyókba vagy a Merderet mocsaraiba merültek. A felszerelés és a járművek, melyekre olyan

nagy szükség lett volna, teljesen szétszóródtak, és súlyos volt az embervesztés is. 18 pilóta halt meg mindjárt az első percekben. Egy katonákkal megrakott vitorlázó közvetlenül Robert Piper századosnak, az 505. ezred segédtisztjének a feje fölött repült el. Rémülten látta, hogy a gép „leüti egy ház kéményét, bezuhan a hátsó udvarba, ott átvágódik, és egy vastag kőfalnak csapódik. Egy nyögés sem hallatszott a roncsokból utána.”

A rendkívül sürgős feladattal megbízott 82-eseknél a vitorlázók teljes szétszóródása végzetes következményekkel járt. Órákba telt, míg kimentették és összeszedték azt a kevés löveget és felszerelést, ami épségben maradt. Közben a katonáknak azokkal a fegyverekkel kellett harcolniuk, amelyeket magukkal hoztak. De hát végül is az ejtőernyősöknél mindig ez volt a szokás: azzal harcolnak, amijük van, míg fel nem váltják őket.

Azok a 82-esek, akik a légi hídfő hátát védték – a hidakat a Douve-on és a Merderet-n –, már állásban voltak, és fel is vették a harcot a németekkel. Ezeknek a katonáknak nem voltak járműveik és páncéltörő lövegeik, alig akadt páncélöklük, géppuskájuk és aknavetőjük. S ami még rosszabb, senkivel sem álltak kapcsolatban. Nem tudták, mi történik körülöttük, nem tudták, melyik állást tartják meg, melyik célpontot foglalták már el. A 101-esek ugyanilyen helyzetben voltak, azzal a különbséggel, hogy a hadiszercse a kezükbe adta a felszerelésük java részét. Mindkét hadosztály katonái szétszóródtak és elszakadtak egymástól, de a kis csoportok harcban álltak a legfontosabb célpontokért – és egymás után estek el az erődítmények.

Sainte-Mère-Église-ben, miközben a megrettent lakosok a zsalus ablakok mögül figyeltek, a 82. hadosztály 505. ezredének ejtőernyősei óvatosan surrantak be az üres utcákba. A templom harangja elhallgatott. A tornyon John Steele közlegény üres ejtőernyője petyhüdten lógott, a Hairen-villa izzó parazsa fel-fellángolt, megvilágítva a fák körvonalait a téren. Elvértve egy-egy mesterlövész golyója haragosan belesüvített az éjszakába. Ez volt az egyetlen hang, egyébként vészjósló csend honolt mindenfelé.

Edward Krause alezredes, aki a támadást vezette, azt hitte, keményen meg kell verekednie Sainte-Mère-Église-ért, de kiderült, hogy néhány mesterlövészről eltekintve a német helyőrség visszavonult. Krause emberei gyorsan kihasználták a helyzetet: elfoglalták a középületeket, lezárták az utakat, géppuskaállásokat létesítettek, elvágták a telefonkábeleket és -drótokat. Más osztagok folytatták a város átfésülését, fűrge árnyékok surrantak sövényről sövényig, kaputól kapuig, és mindannyian a város központjában, a templomtéren találkoztak.

William Tucker őrvezető megkerülte a templom hátulját, és kiért a térre, majd egy fa mögött felállította a géppuskáját. Azután kinézett a holdvilágos térre, látott is egy ejtőernyőt, aztán észrevette, hogy egy halott német fekszik mellette. A tér túlsó oldalán több összeroskadt, elnyúlt holttest hevert. Csak ült a félsötétben, megpróbálta kitalálni, hogy mi történhetett, és egyszer csak érezte, hogy nincs egyedül – hogy valaki van mögötte. Megragadta a kényelmetlen géppuskát, és gyorsan megfordult. A szemével egy vonalban egy pár csizma lengett előre-hátra. Tucker gyorsan hátralépett. Egy halott ejtőernyős lógott a fán és nézett le rá.

Most más ejtőernyősök jöttek a térre, és ők is azonnal észrevették a fákról függő tetemeket. Gus Sanders hadnagy emlékszik, hogy „csak álltak az emberek, bámultak, és iszonyú haraggal telt meg a szívük”. Krause alezredes is kiért a térre. Megállt, nézte a halott katonákat, és csak három szót tudott kinyögni:

– Ó, édes istenem!

Aztán Krause kivett a zsebéből egy amerikai zászlót. Régi és kopott volt – az a zászló, amelyet az 505-ösök Nápolyban kitűztek. Krause megígérte embereinek, hogy „a D-napon hajnal előtt ez a zászló Sainte-Mère-Église fölött fog lengeni”. A városházához ment, és a kapu melletti zászlórúdra felhúzta a lobogót. Nem volt semmi ceremónia. A halott ejtőernyősök terén véget ért a harc. A csillagos-sávós lobogó ott lengett az első városban, melyet az amerikaiak felszabadítottak Franciaországban.

A német 7. hadsereg Le Mans-i főhadiszállása jelentést

kapott Marcks tábornok LXXXIV. hadtestétől. A jelentés így szólt: „Sainte-Mère-Église-zel megszakadt az összeköttetés . . .” Hajnali 4 óra 30 perc volt.

A Saint-Marcouf-szigetek mindössze két kopár sziklatömbből állnak, öt kilométernyire az Utah-parttól. A partraszállás nagyszabású és bonyolult tervében megfeledeztek ezekről a szigetekről, csak három héttel a D-nap előtt kerültek szóba. A főparancsnokság úgy ítélte meg, hogy német nehéz tüzérségi ütegek lehetnek rajtuk. A tény, hogy figyelmen kívül hagyták a szigeteket, olyan veszedelmet jelentett, amelyre senki sem volt felkészülve. Sebtében összeszedtek 132 embert az amerikai 4. és 24. lovasszázadból, és kiképezték őket a H-óra előtti támadásra. Ezek a katonák körülbelül hajnali fél 5-kor szálltak partra a szigetekre. Nem találtak sem lövegekre, sem katonákra – csak az azonnali halálra. Mert amikor Edward C. Dunn alezredes és emberei elindultak a parton fölfelé, borzalmas aknalabirintus csapdájába estek. Gyalogság elleni S-aknák voltak; a levegőbe ugrottak, ha rájuk lépett valaki, és a szétrepülő golyók szétépték a zsigereket. Olyan sűrűn voltak beásva az aknák, mint réten a fű. Az éjszaka sötétjébe percekben belül robbanások fénye, szétroncsolt emberek jajgatása hasított bele; 3 hadnagy azon nyomban megsebesült, 2 sorkatona meghalt, és Alfred Rubin főhadnagy, aki maga is megsebesült, sohasem tudta elfelejteni „annak az embernek a látványát, aki a földön feküdt és golyókat köpött”. Mire a nap véget ért, 19 halott és sebesült volt a veszteségük. Dunn alezredes leadhatta a győzelmi jelzést: „parancs teljesítve” – de halottak és haldoklók vették körül. Ezek a szövetséges katonák hódították el Hitler Európájából az első darabot a tenger felől. Összességében véve azonban az ő vállalkozásuk csak egy D-napi lábjegyzet volt, egy keserű és haszontalan győzelem.

A brit zónában, majdnem öt kilométerre a Sword-szakasztól keletre Terence Otway alezredes és emberei erős géppuskatűzben feküdtek a Merville-erődöt körülvevő drótakadályok és aknamezők szélén, majdnem a parton. Otway helyzete kétségbeejtő volt. Sohasem számított arra a több

hónapig tartó gyakorlatozás során, hogy a parti üteg szárazföldi-légi megtámadásának kidolgozott terve minden részletében úgy fog végbemenni, ahogyan tervezték. De a terv teljes és tökéletes megghiúsulására sem volt felkészülve. Pedig valahogyan ez történt.

A bombatámadás nem sikerült. A különleges vitorlázóosztag elveszett, és vele együtt a tüzérség, a lángszórók, az aknavetők, az aknakeresők és az ostromlétrák. A 700 főnyi zászlóaljból Otway csak 150 katonát talált meg, s a 200 fős üteg elfoglalására ezeknek a katonáknak csak puskájuk, géppuskájuk, gránátjuk, néhány Bangalore torpedójuk és egy nehézgéppuskájuk volt. A nehézségek ellenére Otway emberei mindennel megküzdöttek, ragyogóan rögtönöztek.

Drótvágókkal réseket vágtak a külső drótakadályokban, és elhelyezték a rendelkezésre álló néhány Bangalore torpedót, hogy felrobbantsák velük a többi akadályt. Egy csapatnak sikerült ösvényt tisztítania az aknamezőn keresztül. Hajmeresztő művelet volt. A kezükön és térdükön kúsztak a holdfényes mezőn az üteg felé, tapogatva keresték a kioldó drótokat, és a talajt szurkálták maguk előtt a szuronyukkal. A 150 ember most ott lapult az árkokban és a bombatölcsérekben, bokrok és kerítések mellett, várva a parancsot a támadásra. A 6. légiszállítási hadosztály parancsnoka, Gale tábornok azzal igazította el Otwayt, hogy „csak olyan elhatározásra juthat, amelyben a közvetlen támadás nem szenvedhet kudarcot...” Otway tudta, ahogy körülnézett emberein, hogy nagyok lesznek a veszteségei. De az üteg lövegeit el kell hallgattatni – különben lemészárolják a Sword-parton áthaladó katonákat. A helyzet kétségbeejtően nehéz, gondolta, de nem volt más választása. Támadnia kellett. Tudta ezt, de azt is, hogy a gondosan kidolgozott terv utolsó része nem valósulhat meg. A három vitorlázógép, amelynek az ütegre kell leereszkednie, mikor a földön már megindult a támadás, csak akkor száll le, ha különleges jelzést lát: aknavetőből kilőtt világító lövedéket. Otwaynek nem volt sem ilyen lövedéke, sem aknavetője, mindössze rakétapisztolyhoz való jelzőlövedéke, de ezt csak arra használhatta, hogy a támadás sikerét jelezze. Elúszott hát az utolsó esély is, hogy segítséget kapjon.

A vitorlázórepülők pontosan érkeztek. A vontató repülőgépek fényjeleket adtak, és aztán elengedték a vitorlázógepeket. Csak két vitorlázógép volt, mindegyik körülbelül 20 embert szállított. A harmadik levált a vontatókötélről a Csatorna fölött, de épségben visszavitorlázott Angliába. Az ejtőernyősök hallották a gépek suhogó neszét, amint az üteg fölé érkeznek. Otway tehetetlenül figyelte, ahogy a vitorlázók a holdfényben egyre lejjebb ereszkednek, köröznek ide-oda, a pilóták kétségbeesetten keresik a jelt, melyet ő nem tudott megadni. Amikor lejjebb jöttek, a németek tüzet nyitottak. A géppuskák, melyek eddig az ő katonáit kényszerítették mozgatlanságra, most a vitorlázók ellen fordultak. Húsz milliméteres nyomjelző lövedékek csapódtak a védtelen vitorlázók vászontestébe. De azok csak tovább köröztek a terv szerint, eszeveszetten kutatva a jelzés után. Otway kétségbe volt esve, szinte sírt, de nem tehetett semmit.

Azután a vitorlázók feladták. Az egyik irányt változtatott, és hat kilométerrel arrább szállt le. A másik olyan alacsonyan repült a várakozó, szorongó katonák fölött, hogy Alan Mower és Pat Hawkins közlegény azt hitte, nekivágódik az erődnek. Az utolsó pillanatban felemelkedett, és végül egy közeli erdőbe zuhant. Néhányan ösztönösen felugrottak a rejtekhegyükről, hogy segítsenek az életben maradottakon. Nyomban visszaparancsolták őket.

– Ne mozdulj! Mindenki a helyén marad! – suttogták a feldúlt tisztek.

Most már nem volt mire várni. Otway parancsot adott a támadásra. Mower közlegény hallotta, amint így kiált:

– Mindenki előre! Foglaljuk el ezt a rohadt üteget!

És indultak előre.

A Bangalore torpedók fülsiketítő dörrenéssel lyukakat robbantottak a drótok között.

– Rajta! Előre! – kiáltotta Mike Dowling főhadnagy.

Újra megszólalt egy vadászkürt az éjszakában. Otway ejtőernyősei ordítva és tüzelve rohantak bele a robbanások okozta füstbe, a drótokon át. Előttük, túl az aknacsapdás senki földjén, túl a katonákkal teli lövészárkokon és géppuskaállásokon ott derengtek az üteg körvonalai. Hirtelen vörös

fények villantak az előretörő katonák feje fölött, és ugyanabban a pillanatban géppuskák, Schmeisser géppisztolyok és puskák tüze ontotta rájuk a halált. Az ejtőernyősök lebuktak, kúsztak, futottak, a földre vetették magukat a gyilkos zárótűzben, aztán megint felkeltek, és futottak tovább. Gránátölcsérekbe ugrottak, majd felpattantak, és nyomultak újra előre. Aknák robbantak. Mower közlegény fájdalmas üvöltést hallott, majd valaki azt kiáltotta:

– Állj! Állj! Mindenütt aknák!

Jobbra egy csúnyán megsebesült tizedest látott, aki a földön ült, és integetett a többieknek, hogy ne menjenek a közelébe, és azt kiabálta:

– Ne gyertek ide! Ne gyertek ide!

Alan Jefferson főhadnagy a többiek előtt haladt, és a fegyvereket, az aknák robbanását és az emberek ordítását túlharsozva fújta a vadászkürtjét. Sid Capon közlegény hirtelen aknarobbanást hallott, és látta, hogy Jefferson felbukik. A főhadnagy felé rohant, de Jefferson azt kiáltotta:

– Tovább! Előre!

Aztán Jefferson a földön fekvé újra a szájához emelte a kürtöt, és elkezdte fújni megint. Ordítás, sikoltás és gránátrobbanások olvadtak össze egyetlen hangzavarba, amikor az ejtőernyősök rávetették magukat az ellenségre a lövészárkokban és kézitusát vívtak velük. Capon közlegény, amikor a lövészárkokba jutott, két némettel találta szemben magát. Az egyikük gyorsan a feje fölé emelt egy vöröskeresztes dobozt annak jeléül, hogy megadja magát, és azt mondta:

– Ruszki! Ruszki!

Orosz „önkéntesek” voltak. Egy pillanatig Capon nem tudta, mitévő legyen. Aztán látott más németeket is, akik megadták magukat, ejtőernyősök kísérték őket végig a lövészárkokban. Átadta nekik a maga két foglyát, és folytatta útját az üteg felé.

Otway, Dowling főhadnagy és mintegy 40 katona már elszántan harcolt ott. A katonák, akik megtisztították a lövészárkokat és a géppuskaállásokat, körbefutottak a földsáncsal körülvett betonerődök mentén, géppuskájukkal tüzeltek, és gránátokat dobtak a lőrésekbe. Véres és vad harc volt. Mower

és Hawkins közlegény és egy golyószórós átrohant az aknavető és a géppuskák tűzözönén, elérte az üteg egyik oldalát, egy nyitott ajtót talált, és berohant. Egy halott német géppuskás feküdt a folyosó földjén, úgy látszott, nincs is ott senki más. Mower a másik két embert az ajtónál hagyta, ő maga pedig végigment a folyosón. Egy nagy terembe ért. Ott állt egy nehézágyú a talpazatán. Mellette nagy mennyiségű lőszer volt felhalmozva. Mower visszarohant a többiekhez, izgatottan közölte tervét az egész hóbelevanc felrobbantására, gránátokat akart a sok lőszer közé vágni. Erre azonban már nem maradt idejük. Ahogy ott álltak mind a hárman és erről beszéltek, robbanás szele érte őket. A golyószórós azonnal meghalt. Hawkins megsebesült a gyomrán. Mower úgy érezte, mintha a hátát „ezer izzó tüvel fölhasították volna”. A lába nem engedelmeskedett. Rángatózott – ahogy a haldoklók szoktak vonaglani. Biztos volt benne, hogy meg fog halni, de nem akarta így végezni, ezért segítségért kezdett kiabálni. Az anyja után kiabált, őt hívta segítségül.

Az ütegben a németek máshol is megadták magukat. Capon közlegény éppen akkor érte utol Dowling katonáit, amikor „a németek egymást lökdösték előre egy erődkapuból, és könyörögve adták meg magukat”. Dowling csapata széthasította két ágyú csövét, egyszerre két-két lövedéket lőttek ki belőlük. Ideiglenesen használhatatlanná tették a másik kettőt is. Azután Dowling megtalálta Otwayt. Odaállt az alezredes elé, jobb kezét a mellkasa bal oldalára tapasztotta. Jelentett:

– Az üteget parancs szerint elfoglaltuk, uram. A lövegeket harcképtelenné tettük.

A csata véget ért, mindössze tizenöt percig tartott. Otway kilőtt egy sárga jelzőrakétát – a siker jelét – rakétapisztolyából. Egy angol felderítő repülő meglátta, és rádión jelentette az *Arethus*a cirkálónak, pontosan negyedórával azelőtt, hogy a cirkáló tüzet nyitott volna az ütegre. Otway híradós tisztje egyidejűleg galambpostán kiküldött egy megerősítő üzenetet. Magával hurcolta a madarat végig a harc közben. A madár lábán egy műanyag kapszulában volt egy papírcsík a következő rejtjeles szóval: *Hammer* (kalapács). Néhány pillanat

múlva Otway Dowling főhadnagy élettelen testére bukkant. Már akkor haldokolt, amikor a jelentését megtette.

Otway kivezette viharvert zászlóalját a merville-i ütegből. Az már nem az ő feladata volt, hogy megvédje az ütegállást a lövegek használhatatlanná tétele után. Az embereire még más D-napi feladatok vártak. Csak 22 foglyot ejtett. A 200 németből 178 meghalt vagy haldokolt, és Otway is majdnem a felét elvesztette embereinek – 70 halottja és sebesültje volt. A sors iróniája, hogy a négy löveg csak feleakkora kaliberű volt, mint eredetileg gondolták. Negyvennyolc óra múlva a németek újra visszatérnek az erődbe, és két ágyúval még mindig löni tudják a partot. De a következő néhány kritikus órában a merville-i üteg néma és elhagyatott.

A legtöbb súlyos sebesültet hátra kellett hagyniuk, mert Otway embereinek sem elegendő orvosi felszerelésük nem volt, sem szállítóeszközük, hogy elvihessék őket. Mowert egy szál deszkán cipelték el. Hawkins sebesülése borzalmas volt, őt meg sem lehetett mozdítani. Mégis mindketten életben maradtak, még Mower is – ötvenhét szilánkkal a testében. Az utolsó dolog, amire Mower emlékezett, amikor elvonultak az erődből, Hawkins kiáltása volt.

– Gyerekek, az isten szerelmére, ne hagyjatok itt!

Aztán a hang egyre gyengült, és Mower jótékony eszméletlenségbe zuhant.

Már majdnem hajnal volt – a hajnal, amelynek kedvéért ez a 18 000 ejtőernyős harcolt. Nem egészen öt óra alatt többet vittek véghez, mint amennyit Eisenhower tábornok és parancsnokaik elvárhattak. A légiszállítású hadsereg megzavarta az ellenséget, megszakította összeköttetéseit, és most, a normandiai partraszállási övezet mindkét szárnyának birtokában, nagymértékben megakadályozták az ellenséges erősítések mozgását.

A brit zónában Howard őrnagy vitorlázón érkezett csapatai szilárdan megvetették a lábukat a létfontosságú hidakon a caeni csatornánál és az Orne-nál. Hajnalra a Dives-en átívelő öt hidat is lerombolják. Otway alezredes és megcsappant zászlóalja kiűtötte a merville-i üteget, és már a Caen fölötti

magaslatokon is ejtőernyősök foglaltak állásokat. A fontosabb angol célkitűzések tehát megvalósultak, és mindaddig, amíg a főútvonalakat tartani tudják, a német ellentámadásokat lelassítják vagy teljesen feltartóztatják.

Az öt normandiai inváziós partszakasz másik végén az amerikaiak a nehezebb terepviszonyok és feladatok ellenére szintén jól helytálltak. Krause alezredes katonái védték a kulcsfontosságú központot, Sainte-Mère-Église-t. A várostól északra Vandervoort alezredes zászlóalja elvágta a félszigeten végighaladó cherbourg-i országutat, és készen állt arra, hogy visszaverje az onnan érkező támadást. Gavin dandártábornok és csapatai beásták magukat a kulcsfontosságú átkelőhelyek körül a Merderet és a Douve mentén, és védték az Utah-parti hídfőállás hátát. Maxwell D. Taylor tábornok 101-esei még teljesen szét voltak szóródva, hajnalig a hadosztály egybegyűlt részének létszáma csak 1100 volt a 6600-ból. E hátrányos helyzet ellenére a katonák eljutottak a saint-martin-de-varreville-i üteghez, de csak azt állapíthatták meg, hogy az ágyúkat elszállították. Mások a nagy fontosságú La Barquette-zsilip közelébe jutottak, amely a félsziget középső része elárasztásának a kulcsa volt. És bár az Utah-partról elvezető egyik töltésre sem jutottak még ki, a csapatok már elindultak arrafelé, és elfoglalták a part mögötti elárasztott területek nyugati szélét.

A szövetséges légiszállítású hadsereg katonái a levegőből érkeztek a kontinensre, és ezzel biztosították, hogy a tenger felől partra szálló egységek is megvethessék lábukat a szárazföldön. Most már a haditengerészet katonáinak érkezését várták, hogy majd együtt behatoljanak Hitler Európájába. Az amerikai különleges alakulatok már csak húsz kilométerre voltak az Utah- és az Omaha-partszakasztól. Nekik a H-óra – azaz reggel fél 7 – pontosan egy óra negyvenöt perc múlva érkezik majd el.

Reggel 4 óra 45 perckor George Honour zseb-tengeralattjárója, az X-23 feljött a háborgó tenger felszínére, egy mérföldnyire a normandiai partoktól. Tizenkét mérfölddel arrább testvérhajója, az X-20 is a felszínre emelkedett. A két tizenhét méter hosszúságú kis jármű elfoglalta a helyét, a brit-kanadai inváziós terület két végét jelezték, amely három partszakaszból állt, a Sword-, a Juno- és a Gold-partból. Most a két hajó legénységének fel kellett engednie egy árbocot villogó fényjelzéssel, készenlétbe helyezni a többi fény-, illetve rádiójelző készüléket, és azután várni, hogy jöjjenek az első brit hajók a jelzések nyomán.

Az X-23-on Honour kilökte a fedélzeti ajtót, és elmeredett tagokkal kimászott a keskeny gyalogjáróra. Hullámok buktak át a kis fedélzeten, meg kellett kapaszkodnia, nehogy lesodorják. Mögötte jött az elgyötört legénység. A korlátba kapaszkodtak, a tengervíz nyaldosta a lábukat. Mohón nyelték a friss, hűvös hajnali levegőt. Már június 4-én hajnal óta a Sword-part közelében tartózkodtak, és mindennap huszonegy órát a víz alatt kellett eltölteniük. Mióta június 2-án kifutottak Portsmouthból, összesen hatvannégy órát töltöttek a víz alatt.

Megpróbáltatásaik azonban korántsem értek véget. Az angol partokon a H-óra 7 órakor vagy 7 óra 30 perckor lesz. Így hát még két óra hosszáig, míg a támadó partraszálló hajók első hulláma be nem fut, a zseb-tengeralattjáróknak a helyükön kell maradniuk. Addig az X-23 és az X-20 nem mozdulhat a felszínről. Ott kell maradniuk kicsi, fix célpontként a német parti ütegek számára. És már világosodik.

Ezt a hajnalt mindenütt várták, de senki sem olyan szorongva, mint a németek. Mert ekkorra már új, baljós kép bontakozott ki a Rommel és a von Rundstedt főhadiszállását előzőnlő zűrzavaros jelentésekből. Krancke tengernagy tengerészeti állomásai hajókat észleltek, nemcsak egyet vagy kettőt, mint

eddig, hanem rengeteget. Több mint egy órája már, hogy ezek a jelentések egyre szaporodtak. Végül kevéssel 5 óra előtt a kitartó Pemsel vezérőrnagy a 7. hadseregtől telefonált Rommel vezérkari főnökének, Speidel altábornagynak, és nyersen csak ennyit mondott:

– Hajók gyülekeznek a Vire és Orne torkolata között. Ez arra enged következtetni, hogy küszöbön áll az ellenséges partraszállás és a nagy támadás Normandia ellen.

Gerd von Rundstedt tábornagy főhadiszállása, a Párizs melletti OB West is hasonló következtetésre jutott. Számára azonban a küszöbönálló normandiai offenzíva még csak „megtévesztő támadást” jelentett, és nem az igazi partraszállást. Rundstedt még így is gyorsan cselekedett. Parancsot adott két ütőképes páncélos hadosztálynak – a 12. SS-nek és a Panzerlehrnek (páncélos kiképzőhadosztálynak) –, melyek Párizs mellett tartózkodtak tartalékban, hogy gyülekezzenek és induljanak a tengerpartra. Valójában mindkét hadosztály Hitler főhadiszállásának, a véderő főparancsnokságának volt alárendelve, és nem lehetett őket a Führer külön engedélye nélkül bevetni. Rundstedt azonban megkockáztatta ezt, mert nem tudta elképzelni, hogy Hitler kifogást emel vagy ellenparancsot ad ki. A helyzetet illetően már teljesen biztos volt a dolgában, mivel minden azt bizonyította, hogy Normandia a „megtévesztő támadás” színtere, és hivatalosan is kérte a véderő főparancsnokságától a tartalékok bevetését. „Az OB West teljesen meg van győződve róla – hangzott a távirat –, hogy ha ez egy nagyméretű ellenséges hadművelet, csak akkor lehet sikeresen szembeszállni vele, ha azonnal cselekszünk. Ez annyit jelent, hogy még ma be kell vetni a rendelkezésre álló hadászati tartalékot . . . azaz a 12. SS páncélos hadosztályt és a páncélos kiképzőhadosztályt. Ha ezek gyorsan készenlétbe állnak és korán elindulnak, még harcba léphetnek a parton a nap folyamán. Ezért a körülményekre való tekintettel az OB West kéri az OKW-t a tartalékok átengedésére . . .” Elnagyolt üzenet volt, melyet csak a rend kedvéért írtak.

Hitler főhadiszállásán, Berchtesgadenben, Dél-Bajorország szinte valószerűtlenül enyhe klímájában, megkapták a táviratot, és Alfred Jodl vezérezredes, a vezetési törzs főnökének

irodájába továbbították. Jodl aludt, és törzse úgy gondolta, hogy a helyzet nem elég veszélyes ahhoz, hogy megzavarják az álmát. A hír várhatott.

Mindössze öt kilométernyire, Hitler hegyi fészkében, a Führer és Eva Braun szintén aludt még. Hitler most is hajnali 4 órakor vonult vissza, ahogyan szokott, és háziorvosa, dr. Morell altatószert adott neki (enélkül már nem tudott aludni). Körülbelül 5 órakor Hitler haditengerészeti hadsegédét, Karl Jesko von Puttkamer tengernagyot telefonhívás ébresztette Jodl főhadiszállásáról. A felhívó – von Puttkamer már nem emlékszik rá, ki volt – azt mondta, hogy „valami partraszállás-féle történik Franciaországban”. Még semmi pontosat nem lehet tudni a tényekről – mondták Puttkamernek –, „az első jelentések rendkívül pontatlanok”. Mit gondol Puttkamer, nem kellene a Führert értesíteni? A két férfi meghányta-vetette a dolgot, aztán úgy döntöttek, hogy nem ébresztik fel Hitlert. Puttkamer úgy emlékszik, hogy „úgysem tudtunk volna sokat mondani neki, és mindketten féltünk, hogy ha ilyenkor felébresztjük, megint belekezd egy véget nem érő hisztériás jelenetbe, melyek gyakran a legvadabb döntésekhez vezettek”. Puttkamer úgy határozott, hogy elég lesz reggel elmondani Hitlernek a híreket. Eloltotta a villanyt, és tovább aludt.

Franciaországban az OB West és a B hadseregcsoporthoz tartozó tábornokai ültek és vártak. Riadóztatták a csapatokat, értesítették a páncélostartalékokat. Most a szövetségeseken volt a lépés sora. Senki sem tudta felmérni a megindult támadás méreteit. Senki sem ismerte – de még csak nem is sejtette – a szövetséges flotta nagyságát. És bár minden jel Normandia felé mutatott, senki sem volt biztos benne, hogy hová irányul a fő támadás. A német tábornokok megtettek minden tőlük telhetőt. A többi a Wehrmacht katonáin múlt, akik a partokat védték. Egyszerre nagyon fontosak lettek. A birodalom katonái a parti erődökből kinéztek a tengerre, s azon töprengtek, hogy most is csak gyakorló riadó van-e vagy végre már az igazi.

Werner Pluskat őrnagy egy óra óta semmi hírt sem kapott a feletteseitől az Omaha-part fölött emelkedő bunkerjában.

Fázott, fáradt volt és elkeseredett. Úgy érezte, magára hagyták. Nem tudta megérteni, miért nem jelentkezik sem az ezred-, sem a hadosztály-parancsnokság. Igaz, maga az a tény, hogy a telefonja meg sem szólalt egész éjszaka, jó jel. Nyilván azt jelenti, hogy semmi komoly dolog nem történt. De mi a helyzet az ejtőernyősökkel és a nagy repülőkötelékekkel? Pluskat nem tudott megszabadulni gyötrő nyugtalanságától. Megint áttolta a tűzérési távcsövét a bal oldalra, ráállította a Cotentin-félsziget sötét tömegére, és lassan újra végigpásztázta vele a látóhatárt. Ugyanazokat az alacsony ködgömbölyöket látta, ugyanazokat a foltokat a csillogó holdfényben, ugyanazt a nyugtalan, fehér foltos tengert. Semmi sem változott. Minden békésnek látszott.

Mögötte a bunkerban a kutyája, Harras, elnyújtózva aludt. Lutz Wilkening százados és Fritz Theen hadnagy nyugodtan beszélgetett. Pluskat csatlakozott hozzájuk.

– Még mindig semmi – mondta. – Azt hiszem, feladom.

De azért visszament a nyíláshoz, és kitekintett, amikor az első fénynyalábok kezdtek megvilágítani az égboltot. Elhatározta, hogy rutinból még egyszer átvizsgálja a látóhatárt.

Fáradtan lendítette át a látcsövet megint a bal oldalra. Lassan végighaladt a horizonton. Elért az öböl középpontjához. A látcső hirtelen megállt. Pluskat minden figyelmét összpontosítva tapadt a műszerre.

A ritkuló, felszálló ködben a látóhatár varázslatosan megtelt hajókkal – mindenféle méretű és fajtájú hajókkal, melyek mintha véletlenszerűen manővereznének ide-oda, és mintha már órák óta ott volnának. Úgy látszott, több ezer van belőlük. Kísérteties armada volt, mely mintha a semmiből bukkant volna elő. Pluskat megmerevedett, hitetlenkedve és szótlánul bámult. Olyan izgalom fogta el, mint még soha életében. Ebben a pillanatban egy világ omlott össze Pluskat, a jó katona lelkében. Mint később elmondta, már az első néhány pillanatban tudta, hogy „Németországnak vége”.

Wilkeninghez és Theenhez fordult, és különös nyugalommal egyszerűen annyit mondott:

– A partraszállás. Nézzétek meg ti is.

Aztán felvette a kagylót, és felhívta Block őrnagyot a 352. hadosztály harcálláspontján.

– Block – mondta Pluskat –, ez már a partraszállás. Legalább tízezer hajó van ott kinn.

Amikor kimondta, már ő is érezte, hogy a szavai hihetetlenül hängzanak.

– Térjen észhez, Pluskat! – kiáltotta Block. – Az amerikaiaknak és az angoloknak együtt sincs annyi hajójuk. Senkinek sincs ennyi hajója!

Block hitetlenkedése felrázta Pluskatot a kábultságából.

– Ha nem hiszi – kiáltotta hirtelen –, jöjjön fel ide, és nézze meg! Elképesztő! Hihetetlen!

– Merrefelé tartanak azok a hajók? – kérdezte egy kis szünet után Block.

Pluskat kinézett a bunker nyílásán, majd beleszólt a kezében levő telefonba:

– Egyenesen felém.

HARMADIK RÉSZ

A NAP

Sohasem virradt még ilyen hajnal, mint ez a mai. A borongós, szürke fényben a hatalmas szövetséges flotta fenséges és félelmetes látványt nyújtott, amint horgonyt vetett az öt normandiai inváziós partszakasszal szemben. A tengeren hemzsegték a hajók. Hadilobogók lengtek a szélben, ameddig a szem ellátott, az Utah-part cotentin-félszigeti szélétől egészen az Orne torkolata melletti Sword-partig. Hatalmas csatahajók, félelmetes cirkálók, agárkarcsúságú rombolók sziluettje rajzolódt ki az ég háttére előtt. Mögöttük helyezkedtek el az alacsony parancsnoki hajók, antennaerdőkkel borítva. Ezek mögött a katonákkal megtelt szállító- és partraszálló hajókból álló konvojok, mélyen és lomhán a vízbe süllyedve. Az élen haladó csapatszállító hajók körül sorakozott a hánykolódó partraszálló bárkák egész raja, telezsúfolva azokkal a katonákkal, akik az első hullámban szállnak majd partra, és már várják a jeladást, hogy induljanak.

A hatalmas, szétterpeszkedő hajótömegben lázas és zajos tevékenység folyt. Motorberregés és zúgás hallatszott, amikor az őrhajók ide-oda száguldoztak a nyüzsgő-kavargó támadóhajók között. Kattogtak a csörlők, amikor a rakodókarok vízre bocsátották a kételtű járműveket. Csörögtek a láncok, amikor a daruk leengedték a rohamcsónakokat. A sápadt katonákkal megrakott partraszálló bárkák himbálóztak, és döngve csapódtak a magas csapatszállító hajók acéloldalának. Hangszórók harsogtak: „Egymás mögött maradni!”, amint a parti rendfenntartó katonák alakzatba terelték a hánykolódó rohamcsónakokat. A csapatszállító hajókon a katonák a korlát mellett tolongtak, sorukra várva, hogy lemász hassanak a csúszós létrákon vagy a mászóhálókon a hánykolódó, vízpermet mosta partraszálló csónakokba. És mindennek a tetejébe a hangszórókból állandóan ömlött a szó, a buzdítás: „Harcoljatok, hogy a katonákat partra tehessétek! Harcoljatok, hogy

megvédjétek hajóitokat, és ha még marad erőtok, harcoljatok a saját életetekért!... Előre, 4. hadosztály, mutassátok meg nekik!... Ne feledjétek, hogy a nagy vörös egyes (1. gyaloghadosztály) mutatja az utat!... Amerikai rangerek, helyt kell állnotok!... Emlékezzetek Dunkerque-re! Emlékezzetek Coventryre! Isten legyen mindannyiótokkal!”... *Nous mourrons sur le sable de notre France chérie, mais nous ne retournerons pas!* (Meghalunk drága Franciaországunk homokján, de nem fordulunk vissza!)... Itt vagyunk, emberek, csak egy menetre szóló jegyet kaptunk, és ez már a végállomás. Huszonkilencesek, gyerünk!” És végül az utolsó szavak, amelyekre még mindenki emlékszik: „Valamennyi csónak: indulj!”, majd utána: „Miatyánk, ki vagy a mennyekben, szenteltessék meg a te neved...”

A korlát mellett sorakozó tömegben sokan kiléptek a sorból, hogy elbúcsúzzanak egy-egy bajtársuktól, aki másik csónakba került. Katonák és tengerészek szoros barátságot kötöttek a hajón együtt eltöltött idő alatt, s most szerencsét kívántak egymásnak. Emberek százai szakítottak időt arra, hogy kicseréljék otthoni címeiket, hiszen „sosem lehet tudni...” Roy Stevens, a 29. hadosztály műszaki tiszthelyettese áttörte magát egy emberekkel zsúfolt fedélzeten, az ikertestvérét kereste. „Végül megtaláltam – mondja. – Mosolygott, és a kezét nyújtotta. Azt mondtam neki: Nem, majd ha Franciaországban találkozunk, akkor rázunk kezet, ahogyan terveztük. Elbúcsúztunk egymástól, és sohasem láttam őt többé.” Az angol *Prince Leopold* hajón Joseph Lacy hadnagy az 5. és 2. rangerászlóalj lelkésze végigment a várakozó katonák között, és Max Coleman őrvezető hallotta, hogy így szól hozzájuk: „Mostantól kezdve helyettetek is imádkozni fogok. Az, amit ma tesztek, maga is felér egy imádsággal.”

A tisztek buzdító beszédeket tartottak szerte a hajókon, valami színes vagy emlékezetes mondattal akarták befejezni, amit leginkább az alkalomhoz illőnek ítélték – sokszor nem várt eredménnyel. John O'Neill alezredes, akinek a különleges műszaki alakulatai az Omaha- és Utah-partszakaszon az első hullámban fognak partra szállni és hatástalanítják az aknazárat, úgy gondolta, hogy buzdító beszédének az lesz az

ideális befejezése, ha a következőket mennydörghi: „Jöjjön bár rátok pokol vagy özönvíz, akkor is intézzétek el azokat az átkozott akadályokat!” A közelből valahonnan egy hang megjegyezte: „Azt hiszem, az öreg szivar is be van gyulladva.” Sherman Burroughs, a 29. hadosztály századosa elmondta Charles Cawthon századosnak: azt tervezte, hogy útközben a part felé elszavalja *Dan McGrew agyonlövését*-t. Elzie Moore alezredes egy utász dandárt vezetett az Utah-part felé, szóltan maradt. Egy éppen idevágó szemelvényt akart elmondani egy másik franciaországi partraszállásról, egy csatajelenet Shakespeare *V. Henrik-jéből*, de csak a kezdősor jutott az eszébe: „A résre újra, még egyszer, barátim . . .” Úgy döntött, lemond az ötletéről. C. K. „Banger” King őrnagy a brit 3. hadosztályból, aki az első hullámban indult a Sword-part felé, azt tervezte, hogy ugyanebből a darabból fog felolvasni. Nem sajnálta a fáradságot, és leírta azt a részt, amelyet kiválasztott. A következő sorokkal záródott: „Ki e napot túléli s hazatér, majd lábujjhegyre áll e napról hallva . . .”

Az iram fokozódott. Az amerikai szakaszok előtt egyre több katonákkal telt csónak csatlakozott a hajók körül tájékozott kavaró rohamcsónakokhoz. Ezek az átázott, tengeribeteg, nyomorult emberek, akik most a csónakban kuporogtak, ők törnek majd utat Normandiába az Omaha- és Utah-partszakaszon át. A csapatszállító hajóknál az átszállás gyors ütemben folyt. Összetett és kockázatos művelet volt. A katonák olyan sok felszerelést cipeltek, hogy alig tudtak mozogni. Mindegyiküknek volt gumi mentőöve, és a fegyvereken, kenyérzsákon, gyalogsági áson, gázálarcon, elsősegélykészleten, kulacson, késeken és élelmiszereken kívül mindenkinél akadt tartalék kézigigránát, robbanóanyag és lőszer, gyakran nem kevesebb, mint kétszázötven töltény. Sok katonát ráadásul különleges felszerelés is terhelt egyéni feladatának megfelelően. Néhányan úgy érezték, hogy legalább másfél mázsát nyomnak, amikor végigdöcögnek a fedélzeten és készülnek a csónakba beszállni. Ez a sok tartozék mind szükséges volt, de Gerden Johnson őrnagy a 4. gyaloghadosztályból úgy látta, hogy az emberei „olyan lassan mozognak, mint a teknősbékák”. Bill Williams főhadnagy a 29. hadosztályból úgy vélte,

katonái annyira túl vannak terhelve, hogy „harcolni nemigen tudnak”, és Rudolph Mozgo őrvezető, lenézve a csapatszállító hajóról oldalt a partraszálló járműre, amely minduntalan neki-vágódott a hajótestnek és félelmetesen hánykolódott fel és alá a hullámokon, azt gondolta, hogy ha ő felszerelésével épségben be tud szállni a csónakba, „félíg-meddig már csatát nyert”.

Sokan már akkor megsebesültek, amikor lefelé másztak a pókhálószerű mászóhálón s közben megpróbálták egyensúlyban tartani magukat és felszerelésüket – pedig ekkor még nem is lőttek rájuk. Harold Janzen, egy aknavetőegység tizedese, két kábeldobot és több tábori telefonkészüléket cipelt, megpróbálta kiszámítani az alatta hol emelkedő, hol lesüllyedő partra szálló jármű mozgását. A helyesnek vélt pillanatban leugrott, de rosszul számította ki az ütemet, négy métert zuhant lefelé a jármű aljára, és végül a saját karabélyája ütötte fejbe. Történtek súlyos sérülések is. Romeo Pompei őrmester hallotta, hogy valaki ordít alatta. Lenézett, és látta, hogy egy katona a fájdalomtól őrjöngve lóg a hálóról, a rohamcsónak pedig lassan a csapatszállító hajó oldalához nyomja a lábát, és szétmorzsolja. Pompei maga is hanyatt-homlok zuhant le a hálóról a csónakba, és kiverte a metszőfogait.

Azok a katonák sem jártak jobban, akiket a hajók fedélzetéről engedtek le daruval. Thomas Dallas őrnagy, a 29. hadosztály egyik zászlóaljparancsnoka és törzse a hajókorlát és a víz között lógott félúton, mert az őket leengedő daru beszorult. Ott lógtak körülbelül húsz percig – pontosan egyméternyire egy mellékhelyiség kivezető nyílása alatt. „A helyiség állandó használatban volt – emlékszik vissza –, és ez alatt a húsz perc alatt az egész miskulanciát a nyakunkba kaptuk.”

A hullámok olyan magasra csaptak, hogy a partraszálló bárkák fel és alá ugráltak a leeresztő daru láncán, mint valami óriási jojó. A rangerek egyik csónakja félúton volt lefelé az angol *Prince Charles* hadihajó oldalán, amikor egy hatalmas hullám felkapta és majdnem visszadobta őket a fedélzetre. Aztán a hullám elvonult, a csónak visszazuhant a tartókábeleire, megtáncoltatta az utasait, mint a bábukat, még betegbé téve az amúgy is tengeribeteg katonákat.

Amikor beszálltak a kis csónakokba, a veterán katonák

elmondták a többieknek, hogy mi vár rájuk. Az angol *Empire Anvil* hajón Michael Kurtz, az 1. hadosztály tizedese maga köré gyűjtötte raját. „Arra kérek benneteket, gyerekek, hogy húzzátok le a fejeteket a csónak szélénél is alacsonyabbra – figyelmeztette őket –, mert mihelyt észrevesznek bennünket, ellenséges tűz zúdul ránk. Ha megteszitek, oké. Ha nem, ezen a szent helyen fogtok felfordulni. Most pedig mehetünk.” Amikor Kurtz és emberei beszálltak a csónakdarun lévő csónakjukba, kiáltásokat hallottak lentről. Egy másik csónak felborult, beleöntve utasait a tengerbe. Kurtzék csónakját zavar nélkül leengedték. Mindannyian láthatták a csapatszálító hajó mellett úszkáló katonákat. Amikor Kurtz csónakja elindult, az egyik vízben úszó katona elkiáltotta magát: „Viszlát, balekok!” Kurtz az embereire nézett a csónakban. Mindenki egyformán fakó, kifejezéstartelen arccal nézett maga elé.

Reggel fél 6 volt. Az első hullámban induló csapatok már jócskán úton voltak a partok felé. Ebben a hatalmas partraszálló akcióban, melyet a szabad világ oly nagy erőfeszítések árán indított el, körülbelül 3000 katona vezette be a támadást. Ezek az 1., a 29. és a 4. hadosztály harccsoportjai voltak a hozzájuk csatolt egységekkel – a hadsereg és a haditengerészet víz alatti aknaszedői, páncéloszászlóaljok és rangerek. Minden harccsoport külön partraszállási övezetet kapott. Például Clarence R. Huebner vezérőrnagy 1. hadosztályának 16. ezrede az Omaha-part egyik felét támadta, Charles H. Gerhardt vezérőrnagy 29. hadosztályának 116. ezrede pedig a másik felét. (Bár az 1. és a 29. hadosztályok harccsoportjai együttesen támadtak, a partraszállás technikailag az 1. hadosztály vezetése alá tartozott ebben a kezdeti szakaszban.) Az övezeteket tovább osztották szakaszokra, mindegyiknek volt fedőneve. Az 1. hadosztály katonái az Easy Red, Fox Green és Fox Red szakaszokban, a 29. hadosztály emberei pedig a Charles, Dog Green, Dog White, Dog Red és Easy Green szektorokban szálltak partra.

A támadás menete mind az Omaha-, mind az Utah-parton szinte percről percre megtervezett időrend szerint történt. Az Omaha-partnak a 29-esekhez tartozó felén H-óra előtt öt perccel – azaz reggel 6 óra 25 perckor – harminckét kétélű

páncélosnak kellett kiúsznia a Dog White és a Dog Green szakaszra, tüzelőállást elfoglalni a víz szélén, hogy fedezze a roham első hullámát. Pontosan H-órákor, azaz fél 7-kor, nyolc harckocsiszállító partraszálló jármű meghozza a többi harckocsit, egyenesen a tengerről az Easy Green és a Dog Red szakaszra. Egy perccel később – 6 óra 31 perckor – a támadó csapatok megrohanják a partokat minden szakaszban. Két perc múlva – 6 óra 33 perckor – a víz alatti akadályokat eltávolító műszakiak következnek. Azt a nehéz feladatot kapták, hogy tisztítsanak meg tizenhat 40 méter hosszú folyosót az aknák és akadályok között. Pontosan huszonhét percük volt erre a rendkívül kényes munkára. A csapatok tömege 7 órától kezdve hatperces időközökben, öt hullámban száll partra.

Ez volt az alapterv a partraszállásra ezen a két partszakaszon. Olyan gondos időbeosztással készült, hogy még az olyan nehéz felszereléseket is, mint a tüzéségi lövegek, másfél órán belül partra akarták tenni, és darukat, félhernyótalpas harckocsikat és harckocsimentő járműveket is partra akartak hozni fél 11-re a tervek szerint. Bonyolult, részletes időbeosztás volt, amelyet látszólag nem is lehetett betartani – és minden valószínűség szerint ezt is figyelembe vették a tervezők.

Az első hullámban támadó katonák még nem látták Normandia ködös partjait. Még több mint tizenöt kilométerre voltak tőle. Néhány hadihajó már harcban állt a német parti ütegekkel, de ez a harc még távolinak és elvontnak látszott a csónakban ülő katonák szemében – rájuk még senki sem tüzelt. Egyelőre a tengeribetegség volt a legnagyobb ellenfelük. Kevesen menekültek meg tőle. A rohamcsónakok, melyek mintegy 30 embert szállítottak a nehéz felszereléssel együtt, annyira belesüllyedtek a vízbe, hogy a hullámok átcsaptak az egyik oldalon és kifolytak a másikon. Minden hullám taszított egy nagyot a bukdácsoló csónakokon, és Eugene Caffey, az 1. különleges műszaki dandár ezredese arra emlékszik, hogy egyes katonák „úgy feküdtek ott, hogy a víz át- meg átcsapott rajtuk, és már azzal sem törődtek, élnek-e, halnak-e”. De azok számára, akiket a tengeribetegség még nem döntött le a lábukról, a körülöttük mindenfelé felködlő hatalmas partraszálló flotta félelmetes és csodálatos látványt

nyújtott. Gerald Burt tizedes csónakjában az egyik aknaszedő műszaki sóvárogva jegyezte meg, hogy bárcsak volna nála fényképezőgép.

Ötven kilométerrel arrább Heinrich Hoffmann korvettkapitány az 5. flottilla parancsnoki naszádján különös, valószerűtlen ködöt látott, amely teljesen eltakarta a tengert. Ahogy Hoffmann figyelt, egyszer csak egy repülőgép repült ki a nagy fehérségből. Ez megerősítette a gyanúját: nyilván álcázó füstfüggöny van előtte. Hoffmann másik két torpedónaszáddal együtt bemerészkedett a ködbe, hogy megbizonyosodjon – és élete legnagyobb megrázkódtatását élte át. A túlsó oldalon szédületes mennyiségű hadihajóval találta magát szemben, majdnem az egész brit hadiflottával. Akárhová nézett, mindenfelé csatahajók, cirkálók és rombolók tornyosultak körülötte és fölötte. „Úgy éreztem, mintha evezős ladikban ülnék” – mondta Hoffmann. Szinte ugyanabban a pillanatban zuhogni kezdtek a lövedékek a táncoló, forgolódó hajók körül. A hetyke Hoffmann egy pillanatig sem habozott, és a hihetetlen túlerő ellenére is parancsot adott a támadásra. Néhány másodperc múlva a D-nap egyetlen német haditengerészeti támadása nyomán tizennyolc torpedó hasította a vizet a szövetséges flotta felé.

A norvég *Svenner* romboló parancsnoki hídján Desmond Lloyd, a brit királyi haditengerészet hadnagya észrevette közeledésüket. A *Warspite*, a *Ramillies* és a *Largs* parancsnoki hídján is látták őket a tiszték. A *Largs* azonnal teljes sebességgel hátrakapcsolta gépeit. Két torpedó elsurrant a *Warspite* és a *Ramillies* között. A *Svenner* nem tudott kitérni előlük. Kapitánya így kiáltott: „Erősen balra! Teljes erővel jobbra! Vissza balra!” Hiábavaló erőfeszítést tett arra, hogy a romboló úgy forduljon el, hogy a torpedók párhuzamosan elhúzzanak a hajó mellett. Lloyd hadnagy messzelátóján figyelt, és látta, hogy a torpedók egyenesen a parancsnoki híd alá tartanak. Csak annyit tudott gondolni: „Vajon milyen magasra repülök?” A *Svenner* iszonyú lassúsággal balra fordult, és egy pillanatig Lloyd azt hitte, hogy megmenekülnek. De a manőver nem sikerült. Egyik torpedó a kazánházba csapódott. A

Svenner valósággal felemelkedett a vízről, megrázkódott, és kettétört. A közelben az angol *Dunbar* aknaszedő hajón Robert Dowie fűtő csodálkozva látta, hogy a romboló a víz alá süllyed, mégpedig úgy, „hogy az orra és a tatja kiáll a vízből, tökéletes V alakot képezve”. A veszteség 30 fő volt. Lloyd hadnagy meg sem sérült, de vagy húsz percig úszott a tengerben egy törött lábú tengerészt is a felszínen tartva, míg végül mindkettőjüket felvette a *Swift* romboló.

Hoffmann-nak pedig, aki épségben visszatért a füstfüggöny túlsó oldalára, az volt a legfőbb gondja, hogy riadóztasson. Gyors rádióüzenetet küldött Le Havre-ba, de buzgalmában észre sem vette, hogy rádiója működésképtelenné vált az imént lezajlott rövid ütközetben.

Az amerikai partok előtt tartózkodó *Augusta* zászlóshajón Omar N. Bradley altábornagy vattával betömte a fülét, majd távcsövét a partok felé száguldó patraszálló bárkák felé irányította. Csapatai, az amerikai 1. hadsereg katonái egyenletesen haladtak. Bradley nagy gondban volt. Néhány órával azelőtt még azt hitte, hogy csak egy alsóbbrendű és túlságosan széthúzott német helyőrségi hadosztály, a 716. védi a partot, körülbelül az Omaha-parttól a keletre fekvő brit övezetig. De éppen amikor elindult Angliából, a szövetséges felderítők eljuttattak hozzá egy jelentést, amely szerint még egy német hadosztály érkezett a partraszállási övezetbe. A hír későn érkezett ahhoz, hogy Bradley közölje már kioktatott és elindított katonáival. És most az 1. és 29. hadosztály útban van az Omaha-part felé, és nem tudja, hogy a szívós, harcedzett 352. német hadosztály katonái védik a partot.

(A szövetséges felderítőknek az volt a benyomásuk, hogy a 352. hadosztály csak nemrég foglalta el az állásokat „védelmi gyakorlat” céljából. A valóságban ezek az egységek már több mint két hónapja az Omaha-part fölötti övezetben tartózkodtak, sőt egy részük még régebben. Pluskat például már március óta ott tartózkodott ágyúival együtt. A szövetséges felderítők azonban egészen június 4-ig abban a hiszemben voltak, hogy a 352. hadosztály Saint-Lô környékén állomásozik, harminc kilométernyire.)

Bradley kérte, hogy a hajóágyúk könnyítsék meg a dolgát. A tüzelés ekkor indult meg. Néhány mérfölddel arrább Jaujard ellentengernagy a francia *Montcalm* könnyűcirkálón így szólt a tisztjeihez és a katonáihoz:

– *C'est une chose terrible et monstrueuse que d'être obligé de tirer sur notre propre patrie* – mondta mély, elszégyenült hangon –, *mais je vous demande de le faire aujourd'hui*. (Szörnyű és visszataszító, ha az embernek saját hazájára kell tüzelnie, és én mégis ezt kérem ma önöktől.)

Négy mérföldnyire az Omaha-parttól, az amerikai *Carmick* rombolón Robert O. Beer fregattkapitány megnyomott egy gombot, és a következőket mondta be a hangszórókba:

– Ide hallgassatok, fiúk! Valószínűleg ez lesz a legnagyobb buli, amin életetekben részt vehettek, ezért hát mindenkinek irány a parkett, álljon a tánc!

5 óra 50 perc volt az idő. Az angol hadihajók már több mint húsz perce tüzeltek a partokra. Most az amerikaiak is tüzet nyitottak. Az egész partraszállási terület mennydörgött a lövések robajától. A hangörvények végigzúgtak a normandiai partokon, és egyre ismétlődtek, amint a hatalmas hajók tűz alá vették az előre kiszemelt célpontokat. A szürke égboltot beragyogta az ágyúk felvillanó fénye, és nagy, fekete füstfelhők gomolyogtak a levegőben a partok fölött.

A *Sword*-, *Juno*- és *Gold*-partnál a *Warspite* és a *Ramillies* csatahajó több tonna acélt lőtt ki harmincnyolc centiméteres ágyúiból az erős német ütegekre, Le Havre-ra és az Orne folyó torkolatának a környékére. A harcba lépő cirkálók és rombolók ontották a lövedékeket a géppuskaállásokra, betonbunkerokra és erődökre. A La Plata-i ütközet óta híres angol *Ajax* ágyúi hihetetlen pontossággal lőttek ki egy német üteget, mely négy tizenötös lövegből állt, tíz kilométernyire a tengerparttól. Az Omaha-partszakasz előtt a hatalmas *Texas* és *Arkansas* csatahajó, melyeken tíz harmincötös, tizenkét harmincas és tizenkét tizenkét és feles ágyú volt, hatszáz lövést adott le a Pointe-du-Hoc tetején lévő parti ütegre, hogy megkönnyítse a rangerzászlóaljak útját, amelyek éppen most támadták meg a harminc méter magas meredek sziklákat. Az Utah-part előtt a *Nevada* csatahajó és a *Tuscaloosa*, a *Quincy*

és a *Black Prince* cirkáló mintha hátradőlt volna, amikor egyik sortüzet a másik után zúdította a parti ütegekre. A nagy hajók a partoktól tíz-tizenegy kilométernyi távolságból tüzeltek, a kis rombolók pedig közel nyomultak a partokhoz, két-három kilométerre, és csatasorba fejlődve, farral a part felé fordulva ösztüzet zúdítottak az erődítményrendszer egész hálózatára.

A haditengerészet félelmetes sortüzei mély benyomást tettek azokra, akik látták vagy hallották. Richard Ryland angol tengerész hadnagy hatalmas büszkeséget érzett a „csatahajók felséges megjelenésének” láttán, és azon töprengett, vajon „ez lesz-e az utolsó alkalom, hogy ilyen látványban részesül az ember”. Az amerikai *Nevada* fedélzetén Charles Langley harmadosztályú hajóírnokot majdnem rémületbe ejtette a flotta nagy tűzereje. Nem tudta elképzelni, hogy „bármely hadsereg ellenállhat ennek a tüzelésnek”, és úgy hitte, hogy a „flotta két-három óra múlva elvonulhat”. És a száguldó rohamcsónakokban ülő katonák, amikor az acéllövedékek elborították fejük fölött az eget, az átázott, nyomorult, tengeribeteg emberek, miközben a sisakjukkal merték ki a vizet a csónakból, felnéztek, és üdvrivalgásban törtek ki.

Most egy újfajta zúgás hallatszott a flotta fölött. Először halkan, mint egy óriási méh zümmögése, aztán hatalmas, dübörgő crescendóval felerősödött; megjelentek a bombázók és a vadászgépek. Egyenesen a szárazföld felé repültek a hatalmas flotta fölött, a gépek szárnyvége szinte egymáshoz ért – kilencezer repülőgép. Spitfire-ok, Thunderboltok és Mustangok süvítettek el a katonák fölött. Láthatóan nem törődtek a flottáról zuhogó lövedékekkel, végiglőtték az inváziós partokat és magaslatokat, majd hirtelen a magasba szökkentek, megfordultak, és újra támadtak. Fölöttük, keresztezve őket minden magasságban, jöttek a 9. légiflotta B-26-os közepes bombázói, ezek fölött pedig látóköron kívül, a súlyos felhőtakaró fölött, mennydörgő zúgással a nehézbombázók, a brit légierő és a 8. légiflotta Lancsterei, repülőerődei és Liberatorai. Úgy látszott, hogy az égbolt el sem bírja valamennyiüket. Az emberek feltekintettek, és csak bámultak, a szemük nedves lett, az arcukon olyan meghatottság ömlött szét, hogy alig tudták elviselni. Most már minden

rendben lesz, gondolták. Itt a légi fedezet – az ellenség moc-
canni sem mer, az ágyúkat szétlövik, a partok tele lesznek
gödrökkel. Mivel azonban a repülők nem láttak át a felhőtaka-
rón, és nem akarták megkockáztatni, hogy a saját katonáikat
bombázzák, az Omaha-parthoz kirendelt háromszázhuszonki-
lenc bombázó a célpontoktól – a halálos Omaha-parti ágyúktól
– öt kilométernyire szórta le tizenháromezer bombáját. (Nyolc
betonbunker volt ott hetvenöt milliméteres vagy annál
nagyobb űrméretű ágyúkkal, harmincöt tüzelőállás különböző
méretű lövegekkel és automata fegyverekkel, négy üteg,
tizennyolc páncéltörő ágyú, hat aknavető lőállás, harmincöt
rakétakilövő állás, mindegyikük négy harmincnyolc milliméte-
res rakétakilövő csővel, és nem kevesebb, mint nyolcvanöt
géppuskafészek.)

Az utolsó robbanás nagyon közeli volt. Werner Pluskat
őrnagy azt hitte, hogy a bunker összeomlik a rázkódástól. Egy
másik lövedék a rejtett állás alapjánál találta telibe a sziklát. A
nagy lökés megpörgette és hanyatt vágta Pluskatot. Földre
zuhant. Por, piszok és betontörmelék potyogott mindenütt
körülötte. Nem látott a fehér porfelhőtől, de hallotta az
emberei kiabálását. Újra és újra lövedékek csapódtak be a
sziklába. Pluskat olyan kába volt a megrázkódtatástól, hogy
beszélni is alig tudott.

Megcsörrent a telefon. A 352. hadosztály főhadiszállása
jelentkezett.

– Mi a helyzet? – kérdezte egy hang.

– Tüzelnek ránk – nyögte ki nagy nehezen Pluskat. – Erő-
sen tüzelnek.

Valahol messze az állásaik mögött bombarobbanásokat hal-
lott. Újabb sortűz csapódott a sziklacsúcsra, föld- és kőlavínát
zúdítva a bunker nyílásán befelé. A telefon ismét csengett.
Ezúttal Pluskat nem találta meg. Hagyta, hadd csörögjön.
Észrevette, hogy tetőtől talpig finom fehér por lepi be, és hogy
az egyenruhája felhasadt.

Egy pillanatra a tüzelés alábbhagyott, és a sűrű porfelhő-
ben Pluskat meglátta Theent és Wilkeninget a betonpadlón.
Odakiáltott Wilkeningnek.

– Jobban tennéd, ha az állásodba mennél, amíg van rá lehetőség.

Wilkening komoran Pluskatra nézett. A megfigyelőállása a következő bunkerban volt, kicsit távolabb. Pluskat arra használta fel a tűzszünetet, hogy telefonáljon az ütegeinek. Megdöbbenésére a húsz ágyúból egyetlenegy sem ért találat. Mind vadonatúj Krupp-gyártmányok voltak, különböző űrméretűek. Nem értette, hogyan menekülhettek meg ezek az ütegek, hiszen alig egy kilométernyire voltak a parttól. Még csak embervesztés sem volt a legénység körében. Pluskat azon kezdett töprengeni, nem a megfigyelőállásokat nézték-e a part mentén tüzelőállásoknak. A saját állása körüli rongálódások erre engedtek következtetni.

A telefon éppen akkor kezdett el újra csörögni, amikor a lövöldözés is megint elkezdődött. Ugyanaz a hang, amely az előbb érdeklődött, tudni kívánta a „lövések pontos helyét”.

– Az isten szerelmére – ordította Pluskat –, mindenholnan lőnek. Mit akar, mi a csudát csináljak? Menjek ki, és mérjem meg a lukakat mérőléccel?!

Lecsapta a kagylót, és körülnézett. Úgy látszott, senki sem sérült meg a bunkerban. Wilkening már elment a sajátjába. Theen az egyik nyílásnál állt. Azután Pluskat észrevette, hogy Harras eltűnt. Nem ért rá a kutya miatt bánkódni. Ismét megragadta a telefont, átment a másik nyíláshoz, és kinézett. Most mintha még több rohamcsónak lett volna a vízben, mint amikor legutóbb kitekintett, és már közelebb jöttek. Hamarosan lőtávolon belül lesznek.

Felhívta Ocker alezredest az ezredparancsnokságon.

– Minden ágyú sértetlen – jelentette.

– Jól van – mondta Ocker. – És most azt tenné a legjobban, ha azonnal visszajönne a parancsnokságra.

Pluskat felhívta tűzértisztjeit.

– Visszamegyek – mondta nekik. – Gondoljatok arra, hogy egy ágyúnak sem szabad lőnie, míg az ellenség a víz szélét el nem éri.

Az amerikai 1. hadosztály katonáit az Omaha-partra szállító partraszálló bárkáknak már nem sok volt hátra a partig. Az Easy Red, Fox Green és Fox Red szakaszok fölötti magasla-

tok mögött Pluskat négy ütegének a legénysége csak azt várta, hogy a csónakok egy kicsit közelebb jöjjenek.

„Itt London. A főparancsnok sürgős üzenetét közlöm. Önök közül sokak élete attól függ most, hogy milyen gyorsan és pontosan engedelmeskednek. Elsősorban azoknak szól az üzenet, akik a tengerpart bármely részétől harmincöt kilométeren belül laknak.”

Michel Hardelay az anyja vierville-i házának ablakában állt, az Omaha-part nyugati szélén, és figyelte az inváziós flotta mozdulatait. Az ágyúk még dörögtek, és Hardelay érezte a becsapódásokat a cipőtálpán keresztül. Az egész család – Hardelay anyja, bátyja, unokahúga és a cselédlány – a nappaliban gyűlt össze. Úgy látszott, most már kétségtelen (ebben megegyezett a véleményük), a partraszállás helye éppen Vier-ville lesz. Hardelay bölcs megnyugvással tűnődött villája sor-
sán: minden bizonnyal romba dől. Közben folytatódott a BBC üzenete, melyet egy órán át állandóan újra és újra bementdtek:

„Azonnal hagyják el városaikat, és útközben értesítsék a szomszédaikat, akik esetleg még nem értesültek üzenetünk-ről... maradjanak távol a forgalmasabb utaktól... menjenek gyalog, és ne vigyenek magukkal semmit, ami nem könnyen vihető... menjenek, amilyen gyorsan csak tudnak, a nyílt mezőre... ne gyülekezzenek nagy csoportokban, mert ezeket könnyen katonai csapatösszevonásoknak nézhetjük...”

Hardelay azon tűnődött, vajon a lóhátas német megteszi-e szokásos útját a parti tüzérséghez a reggeli kávéval. Az órájára nézett: ha a katona menni akar, mindjárt itt az ideje. Azután Hardelay meglátta őt ugyanazon a széles hátú lovon, ugyan-
azokkal az ugráló kávésedényekkel, melyeket mindig vinni szokott. Nyugodtan lovagolt lefelé az úton, befordult a kanyarban – és meglátta a flottát. Egy vagy két pillanatig mozdulatlanul ült. Azután leugrott a lóról, megbotlott és elesett, majd fedezékbe rohant. A ló lassan tovább folytatta útját lefelé a falu irányába. Reggel fél 7 volt.

A rohamcsónakok hosszú, kígyózó sorai már nem egészen két kilométerre voltak az Omaha- és az Utah-parttól. A 3000 amerikai katonának, akik az első hullámban érkeznek, a H-óraig már mindössze tizenöt percük maradt.

A csónakok fülsiketítő lármával, hosszú, fehér csíkokat húzva maguk után, kavarták a vizet a part felé. A háborgó hullámtarajokat átszelő járművekben a katonáknak ordítóznuk kellett, hogy hallják egymást a dízelmotorok zúgásán át. A fejük fölé a flotta elzúgó lövedékei vontak oltalmazó acélernyőt. A partok felől pedig jól kivehetően hallhatók voltak a szövetséges légierő szőnyegbombázásának sorozatos robbanásai. Különös módon az Atlanti Fal ágyúi hallgattak. A katonák látták maguk előtt a hosszú partvonalat, és csodálkoztak, hogy nincs ellenséges tűz. Végül is lehet, hogy könnyű partraszállás lesz – gondolták sokan.

A széles, négyszögletes elejű rohamcsónakok lejárója minden hullámnak nekiütközött, és hideg, habos, zöld víz fröcscent mindenkire. Nem hősök voltak ezekben a csónakokban – csak átfázott, nyomorult, rémült emberek összezsúfolva, és annyira lehúzta őket a felszerelés, hogy még arra sem volt hely, hogy hányjanak a tengeribetegségtől – hacsak egymás nyakába nem. Kenneth Crawford, a *Newsweek* tudósítója, az első Utah-hullámban látott egy 4. hadosztálybeli fiatal katonát, aki teljesen lehányta magát, és lassan ingatta a fejét nyomorúságában és undorában.

– Ennek a Higginsnek semmi oka – mondta –, hogy felvágjon a találmányára, erre az átkozott csónakra!

Egyeseknek már nem volt idejük, hogy nyomorúságukon töprengjenek – az életben maradásukért kellett a vizet meregetni a csónakból. Szinte attól a pillanattól kezdve, hogy a rohamcsónakok elhagyták anyahajójukat, a legtöbbjük kezdett megtelni vízzel. Először az emberek nemigen törődtek vele, hogy a lábuk a tengervízben tocsogott, ezt is a nyomorúságos helyzet velejárójának vélték, amit el kell tűrni. George Kerchner ranger hadnagy nézte, hogy a víz szintje lassan emelkedik a csónakban, és azon tűnődött, komolyan vegye-e.

Azt mondták neki, hogy a partraszállító elsüllyeszthetetlen. De aztán a rádión keresztül Kerchner katonái segélykiáltásokat hallottak: „Itt az LCA-860!... LCA-860!... Süllyedünk!... Süllyedünk!...” A végén egy utolsó kiáltás: „Végünk, istenem!” Kerchner és emberei azonnal elkezdték a vizet kimerni a hajóból.

Közvetlenül Kerchnerék csónakja mögött Regis McCloskey őrmesternek, szintén a rangerektől, ugyancsak megvoltak a maga problémái. McCloskey és emberei több mint egy óra hosszat meregették ki a vizet. A csónakjuk vitte a lőszert a Pointe-du-Hoc megtámadásához és a rangerek minden málháját. A csónak tele volt már vízzel, és McCloskey biztosra vette, hogy el fognak süllyedni. Egyetlen lehetősége az volt, hogy könnyítsen a hánykolódó járművön. Parancsot adott, hogy minden felesleges felszerelést lökjenek ki a csónakból. Élelem, tartalék ruhák és más csomagok hullottak a vízbe. McCloskey mindent a hullámok köze dobott. Az egyik csomagban ezerkétszáz dollár volt, amit Chuck Vella közlegény nyert kártyán, egy másikban Charles Frederick őrmester műfogsora.

A partraszálló bárkák mind az Omaha-, mind az Utah-part előtt süllyedni kezdtek, tíz el is süllyedt Omahánál és hét Utahnál. Egyeseket felvettek a hátulról érkező mentőcsónakok, mások órákig úszkáltak a tengerben, míg kimentették őket. Néhány katonát pedig, mivel nem hallotta senki a kiáltásukat és sikoltozásukat, lehúzott a mélybe a felszerelés és a sok lőszer. Ott fulladtak meg, ahonnan már látni lehetett a partot, és anélkül, hogy akár egy lövést is leadhattak volna.

A háború így egy szempillantás alatt személyes üggyé lett. Az Utah-part felé tartó katonák látták, amint az egyik támadó hullám vezérnaszádja kiemelkedik a vízből és felrobban. Néhány másodperc múlva fejek bukkantak fel a vízből, és a túlélők a roncsokba kapaszkodva menteni igyekeztek az életüket. Rögtön utána újabb robbanás következett. Egy partraszállító legénysége igyekezett vízre bocsátani négyet a harminchét kételtű harckocsiból az Utah-part irányába, és a lejárat egyenesen egy víz alatti aknára dobták. A jármű eleje a levegőbe röpült, és Orris Johnson őrmester egy közeli tank-

szállítón a rémülettől megdermedve nézte, hogy egy tank „több mint harminc méter magasra felszállt a levegőbe, szép lassan megfordult a tengelye körül, majd visszaloccsant a vízbe, és eltűnt”. A sok halott között volt – Johnson később tudta meg – a cimborája is, Don Neill harckocsizó.

Az Utah-partra tartó katonák sokasága látta a holttesteket, hallotta a vízbefúlók ordítását és sikoltását. Egy ember, Francis X. Riley, a parti őrség főhadnagya élénken emlékszik a jelenetre. A huszonnégy éves tiszt egy gyalogsági partraszállító parancsnoka volt, és folyton „a sebesült és megrémült katonák és tengerészek gyötrelmes segélykiáltásait hallotta, akik könyörögtek, hogy húzzuk ki őket a vízből”. Riley azonban azt a parancsot kapta, hogy „időben tegye partra a katonákat, tekintet nélkül az embervesztésre”. Megpróbálta figyelmen kívül hagyni a segélykiáltásokat, és azt a parancsot adta, hogy haladjanak el a fuldoklók mellett. Nem tehetett mást. A támadók hullámai sebesen érkeztek egymás után, és amikor az egyik csónakon lévő James Batte alezredes és a 4. hadosztály 8. gyalogezredének katonái látták, hogy csónakjuk a holttestek között halad előre, Batte meghallotta, hogy mit mond az egyik hamuszürke arcú katona:

– Szerencsés fickók! Már nem tengeribetegek!

A holttestek látványa a vízben, a hosszú út a csapatszállító hajóktól a partig, és az Utah-part lapos homokjának és dűnéinek a közvetlen közelsége felrázta az embereket a letargiából. Lee Cason tizedes, aki most lett húszéves, azon kapta magát, hogy „éktelenül szentséggel, és szidja Hitlert meg Mussolinit, akik miatt ebbe a kalamajkába keveredtünk”. A társai megdöbbentek, hogy így elragadtatta magát. Casonról eddig úgy tudták, hogy sohasem káromkodik. A katonák sok csónakban a fegyverüket ellenőrizték újra és újra. Olyan féltékenyen vigyáztak a lőszerükre, hogy Eugene Caffey ezredes nem talált egyetlen embert sem a csónakjában, aki adott volna neki egy tár töltényt a puskájába. Caffey, akinek csak 9 órákor kellett volna partra szállnia, lopva jött el a 8. gyalogezred hajóján azon igyekezetében, hogy utolérje az ő veterán 1. műszaki dandárát. Nem hozta el a felszerelését, és az emberek – bár a csónakban mindenki túl volt terhelve lőszerrel –

„ragaszkodtak hozzá a drága életük miatt”. Caffey végül úgy tudta megtölteni a puskáját, hogy a 8 ember mindegyikétől elkunyerált egy-egy lőszert.

Az Omaha-parti vizekben katasztrófa történt. A kételtű harckocsiknak – melyeknek a támadó egységeket kellett volna támogatniuk – majdnem a fele elsüllyedt. A terv szerint harminchat ilyen harckocsit kellett vízre bocsátani négy-öt kilométerrel a part előtt. Harminckettőt az 1. hadosztály övezetébe irányítottak, az Easy Red, Fox Green és Fox Red szakaszra. A szállító bárkák elérték a kijelölt helyet, a lejárókat leengedték, és huszonkilenc tankot a háborgó hullámok közé bocsátottak. A rejtélyesnek látszó kételtű járművek, melyeket nagy, felfújható vitorlavászon szoknyák tartottak fenn a vízen, szembefordultak a hullámokkal, és megindultak a part felé. A tragédia a 741. páncéloszászlóalj katonáit sújtotta. Az erős hullámverésben a szoknyák széthasadtak, a felerősítések eltörték, a motorokat elárasztotta a víz – és egymás után huszonhét harckocsi alámerült és elsüllyedt. A katonák kikecmeregtek a tetőnyílásokon, felfújták a mentőmellényüket, és tempózni kezdtek a hullámokban. Néhányuknak sikerült a mentőtutajokat vízre bocsátani. Sokan azonban elmerültek az acélkoporsóban.

Még két harckocsi igyekezett a part felé viharverten és csaknem elmerülve. Három másiknak szerencséje volt, mert a bárka lejáró rámpája beszorult. Őket csak később tették partra. A többi harminckét harckocsi – a partnak a 29. hadosztályra osztott része felé igyekvők – épségben maradt. A hajók parancsnokai a szemük láttára történő katasztrófa hatása alatt bölcsen úgy határoztak, hogy a katonákat egészen a partig viszik. Az 1. hadosztály harckocsiainak az elvesztése azonban már a következő percekben több száz halottal és sebesülttel növelte a veszteségeket.

Három kilométernyire a partoktól a támadó csapatok már látták az élő és holt testeket a vízben. A halottak csendesen lebegtek a hullámok között, a dagály a part felé hajtotta őket, mintha elhatározták volna, hogy csatlakoznak amerikai bajtársaikhoz. Az élők meg föl és alá hánykolódtak a hullámokon, vadul könyörögtek segítségért – és a rohamcsónakok nem

segíthettek rajtuk. Regis McCloskey őrmester, akinek a lőszeres hajója újra sebesen haladt, látta a sikoltozó embereket a vízben, akik „segítségért kiabáltak, könyörögtek, hogy álljunk meg – és nem lehetett. Semmiért és senkiért sem lehetett.” McCloskey a fogát csikorgatta, és másfelé nézett, amikor a csónak elhaladt mellettük, majd néhány másodperc múlva hányni kezdett a tengerbe. Robert Cunningham százados és emberei szintén láttak életben maradt katonákat a vízben küszködni. A legénység tagjai ösztönösen a vízben fuldoklók felé akarták irányítani a csónakot. Egy gyors motorcsónak vágta el az útjukat. A hangszórón keresztül kegyetlen szavak harsogtak:

– Ez nem mentőcsónak! Irány a part!

Mellettük egy másik csónakon Noel Dube, egy utászászlóalj őrmestere, bűnbánó imát mondott.

Most a bombázás halálos katonazenéje mintha erősödött és hangosabb lett volna, amint a rohamcsónokok vékony, hullámos sorai megközelítették az Omaha-partot. A parttól mintegy ezer méterre álló partraszálló hajók is bekapcsolódtak a tüzelésbe, aztán fényes rakéták suhantak el a katonák feje felett. A csapatoknak elképzelhetetlen volt, hogy bárki is túlélhette a hatalmas erejű ösztűzet, amelyet a német erődítésekre zúdítottak. A parton köd gomolygott, és az égő fű füstpihéket eregetett, melyek lomhán szálltak le a magaslatokról. A német ágyúk még mindig hallgattak. A csónokok beérkeztek. A katonák most látták meg a hullámveréstől egészen fel a partokig húzódó acél- és betonakadályok halálos dzsungelét. Mindenüvé jutott belőlük, tetézve szögesdróttal és aknákkal. Olyan kegyetlenek és rondák voltak, amilyennek várták őket. Az akadályok mögött a part kihalt volt, semmi és senki sem mozdult rajta. A csónokok egyre közelebb jöttek . . . ötszáz méter . . . négyszáz méter . . . Még mindig nincs ellenséges tűz. A partraszálló bárkák a másfél méter magas hullámon a part felé lódultak, és ekkor az erős tűzérségi támogató tüzet megemelték és áthelyezték a távolabbi, beljebb fekvő célpontokra. Az első csónokok már csak háromszázötven méterre voltak a parttól, amikor a német lövegek – azok,

melyekről csak kevesen hitték, hogy túlélik a szövetségesek mindent elsöprő légi és tengeri bombázását – tüzet nyitottak.

A nagy lármában és zajban volt egy hang, amely közelebb-ről és vészesebben szólt, mint a többi – a géppuskagolyók csattogó hangja a csónakok acélorrán. Az ágyúk dörögtek. Aknavetők tüze hullott, mint a záporosó. Az Omaha-part teljes hat és fél kilométeres hosszában a német ágyúk tüzüket a rohamcsónakokra zúdították.

Ütött a H-óra.

Az Omaha-szakaszon partra mentek az erejüket végsőkéig megfeszítő, cseppet sem fényes küllemű katonák, akiket senki sem irigyelt. Nem lobogtak harci zászlók előttük, nem harsogtak kürtök vagy trombiták. De a történelem az ő oldalukon állt. Legendás hírű ezredekből jöttek, melyek olyan helyeken táboroztak vagy harcoltak, mint Valley Forge, Stoney Creek, Antietam, Gettysburg, az Argonne-ok. Meghódították már Észak-Afrikát, Szicíliát és Salerno partjait. Most ismét partra kell szállniuk. Ezt a partot „véres Omahának” nevezik majd.

A legerősebb tűz a sziklákról és a magaslatokról zuhogott a félhold alakú part két szélén – a 29-esek Dog Green szakaszában nyugaton, és az 1. hadosztály Fox Green szakaszában keleten. Ide összpontosították a németek a legnagyobb védelmi erőket, hogy tartsák a két legfontosabb kijáratot, mely a parti övezetből Vierville és Colleville felé vezetett. A partokon a katonák mindenfelé heves tüzeléssel találkoztak, amikor hajóik beérkeztek, de a Dog Green és a Fox Green zónában érkezőknek végképp nem volt szerencsájük. A német tüzerek a sziklákról majdnem egyenesen a vízben hanykölődő rohamcsónakokra láttak, melyek ide-oda sodródva közelítettek a parthoz. Nehézkesen és esetlenül mozogtak a csónakok, szinte teljesen megálltak a vízben. Mint az ülő kacsák a céllövöldében. A csónakkormányosok a kormányrúdnál kétségbeesetten próbáltak rakoncátlan járművükkel átmanőverezni az aknacsapdák erdején – és most még a sziklákról rájuk zúduló ösztűzön is keresztül kellett haladniuk.

Egyes csónakok képtelenek voltak utat találni az akadályok dzsungelén és a megsemmisítő tüzelésen át, elsodródtak, céltalanul bolyongtak egy ideig a partok mentén, könnyebben

védett helyet keresve a partraszálláshoz. Mások megpróbálták makacsul a kijelölt szektorban partra vergődni, de olyan súlyos találatot kaptak, hogy a katonák a hajó oldalán át a mély vízbe ugrottak, és a géppuskák tüze azonnal elintézte őket. Néhány partraszálló bárka felrobbant a beérkezéskor. Edward Gearing hadnagy rohamcsónakja a 29. hadosztály 30 emberével a fedélzetén a levegőbe röpült egy vakító villanás kíséretében, háromszáz méternyire a vierville-i kijáratától, a Dog Green szakaszban. Gearing és emberei kiröpültek a csónakból, és szétszóródtak a vízben. Sokkos állapotban, félig megfulladva jött fel a tizenkilenc éves hadnagy a felszínre, jó néhány méterre attól a helytől, ahol csónakja elsüllyedt. Más túlélők is felbukkantak a vízben. Fegyverüket, sisakjukat és felszerelésüket elvesztették. A csónakkormányos is eltűnt, és a közelben Gearing egyik embere a hátára szíjazott nehéz rádió súlyával küszködve felüvöltött:

– Az isten szerelmére, megfulladok!

Senki sem ért oda idejében a rádióshoz: eltűnt a mélyben. Gearing és életben maradt társainak a megpróbáltatása még csak most kezdődött. Három óra is eltelt, míg kijutottak a partra. Gearing akkor tudta meg, hogy századából ő az egyetlen életben maradt tiszt. A többiek mind meghaltak vagy súlyosan megsebesültek.

Mintha a lejáró rámpák leengedése lett volna a jel az egész Omaha-parton az újabb, összpontosított géppuskatűzre, s a leggyilkosabb tüzelés megint csak a Dog Green és a Fox Green szakaszban pusztított. A 29. hadosztály hajói megfeneklettek a homokzátonyokon, amikor a Dog Green szakaszhoz közelítettek. A rámpákat leengedték, és a katonák egy-két méter mély vízbe ugrottak. Egyetlen cél lebegett a szemük előtt: átgázolni a vízen, átjutni kétszáz méternyi, akadályokkal teletűzdelt homokparton, felkapaszkodni a fokozatosan emelkedő kavicsos partszakaszra, és eljutni a tengeri védgát kétes értékű fedezékébe. A felszerelésük súlya miatt nem tudtak futni a mély vízben, és mivel fedezékük nem volt, a géppuskák és a kézfegyverek kereszttüzébe kerültek.

A tengeribeteg katonák, akik már amúgy is kimerültek a csapatszállító hajókon és a rohamcsónakokon töltött hosszú

órák alatt, most olyan helyzetbe kerültek, hogy a pusztá életükért kellett harcolniuk az őket sokszor teljesen ellepő vízben. David Silva közlegény látta, hogy előtte a többieket azonnal lekaszálják, mihelyt lelépnek a lejáróról. Amikor rá került a sor, beugrott a mellig érő vízbe, még a felszerelése is lehúzta, és megbabonázva figyelte, ahogy a golyók csapkodják a vizet körülötte. Néhány másodperc alatt a géppuskagolyók átluggatták a csomagjait, a ruházatát és a főzőfelszerelését. Úgy érezte magát, mint a lövészeten a céltábla. Mintha látta volna a német géppuskást, aki lőtt rá, de nem tudta viszonzni a tüzet. A puskája eldugult a homoktól. Tovább gázolt a vízben, eltökélte, hogy elérje a parti homokot. Végül felküzdötte magát a partra, és rohant a védgát melletti fedezékbe, s észre sem vette, hogy kétszer is megsebesült. Egyszer a hátán, egyszer pedig a jobb lábán.

Sokan elestek a víz szélén. Egyesek azonnal meghaltak, mások száználmasan kiáltoztak orvosért, míg az emelkedő dagály lassan el nem nyelte őket. A halottak között volt Sherman Burroughs százados is. A barátja, Charles Cawthon látta a holttestét ide-oda sodródni a hullámverésben. Cawthon azon tűnődött, vajon Burroughs elszavalta-e *Dan McGrew agyonlövését*-t a katonáknak a roham előtt, ahogyan tervezte. Amikor pedig Carrol Smith százados elment mellette, nem tudott szabadulni a gondolattól, hogy Burroughs „többé már nem szenved az állandó migrénes fejfájástól, mint eddig”. Burroughsnak keresztüllőtték a fejét.

A Dog Green szakaszon tomboló mészárlás első perceiben egy egész század vált harcképtelenné. A katonáknak kevesebb mint harmada maradt életben a csónaktól a partig húzódó véres gázló végén. A tisztek meghaltak, súlyosan megsebesültek vagy eltűntek, a katonák pedig fegyvertelenül és rémülten gyülekeztek a sziklák lábánál egész nap. Egy másik század ugyanebben az övezetben még nagyobb veszteségeket szenvedett. A 2. rangerzászólj C százada azt a parancsot kapta, hogy ellenséges erődítéseket foglaljon el a Pointe de la Percée-n, Vierville-től nyugatra. A rangerek az első hullámban értek a Dog Green szakaszra két rohamcsónakkal. Megtizedelték őket. A vezérhajó azonnal elsüllyedt a tüzérségi tűztől, és 12

ember rögtön meghalt. Abban a pillanatban, amikor leengedték a második hajó lejáró rámpáját, géppuskasorozat söpört végig a kiszálló rangereken, megölve és megsebesítve 15 gyalogost. A maradék elindult a sziklák felé. Egymás után hullottak el. Nelson Noyes őrvezető egy páncélöklő súlya alatt görnyedezve megtett ugyan száz métert, ekkor azonban kénytelen volt a földre vetni magát. Néhány pillanat múlva felállt, és tovább szaladt előre. Amikor odaért a kavicsos részre, géppuskagolyó találta el a lábát. Ahogy ott feküdt, Noyes látta a két németet, akik tüzeltek rájuk. Éppen akkor néztek le a sziklákról. A könyökére támaszkodott, tüzet nyitott a géppisztolyából, és mind a kettőt leszedte. Ezalatt Ralph E. Goranson százados, századparancsnok is odaért a sziklák alá, de már csak 35 katona maradt a 70 főnyi rohamcsapatból. Mire leszáll az éj, a 35-ös létszám is lecsökken 12-re.

Az Omaha-parton egyik balszerencse a másikat követte. Sok katona csak most vette észre, hogy rossz övezetben szállt partra. Egyesek majdnem három kilométerrel vétették el az eredeti partraszállási övezetet. A 29. hadosztály kihajózott katonái összekeveredtek az 1. hadosztállyal. Olyan egységek például, melyeknek az Easy Green szakaszon kellett volna partra szállniuk, és a Les Moulins melletti kijárat felé harcba indulniuk, most vették észre, hogy a part keleti szélére vetődtek, a Fox Green szakasz poklába. Majdnem minden partraszálló jármű kissé keletebbre tolódott el eredeti kirakási pontjától. Az egyik jelzőhajó ugyanis elsodródott a helyéről, mert a partok mentén erős keleti irányú tengeráram van. Aztán meg a köd és a füst, mely az égő fű miatt szállt fel, sötétbe borította a tájékozódási pontokat. Ezek lehettek az okai a téves kikötéseknek. Olyan századok, melyeket bizonyos erődítmények elfoglalására képeztek ki, a közelébe sem jutottak célpontjaiknak. A kis csapatokat a német tüzelés mozdulatlan-ságra kényszerítette, elszigetelődtek a nem azonosítható terepen, gyakran tisztak és hírösszeköttetés nélkül.

A szárazföldi hadsereg és a haditengerészet különleges akadályelhárító utászai, akiknek az lett volna a feladatuk, hogy átjárókat robbantsanak a parti műszaki záradon, nemcsak hogy teljesen szétszóródtak, hanem életbevágóan fontos per-

ceket késtek a tervhez képest. A megzavart emberek ott láttak munkához, ahova éppen vetődtek. De vesztett csatát vívtak. Az alatt a néhány perc alatt, ami a rendelkezésükre állt, mielőtt a következő támadó hullám katonái megérkeztek a partokhoz, az utászok csak öt és fél átjárót tisztítottak meg a tervezett tizenhat helyett. Lázás sietséggel dolgoztak, de minden újabb támadó hullám akadályozta őket a munkában. A gyalogosok odamentek hozzájuk, más katonák olyan akadályoknál kerestek fedezéket, amelyeket éppen fel akartak robbantani, és a partraszálló hajók a hullámoktól hajtva majdnem a fejükre úsztak. Barton A. Davis, a 299. rohamutász zászlóalj őrmestere látott egy rohamcsónakot, amely egyenesen feléje tartott. Tele volt 1. hadosztálybeli katonákkal, és egyenesen nekiment az akadályoknak. Hatalmas robbanás, és a hajó darabokra szakadt. Davis úgy látta, hogy mindenki, aki csak rajta van, egyszerre repül a levegőbe. Testek és testrészek záporoztak a vízbe a lángoló roncs körül. „Láttam sötét emberfoltokat, akik megpróbálták átúszni a vízben szétfolyó és szétterjedő égő benzinen, és ahogy ott tépelődtünk, hogy mit tegyünk, egy fej nélküli torzó repült vagy tizenöt métert a levegőben, és rettentő puffanással esett le a közelünkben.” Davis nem értette, hogyan élhette túl bárki a robbanást, ketten mégis életben maradtak. Kihúzták őket a vízből. Csúnyán összeégtek, de életben voltak.

A katasztrófa azonban, melyet Davis látott, nem volt nagyobb, mint amit a saját egységének, a hadsereg és a haditengerészet különleges utászalakulatának hős tagjai átéltek. A partraszálló hajók, melyek az ő robbanóanyagukat szállították, találatot kaptak, és maguk a hajótestek ott lángoltak a part szélén. Az utászok, akik képlékeny robbanóanyaggal és gyutacsokkal megrakott kis gumicsónakokon igyekeztek céljuk felé, szétrepültek a vízben, ha az ellenséges tűz eltalálta a robbanóanyagokat. A németek az akadályok között dolgozó utászokat megkülönböztetett figyelemben részesítették. Míg ezek a csapatok felszerelték a robbanó tölteteket, a mesterlövészek gondosan célba vették az akadályokra erősített tölteteket. Máskor meg kivárták, míg az utászok egész sor spanyollos és betonakadály robbantásához felkészültek. Akkor a

németek maguk robbantották fel ezeket az akadályokat aknavetőtűzzel, mielőtt az utászok elhagyhatták volna a veszélyes környéket. A nap végére az emberveszteség ötven százalékot tett ki. Davis őrmester is köztük volt. Az éjszaka már egy kórházhajón találta őt sebesült lábbal, útban Anglia felé.

Reggel 7 óra volt. A csapatok második hulláma érkezett az Omaha-parti vágóhídra. A katonák a magasra fröccsenő vízben igyekeztek partra gázolni az ellenség összpontosított tüzében. Partraszálló hajók maradványai növelték a megrongálódott, égő roncsok egyre nagyobb temetőjét. A beérkező hajók minden hulláma lerótt a véres adóját a növekvő dagálynak, és végig a félhold alakú part mentén halott amerikaiak hánykolódtak szelíden egymás mellett a vízben.

A partok mentén felhalmozódott a partraszállásnak a víz színén hanyódó törmeléke. Nehéz felszerelés, szállítmányok, lőszeresládák, sérült rádiók, tábori telefonok, gázálcok, gyalogsági ásók, kulacsok, rohamsisakok és mentőövek hevertek mindenfelé. Nagy tekercs drótok, kötelek, élelmiszerdobozok, aknakereső műszerek és rengeteg fegyver – törött puskáktól sérült páncélöklökig – borították a homokot. A partraszálló bárkák meggömbült roncsai félelmetesen meredeztek ki a vízből. Égő harckocsik eregettek nagy fekete füstcsíkokat a levegőbe. Bulldózerek hevertek oldalukra dőlve az akadályok között. Az Easy Red szakasz előtt a katonák az ideoda úszkáló hadianyag közt egy gitárt is láttak.

Sebesült katonák kis szigetei tarkították a partot. Az elhaladó csapatok észrevették, hogy a sebesültek egyenesen ülnek, hacsak tudnak, mintha nyársat nyeltek volna, és mintha minden további sérülés ellen védve lennének. Nyugodt embereknek látszottak, akik mintha nem is lennének tudatában annak, ami körülöttük látható vagy hallható. Alfred Eigenberg törzsőrmester, a 6. különleges utászdandárhoz beosztott egészségügyi emlékszik a „szörnyű udvariaskodásra a súlyos sebesültek között”. Az első néhány percben a parton Eigenberg olyan sok sebesültet talált, hogy nem tudta, „hol és kivel kezdje a munkát”. A Dog Red szakaszon találkozott egy fiatal katonával, aki ott ült a parton, és „a combja térdtől medencéig olyan szép egyenesen fel volt vágva, mintha sebész csinálta volna a

késével”. A seb olyan mély volt, hogy Eigenberg tisztán látta a combi verőér lüktetését. A katona erősen sokkos állapotban volt. Nyugodtan tájékoztatta Eigenberget.

– Bevettem a szulfaniltablettát, és a szulfanilport a sebre szórtam. Minden rendben lesz, ugye?

A tizenkilenc éves Eigenberg nemigen tudta, mit is mondjon. Adott a katonának egy morfiuminjekciót, és azt felelte:

– Persze hogy minden rendben lesz.

Aztán összeillesztette a szépen vágott seb két felét, és megtette az egyetlen lehetséges dolgot, ami az eszébe jutott – gondosan lezárta a sebet biztosítótűkkel.

A parton uralkodó káoszba, zűrzavarba és halálba zúdultak a harmadik hullám katonái – és elakadtak. Percek múlva jött a negyedik hullám – az is elakadt. Az emberek egymás mellett feküdtek, válluk egymást érte a homokon, a köveken és a kavicsokon. Lekuporodtak az akadályok mögé, fedezéket kerestek a holttestek között. Moccanni sem mertek az ellenséges tűzben, amelyről azt hitték, hogy már rég elnémult, megzavarodtak attól, hogy rossz övezetben szálltak partra, megdöbbentek, mert nyomát sem találták a fedezékül szolgáló bombatölcséreknek, melyekkel a légierő bombatámadásának kellett volna felszaggatnia a partot, és megrémültek a körülöttük dúló pusztítástól és haláltól – szinte megdermedtek. Mintha valami különös bénulás vett volna erőt rajtuk. A látvány néhányukat teljesen letörte, és azt hitték, hogy a nap elveszett. William McClintock műszaki tiszthelyettes a 741. páncéloszászlóaljból találkozott egy katonával, aki ott ült a víz szélén, mintha nem is észlelné a géppuskaratütet, amely halált szórt mindenfelé. Csak ült, és „köveket dobált a vízbe, csendesen sírt, mintha a szíve szakadt volna meg”.

De a sokk nem sokáig tartott. Itt-ott néhány ember már talpra állt, és elindult előre. Megértették, hogy ha a parton maradnak, az a biztos halált jelenti.

Tizenhat kilométerrel arrább, az Utah-parton a 4. hadosztály katonái rajzottak a part felé, és gyorsan nyomultak előre. Már a rohamcsónakok harmadik hulláma érkezett a partra, és még mindig nem volt számottevő ellenállás. Néhány lövedék hul-

lott a partszegélyre, szórványos géppuska- és puskatűz is végigpásztázott rajta, de nyoma sem volt annak az ádáz harcnak, amit a 4. hadosztály izgatott és szorongó katonái vártak. A többség számára a partraszállás rutinfeladatnak bizonyult. Donald N. Jones őrvezető, aki a második hullámban érkezett, úgy érezte, hogy „csak egy újabb partraszállási gyakorlaton vesz részt”. Mások úgy gondolták, hogy a támadás minden előzetes várakozást meghazudtol. A hónapokig tartó gyakorlatok az angliai Slapton Sandsben keményebbek voltak. Ray Mann őrvezető egy kicsit „átejtvé” érezte magát, mert „ez az egész partraszállás végeredményben nem valami nagy ügy”. Még az akadályok sem bizonyultak olyan borzasztónak, mint amitől mindenki félt. Csak néhány betonkúp és háromszög, valamint acél sündisznók borították a partot. Közülük csak keveset aknáztak alá, és mindegyik szem előtt volt, az utászok könnyen hozzájuk férhettek. A robbantó csapatok már javában dolgoztak. Egy negyvenöt méteres rést robbantottak a védelmi rendszerben, áttörték a tengeri védőgátat, és egy óra alatt az egész partot megtisztították.

A mérföldes partszakaszon sorban álltak a kétéltű páncélosok, vízhatlan szoknyájuk most petyhüdtlen lógott. Fontos szerepük volt abban, hogy a támadás sikerült. Nehézkesen másztak elő a vízből mindjárt az első hullámban, hatásos támogatást nyújtva a katonáknak, amikor átrohantak a parton. Úgy látszott, hogy a páncélosok és a támadás előtti bombázás megrendítették és demoralizálták a német katonákat, akik ezen a partszakaszon védtek az állásokat. A támadás mégsem zajlott le úgy, hogy a nyomorúság és a halál ne szedett volna áldozatokat. Rudolph Mozgo őrvezetőnek – alighogy partra lépett – látnia kellett, hogy első embere meghalt. Az egyik harckocsi telitalálatot kapott, és Mozgo látta, hogy „a legénység egyik tagja fél testével belül, fél testével pedig kívül volt az ajtónyíláson”. Herbert Taylor, az 1. különleges utász-dandár hadnagya mozdulatlanra merevedett, amikor meglátott egy katonát, akit „lefejezett egy tüzérségi lövedék, hatméternyire tőlem”. Edward Wolfe őrvezető pedig egy halott amerikai mellett ment el, „aki úgy ült a parton, a hátát egy oszlopnak támasztva, mintha aludna”. Olyan természetesnek

és békésnek látszott, hogy Wolfe „úgy érezte, meg kell ráznia, hogy ébredjen már fel”.

Theodore Rooseveltt dandártábornok is ott taposta a homokot föl és alá, köszvényes vállát dörzsölgetve. Az ötvenhét éves tiszt – ő volt az egyetlen tábornok, aki az első hullámban szállt partra a katonákkal – ragaszkodott hozzá, hogy velük mehessen. Első kérelmét elutasították, de Rooseveltt azonnal egy másodikat írt. A 4. hadosztály parancsnokához, Raymond O. Barton vezérőrnagyhoz intézett kézírásos feljegyzésében Rooseveltt azzal indokolta kérését, hogy „erősíteni fogja a fiúkat az a tudat, hogy én is velük vagyok”. Barton vonakodva beleegyezett, de ez a döntés nyomta a szívét. „Amikor elbúcsúztam Tedtől Angliában – emlékszik vissza –, azt hittem sohasem látom többé élve.” Pedig az eltökélt Rooseveltt nagyon is élt; Harry Brown őrmester a 8. gyalogezredből látta őt, „egyik kezében egy pálcával, a másikban egy térképpel, úgy járkált közöttünk, mintha valami megvásárolni való telket vizsgálna”. Olykor egy-egy aknavető lövedéke robbant a parton, homokfelhőt vert fel a levegőbe. Ez mintha zavarta volna Roosevelttet: türelmetlenül porolta le az egyenruháját.

Amikor a harmadik hullám csónakjai partot értek és a katonák a partra gázoltak, hirtelen felugatott egy nyolcvannyolcas német löveg, és a gránátok a beérkező katonák közé csapódtak; 12 ember elvágódott. Néhány másodperc múlva egy magányos alak bukkant elő a robbanások füstjéből. Az arca fekete volt, a sisakja és felszerelése odaveszett. Sokkos állapotban, kimeredt szemmel botorkált felfelé a parton. Rooseveltt odaszaladt ehhez az emberhez, orvosért kiáltva. Átölelte a katonát.

– Fiam – mondta szelíden –, azt hiszem, magát most szépen visszaküldjük Angliába.

Mind ez ideig csak Rooseveltt és néhány tisztje tudta, hogy az Utah-partraszállás rossz helyen történt. Ez szerencsés tévedés volt: a nehézütegek, amelyek megtizedelhatték volna a csapatokat, még sértetlenek voltak, és pontosan a tervezett támadási övezetben helyezkedtek el. A félresikerült partraszállásnak igen sok oka volt. Megzavarta őket a haditengerészeti tüzelés nyomán szétterülő füst, amely eltakarta a

tájékozódási pontokat, elragadta őket a partok mentén lefelé sodró erős tengeráramlat. Egyetlen jelzőhajó vezette az első hullámot vagy két kilométerrel délebbre, mint az eredetileg kijelölt partszakasz. Ahelyett, hogy a 3. és 4. számú kijáratnál szemben támadtak volna – ez volt az öt létfontosságú töltés közül kettő, amelyek felé a 101. légiszállítású hadosztály igyekezett –, az egész leendő hídfőállás csaknem kétezer méterrel arrább csúszott, és most a 2. számú kijáratot fogták közre kétfelől. A sors iróniája, hogy Robert G. Cole alezredes és 75 főnyi csoportja a 101. és 82. hadosztályból éppen ebben a pillanatban érte el a 3. számú kijárat nyugati szélét. Ők voltak az első ejtőernyősök, akik eljutottak a töltéshez. Cole és emberei elrejtőztek a mocsarakban, és vártak. A 4. hadosztály katonáit várták, akik bármelyik percben itt lehetnek.

A parton pedig, közel a 2. számú kijárhoz vezető úthoz, Rooseveltnak nagy fontosságú döntés meghozatalára készült. Néhány perces időközönként újabb és újabb katonáknak és járműveknek kellett beérkezniük – összesen 30 000 embernek és háromezer-ötszáz járműnek. Rooseveltnak el kellett döntenie, hogy az egymás után érkező támadó hullámokat erre az új, aránylag nyugodt területre irányítja-e, ahol azonban csak egy kijárat van, vagy pedig átirányítja az ezután támadó csapatokat, és felszerelésükkel együtt az eredetileg kijelölt Utah-partra küldi őket, ahol két kijárat van. Ha azonban ezt az egy kijáratot nem tudják megnyitni és megvédeni, a katonák és járművek hatalmas tömegét ejtik csapdába. A tábornok maga köré gyűjtötte a zászlóaljparancsnokokat. Meghozták a döntést. Ahelyett, hogy a tervezett célpontokért harcolnának, melyek az eredeti partszakasz mögött vannak, a 4. hadosztály az előtte lévő egyetlen töltésen hatol be a szárazföldre, és ott foglalja el a német állásokat, ahol és amikor rájuk talál. Most minden azon múlt, hogy a lehető leggyorsabban haladjanak előre, mielőtt az ellenség a partraszállás okozta első megrázkódtatásából magához tér. Az ellenállás csekély volt, és a 4. hadosztály katonái gyorsan távolodtak a partoktól. Roosevelt Eugene Caffeyhez, az 1. különleges utászdandár ezredeséhez fordult:

– Előremegyek a csapatokkal – mondta. – Ön adjon hírt a

haditengerészetnek, hogy ide jöjjenek. Mi itt kezdjük el a háborút.

Az Utah-part előtt az amerikai *Corry* ágyúi vörösen izzottak. Olyan gyorsan tüzeltek, hogy tengerészek álltak a lövegtoronyokon, és tömlőkkel vízsugarakat irányítottak az ágyúcsövekre. Attól a pillanattól fogva, hogy George Hoffman korvettkapitány rombolóját tüzelő helyzetbe manőverezte és horgonyt vetett, a *Corry* ágyúi ontották a lövedéket a szárazföld felé, nyolc tizenkét és felest percenként. Egy német üteg már senkit sem fog bántani többé: a *Corry* száztíz jól helyezett lövedékkel kilőtte. A németek viszonzták a tüzet – mégpedig keményen. A *Corry* volt az egyetlen romboló, melyet az ellenséges megfigyelők láthattak. Füstfelhőt fejlesztő repülőgépek kapták feladatul, hogy fedezzék „a szárazföldközélből támadó” tüzérségi csoportokat, de a *Corry* repülőgépét lelőtték. Különösen egy üteg, az Utah-part fölött emelkedő magaslaton – az ágyúlövések fénye alapján Saint-Marcouf falu közelében lehetett – összpontosította minden dühét az exponált helyen tartózkodó rombolóra. Hoffman elhatározta, hogy visszavonul, mielőtt késő lesz. „Megfordultunk – emlékszik vissza Bennie Glisson másodrádiós –, és a fenekünket mutatuk nekik, páváskodva, mint egy öreglány a tengerészkatónának.”

A *Corry* azonban sekély vízben volt, borotvaéles sziklák közelében. Nem menekülhetett, amíg ki nem ér a nyílt tengerre. Hoffman néhány percig kénytelen volt macska-egér játékot játszani a német tüzérekkel. Igyekezett, hogy megelőzze a sortüzeiket, cikázó manőverbe kezdett a *Corry*-val. Előreindult sebesen, majd hátra, hol balra fordult, hol jobbra, teljesen megállt, majd ismét előreindult. Ez idő alatt az ágyúi lőtték az üteget. A közelben az amerikai *Fitch* romboló látta szorongatott helyzetét, és ő is tűz alá vette a saint-marcoufi lövegeket. De a pontosan célzó németek nem hagytak lélegzetvételnyi szünetet sem. Amikor már végképp a *Corry* közelében hullottak a lövedékek, Hoffman lassan hátrálni kezdett. Mihelyt elhagyták a sziklákat, elégedetten kiadta a parancsot:

– Kormányt erősen jobbra! Teljes sebességgel előre!

A *Corry* előrelendült. Hoffman hátranézett. Sortűz szabdalta a vizet a hátuk mögött, vízoszlopok szöktek a magasba. Most már fellelegzett: sikerült hát. S a szerencse ebben a pillanatban hagyta el. A *Corry* több mint huszonnyolc csomó sebességgel hasította a vizet, és egy víz alatti aknára futott.

Iszonyú, fülsiketítő robbanás hallatszott, mely szinte kihajította a rombolót oldalvást a vízből. A rázkódás olyan erős volt, hogy Hoffman megszédült. Azt hitte, hogy „a hajót földrengés emelte fel”. Bennie Glisson éppen kifelé nézett a rádiósfülkéjéből. Hirtelen úgy érezte, hogy „beleesett egy betonkeverőbe”. Lehuppant a földre, aztán felrepült a menyhöz, majd lezuhant, és összezúzta a térdét.

Az akna majdnem teljesen kettészakította a *Corry*-t. A főfedélzeten végig félméteres rés tátongott. A hajó eleje és hátulja bomlottan meredt fölfelé, semmi más nem tartotta már össze a rombolót, mint a fedélzeti építmények. A kazánokat és a gépházat elöntötte a víz. A két kazánházban kevés túlélő maradt. Az ott tartózkodók azonnal halálra égtek, amikor a kazán felrobbant. A kormány megszorult. Nem volt áram, a *Corry* azonban haláltusájának tűzében és gőzében is eszeveszetten lődözött tovább. Hoffman érezte, hogy néhány ágyúja még tüzel. Tüzérei áram híján kézi erővel töltöttek – és tüzeltek tovább.

A megrongálódott acéltömeg, mely az előbb még a *Corry* volt, vagy ezer métert száguldott még a tengeren, aztán végleg megállt. A német ütegek becélolták.

– Hajót elhagyni! – parancsolta Hoffman.

A következő néhány percben legalább kilenc lövedék csapódott a hajóroncsba. Az egyik felrobbantotta a negyven milliméteres löszert. Egy másik eltalálta a füstgenerátort a hajó farán. A légénység fuldoklott a füstben, amikor a csónakokba és a tutajokra szállt.

A tengervíz jó félméternyire állt már a főfedélzeten, amikor Hoffman, egy utolsó pillantást vetve maga köré, a tengerbe ugrott, és az egyik tutaj felé úszott. A *Corry* elsüllyedt, leült a tengerfenékre, árbocrúdjai, valamint a parancsnoki híd és a fedélzeti építmények részben a hullámok fölött maradtak. Ez

volt az amerikai haditengerészet egyetlen komoly D-napi vesztesége. Hoffman 294 főnyi légénységéből 13-an meghaltak vagy eltűntek, és 33-an megsebesültek. Ez több embervesztést jelentett, mint amennyi eddig az Utah-parti támadásnál összesen esett.

Hoffman azt hitte, ő hagyta el utolsóként a *Corry*-t. Pedig nem ő volt az. Senki sem tudja ma már, ki lehetett az az ember, de amikor a csónakok és tutajok elindultak, a többi hajón lévő katonák egy tengerészt láttak, amint végigmászott a *Corry* tatján. Megragadta az eltört zászlót, aztán átmászott, átúszott a hajóroncson, és odaért a főárbochoz. Az amerikai *Butler* hajóról Dick Scrimshaw kormányos döbbenet és csodálattal figyelte, amint a tengerész – miközben a lövedékek szaporán hullottak körülötte – nyugodtan odaerősítette és felhúzta a zászlót a főárbocra. Azután elúszott valamerre. Scrimshaw látta, hogy a zászló a hajóroncs fölött egy pillanatig petyhüdtlen lóg. Aztán fellebbent, és újra lobogott a tengeri szélben.

Kötelet húzó rakétákat lőttek fel a Pointe-du-Hoc harminc méter magas szikláira. Az Utah- és az Omaha-part között megindult a harmadik amerikai támadás a tengerről. Kézfegyverek tüze árasztotta el James E. Rudder alezredes három rangerszázadát, amikor elkezdték a támadást ezeknek az erős parti ütegeknek az elhallgattatására, melyek a felderítés szerint mindkét oldalról fenyegették az amerikai hídfőt. A 2. rangerzászlóalj 225 katonáját szállító kilenc partraszálló jármű egy előreugró sziklafal alatt gyűlt össze, egy keskeny kis parti sávon. Ez a sziklafal némi védelmet nyújtott ugyan a géppuskatűz és a gránátok ellen, amit a németek most rájuk zúdítottak, de nem sokat. A partok előtt tartózkodó angol *Talybont* és az amerikai *Satterlee* romboló egymás után lőtte ki lövedékeit a sziklacsúcsra.

A terv szerint Rudder rangereinek H-órákor kellett volna megérkeznie a sziklák tövébe. De a vezérhajó eltévedt, és a kis flottillát egyenesen Pointe de la Percée felé vezette, öt kilométerrel keletebbre. Rudder észrevette a tévedést, de mire sikerült a rohamcsónakokat visszavezetnie a helyes útvo-

nalra, sok időt veszített. A késedelem 500 főt kitevő erősítésének elvesztését jelentette – a 2. rangerzászlóalj másik felének és a Max Schneider alezredes 5. rangerzászlóaljának kiesését. A terv az lett volna, hogy Rudder jelzőlövedéket lő fel, mihelyt a katonái megmászták a sziklákat, s ez lesz a jel a többi rangernek, akik a hajókban vártak a sorukra néhány kilométerre a partoktól, hogy kövessék őket. Ha reggel 7 óráig nem észlelnék jeladást, Schneider alezredes arra fog következtetni, hogy a Pointe-du-Hoc elleni roham nem sikerült, és elindul a hat és fél kilométerre lévő Omaha-part irányába. Ott a 29. hadosztály nyomába szegődve rangerei nyugat felé kanyarodnak, hátulról fogják megközelíteni a Pointe szikláit, hogy elfoglalhassák az ágyúkat. Most már 7 óra 10 perc volt. Semmi jelzést nem adtak le, így Schneider csapatai elindultak az Omaha-part felé. Rudder és 225 rangere magára volt utalva.

Zavaros, kusza volt a helyzet. A rakéták újra és újra felfelé süvítettek, magukkal húzva a köteleket, kötelhágcsókat, melyekre kis horgok voltak erősítve. Lövedékek és negyven milliméteres gépágyútűz sepett végig a sziklacsúcson, egy csomó törmeléket zúdítva a rangerek fejére. Emberek rohantak át a keskeny, bombatölcsérek borította parton, létrákat, köteleket és kézirakétákat cipelve magukkal. A németek hol itt, hol ott tűntek fel a sziklacsúcsokon, és krumplitörőnek csúfolt kézigránátokat dobta rájuk, vagy tüzeltek Schmeisse-reikkel. A rangerek fedezékből fedezékbe ugráltak, kirakodtak hajóikból, és tüzeltek felfelé a sziklákra – mindezt egyidejűleg. A Pointe előtt pedig két kételtű jármű magas, nagyméretű létrákkal – melyeket a londoni tűzoltóságtól kölcsönöztek ez alkalomra – igyekezett a parthoz közelebb férkőzni. A létrák tetejéről katonák lötték a magaslatot Browning automata puskákkal és géppisztolyokkal.

A roham heves volt. Némelyek meg sem várták a köteleket. A fegyvereket hátukra vetve kapaszkodókat vájtak késüikkel, úgy indultak el a kilencemeletnyi magasságú sziklafalon, mint a legyek. Néhány kampó beakadt már, és a katonák raja indult el felfelé a köteleken. Vad ordítások hallatszottak, amikor a németek elvágta a köteleket, és a rangerek lezuhantak a

sziklaról. Harry Robert őrzető kötelét kétszer vágta el. A harmadik próbálkozásnál végül eljutott egy gránát vájta melyedésbe, pontosan a sziklaorom széle alá. Bill „L-Rod” Petty őrmester araszolva igyekezett fölfelé egy sima kötélen, de a kötel olyan vizes és sáros lett, hogy – bár kiváló kötélmászó volt – nem sikerült feljutnia. Azután egy hágcsóval próbálkozott, feljutott vagy tízméternyire, de visszacsúszott, mert elvágta a kötelet. Újra elindult fölfelé. Herman Stein őrmester egy másik kötélletrán kapaszkodott, és majdnem letaszította saját magát a szikláról, amikor véletlenül felfújta az uszómellényét. „Egy örökkévalóság volt”, míg az életmentő ovvel kuszködött, de előtte is katonák mentek a hágcsón, utána is. Nagy nehezen sikerült továbbhaladnia.

Most már egy csomó kötel kígyózott és kanyargott fölfelé a sziklafalon, és a katonák szaporán másztak fel rajtuk. Petty őrmesternek, aki már harmadszor kísérelte meg a feljutást, hirtelen egy csomó földtörmelék csapódott az arcába, és szóródott mindenfelé körülötte. A németek kihajoltak a sziklafal szélén, és a felfelé mászó rangerekre géppuskáztak. Elkeseredetten harcoltak, a rangerek erős tüzelése ellenére, amely a tűzoltólétrákról és a partközélből lövő rombolókról zúdult rájuk. Petty látta, amint a mellette mászó katona hirtelen megmerevedik és lezuhan a szikláról. Stein is látta, a húszéves Carl Bombardier őrzető is. Rémülten nézték, ahogy a katona csúszik lefelé a létrán, majd lezuhan, nagyokat ugorva a sziklák kiálló szegélyén, és Pettynek az volt az érzése, hogy „végtelenül hosszú ideig tartott, míg a teste leért a partra”. Petty mozdulatlanul merevedett a sziklán. Nem tudta felemelni a kezét a következő létrafokig. Emlékszik, hogy azt gondolta magában: „Ezt egyszerűen nem lehet megmászni.” A német géppuskák azonban rábírták, hogy folytassa útját. Amikor elkezdtek pásztázni végig a sziklákat, veszélyes közelségben Pettyhez, „merevségem gyorsan felengedett”. Elkeseredetten vonszolta fel magát az utolsó néhány méteren.

A katonák mindenfelé átvetették magukat a csúcson, majd rögtön utána a bombatölcsérekbe hasáltak. Mégis, McCloskey őrmesternek, aki sikeresen a partra vergődött félig elsüllyedt lőszeres hajójával, a Pointe-du-Hoc magaslat titokzatos, hihe-

tetlen látványt nyújtott. A talajannyira megtelt a H-óra előtti tengeri és szárazföldi bombázás lövedékeinek és bombáinak gödreivel és tölcséreivel, hogy a „hold kráteres felszínére hasonlított”. Kísérteties csend uralkodott most, hogy a katonák felértek és a fedezéket nyújtó bombatölcsérekbe bújtak. A tüzelés is szünetelt pillanatnyilag, egyetlen német sem volt látható, és az emberek akármerre néztek, tátongó gödrök húzódtak végig a szárazföld felé, mint egy hatalmas, félelmetes senki földjén.

Rudder alezredes már berendezkedett első parancsnoki harcálláspontján, egy üregben a szakadék szélén. Híradós tisztje, James Eikner főhadnagy innen adta le a jelzést: „Dicsérd az urat!” Ez annyit jelentett, hogy „minden ember fönn van a sziklán”. Ez azonban nem felelt meg egészen a valóságnak. A sziklák lábánál a rangerek orvosa, aki magánpraxisában gyermekgyógyász volt, a halottak és haldoklók körül serénykedett a parton – talán 25-en lehettek. A bátor rangerek ereje percről percre fogyatkozott. A nap végeztével az eredeti 225-ből már csak 90-en maradtak, akik még fegyvert tudtak fogni. És ami a legrosszabb, a hősie erőfeszítés hiábavalónak bizonyult. Olyan ágyúkat akartak elhallgattatni, amelyek nem is léteztek. Az az információ, melyet Jean Marion, a francia ellenállás körzeti vezetője igyekezett Londonba eljuttatni, igaz volt. A viharvert erődök Pointe-du-Hoc csúcsán üresen álltak. Az ágyúkat sohasem állították fel.

(Mintegy két órával később a rangerek harcjárőre rátalált egy álcázott, öt ágyúból álló elhagyott ütegre vagy két kilométernyire a szárazföld belseje felé. Lőszerprizmák voltak mindegyik ágyú mellett, és tüzelőképesek is voltak, de a rangerek semmi nyomát sem találták annak, hogy valaha is használták őket. Feltehetően ezeket szánhatták a Pointe-du-Hoc állásába.)

Petty őrmester 4 főnyi Browning könnyűgéppuskás osztaga kimerülten üldögélt a csúcson lévő bombatölcsérben. Egy kis köd is lebegett a meggyötört, csupa gödör föld felett, és nehéz lőporszag terjengett a levegőben. Petty szinte álmosan nézett körül. Aztán a bombatölcsér szélén meglátott két verebet. Kukacokat ettek.

– Nézzétek – mondta Petty a többieknek –, ezek már reggeliznek.

Ezen a nagy, de szörnyű reggelen megindult a tengerről jövő roham utolsó szakasza. M. C. Dempsey altábornagy brit 2. hadserege most szállt partra a normandiai inváziós part keleti felén, komoran, mégis vidáman, díszesen és szertartásosan, és mindazzal a keresett hetykeséggel, mely annyira jellemző az angolokra az erős felindulás perceiben. Hosszú évekig vártak erre a napra. Nemcsak egyszerűen partokat támadtak ők most, hanem keserű emlékeket is – München és Dunkerque emlékét, az egymást követő gyűlöletes és megalázó visszavonulásokét, számtalan pusztító bombatámadását, a sötét napokét, amikor még egyedül harcoltak. Velük voltak a kanadaiak is az ő rendezetlen számlájukkal: fizetni akartak a Dieppe-nél elszenvedett véres veszteségekért. És velük tartottak a franciák is, vadul és tettvágyón a hazatérés reggelén.

Különös öröm érződött a levegőben. Ahogy a katonák a partok felé közeledtek, a hangszórók a Sword-part előtt egy mentőcsónakból ezt bömbölték:

– Kössétek föl a gatyátokat!

Egy rakétavető hajóról a Gold-part előtt a *Nem tudjuk mi, hova megyünk* dallamai hallatszottak. A Juno-partra tartó kanadaiak egy kürt recsegő hangjait hallották a vízen át harsogni. Néhányan még énekeltek is. Denis Lovell tengerészgyalogos emlékszik, hogy „a fiúk felálltak, és ismert katona- és tengerésznótákat énekeltek”. Lovat lord 1. különleges dandárának a katonáit pedig, akik elegánsan és ragyogóan festettek zöld baszk sapkájukban (a dandár katonái nem voltak hajlandók rohamsisakot viselni), a skót dudák rikoltó hangjai kísérték a harcba. Amikor a partraszálló járműveik Vian ellentengernagy parancsnoki hajója, az angol *Scylla* mellett haladtak el, a katonák „felfelé tartott hüvelykujjukkal üdvözölték”. A tizennyolc éves Ronald Northwood tengerész arra gondolt, miközben lenézett rájuk, hogy ők „a legklasszabb srácok, akikkel valaha is találkoztam”.

Sokan még az akadályokat és a hajók körül csapkodó ellenséges tüzet is bizonyos szenvedtelenséggel figyelték. Az egyik

harckocsiszállítón John Webber távirász elnézte, amint a brit tengerészgyalogság egyik kapitánya a part menti sűrű aknamezők labirintusát tanulmányozta, és mellesleg odavetette a következő megjegyzést a hajó kapitányának:

– Azt mondom, öregúr, a haverjaimat szépen kell partra tennie, akkor minden rendben!

Egy másik partraszálló járművön az 50. hadosztály egyik őrnagya gondterhelten bámulta a tányéraknákat, melyeket tisztán lehetett látni az akadályok tetején, és így szólt a kormányoshoz:

– Az istenért, le ne taszítsa azokat az átkozott kókuszdiókat, mert akkor mindannyian szabadjeggyel utazunk a pokolba.

A brit 48. tengerészgyalogos különítmény egyik járművét a Juno-part előtt heves géppuskatűz fogadta, és az emberek fedezéket kerestek a fedélzeti építmények mögött. Nem úgy Daniel Flunder százados, segédtiszt. Hóna alá csapta a sétapálcáját, és nyugodtan sétált fel és alá a fedélzeten. „Azt hittem – magyarázta később –, hogy ezt kell tennem.” (Mialatt ezt tette, egy golyó átfúrta a térképtáskáját.) Az egyik partraszálló járművön pedig, amely a Sword-part felé tartott, C. K. „Banger” King őrnagy az *V. Henrik*-ből olvasott föl, ahogyan ígérte. A dízelmotorok zúgása, a vízpermet suhogása és az ágyúdörgés közben King ezt mondta a hangszóróba:

– S sok úr, ki Angliában ágyba van most, Magát, hogy itt nem volt, sorsvertnek érzi.

Némelyek már alig várták, hogy kezdődjön a harc. Két írórmester, James Percival „Paddy” de Lacy, aki tósztot mondott de Valerának néhány órával ezelőtt, hogy „mentsen meg minket a háborútól”, és a barátja, Paddy McQuaid, egy tankszállító hajó lejárójánál állt, és erőt merítve a jó királyi tengerészeti rumból, ünnepélyesen szemlélte a katonákat.

– De Lacy – mondta McQuaid, keményen a körülöttük lévő angolok szemébe nézve –, nem gondolod, hogy némelyik fickó egy icipicit félénknek tetszik?

Ahogy közeledtek a parthoz, de Lacy odakiáltotta az embe-
reinek:

– Na, végre, itt vagyunk! Futás, előre!

A hajó csikorogva megállt. Amikor az emberek kirohantak, McQuaid ezt ordította a parti lőporfüstös levegőbe:

– Gyertek ide, fattyúk, harcoljatok velünk! – Aztán eltűnt a víz alatt; egy pillanat múlva feljött köpködve. – Ó, az ördög vigyen el benneteket – ordította –, meg akartok fojtani, még mielőtt partra érek!

A Sword-part előtt Hubert Victor Baxter, a brit 3. hadosztály közlegénye felpörgette géppuskás páncélosának motorját, és kinézve a páncéllemez fölött, belegördült a vízbe. Ott ült fölötte forgatható ülésén elkeseredett ellensége, „Dinger” Bell őrmester, akivel Baxter hónapok óta haragban volt. Bell így kiáltott:

– Baxter, csavard följobb azt a széket, legalább látod, hova megyünk!

Baxter visszaordított:

– Nem ettem meszet! Látok én így is!

Aztán, amikor odaszáguldottak a parthoz, az őrmester az izgalmas pillanat hatására éppen arra vetemedett, ami az ellenségeskedést elsősorban okozta kettőjük között. Ököllel verni kezdte Baxter sisakját, és ordította:

– Üsd, vágd! Üsd, vágd!

Amikor a különítmények a Sword-parthoz érkeztek, Lovat lord dudása, William Millin, a partraszálló járműről a hónaljig érő vízbe ugrott. Füstöt látott gomolyogni szemben a part fölött, és hallotta a becsapódó aknák robbanását. Amikor Millin a part felé bukdácsolt, Lovat odakiáltotta neki:

– Játssz a *Highland Laddie*-t, ember!

Millin mellig a vízben a szájához emelte a dudát, és elkezdt a hullámok fölött játszani az örülten rikoltó dudán. A víz szélén megállt, és nem törődve az ágyúzással, fel-alá sétált a homokon, partra dudálta a kommandó katonáit. Az emberek elrohantak mellette, és a golyók süvítésébe és a lövedékek sikításába belekeveredett a duda vad sírása, amint Millin eljátszotta az *Út a szigetre* című dalt.

– Ez a beszéd, Jock! – kiáltotta egy katona.

Egy másik meg:

– Bújj le, te örült spanyol!

A Sword-, a Juno- és a Gold-parton végig – harminc kilomé-

ter hosszúságban, az Orne torkolata melletti Ouistrehamtól Le Hamel faluig nyugaton – özönlöttek az angolok a szárazföldre. A partok megteltek partraszálló bárkákkal, ezek ontották a katonákat, de a magas tengerszint és a víz alatti akadályok több bajt okoztak, mint az ellenség, végig a támadási övezetekben.

Az első beérkezők a békaemberek voltak: 120 víz alatti robbantási szakember, akiknek az a feladat jutott, hogy harmincméteres réseket robbantsanak az akadályok között. Csak húsz perc idejük volt erre a munkára, mielőtt az első hullámban érkezők bezúdulnak. Az akadályok félelmetesek voltak: egyes helyeken sűrűbben elhelyezve, mint a normandiai partraszállási övezet bármelyik más partszakaszán. Peter Henry Jones, a tengerészgyalogosok őrmestere beúszott az oszlopok, kapuk, sündisznóállások és betonkapuk labirintusába. A harmincméteres rés helyén, amit Jonesnak robbantania kellett, tizenkét hatalmas akadályt talált, némelyik négy méteres volt. Amikor egy másik békaember, John B. Taylor tengerész hadnagy meglátta ezt a fantasztikus víz alatti akadálydzsungelt körös-körül, odakiáltotta a különítmény vezetőjének, hogy „lehetetlen ez a véres munka”. De azért nem adta fel. Taylor állandó tüzelés közben dolgozott, akárcsak a többi békaember, és módszeresen látott munkához. Egyenként robbantották fel az akadályokat, mert túl nagyok voltak ahhoz, hogy csoportosan repítsék őket a levegőbe. Még javában dolgoztak, amikor kétélű tankok érkeztek úszva közéjük s közvetlenül utánuk jöttek az első hullám csapatai. A vízből kirohanó békaemberek látták a háborgó tengertől elfordított partraszálló bárkákat, amint beleütköztek az akadályokba. Aknák robbantak, acéltüskék és sündisznók hasították végig a hajótesteket és a part mentén mindenütt evickélő partraszálló bárkákat lehetett látni. A part menti vizek ócskavasteleppé váltak, ahogy egymás hegyén-hátán halmozódtak fel a hajótestek. Webber távirász emlékszik, hogy arra gondolt: „Ha megfeneklünk, az tragédia.” Amikor az ő járműve befutott, Webber látott „zátonyra futott égő tankszállítókat, összevarodott fémdarabokat a parton, égő harckocsikat és bulldózereket”. Amikor pedig az egyik tankszállító jármű elhaladt

mellettük, a nyílt tenger irányába, Webber elszörnyedve látta, hogy a „fedélzeten szörnyű tűz pusztít”.

A Gold-parton, ahol Jones békaember az angol műszakiakkal az akadályok eltávolításán dolgozott, látott egy tankszállítót, amely közeledett a parthoz, a fedélzetén a katonák készen álltak a partraszállásra. Hirtelen egy nagy hullám felemelte és keresztbe fordította a járművet, amely elkanyarodott és rázuhant egy csomó aláaknázott, háromszög alakú acélakadályra. Jones látta, amint fűlsiketítő robajjal felrobban. Az volt az érzése, hogy „lassított rajzfilmet lát. A fedélzeten vigyázzban álló emberek felröppentek a levegőbe, mintha valamilyen vízsugár emelte volna fel őket... A vízsugár csúcsáról pedig emberi testek és testrészek szóródtak szerteszét, mint a vízcseppek.”

A járművek egymás után akadtak fenn az akadályokon. A tizenhat partraszálló bárkából, mely a brit 47. tengerészgyalogos különítményt vitte a Gold-partra, négy odaveszett, tizenegy megrongálódott vagy megfeneklett, és csak egy jutott vissza az anyahajóhoz. Donald Gardner, a 47-esek őrmestere és emberei mintegy ötven méterre a parttól a vízbe estek. Elvesztették minden felszerelésüket, és géppuskatűzben kellett kiúszniuk a partra. Ahogy ott küszködtek a vízben, Gardner hallotta, hogy valaki megszólal a katonák közül:

– Talán betolakodók vagyunk. Lehetséges, hogy ez magánterület?

A brit 48. tengerészgyalogosok nemcsak akadályokba ütköztek, hanem erős aknavetőtűzbe is a Juno-partra igyekezve. Michael Aldworth főhadnagy és mintegy 40 embere lekuporodott a gyalogsági partraszálló jármű elülső felén a hajófenékre, mert mindenfelé lövedékek robbantak körülöttük. Aldworth kidugta a fejét, hogy lássa, mi történik, és látta, hogy emberek rohannak végig a fedélzeten a hajó hátsó részéről. Odakiáltották neki:

– Mennyi idő múlva szállunk ki?

Aldworth visszakiáltott:

– Várjatok egy kicsit, fiúk! Még nem mi következünk.

Egy pillanat szünet következett, aztán valaki megkérdezte:

– Mégis, mennyi ideig tart még, öregem? Az a rohadt hajófenék mindjárt megtelik vízzel.

A süllyedő bárka embereit gyorsan felszedte egy csomó mindenféle fajtájú vízi jármű. Annyi hajó járt ott a környéken, hogy „olyan volt az egész, mint mikor az ember taxit hív a Bond Streeten” – emlékszik vissza Aldworth. Egyeseket sér-tetlenül partra tettek, mások egy kanadai torpedórombolóra vetődtek, 50 különítményes azonban egy olyan tankszállítón kötött ki, amelyik már lerakta a harckocsijait, és azt az utasítást kapta, hogy menjen vissza egyenesen Angliába. Akármit mondtak vagy tettek a dühöngő katonák, a kapitányt nem lehetett rábírni, hogy megváltoztassa az útirányát. Egyik tiszt, de Stackpoole őrnagy már korábban megsebesült a combján, de mikor meghallotta az útirányt, felordított:

– Ostobaság! Mindnyájan megbolondultatok!

Azzal átvette magát a korláton, és kiúszott a partra.

Sokak számára az akadályok jelentették a partraszállás leg-nehezebb részét. Mikor pedig átjutottak ezeken a védelmi vonalakon, az ellenség ellenállását egyenetlennek találták a partokon, egyes helyeken vad harcok dúltak, máshol alig vagy egyáltalán nem volt ellenállás. A Gold-part nyugati részén az 1. hampshire-i ezred katonáit megtizedelték, amikor átgázol-tak a vízben, mely helyenként egy-két méter mély volt. Ahogy ott bukdácsoltak előre csatasorban a háborgó tengeren át, nehéz aknavetők vették őket tűz alá, és ide-oda kaszáló gép-puskák tüze árasztotta el őket Le Hamel faluból, az edzett német 352. hadosztály által elfoglalt állásokból. Egymás után estek el a katonák. Charles Wilson közlegény meglepett han-got hallott:

– Srácok, én megkaptam!

Megfordult, és látta, hogy az illető különös, hitetlenkedő kifejezéssel az arcán elmerül a vízben anélkül, hogy még egy szót szólna. Wilson gázolt tovább. Lőttek már így órá géppus-kával régebben is a vízben – csak hogy akkor Dunkerque-nél az ellenkező irányba tartott. George Stunnel közlegény is látta, hogy többen elesnek körülötte. Találkozott egy géppus-kás páncélossal, amely járó motorral állt a méteres vízben, és a vezetője „mozdulatlanná merevedve ült a kormánynál, a

rémülettől nem merte partra vinni a gépét”. Stunnel arrébb lökte őt, és a körülöttük tomboló géppuskatűzben kivezette a páncélost a partra. Diadalmámban volt, hogy ezt meg merte tenni. Aztán hirtelen a földre vetette magát: egy golyó csapódott iszonyú erővel a zubbonya zsebében lévő cigarettatárcának. Percek teltek el, mire felfedezte, hogy vérző seb van a hátán és a bordáinál. A golyó átütötte a testét.

A hampshire-ieknek majdnem nyolc órájukba telt, míg legyűrték a Le Hamelt védő erőket, és a D-nap végeztével az emberveszteségük majdnem 200 főre rúgott. Különös módon – eltekintve az akadályoktól – a partra szálló csapatok semerre sem találkoztak komoly ellenállással. Vesztéseik voltak ugyan, de kevesebb az előzetes várakozásnál. A hampshire-iektől balra az 1. dorsetshire-i ezred negyven perc alatt kiért a partra. Mellettük a Green Howard ezred olyan lendülettel és elszántsággal szállt partra, hogy nem egészen egy óra alatt elfoglalta az első célpontot. Stanley Hollis őrmester, aki eddig 90 németet ölt meg, alighogy kigázolt a partra, mindjárt elfoglalt egymaga egy géppuskaállást. A kötélidegzetű Hollis két kézigránáttal és géppisztolyával 2 németet megölt és 20-at foglyul ejtett mindjárt a nap kezdetén; később még 10-et megölt.

Le Hameltől jobbra a parton olyan nyugalom volt, hogy egyesek csalódottnak látszottak. Geoffrey Leach egészségügyi katona látta, amint az emberek és a járművek a partra özönlenek, de kiderült, hogy „a szanitéceknak semmi dolguk sem volt, így aztán segíthettek lőszert rakodni”. Denis Lovell tengerész szerint a partraszállás olyan volt, mint „bármely más otthoni hadgyakorlat”. Alakulata, a brit 47. tengerészgyalogosok különítménye gyorsan elhagyta a partot, elkerült minden összeütközést az ellenséggel, nyugatra fordult, és nekivágott egy tíz kilométeres erőltetett menetnek, hogy csatlakozzék az amerikaiakhoz Port-en-Bessinnél. Úgy gondolták, hogy az Omaha-partról érkező első jenkiket dél körül látják majd.

Ebből azonban nem lett semmi. Az amerikaiaktól eltérően, akiket még lekötött a keményen ellenálló német 352. hadosztály, az angolok és a kanadaiak könnyen elbántak a fáradt és

gyenge 716. hadosztállyal, kivált ennek kényszeredett orosz és lengyel „önkénteseivel”. Ráadásul az angolok a lehető legjobban kihasználták kételtű harckocsijaikat és páncélozott járműveik egész arzenálját. Voltak köztük „cséplő” harckocsik, amelyek láncsal csapkodták a talajt maguk előtt, és így felrobantották az aknákat. Más páncélos járművek kis hidakat vittek vagy felsodort acélszőnyeget, mely a puha talajra terülve utat képezett. Mások hatalmas szálfagöngyölegeket szállítottak lépcsőnek a falakon való átmászásra vagy tankcsapdák feltöltésére. Az ötletes találmányok és a rendkívül hosszan tartó ágyútűz, ami a brit partraszállási szakaszt érte, igen nagy támogatást nyújtott a támadó csapatoknak.

Néhány erős ellenállási góccal azért találkozott. A Juno-part egyik felén a kanadai 3. hadosztály katonái kiépített géppuskaállások és lövészárkok sorain át, erődnek kialakított házakon keresztül, utcáról utcára harcolva jutottak előre Courseulles városában, mielőtt végleg áttörtek az ország belseje felé. De itt is felőröltek minden ellenállást két óra alatt. A legtöbb helyen igen gyorsan végeztek. Edward Ashword tengerész, aki egy katonákat és harckocsikat szállító partraszálló járművel érkezett a courseulles-i partra, észrevette, hogy kanadai katonák 6 német hadifoglyot kísérnek a dűnék mögé, egy kissé távolabb. Ashword arra gondolt, itt a jó alkalom, hogy szerezzen magának egy német sisakot emlékébe. Futott felfelé a parton, és a dűnék között megtalálta a 6 németet, „ott feküdtek mind egymás mellett”. Ashword az egyik test fölé hajolt, még mindig avval a szándékkal, hogy levegye a sisakját. Ekkor azonban meglátta, hogy „a torkát átvágták – mindegyiknek a torkát átvágták”, és el kellett fordítania a fejét, „rosszul lettem, mint egy papagáj. Nem is lett rohamsisakom.”

„Paddy” de Lacy őrmester szintén a courseulles-i övezetbe került. Elfogott 12 németet, akik szinte örömmel jöttek elő egy lövészárokból, a karjukat magasan a fejük fölé tartva. De Lacy megállt, és egy pillanatra rájuk bámult. A testvérét veszítette el Észak-Afrikában. Azután így szólt a többieknek:

– Nézzétek meg ezeket a szupermanuszokat! Na, nézzétek meg őket! Pfuj, vigyétek a szemem elől valamennyit!

Elballagott teát készíteni, hogy csillapítsa a mérgét. Míg a vizet melegítette Sterno-égőjén, egy fiatal tiszt – „még pelyhedzett az álla” – odament hozzá, és szigorúan rászólt:

– Nézze, őrmester, ez az időpont nem alkalmas teafőzésre.

De Lacy felnézett, és azzal a türelemmel, amit csak a hadseregben töltött huszonegy szolgálati év magyarázhat, így válaszolt:

– Uram, mi itt most nem katonásdit játszunk – ez már igazi háború. Jöjjön vissza ön is öt perc múlva, és igyon velem egy csésze teát.

A tiszt elfogadta a meghívást.

Mialatt Courseulles környékén javában dúlt a harc, a partra özönlöttek az emberek, ágyúk, harckocsik, járművek és katonai felszerelések. A felvonulást a szárazföld belseje felé simán és hatékonyan irányították. A partfőnök, Colin Maud százados a Juno-partszakaszon nem tűrte meg a csellengőket. A legtöbb katona, mint például John Beynon hadnagy is, kissé megütközött a magas, szakállas tiszt láttán, aki minden újabb kontingenst ugyanazokkal a szavakkal üdvözölt, mennydörgő hangon:

– Én vagyok a fogadó bizottság elnöke és az itteni party szertartásmestere – egyszóval csipkedjétek magatokat, ha jót akartok!

Kevesen mertek vitába szállni a Juno-part főrendezőjével. Beynon emlékszik, hogy az egyik kezében egy nagy furkósbotot tartott, a másikban egy vérszomjas elzászi eb pórázát szorongatta. A hatás megfelelő volt. Az INS (International News Service, New York) tudósítója, John Willicombe emlékszik arra a meddő vitára, melyet a partfőnökkel folytatott. Willicombe-ot, aki az első kanadai hullámmal érkezett, biztosították róla, hogy a partfőnök rádióadó és -vevőjén leadhat egy huszonöt szóból álló tudósítást a parancsnoki hajónak, hogy továbbítsák Amerikába. Úgy látszik azonban, senki sem vette a fáradságot, hogy ezt Mauddal is közölje. Hidegen végigmérte Willicombe-ot, majd így mennydörgött:

– Kedves öcsém, itt háború folyik, ha nem látná!

Willicombe-nak el kellett ismernie, hogy a századosnak van némi igazsága. Néhány méternyire tőlük a ritkás tengerparti

füvön 15 kanadai katoná megcsónkított holtteste feküdt. Aknára léptek, amikor megrohamozták a partot.

(A Juno-parton a tudósítónak nem is volt összeköttetésük mindaddig, míg Ronald Clark [United Press] meg nem jelent két kosár postagalambbal. A tudósítók gyorsan leírtak néhány rövid jelentést, műanyag kapszulákba tették, és ezeket a galambok lábához erősítették. Azután elengedték a madarakat. Sajnos annyira túlterhelték őket, hogy legtöbbjük visszaesett a földre. Néhány azonban körözni kezdett egy kicsit – aztán a német állások felé röppent. Charles Lynch, a Reuter tudósítója ott állt a parton, és öklét a galambok felé rázva ordított: „Árulók! Átkozott árulók!” Willicombe szerint négy galamb „hűségesnek bizonyult”. Ezek valóban néhány óra alatt eljutottak Londonba, a tájékoztatási minisztériumba.)

A kanadaiak szenvedtek a Juno-parton. A három brit partszakasz közül az övék bizonyult a legvéresebbnek. A viharos tenger késleltette a partraszállást. A part keleti felén a borotvaéles sziklák és valóságos akadálybarikádok nagy pusztítást vittek véghez a rohamcsónakok közt. S ami még rosszabb, a légi és tengeri bombázás és ágyúzás vagy nem tudta megsemmisíteni a parti védelmet, vagy el sem találta, másrészt egyes körzetekben a katonák harckocsik védelme nélkül szálltak partra. Bernières és Saint-Aubin-sur-Mer városokkal szemben a kanadai 8. dandár és a brit 48. tengerészgyalogos különítmény heves tűzbe került. Egy századnak majdnem a fele elesett a partok megrohamozása közben. Saint-Aubin-sur-Mer felől a tüzérségi tűz úgy összpontosult, hogy megdöbbentő eseményhez vezetett a parton. Az egyik harckocsi védekezésül minden nyílását lezárta, és vadul rohant fel a parton, hogy kijusson a tűzvonalból, de közben átgázolt a halottakon és a haldoklókon. Daniel Flunder, a tengerészgyalogosok századosa visszanézett a homokdűnékről, és látta, hogy mi történik. Erre, mit sem törődve a becsapódó lövedékekkel, visszarohant a partra, torkaszakadtából üvöltve:

– Azok az én embereim!

A dühöngő Flunder a harckocsi ajtaját verte lovaglópálcájával, de a páncélos csak ment tovább. Flunder erre elhúzta

egyik kézigránátjának a kioldóját, és lerobbantotta a harckocsi egyik hernyótalpát. A megdőbbszent harckocsizók csak akkor jöttek rá, hogy mi történt, amikor felnyitották a toronyajtót.

Bár a harc – amíg tartott – elkeseredett volt, a kanadaiak és a tengerészgyalogosok nem egészen harminc perc alatt túljutottak a Bernières-Saint-Aubin partszakaszon, és siettek a szárazföld belseje felé. A következő hullámok már csekély ellenállással találkoztak, és egy óra múlva olyan csend szállt a partokra, hogy John Murphy, egy léggömbzár-alakulat parancsnoka szerint „a legádázabb ellenség a homoki tetű volt, megőrzített bennünket, mikor jött a dagály”. A partok után utcai harcokba keveredtek a katonák majdnem két óra hosszat, de a Juno-partnak ez a része, akárcsak a nyugati övezet, most már biztosan kézben volt.

A 48-asok átküzdötték magukat Saint-Aubin-sur-Meren, majd keletre fordultak, és a part mentén törtek tovább előre. Ők különösen nehéz feladatot kaptak. A Juno-part tizenegy kilométerre volt a Sword-parttól. Ezt a rést kellett betömniük és összeköttetést teremteniük a két part között. Ezért a 48-asoknak erőltetett menetben kellett eljutniuk a Sword-partra. Egy másik különítménynek, a 41-eseknek Lion-sur-Merben kellett partra szállniuk, a Sword-part szélén, aztán jobbra kanyarodni és nyugat felé tartani. Mindkét alakulattól azt várták, hogy néhány óra múlva találkoznak, körülbelül félúton a két hídfő között. Ez lett volna a terv, de a különítmények majdnem egyidejűleg bajba kerültek. Langrune-nél, mintegy másfél kilométerre keletre a Juno-parttól, a 48-asok katonái egy megerősített városrész előtt találták magukat, lehetetlen volt behatolni. Minden ház egy-egy erődítmény volt. Aknák, szögesdrótok, betonfalak – némelyik két méter magas, másfél méter vastag – zárták el az utcákat. Ezekből az állásokból erős tűz fogadta a támadókat. Harckocsik és tüzérség nélkül a 48-asoknak meg kellett állniuk.

A Sword-parton, hat mérfölddel arrébb, a 41-esek a nehéz partraszállás után nyugatra fordultak, és elindultak Lion-sur-Mer felé. A franciák azt mondták nekik, hogy a német helyőrség már elment. Az értesülés pontosnak látszott – míg a különítmény el nem érte a város szélét. Ott a tüzérség kilötte

három harckocsijukat. Mesterlövészek és géppuskák lőtték őket ártalmatlannak látszó villákból, melyeket erődökké alakítottak át, és az aknalövedékek záporoztak rájuk. Akárcsak a 48-asoknak, a 41-eseknek is meg kellett állniuk.

Most aztán – bár a szövetségesek főhadiszállásán erről még mit sem tudtak – egy tíz kilométer széles rés tátongott a hídfőben, éppen akkora, amelyen Rommel harckocsijai, ha elég gyorsan haladnak, elérhetik a partot, majd onnan jobbra és balra kanyarodva felgöngyölíthetik a brit partraszállást.

Lion-sur-Mer volt az egyik pont a Sword-parton, ahol valami nehézség támadt. A tervezők arra számítottak, hogy a három brit partszakasz közül a Sword védelme lesz a legerősebb. A csapatokat felkészítették arra, hogy igen nagy veszteségeik lesznek. John Gale közlegénnyel az 1. dél-lancashire-i ezredből „hidegvérrel közölték, hogy az első hullámban valószínűleg valamennyiünket kiirtanak”. A különítményeknek még sötétebbre festették a képet. Beléjük verték, hogy „akármilyen történjék is, ki kell jutni a partra, mert nem lesz evakuálás . . . nincs többé visszaút!” A 4. ezred különítménye felkészült rá, hogy „leírják őket a parton” – ahogy James Colley tizedes és Stanley Stewart emlékszik –, mert azt mondták nekik, hogy „veszteségeik el fogják érni a nyolcvannégy százalékos”. De még azokat is, akiknek a gyalogság előtt kételtű harckocsikon kellett partra szállniuk, figyelmeztették, hogy „a partra egyáltalán kijutók hatvanszázalékos emberveszteséggel számolhatnak”. Christopher Smith közlegény, egy kételtű harckocsi vezetője arra gondolt, hogy csekélyek a túlélési esélyei. A rémhírek a veszteségi mutatót már kilencvenszázalékosnak tüntették fel, és Smith hajlott rá, hogy el is higgye, mert amikor az alakulata elhagyta Angliát, a katonák látták, hogy a gosporti parton nagy vitorlavászon falakat állítottak fel, és „azt mondták, ez arra való, hogy mögöttük szétválogassák a visszahozott halottakat”.

Egy ideig úgy látszott, hogy a legkellemetlenebb jóslatok is beteljesedhetnek. Egyes övezetekben az első hullámban érkezőket erős géppuska- és aknavetőtűz fogadta. A Sword-part Ouistreham felé eső részén a 2. kelet-yorki ezred katonáinak a halottai vagy haldoklói elborították a talajt a víz szélétől

egészen fel a part tetejéig. Soha senki sem fogja pontosan megtudni, hány ember esett el ebben a véres rohamban a hajók és a part között, de nagyon valószínű, hogy a kelet-yorkiak D-napi 200 főnyi emberveszteségéből a legtöbbet ezekben az első percekben szenvedték el. A szerteszét heverő khakiruhás holttestek megrendítő látványa a következő hullámban érkező csapatok legrosszabb sejtelmeit látszottak megerősíteni. Egyesek „ölfához hasonlóan összerakott hullákat” láttak, és „több mint 150 halottat számoltak meg”. John Mason, a 4. ezred különítményének közlegénye, aki félórával később érkezett a partra, megrémült, amikor a „halott gyalogosok felhalmozott tetemei között futott, akik úgy estek el, mint a tekebábuk”. Fred Mears, Lovat lord különítményének tizedese pedig „teljesen odavolt a kelet-yorkiak csapatostul heverő halottainak láttán... Biztos, hogy ez sohasem történhetik meg, ha szétszélednek.” Ahogy futott fölfelé a parton, eltökélve, hogy „Jesse Owens hozzá képest csak teknősbéka”, emlékszik a cinikus gondolatra, ami felötlött benne: „Legközelebb majd jobban vigyáznak.”

A tengerparti harc – bár véres volt – rövid ideig tartott.

(Mindig is lesznek véleménykülönbségek a Sword-parti harcok természetéről. A kelet-yorkiak nem értenek egyet a saját ezredtörténetükkel, mely szerint az egész „gyakorlat volt, csak éppen valamivel könnyebb”. A 4. ezred különítményének katonái azt állítják, hogy amikor ők partra szálltak H-óra 30 perckor, a kelet-yorkiakat még a víz mellett találták. E. E. E. Cass dandártábornok szerint, aki a Sword-partot támadó 8. dandár parancsnoka volt, a kelet-yorkiak már távolodtak a parttól, mire a 4. ezred különítménye partra szállt. Becslések szerint az utóbbiak 30 embert vesztek partraszállás közben. A part nyugati felén, mondja Cass, „az ellenállást fél 9-re legyűrték, kivéve néhány mesterlövészt”. Az 1. dél-lancashire-i ezred katonái, akik szintén itt szálltak partra, kevés embert vesztek, és gyorsan a szárazföld belseje felé indultak. Az 1. suffolki ezrednek, amely utánuk jött, mindössze 4 fő vesztese volt.)

Eltételezve a kezdeti veszteségektől, a Sword-parti támadás gyorsan haladt előre, és alig talált kitartó ellenállásra. A

partraszállás olyan sikeres volt, hogy sokan, akik néhány perccel az első hullám után érkeztek, elcsodálózkodtak, hogy csak mesterlövészek tüzelnek rájuk. Azt látták, hogy a partok fölött füstfátyol lebeg és szanitécek dolgoznak a sebesültek között, cséplő harckocsik robbantják az aknákat, égő harckocsik és járművek borítják a partvonalat, a homok felcsapódik körülöttük a szórványosan becsapódó lövedékek nyomán, de az a nagy mészárlás, amire számítottak, nem következett be. A riadt katonáknak, akiket vérfürdőre készítettek fel, kellemes csalódást jelentettek a partok.

Sőt mi több, a Sword-partszakasz mentén sok helyütt valamilyen népünnepélyféle hangulat kerekedett. Hellyel-közzel a frontok mellett ujjongó franciák kis csoportjai integettek a katonáknak, és azt kiáltották: „*vive les anglais!*” Leslie Ford tengerészgyalogos híradós észrevett egy franciát, aki „szinte a parton állt teljesen, és – úgy látszott – közvetítést adott a harcokról egy csoport városinak”. Ford arra gondolt, hogy teljesen örültek, mert a partok környéke még tele volt aknákkal, és szórványos tüzelést is lehetett hallani. De mindenütt ez történt. A katonákat ölelgették, csókolgatták a franciák, akik – úgy látszik – egyáltalán nem voltak tudatában annak, hogy maguk is veszélyben forognak. Harry Norfield tizedes és Ronald Allan tüzér teljesen elképedt, amikor meglátott „egy embert teljes díszben, csillogó rézsisakban, amint lefelé indul a partok felé”. Mint kiderült, ő volt Colleville-sur-Orne polgármestere. Ez a kis falu másfél kilométerrel beljebb esett, s a polgármester elhatározta, hogy lemegy a partra, és hivatalosan köszönti a partra szálló erőket.

Németek is akadtak, akik hasonló örömmel üdvözölték a szövetséges katonákat. Henry Jennings árkász alig tette a lábát a partra, máris „szembe találta magát egy csomó német katonával – többségükben orosz és lengyel önkéntesekkel, akik alig várták, hogy megadhassák magukat”. De a legnagyobb meglepetés Gerald Norton tüzér századost érte: találkozott „négy némettel, akik már összecsomagolták a bőröndjüket, úgy látszik, alig várták az első induló fogolyszállítmányt, amely elhagyja Franciaországot”.

A Gold-, a Juno- és a Sword-part zűrzavarából a britek és a

212

kanadaiak özönlöttek az ország belseje felé. Az előrenyomulás rendezetten és zökkenőmentesen folyt, volt benne valami nagyszerű. Ahogyan a katonák városról városra és faluról falura haladva harcoltak, a hősiességnek és bátorságnak számtalan tanújelét adták. Többen emlékeznek egy tengerészgyalogos őrnagyra, aki mindkét karját elvesztette, de sietségre ösztökélte az embereit, azt kiáltotta nekik:

– Igyekezetek befelé, fiúk, míg a fritzek is bele nem jönnek a játékba!

Mások a sebesültek hetyke jókedvére és töretlen hitére emlékeznek, ahogy a harcoló csapatok nyomában haladó sebesültszállítókra vártak. Egyesek integettek, amikor elmentek mellettük a katonák, mások így kiáltottak:

– Viszontlátásra Berlinben, fiúk!

Ronald Allan tűzér sohasem felejtí el azt a katonát, aki súlyos haslövést kapott. Egy falnak támaszkodva ült, és nyugodtan olvasott.

Most a gyorsaságon múlt minden. A Gold-partról a csapatok a székesegyházáról híres Bayeux városa felé indultak, mely mintegy tizenegy kilométerre volt. A Juno-partról a kanadaiak a Bayeux–Caen országút és Capriquet repülőtere felé haladtak, mely mintegy tizánhat kilométerre volt. Az angolok pedig Caen felé indultak a Sword-partról. Annyira biztosra vették, hogy elfoglalják ezt a várost, hogy még a tudósítóknak is azt mondták – amint arra Noel Monks, a londoni *Daily Mail* tudósítója emlékszik –, hogy eligazítást fognak tartani „X-ponton Caenban, délután 4-kor”. Lovat lord különítménye, amely a Sword-partról nyomult befelé, nem vesztegette az időt. Ők indultak Gale tábornok harcban álló 6. légiszállítású hadosztályának a felmentésére, amely az Orne és a Caen-csatorna hídját védte hat-hét kilométerrel beljebb, és „Shimy” Lovat megígérte Gale-nek, hogy „pont délben ott lesz”. A menetoszlopot vezető harckocsi mögött Lovat lord dudása, Bill Millin a *Kék sapkák a határon* kezdetű dalt játszotta.

Tíz angol – az X–20 és az X–23 zseb-tengeralattjárók legénysége – számára letelt a D-nap. George Honour tengerész hadnagy X–23-a a Sword-part felől igyekezett átfurakodni a

partraszálló bárkák hullámain, melyek folyamatosan haladtak befelé a partok irányában. Fedélzete majdnem teljesen a víz alá merült a viharos tengeren, semmi más nem látszott belőle, csak a jelzőzászlók, melyek csak úgy lobogtak a szélben. Charles Wilson, egy tankszállító kormányosa „majd a tengerbe esett meglepetésében”, amikor meglátta „a két nagy zászlót, melyeket látszólag nem tartott semmi”, és egyenesen feléjük tartott a vízben. Amikor az X-23 elhúzott mellettük, Wilson még mindig csodálkozott, hogy „mi köze lehet egy zseb-tengeralátfjárónak a partraszálláshoz”. Az X-23 kifelé tartott, a csapatszállító hajók felé, a vontatóhajóját kereste, azt a halászhajót, melyet találóan *En Avant*-nak neveztek el. A Gambit hadművelet véget ért. Honour tengerész hadnagy és 4 főnyi legénysége indult hazafelé.

Azok az emberek, akiknek ők tűzték ki a partszakaszokat, vonultak befelé Franciaországba. Mindenki derűlátó volt. Áttörték az Atlanti Falat. Most már az volt a kérdés, hogy a németek milyen gyorsan térnek magukhoz a meglepetésükből.

3

Berchtesgaden nyugodt volt és békés ezen a kora reggelen. A levegő fülledten meleg, a környező hegytetőkön felhők lógtak. Hitler erődszerű hegyi fészkeiben, az Obersalzbergen még minden csendes volt. A Führer aludt. A néhány kilométerre lévő vezéri főhadiszálláson, a birodalmi kancellárián is úgy kezdődött a nap, mint bármelyik másik. Alfred Jodl vezérezredes, az OKW vezetési törzsének főnöke 6 óra óta talpon volt. Elfogyasztotta szokásos könnyű reggelijét (egy csésze kávé, egy lágy tojást és egy vékony szelet pirítóst), és hangszigetelt irodájában kényelmesen olvasta az éjszakai jelentéseket.

Olaszországból továbbra is rossz hírek érkeztek. Róma huszonnégy órával ezelőtt elesett, és Albert Kesselring tábornagy csapatait erősen szorongatták visszavonulás közben. Jodl úgy vélte, lehetséges, hogy a szövetségesek áttörnek, még mielőtt Kesselring új állásokat foglalhatna el csapataival észa-

kabbra. Annyira aggasztotta a fenyegető olaszországi összeomlás, hogy parancsot adott helyettesének, Walter Warlimont tábornoknak: a helyzet tisztázására keresse fel Kesselring főhadiszállását. Warlimontnak este kellett indulnia.

Oroszországban nem volt semmi újság. Bár Jodl hatásköre hivatalosan nem terjedt ki a keleti hadszíntérre, már régóta úgy ügyeskedett, hogy „tanácsokat” adhasson a Führernek az oroszországi hadviselésre vonatkozólag. A szovjet nyári offenzíva bármelyik nap megkezdődhet, és a háromezer kilométer hosszú frontszakaszon kétszáz német hadosztály – több mint 1 500 000 ember – készen állt. Ma reggel azonban még nyugodt volt az orosz front. Jodl több jelentést vett át segédtisztjától. Ezek von Rundstedt főhadiszállásáról érkeztek, és a szövetségesek normandiai támadásáról szóltak. Jodl nem hitte, hogy a helyzet komoly. Legalábbis most még nem. Jelenleg Olaszország okozott gondot neki.

A strubi laktanyában, néhány kilométernyire, Jodl helyettese, Warlimont tábornok reggel 4 óra óta figyelemmel kísérte a normandiai támadást. Ő kapta meg az OB West táviratát, amelyben a páncélostartalékok bevetését kérték – a páncélos kiképzőhadosztályt és a 12. SS páncéloshadosztályt –, és telefonon megbeszélte a dolgot von Rundstedt vezérkari főnökével, Günther Blumentritt altábornaggyal. Warlimont ezek után felhívta Jodlt.

– Blumentritt telefonált a páncélostartalék miatt – jelentette Warlimont. – Az OB West azt akarja, hogy azonnal induljanak az inváziós területre.

Warlimont emlékezete szerint hosszú szünet következett. Jodl mérlegelte a helyzetet.

– Biztos ön abban, hogy ez már a partraszállás? – kérdezte Jodl, és mielőtt Warlimont válaszolhatott volna, folytatta: – Azok szerint a jelentések szerint, amelyeket én kaptam, ez alighanem csak elterelő hadművelet... egy megtévesztő terv része. Az OB West igyekezzék saját erőivel felszámolni a támadást. Nem hiszem, hogy itt lenne az ideje az OKW-tartalékok bevetésének... Meg kell várnunk, hogy tisztázódjék a helyzet.

Warlimont tudta, hogy nincs értelme vitatkozni, bár úgy

vélte, hogy a normandiai partraszállás veszélyesebb, mint Jodl hiszi. Azt mondta neki:

– Vezérezredes úr, elinduljak-e Olaszországba, ahogy terveztük, tekintet nélkül a normandiai helyzetre?

– Persze. Miért is ne? – felelte Jodl, és letette a kagylót.

Warlimont is letette. Odafordult von Buttlar-Brandenfels vezérőrnagyhoz, az OKW vezetési törzse 1. vezérkari tisztjéhez, és elmondta, mit határozott Jodl.

– Én egyetértek Blumentritt-tel – mondta Warlimont. – Ez a döntés nézetem szerint teljesen ellentétes azzal, amit a partraszállás esetére terveztünk.

Warlimont meg volt döbbenve, mennyire betű szerint értelmezte Jodl Hitlernek a páncélosok irányítására vonatkozó határozatát. Igaz, ezek OKW-tartalékok voltak, és így Hitler közvetlen hatáskörébe tartoztak. Azonban, akárcsak von Rundstedt, Warlimont is mindig úgy gondolta, hogy „a szövetségesek támadása esetén – akár megtévesztő, akár nem – a páncélosokat azonnal fel kell szabadítani – automatikusan”. Warlimont szerint ez volt a logikus lépés: aki ott van a helyszínen, harcban az invázió ellen, annak rendelkeznie kell minden elérhető erővel, amit szükségesnek ítél, különösen akkor, ha ez az ember történetesen Németország utolsó „fekete lovagja”, az érdemes hadvezér, von Rundstedt tábornagy. Jodl engedélyezhette volna a tartalékok felszabadítását, de nem vállalta a kockázatot. Amint Warlimont később visszaemlékezett, „Jodl úgy döntött, ahogy szerinte Hitler is döntött volna”. Warlimont érezte, hogy Jodl magatartása csak egy újabb példája annak a „káosznak, amely a Vezéri Államban uralkodik”. Jodllal azonban senki sem szállt vitába. Warlimont felhívta Blumentrittet az OB Westen. A páncélosok bevetése most már annak az embernek a szeszélyétől függött, akit Jodl hadászati lángésznek tartott – Hitlertől.

Az a parancsnok, aki ezt a helyzetet pontosan előre látta, és azt remélte, hogy megvitathatja majd Hitlerrel, nem egészen kétórányi távolságra volt Berchtesgadentől. Erwin Rommel tábornagról, aki Ulm melletti, herrlingeni otthonában tartózkodott, mintha teljesen elfelejtkeztek volna a nagy zűrzavarban. Nincs feljegyzés a B hadseregcsoport aprólékos gonddal

vezetett hadinaplójában arról, hogy Rommelt értesítették a normandiai partraszállásról.

A Párizs melletti OB Westen Jodl döntése megdöbbenést és hitetlenkedést váltott ki. Bodo Zimmermann ezredes, 1. vezérkari tiszt úgy emlékszik, hogy von Rundstedt „tajtékozott a dühtől, vörös volt az arca, és a felindultságtól érthetatlenné vált a beszéde”. Zimmermann sem akarta elhinni a valóságot. Még az éjszaka folyamán felhívta telefonon az OKW-t, és közölte Jodl ügyeletes tisztjével, Friedel alezredessel, hogy az OB West riadóztatta a két páncéloshadosztályt. „Eddig semmiféle kifogást nem emeltek a hadmozdulat ellen” – emlékszik keserűen Zimmermann. Most újra felhívta az OKW-t, és beszélt az 1. vezérkari tiszttel, von Buttlar-Brandenfels vezérőrnaggyal. Fagyos fogadtatásban részesült. Von Buttlar megismételte Jodl utasítását. Bosszúsan és fellengzősen mondta:

– Azok a hadosztályok az OKW közvetlen hatáskörébe tartoznak! Önöknek nincs joga riadóztatniuk őket a mi előzetes engedélyünk nélkül. Azonnal állítsák le a páncélosokat! Semmit sem lehet tenni mindaddig, amíg a Führer nem dönt az ügyben! – Zimmermann válaszolni akart, de von Buttlar határozottan a torkára forrasztotta a szót: – Azt tegye, amit a parancs mond!

Most von Rundstedten volt a lépés sora. Mint tábornagy, közvetlenül felhívhatta volna Hitlert, sőt valószínű, hogy ez esetben a páncélosokat azonnal felszabadítják. De von Rundstedt nem telefonált a Führernek sem most, sem később a D-nap folyamán. Még a partraszállás minden mást elsőpró jelentősége sem tudta rábírní az arisztokratikus von Rundstedtet, hogy tárgyaljon azzal az emberrel, akit szokása szerint csak úgy hívott, hogy „az a cseh őrzővezető”. (Von Buttlar-Brandenfels szerint Hitler nagyon jól tudta, hogy von Rundstedt megveti őt. „Amíg morog a tábornagy – mondta egyszer Hitler –, minden a legnagyobb rendben van.”) Rundstedt tisztjei azonban tovább bombázták az OKW-t telefonhívásaikkal, további hasztalan és hiábavaló erőfeszítéseket téve, hogy változtassák meg a döntést. Felhívták Warlimontot, von Buttlar-Brandenfelst, sőt Hitler segédtisztjét, Rudolf Schmundt altábornagyot is. Különös távolharc volt ez, órákig tartott.

Zimmermann így összegezte az egészet: „Amikor figyelmeztettük őket, hogy ha nem kapjuk meg a páncélosokat, a normandiai partraszállás sikerülni fog, és annak beláthatatlan következményei lesznek, egyszerűen azt a választ kaptuk, hogy mi nem vagyunk abban a helyzetben, hogy ezt meg tudjuk ítélni, és hogy a fő partraszállás egészen más helyen történik majd.”

(Hitler annyira meg volt győződve róla, hogy az „igazi” partraszállás a calais-i szoros térségében fog bekövetkezni, hogy von Salmuth 15. hadseregét egészen július 24-ig az addig elfoglalt állásokban tartotta. Akkor rájött tévedésére, de már későn. A sors iróniája, hogy Hitler volt valószínűleg az egyetlen, aki eredetileg azt hitte, hogy a partraszállás Normandiában megy majd végbe. Blumentritt altábornagy emlékszik, hogy „Jodl egyszer, úgy április körül felhívott, és azt mondta: a Führernek határozott értesülései vannak arról, hogy a normandiai partraszállás nagyon is lehetséges”.)

Hitler katonai talpnyalóinak szűk körétől védve, Berchtesgaden félkegyelmű látszatvilágában átaludta az egészet.

Rommel főhadiszállásán, La Roche-Guyonban Speidel altábornagy, vezérkari főnök mit sem tudott még ekkor Jodl döntéséről. Abban a hitben volt, hogy a két páncéloshadosztályt már riadóztatták, sőt már el is indultak. Azt is tudta, hogy a 21. páncéloshadosztály a Caen környékén lévő gyülekezőhely felé indult, és bár időbe telik, amíg a harckocsik elindulnak, a felderítő alakulatok és a gyalogság már harcban állhat az ellenséggel. Így kifejezett derűlátás uralkodott a főhadiszálláson. Leodegard Freyberg ezredes emlékszik, hogy „az általános vélemény szerint a szövetségeseket még aznap visszaszoríthatják a tengerbe”. Friedrich Ruge altengernagy, Rommel haditengerészeti összekötője, osztozott az általános derűlátásban. Ruge azonban különös dolgot észlelt: La Rochefoucauld herceg és hercegné személyzete a legnagyobb nyugalommal járt-kelt a kastélyban, és leszedte a falakról a felbecsülhetetlen értékű gobelineket.

Úgy látszott, hogy a 7. hadseregnek – annak a hadseregnek, amely már harcban állt a szövetségesek támadó egységeivel – főhadiszállásán még több ok volt a derűlátásra. A törzs tisztjei

úgy látták, hogy a 352. hadosztály a Vierville és Colleville közötti térségben, tehát az Omaha-parton visszaszorította a támadókat a tengerbe. Az történt ugyanis, hogy a part fölött emelkedő erőd egyik tisztjének biztató jelentése sikeresen eljutott a főhadiszállásra. Ezt a jelentést olyan fontosnak tekintették, hogy szóról szóra papírra vetették. „A vízparton – mondta a megfigyelő – az ellenség fedezéket keres a part menti akadályok mögött. Nagyon sok motoros jármű – köztük tíz harckocsi – lángokban áll a parton. Az akadályokat elhárító csapatok abbahagyták tevékenységüket. A kihajózás a bárkákról abbamaradt . . . a hajók kinn maradtak a tengeren. Állásaink és tüzéségünk tüze hatásosnak bizonyult, és jelentős veszteségeket okozott az ellenségnek. Rengeteg sebesült és halott fekszik a parton . . .” (Ezt a jelentést egy bizonyos Goth ezredes, a vierville-i kiszögellésnek és az Omaha-part fölött emelkedő Pointe és Raz de la Percée erődítmények parancsnoka valamikor 8 és 9 óra közt tette a 352. hadosztály 1. vezérkari tisztjének, Ziegelmann alezredesnek. Ez olyan ujjongást váltott ki, hogy Ziegelmann – a háború után írt saját kezű beszámolója szerint – úgy vélekedett: „csak alárendelt erejű ellenséggel” áll szemben. A későbbi jelentések még derűlátóbbak lettek, és délelőtt 11 órakor Kraiss tábornok, a 352. hadosztály parancsnoka már annyira meg volt győződve az Omaha-parti hídfő felszámolásáról, hogy tartalékokat irányított át a brit szektorba a hadosztály jobbszárnyának erősítésére.)

Ez volt az első jó hír, amit a 7. hadsereg kapott. A hangulat annyira emelkedetté vált, hogy amikor a 15. hadsereg parancsnoka, von Salmuth tábornok segítségül felajánlotta a 346. gyaloghadosztályt, ezt önérzetesen elhárították.

– Nincs szükségünk rá – mondták.

Mindenki bizakodott, de a 7. hadsereg vezérkari főnöke, Pemsel vezérőrnagy megpróbált pontos képet összeállítani a helyzetről. Ez nehéz volt, mert gyakorlatilag semmi összeköttetéssel nem rendelkezett. A kábeleket és vezetékeket a francia ellenállási mozgalom, az ejtőernyősök, a hadihajók tüze vagy a bombázások elvágta vagy más módon megsemmisítették. Így jelentett Rommel főhadiszállásának: „Úgy harcolok,

ahogy Hódító Vilmos tehette, csak füllel és szemmel.” Pedig Pemsel nem is sejtette, hogy valóban mennyire rosszak voltak az összeköttetései. Úgy hitte, hogy csak ejtőernyős egységek szálltak le a Cotentin-félszigeten. Sejtelve sem volt arról, hogy a tenger felől megindult a partraszállás, és már javában folyik a félsziget keleti részén, az Utah-parton.

Bármilyen nehezen tudta Pemsel meghatározni a támadás pontos földrajzi határait, abban az egyben már biztos volt, hogy a normandiai támadás maga a partraszállás. Továbbra is igyekezett ezt bebizonyítani feletteseinek Rommel és von Rundstedt főhadiszállásán, de véleményével kisebbségben maradt. A B hadseregcsoporthoz és az OB West reggeli jelentésében megállapította: „Jelen pillanatban nem lehet megmondani, hogy széles körű elterelő akcióval vagy a főtámadással állunk-e szemben.” A tábornokok tovább keresték a támadás súlypontját. Pedig a normandiai-part mentén bármelyik közlegény meg tudta volna mondani nekik, hol van.

Egy kilométerre a Sword-parttól Josef Häger őrzővezető kábultan és reszketve kereste a géppuskája ravaszát, majd újra tüzelni kezdett. A föld mintha fel akart volna robbanni körülötte. Fűlsiketítő zaj hallatszott. Zúgott a feje, és a tizen-nyolc éves géppuskás rosszul volt a félelemtől. Pedig jól harcolt, segített fedezni századának visszavonulását, amikor a 716. hadosztály vonalait áttörték a Sword-parton. Häger nem tudta, hány angolt intézett el. Megbabonázva nézte, hogy jönnek fölfelé a parton, és lekaszáltta őket sorban, egymás után. A múltban gyakran törte a fejét, milyen érzés lehet az ellenséget megölni. Sokszor beszélgetett erről a barátaival, Huffal, Saxlerrel és Ferdi Kluggal. Most már tudta, hogy nagyon könnyű. Huf nem élt elég sokáig ahhoz, hogy megtudja, milyen könnyű – elesett a visszavonulás közben. Häger otthagytta fekve egy sövénynél. A szája nyitva volt, a homloka helyén nyílás tátongott. Häger nem tudta, hová lett Saxler, de Ferdi ott volt mellette, félig megvakulva, vér folyt végig az arcán, szilánkot kapott. Häger most már tudta, hogy csak idő kérdése, mikor végeznek mindannyiukkal. Ő és 19 katona – ennyien maradtak a századból – egy lövészárokban feküdtek

egy kis bunker előtt. Minden oldalról tüzeltek rájuk puskával, géppuskával és aknavetővel. Körül voltak zárva. Vagy megadják magukat, vagy meghalnak. Mindenki tudta ezt, mindenki – kivéve a századost, aki géppuskával tüzelt a mögöttük lévő bunkerból. Nem akarta beengedni őket.

– Ki kell tartani! – kiabálta folyton.

Ez volt Häger életének legszörnyűbb pillanata. Már nem is tudta, hogy mire tüzel. Ahányszor a lövöldözés alábbhagyott, automatikusan meghúzta a ravaszt, és érezte, hogy kattog a géppuska. Ez erőt adott neki. Aztán a lövöldözés újrakezdődött, és mindenki azt kiáltotta a századosnak:

– Engedjen be! Engedjen be!

Talán a harckocsik miatt gondolta meg magát a százados. Mindnyájan hallották a zúgást és a láncalpak csörgését. Két harckocsi jelent meg. Az egyik megállt a mezőn. A másik lassan közeledett, áttört egy sövényen, elhaladt három tehén mellett, melyek közömbösen kérődztek egy közeli réten. Azután a katonák a lövészárokból látták, hogy lassan leengedi ágyúja csövét, s felkészül a közvetlen irányzással való tüzelésre. Ebben a pillanatban váratlanul felrobbant. Egy páncélromboló a lövészárokból az utolsó páncélöklét lőtte ki rá, és a gumós orrú lövedék telibe találta a harckocsit. Häger és Ferdi csodálkozva látta (hiszen nem is nagyon értették, mi történt), hogy a lángoló harckocsi toronyajtaja felcsapódik, és a felszálló fekete füstben egy ember kétségbeesetten próbál kimászni. Üvöltve, égő ruhában félig kimászott a nyíláson, aztán összeroskadott, és a teste lelógott a tank oldalán. Häger odaszólt Ferdihez:

– Remélem, isten jobb halált ad nekünk.

A második harckocsi óvatosan kívül maradt a páncélöklőlőtávolságán, és tüzelni kezdett, és ekkor a százados mindenkit beparancsolt a bunkerba. Häger és a többi életben maradt katona betántorgott, de itt újabb szörnyűség várt rájuk. A bunker, amely nem volt nagyobb egy lakószobánál, tele volt halott és haldokló katonákkal. Több mint 30 ember zsúfolódott itt össze, leülni, de még megfordulni sem lehetett. Fülledt, sötét meleg volt, és iszonyatos zaj. A sebesültek jajgattak. A katonák többféle nyelven beszéltek – sokan

közülük lengyelek vagy oroszok voltak. A százados pedig, nem törődve a sebesültek kiáltásaival – „Adjuk meg magunkat!” –, egyre csak tüzelt géppuskájával az egyetlen nyíláson keresztül.

Egy pillanatig csend volt, s Häger és a fuldokló katonák hallották, hogy valaki kint azt kiáltja:

– Jól van, német, de most már jobban tennéd, ha kijönnél!

A százados mérgesen tüzelni kezdett a géppuskával. Néhány perc múlva hallották, hogy ugyanaz a hang azt mondta:

– Jobban tennéd, ha megadnád magad, fritz!

A katonák köhögtek a géppuska csípős füstjétől, amely megtöltötte az amúgy is fullasztó levegőt. Ahányszor a százados abbahagyta a lövöldözést, hogy töltsön, a hang ismételte, hogy adják meg magukat. Végül valaki németül szólt hozzájuk, és Häger sohasem felejtette el, hogy az egyik sebesült, nyilván összes angol tudományát elővéve, azt énekelte vissza nekik:

– Hello, boys! Hello, boys! Hello, boys!

Kívül abbamaradt a tüzelés, és Häger úgy érezte, mindenki felfogta hirtelen, hogy mi történik odakint. A fejük fölött volt egy kis kémlelőnyílás egy kupola tetején. Hägerék felemeltek egy embert, hogy lássa, mi történik. Az hirtelen felkiáltott:

– Lángszóró! Lángszórót hoznak!

Häger tudta, hogy a lángok nem érhetik el őket, mert a szellőzőnyílás fémszerkezete, mely hátul lezárta a bunkert, lépcsőzetesen épült, hogy a csóva behatolását megakadályozza. A hőség azonban megölheti őket. Egyszer csak hallották, hogy a lángszóró lángot vet. Most aztán az egyetlen út, ahol levegő juthatott a bunkerba, az a szűk nyílás volt, melyen keresztül a százados tovább pufogtatta a géppuskáját, és a tetőn lévő kémlelőnyílás.

A hőmérséklet fokozatosan emelkedett. Néhányan pánikba estek. Kapálóztak, lökdösődtek, és ordítottak:

– Ki kell jutni innen!

Többen leguggoltak, úgy akartak áttörni a többiek lába közt az ajtó felé, de olyan erősen nyomták őket mindenfelől, hogy még a talajt sem érték el. Most már mindenki kérte a száza-

dost, hogy adják meg magukat. A százados még mindig tüzelt, meg sem fordult a nyílásnál. A levegő leírhatatlanul bűdös volt.

– Mindenki az én vezényszavamra lélegezzen be és ki! – kiáltotta egy főhadnagy. – Be... ki... be... ki... – Häger látta, hogy a nyílás fémkerete rózsaszínről pirosra vált, végül fehéren izzik. – Be... ki... be... ki... – kiáltotta a tiszt.

– Hello, boys! Hello, boys! – kiabált a sebesült.

Häger hallotta, hogy a rádiós az egyik sarokban a rádiókészülékénél állandóan azt ismételte:

– Spenót, vétel! Spenót, vétel!

– Százados úr! – kiáltotta a főhadnagy. – A sebesültek megfulladnak! Meg kell adnunk magunkat!

– Szó se lehet róla! – ordította a százados. – Ki fogunk törni! Számolja meg az embereket és a fegyvereket!

– Nem, nem! – kiáltozták az emberek a bunker minden sarkából.

Ferdi azt mondta Hägernek:

– Te vagy az egyetlen a százados közelében, akinek géppuskája van. Ez az örült téged küld ki elsőnek, hidd el!

Ekkor már több katona kihívóan kihúzta a puskája závarját, és a földre dobta.

– Én nem megyek – mondta Häger Ferdinek, kihúzta a géppuskája závarját, és eldobta.

Néhány katona összeesett a hőségtől. A térdük behajlott, a fejük lelógott, de állva maradtak, mert nem lehetett összeesni sem. A fiatal főhadnagy tovább kérlelte a századost, de hiába. Senki sem tudott az ajtóhoz jutni, mert mellette volt a tüzelőnyílás és a százados a géppuskájával.

A százados hirtelen abbahagyta a tüzelést, és a rádióshoz fordulva megkérdezte:

– Sikerült összeköttetést teremteni?

– Nem, százados úr – felelte a rádiós.

A százados ekkor nézett körül először, és mintha most látta volna meg a túlsúfolt bunkert. Kábultnak és zavarodottnak látszott. Aztán a földre dobta a géppuskáját, és beletörődve ennyit mondott:

– Nyissák ki az ajtót!

Häger látta, hogy valaki kidug egy puskára tűzött, gyűrt fehér ruhadarabot a nyíláson keresztül. Kintről megszólalt egy hang:

– Jól van, gyertek ki, de egyenként!

Levegő után kapkodva, a napfénytől elvakítva tántorogtak ki a katonák a sötét bunkerből. Ha nem dobták le a fegyverüket és sisakjukat elég gyorsan, a lövészárók két oldalán álló brit katonák tüzet nyitottak, mögójük lőttek a földbe. Amikor elérték a lövészárók végét, foglyul ejtőik elvágta a derékszíjukat, cipőfűzőjüket és zubbonyukat, levágták a gombokat a nadrágnylásról. Aztán le kellett feküdniük arccal lefelé a földre.

Häger és Ferdi végigfutott a lövészárkon magasba emelt karokkal. Amikor Ferdi övét elvágta, egy angol tiszt azt mondta nekik:

– Két hét múlva meglátogatjuk a haverjaitokat Berlinben!

Ferdi a repesztől vérző és dagadt arccal tréfálni próbált, azt mondta:

– Akkor mi már Angliában leszünk.

Úgy értette, hogy hadifogolytáborban lesznek, de az angol félreértette.

– Vigyétek ezeket a partra! – ordította.

A nadrágjukat tartva masíroztak, elhaladtak a még mindig égő harckocsi és a réten nyugodtan kérődző tehenek mellett.

Tizenöt perc múlva Häger és a többiek a parti akadályok közt dolgoztak, aknákat szedtek fel. Ferdi mondta is Hägernek:

– Fogadni mernék, sosem hitted volna, amikor leraktad ezeket a vacakokat, hogy egy napon újra fel fogod szedni őket.

(Képtelen voltam megtalálni a fanatikus századost, aki megpróbálta tartani a bunkert, de Häger úgy emlékszik, hogy Gundlach volt a neve, a fiatal tiszt pedig Lutke főhadnagy volt. Később a nap folyamán Häger találkozott eltűnt barátjával, Saxlerrel – ő is az akadályoknál dolgozott. Még azon az éjszakán Angliába vitték őket, és hat nap múlva Häger és 150 német honfitársa New Yorkban kötött ki, úton egy kanadai hadifogolytábor felé.)

Aloysius Damski közlegénynek egyáltalán nem volt kedve harcolni. Damski lengyel volt, akit bekényszerítettek a 716. hadosztályba, de már régen elhatározta, hogy ha eljön a partraszállás, odafut az első partraszálló járműhöz, és megadja magát. Damskinak azonban nem nyílt erre alkalma. Az angolok olyan erős tengeri és szárazföldi védőtűz közben jöttek partra, hogy Damski ütegparancsnoka a Gold-part nyugati szélén lévő állásokból azonnali visszavonulást rendelt el. Damski megértette, hogy az előrefutás a biztos halált jelentené – vagy a németek kezétől hátulról, vagy az előrenyomuló angolokétól előlről. A visszavonulás zűrzavarában elindult Tracy falu felé, ahol egy idős francia hölgnél volt elszállásolva. Ha ott marad, okoskodott Damski, megadhatja magát, ha a falut elfoglalják.

Ahogy a földeken keresztül poroszkált, egy lóháton haladó őrmesterbe botlott. Az őrmester előtt egy másik közlegény ment, egy orosz. Az őrmester lenézett Damskira, és széles mosollyal így szólt:

– No, hát hová igyekszünk, csak így egyes-egyedül?

Egymásra néztek egy pillanatig, és Damski tudta: az őrmester rájött, hogy ő le akar lépni. Aztán az őrmester, még mindig mosolyogva, azt mondta:

– Azt hiszem, jobb lesz, ha velünk jön.

Damski nem lepődött meg. Amikor elindultak, keserűen gondolt arra, hogy sohasem volt szerencséje, és most is mintha utolérte volna a balsors.

Tizenöt kilométernyire, valahol Caen környékén, Wilhelm Voigt, egy mozgó rádiólehallgató egység katonája is azon törte a fejét, hogy hogyan kapituláljon. Tizenhét évig élt Chicagóban, de sohasem szerezte meg az amerikai állampolgárságot. 1939-ben a felesége hazalátogatott Németországba, és anyósa betegsége miatt ott kellett maradnia. Voigt 1940-ben, barátainak a tanácsa ellenére elindult, hogy elhozza feleségét. Mivel Németországot a háborús idők miatt a rendes útvonalon nem lehetett megközelíteni, kacsARINGÖS utazást tett a Csendes-óceánon át Japánba, onnan Vlagyivosztokba, majd a transzszibériai vasúton Moszkvába. Onnan utazott Lengyelországba, majd Németországba. Az utazás közel négy hónapig tartott, és

mikor átlépte a német határt, nem volt többé visszaút. Csapdába esett a feleségével együtt. Négy év óta most hallott először amerikai beszédet a fejhallgatóján. Órákon át tervezgette, mit mondjon, ha meglátja az első amerikai katonákat. Oda akart futni hozzájuk, azt kiáltani: „Hé, fiúk, én chicagói vagyok!” Az ő alakulatát azonban messze hátul tartották. Majdnem teljesen körbejárta a világot azért, hogy visszakerüljön Chicagóba – és most semmi mást nem tehetett, mint hogy ott ült a teherautón és hallgatta a szavakat, melyek mindössze néhány mérföldnyi távolságból jöttek, s számára az otthont jelentették. (Sohasem tért vissza Chicagóba. Ma is Németországban él, és a Pan American Airways-nél dolgozik.)

Az Omaha-part mögött Werner Pluskat órnagy lihegve feküdt egy árokban. Szinte felismerhetetlenné vált. Elvesztette a sisakját. Ruhája szétszakadozott. Arca felhorzsolódott és vérzett. Több mint másfél órája indult el a sainte-honorine-i bunkerből, hogy visszatérjen harcálláspontjára. Égő, lövedék szaggatta senki földjén kúszott. Egy csomó vadászrepülő röpködött föl és alá a partok mögött, tüzelve mindenre, ami mozgott, és közben hajóágyúk pásztázták a terepet. A Volkswagenje valahol elmaradt mint égő, összegömbült roncs. Füst szállt fel az égő sövényekről és mezőről. Itt-ott lövészárkokon kellett átmásznia, tele halott katonákkal. Vagy az ágyúk, vagy a könyörtelen repülők intézték el őket. Először megpróbált futni, de azonnal lecsaptak rá a vadászgépek. Újra és újra tűz alá vették. Most már csak kúszott. Úgy érezte, hogy még csak másfél kilométert tett meg, és még öt kilométerre van etrehami harcálláspontjától. Fáradtságosan tovább kúszott. Egy tanyát látott meg. Elhatározta, hogy ha odaér a közelébe, az utolsó húsz méteren rohanni fog az árokból, és kér egy pohár vizet a lakóktól. Ahogy közelebb ért, elcsodálkozott: két francia nőt látott, akik nyugodtan ültek a nyitott ajtóban, mintha védve volnának az ágyútűztől és a repülőktől. Feléje néztek, az egyik megvetően felnevetett, és odakiáltotta:

– *C'est terrible, n'est-ce pas?* (Szörnyű, nemde?)

Pluskat tovább kúszott, és a nevetés még a fülében csengett.

Ebben a percben gyűlölte a franciákat, a normannokat és az egész bűdös, rohadt háborút.

Anton Wuensch, a 6. ejtőernyős ezred tizedese meglátott egy ejtőernyőt, mely egy fa ágáról csüngött le. Kék volt, és egy nagy vitorlavászon zsák lógott le róla. A távolban heves puska- és géppuskatűz hallatszott, de még eddig Wuensch és aknavető alakulata nyomát sem látta az ellenségnek. Majdnem három órát gyalogoltak, és most egy kis erdőbe értek Carentan fölött, körülbelül tizenöt kilométerre az Utah-parttól dél-nyugatra.

Richter tizedes az ejtőernyőre nézett, és azt mondta:

– Ez az amiké. Valószínűleg lőszer van benne.

Fritz Fridolin Wendt közlegény úgy vélte, élelem lehet benne.

– Istenem, de éhes vagyok – mondta.

Wuensch azt felelte, hogy maradjanak a lövészárookban, majd ő előrekúszik. Lehet, hogy ez csel, lesből lelőhetik őket, mikor le akarják szedni a zsákot, vagy fel is robbanhat.

Wuensch óvatosan haladt előre. Aztán megnyugodva, hogy minden csendes, két gránátot kötött a fatörzshöz, és elrántotta a kioldót. A fa leroskadtt, és vele együtt lezuhant az ejtőernyő zsákostul. Wuensch kivárt, de úgy látszik, a robbanások nem keltettek feltűnést. Odaintette embereit.

– Lássuk, mit küldtek nekünk az amik! – kiáltotta.

Fridolin odaszaladt a késével, és elvágta a vitorlavásznat. Eksztázisba esett.

– Ó, istenem! – kiáltotta. – Hiszen ez ennivaló. Ennivaló!

A következő félórában a hét harcedzett ejtőernyős élete egyik legszebb pillanatát élte át. Ananászkonzervet és narancslét, több csomag csokoládét és cigarettát találtak a zsákban, olyan válogatott ételeket, amelyeket évek óta nem láttak. Fridolin dőzsölt. Képes volt a nescaféport beönteni a szájába, majd sűrített tejjel leöblíteni.

– Nem tudom, mi lehet – mondta –, de csodálatosan ízlik.

Végül Fridolin tiltakozása ellenére Wuensch úgy döntött, jobb lesz, ha „továbbmennek és megkeresik a háborút”. Jóllakottan, a zsebüket annyi cigarettával megtömve, amennyi

csak belefért, Wuensch és emberei előjöttek az erdőből, és libasorban elindultak a távoli ágyúzás irányába. A háború azonban percekben belül megtalálta őket. Wuensch egyik embere elesett, átlőtték a halántékát.

– Mesterlövész! – kiáltotta Wuensch, és mind fedezékbe rohantak, amikor a golyók fütyülni kezdtek körülöttük.

– Nézzétek – kiáltotta az egyik katona, a tőlük jobbra elterülő facsoportra mutatva. – Biztos, hogy láttam ott valakit.

Wuensch elővette távcsövét, és a lencsét a fák tetejére beállítva, módszeresen kutatni kezdett. Az egyik fa ágai mintha megmozdultak volna, de nem volt biztos benne. Sokáig mozdulatlanul tartotta a látcsövét, és látta, hogy a lombok ismét megmozdulnak. Felkapta a puskáját, és azt mondta:

– No, most meglátjuk, ki a legény a gáton.

Tüzelt.

Először azt hitte, hogy célt tévesztett, mert a mesterlövész mintha lemászott volna a fáról. Újra célzott, ezúttal a fatörzsnek arra a részére, ahol nem voltak ágak és lombok.

– No, fiacskám – mondta hangosan –, most elkaplak!

Látta, hogy a mesterlövész lábai megjelennek, majd a törzse is. Wuensch lőtt, és újra lőtt. A mesterlövész lassan lecsúszott a fáról. Wuensch katonái felujjongtak, és mindenki odafutott a holttesthez. Megálltak, és nézték az amerikai ejtőernyőst a földön, az elsőt, akit életükben láttak. „Sötét hajú, nagyon jóképű és nagyon fiatal volt. Vér szivárgott a szája sarkából” – emlékszik vissza Wuensch.

Richter tizedes átkutatta a halott zsebeit, és talált benne egy levéltárcát két fényképpel és egy levelet. Wuensch emlékszik rá, hogy az egyik fényképen „az amerikai volt egy lány mellett ülve, úgy gondoltuk, hogy a felesége”. A másik egy pillanatfelvétel volt „a fiatalemberről és a lányról, egy verandán ültek, valószínűleg a fiú családjával”. Richter a fényképeket és a levelet zsebre akarta rakni.

Wuensch megkérdezte:

– Mit akarsz ezekkel?

– Arra gondoltam, elküldöm az egész cuccot arra a címre, ami a borítékon van, a háború után – felelte Richter.

Wuensch azt hitte, megőrült.

– Lehet, hogy elfognak az amik – mondta –, és ha megtalálják nálad... – Végighúzta az ujját a torkán. – Hagyd itt a szanitéceknek, mi pedig tűnjünk el!

A katonák elindultak, Wuensch még egy pillanatig maradt, és a halott amerikaira bámult, amint ernyedten és csendesen feküdt, „mint egy elgázolt kutya”. Aztán sietett az emberei után.

Hat és fél kilométerrel arrább egy német parancsnoki gépkocsi száguldott a másodrendű úton Picaudville falu felé, fekete-fehér-piros zászlója lobogott a szélben. Wilhelm Falley, a 91. légiszállítású hadosztály vezérőrnagya segédtsíjtjével és sofőrjével már hét órája, éjjel 1 óra óta úton volt a Horchjában. Akkor indultak el Rennes felé a hadgyakorlatra. Valamikor 3 és 4 óra között az állandó repülőzúgás és a távoli bombarobbanások az aggódó Falleyt visszafordulásra kényszerítették.

Már csak néhány mérföldnyire voltak a Picaudville-től északra lévő harcállásponttól, amikor géppuskagolyók csapódtak a gépkocsi elejébe. A szélvédő összetört, és Falley segédtsíjtje, aki a sofőr mögött ült, lefordult az ülésről. A Horch egyik oldalról a másikra kanyargott, kerekei csikorogtak, majd lefartolt az útról, és egy alacsony falnak ütközött. Az ajtók kivágódtak az ütközéstől, a sofőr és Falley kirepült. Falley pisztolya az útra esett, az altábornagy elé. Kúszni kezdett feléje az úton keresztül. A sofőr a megrázkódtatástól kábultan látta, hogy amerikai katonák rohannak a kocsijához. Falley kiabált: – Ne lőjete! Ne lőjete! –, de azért tovább kúszott a fegyvere felé. Lövés dördült, és Falley az útra zuhant, az egyik kezét még mindig pisztolya felé nyújtotta.

Malcolm Brannen, a 82. légiszállítású hadosztály főhadnagya megnézte a halottat. Aztán lehajolt, és felemelte a tiszt sapkáját. A borszegélybe bele volt nyomva a neve: Falley. A német szürkészöld egyenruhát viselt, két piros sáv húzódott a nadrágja varrásán. Keskeny, aranyozott váll-lap volt a zubbonján, és piros, arannyal átszőtt tölgylevél díszítette a gallérját. Vaskereszt lógott fekete szalagon a nyakában. Brannen nem

volt biztos benne, de az volt az érzése, hogy egy tábornokot ölt meg.

A Lille melletti repülőtéren Josef „Pips” Priller ezredes és Heinz Wodarczyk őrmester a két magányos FW-190-es vadászgéphez futott.

A II. vadászrepülő-hadtestparancsnokságról telefonáltak.

– Priller – mondta a hadműveleti tiszt –, a partraszállás megkezdődött. Fel kellene szállniuk.

– No, ugye, most lejjebb adjátok! – robbant ki a válasz Prillerből. – Ti isten marhái! Mégis mit képzeltetek, mi az ördögöt kezdhettek két repülőgéppel? Hol vannak a századaim? Vissza tudjátok hívni őket?

A hadműveleti tiszt megőrizte higgadtságát.

– Priller – mondta csitítóan –, még nem tudjuk pontosan, hol szálltak le a századai, de vissza fogjuk irányítani őket a poix-i repülőtérre. Azonnal riadóztassa a repülőtéri személyzetet! Legjobb lesz, ha közben odarepül a partraszállási övezetbe. Sok szerencsét!

Priller, indulatát lehetőleg fékezve, megkérdezte:

– Megmondhatná, hol van az a partraszállás?

A tiszt higgadt nyugalommal válaszolt:

– Normandiában, „Pips”. Valahol Caen fölött.

Prillernek kis híján egy órájába telt, mire megtette a szükséges intézkedéseket a repülőtéri személyzet mozgósítására. Most már készen állt ő is, Wodarczyk is – készen arra, hogy megindítsák a Luftwaffe egyetlen nappali légitámadását a partraszállás ellen. (Némelyik beszámoló azt írja, hogy nyolc JU-88-as bombázó támadta a partokat a partraszállás kezdeti szakaszában. Voltak bombázók a hídfő fölött a június 6-ról 7-re virradó éjszakán, de arról nem találtam semmiféle feljegyzést, hogy a D-nap reggelén más légi akcióra is sor került, mint Priller vadásztámadására.) Mielőtt beszálltak volna a gépbe, Priller a kísérőjéhez lépett.

– Ide figyelj! – mondta. – Csak ketten vagyunk. Nem szabad elszakadnunk egymástól. Az isten szerelmére, tedd mindig ugyanazt, amit én. Repülj mögöttem, és kövesd minden mozdulatomat!

Már régen együtt repültek, és Priller úgy érezte, teljesen egyértelművé kell tennie a helyzetet.

– Egyedül megyünk nekik – mondta –, és nem hiszem, hogy visszatérünk.

Reggel 9 óra volt, amikor felszálltak (Prillernél 8 óra). Nyugat felé repültek, közel a talajhoz. Abbeville-nél magasan maguk fölött meglátták az első szövetséges vadászgépeket. Priller észrevette, hogy nem szoros kötelékekben repülnek, ahogyan kellett volna. Emlékszik, hogy arra gondolt: „Lenne csak néhány gépem, leszednék őket, mint a kacsákat!” Ahogy Le Havre-hoz közeledtek, Priller a felhők fedezékébe emelkedett. Még néhány percig repültek, aztán áttörtek rajtuk. Alattuk egy fantasztikus flotta látszott, mindenféle típusú és méretű hajók százai tűntek fel a távolban, szinte megtelt velük a Csatorna. A partraszálló bárkák állandóan ingáztak, vitték az embereket a part felé. Priller jól látta a robbanások fehér füstjét a partokon és a partok mögött. A homokpart feketéllett a katonáktól, harckocsik és mindenféle felszerelés borította a partvonalat. Priller visszarepült a felhőkbe, hogy gondolkozzék, mihez kezdjen. Annyi volt a repülő, a hadihajó a partok előtt, olyan sok ember a partokon, hogy azt képzelte, csak egyszer tudnak végigrepülni a partok fölött, aztán lelövik őket.

Most már nem volt szükség a rádiócsendre. Priller szinte jókedvűen beszélt a mikrofonba:

– Micsoda látvány! Micsoda látvány! – mondogatta. – Itt vannak, mindenki felvonult. Őket látod, akármerre nézel! Hidd el nekem, ez a partraszállás! – Azután így szólt: – Wodarczyk, most nekik rontunk. Sok szerencsét!

Lezúdultak az angol partszakasz felé több mint hatszáz kilométeres óránkénti sebességgel, és lejöttek alig ötven méter magasságba. Prillernek nem volt ideje célozni. Megnyomta a gombot a botkormányán, és érezte a fegyverek ütését. Alig valamivel a katonák feje fölött suhant végig, és felfelé néző, elképedt arcokat látott.

A Sword-parton Philippe Kieffer, a francia különítmények őrnagya látta, amint Priller és Wodarczyk közeledik. Fedezékbe rohant. 6 német fogoly megpróbálta kihasználni a zűr-

zavart, és szökni akart. Kieffer katonái lekaszálták őket. A Juno-parton Robert Rogge, a kanadai 8. gyalogdandár közlegénye hallotta a repülőgépek sivítását, és látta, hogy „olyan alacsonyan jönnek, hogy világosan látni a pilóták arcát”. Hasra vágta magát, mint mindenki más, és csodálkozva látta, hogy egy ember „nyugodtan felállt és tüzet zúdított rájuk a géppisztolyából”. Az Omaha-part keleti szélén William J. Eismann amerikai tengerész hadnagy levegő után kapkodott, amikor a két FW-190 kattogó gépágyúkkal lezúdult „alig negyven méterre, és szlalomozott a záróléggömbök között”. Az angol *Dunbar* hajón pedig Robert Dowie főfűtő azt figyelte, hogy a flotta összes légvédelmi ágyúi tüzet nyitnak Prillerre és Wodarczykra. A két vadászgép sértetlenül átrepült fölöttük, a szárazföld felé fordult, majd eltűnt a felhők között.

– Akár németek, akár nem – mondta hitetlenkedve Dowie –, sok szerencsét nekik. Igazán elszánt legények!

4

A normandiai partok mentén rohamosan haladt előre az invázió. A harcba belekeveredett franciák számára ezekben az órákban a lelkesedés zűrzavarral és félelemmel elegyedett. Sainte-Mère-Église környékén, amely most is erős tűz alatt állott, a 82. hadosztály ejtőernyősei láttak olyan parasztokat, akik nyugodtan dolgoztak a földeken, mintha mi sem történt volna. Előfordult, hogy néhányan összeestek: megsebesültek vagy meghaltak. Magában a városban megfigyelték, hogy a helyi borbély leveszi a *Friseur* feliratú cégtáblát a boltja fölül, és kiteszi az újat, amelyen már ez áll: *Barber*.

Néhány kilométernyire La Madeleine-ben, ebben a kis part menti faluban, az elkeseredett Paul Gazengelt fájdalmak gyötörték. Nem elég, hogy üzletének és kávéházának a tetejét szétbombázták, még meg is sebesült a lövöldözés közben – és most ráadásul a 4. hadosztály katonái őt és hét másik embert magukkal akarják vinni, le az Utah-partra.

– Hová viszik a férjemet? – kérdezte a felesége a parancsnokló fiatal főhadnagytól.

A tiszt tökéletes franciasággal válaszolt.

– Kihallgatásra, asszonyom. Itt nem beszélhetünk vele, tehát magunkkal visszük őt is, a többieket is Angliába.

Madame Gazengel nem hitt a fülének.

– Angliába?! – kiáltotta. – Miért? Mit követett el?

A fiatal tiszt zavarban volt. Türelmesen magyarázta, hogy ő csak parancsot teljesít.

– Mi lesz, ha a férjem meghal a lövöldözésben? – kérdezte Gazengelné könnyezve.

– Kilencven százalék a valószínűsége, hogy ez nem fog megtörténni, asszonyom – válaszolta a tiszt.

Gazengel búcsúzólul megcsókolta a feleségét. Aztán gyorsan elvezették. Fogalma sem volt róla, hogy mi ez az egész – és soha nem is tudta meg. Két hét múlva ismét Normandiában volt. Amerikai fogvatartói azzal mentegetőztek, hogy „tévedés volt az egész”.

Jean Marion, a francia ellenállás körzeti vezetője Grandcamp tengerparti városkában tartózkodott, és csalódást érzett. Láta a flottát balra, az Utah-part előtt és jobbra, az Omaha-partnál, és tudta, hogy csapatok szállnak partra. De az volt az érzése, hogy Grandcamp-ról megfélemedtek. Egész délelőtt hiába várta, hogy megérkezzenek a katonák. Akkor azonban felvidult, amikor a felesége egy rombolót mutatott neki, amely lassan manőverezett a várossal szemközt.

– Az ágyú! – kiáltotta Marion. – Az ágyú, amire figyelmeztettem őket!

Néhány nappal azelőtt tájékoztatta Londont, hogy egy kisebb löveget helyeztek el a tengerparti magaslaton, mégpedig oly módon, hogy csak balra, abba az irányba tüzelhet, amit most már Utah-partnak hívtak. Marion most már biztos volt benne, hogy megkapták az üzenetét, mert látta, amint a romboló lassan beáll az ágyú holtterébe, és tüzelni kezd. Könnyes szemmel ugrott fel, valahányszor a romboló tüzelt.

– Megkapták az üzenetemet! – kiáltozta. – Megkapták az üzenetemet!

A romboló – talán a *Herndon* lehetett – egyik lövést a másik után adta le a német ágyúra. Hirtelen hatalmas robbanás hallatszott: az ágyú löszere a levegőbe repült.

– *Merveilleux!* – kiáltotta ujjongva Marion. – *Magnifique!* (Csodálatos! Nagyszerű!)

Bayeux püspöki székhelyen, huszonöt kilométernyire, Guillaume Mercader, az ellenállás itteni övezetének hírszerző főnöke a nappali szoba ablakában állt a feleségével, Madeleine-nel. Igyekezett visszatartani a könnyeit. Úgy látszott, hogy négy szörnyű év után a városban elszállásolt német csapatok zöme távozni készül. Hallotta az ágyúzást a távolból, és tudta, hogy ott súlyos harcok folynak. Szerette volna összehívni az ellenállás harcosait, hogy kiűzzék a maradékot is. A rádió azonban arra intette őket, hogy maradjanak nyugodtan, nem szabad felkelést indítani. Nehezen ugyan, de Mercader eddigre megtanult várni.

– Nemsokára szabadok leszünk – mondta a feleségének.

Úgy látszott, mindenki így érez Bayeux-ben. Bár a németek figyelmeztető falragaszokon közhírré tették, hogy a város lakói maradjanak az otthonukban, az emberek mégis összegyűltek a székesegyház udvarán, hogy meghallgassák egy pap beszámolóját a partraszállásról. A pap tisztán látta a partokat, és tenyeréből tölcseért csinálva kiabált – a templomtorony ablakából lefelé.

Azok között, akik a paptól hallottak a partraszállásról, ott volt Anne-Marie Broeckx, a tizenkilenc éves óvónő is, aki leendő férjét a partra szálló amerikaiak közt találja majd meg. 7 órakor nyugodtan elindult kerékpáron apja colleville-i tanyájára, amely az Omaha-parton túl fekszik. Sietve elkarikázott néhány német géppuskaállás mellett és a part felé menetelő katonák közt is. Néhány német integetett neki, és az egyik figyelmeztette, hogy vigyázzon, de senki sem tartóztatta fel. Látta, hogy repülőgépek repültek a part mentén, és a németek fedezékek mögé bújnak. Anne-Marie folytatta útját a szélben röpködő copfjaival, lobogó kék szoknyájában. Tökéletes biztonságban érezte magát: eszébe sem jutott, hogy az élete veszélyben forog.

Alig másfél kilométer volt csak hátra Colleville-ig. Az utak kihaltak voltak. Füstfelhő szállt a szárazföld felett. Itt-ott tüzek égtek. Azután meglátta néhány tanya romjait. Anne-Marie ekkor ijedt meg először. Lázasan sietséggel hajtott

tovább. Mire a Colleville-i kereszteződéshez ért, végképp elfogta a rémület. Körös-körül ágyúdörgés hallatszott, és furcsán elhagyatottnak és lakatlannak látszott az egész vidék. Az apja tanyája Colleville és a part között volt. Anne-Marie elhatározta, hogy gyalog folytatja útját. Vállára kapta kerékpárját, és elindult gyalog a földeken keresztül. Azután, amikor felért egy kis dombra, meglátta a tanyát – még állt. A hátralévő utat futva tette meg.

Anne-Marie először azt hitte, hogy a tanyán nincs senki, mert semmi sem mozdult. A szülei nevét kiáltozta, és beszaladt a kis tanyaudvarra. A ház ablakait betörték a robbanások. A tető egy része eltűnt, az ajtón is nagy rés tátongott. Hirtelen kinyílt az ajtóroncs, és ott állt előtte az anyja és az apja. Gyorsan átölelte mindkettőjüket.

– Lányom – mondta az apja –, Franciaország nagy napja ez a mai.

Anne-Marie könnyekre fakadt.

Alig egy kilométerre, az Omaha-part szörnyűségében a tizenkilenc éves Leo Heroux őrvezető az életéért harcolt – az a férfi, aki majd feleségül veszi Anne-Marie-t. (Anne-Marie azok közé a háborús feleségek közé tartozik, akik nem Amerikában élnek. Most is ott laknak Leo Heroux-val, ahol először találkoztak június 8-án: a Broeckx-tanyán, Colleville mellett, az Omaha-parton túl. Három gyermekük van. Heroux egy autóvezető iskolát tart fenn.)

Miközben a szövetségesek támadása javában tombolt Normandiában, az ellenállás egyik legmagasabb vezetője egy vonaton mérgelődött, Párizs közelében. Léonard Gille, a normandiai hírszerzés helyettes vezetője már több mint tizenkét órája a párizsi vonaton zötykölődött. Az utazás végtelenül hosszúnak tetszett. Lassan vánszorogtak az éjszakában, minden állomáson megálltak. S erre, milyen a sors, a hírszerzés főnöke egy hordártól tudta meg a nagy újságot. Gille-nek fogalma sem volt róla, hogy a támadás hol indult meg, de alig várta, hogy visszajusson Caenba. El volt keseredve, hogy annyi évi munka után a főnökei éppen ezt a napot választották ki, és a fővárosba rendelték. S ami a legrosszabb, most már nem is tud leszállni a vonatról, a következő állomás Párizs.

A menyasszonya, Janine Boitard azonban nagyon is serény volt, amióta meghallotta a híreket Caenban. 7 órakor felkelte a két angol pilótát, akiket rejtegetett.

– Sietnünk kell – mondta. – Elviszem magukat egy tanyára, Gavrus faluba, tizenkét kilométerre innen.

Ez az úticél valósággal kétségbeejtette az angolokat: a szabadság már csak tizenöt rövid kilométernyire van tőlük, és most mégis a szárazföld belseje felé veszik az útjukat? Egyikük, K. T. Lofts repülő alezredes, úgy vélte, meg kellene próbálniuk észak felé menni, hogy találkozzanak a csapataikkal.

– Legyenek türelemmel – mondta Janine. – A tengerpart és köztünk hemzsegnek a németek. Biztonságosabb, ha várunk.

Nem sokkal 7 óra után elindultak kerékpáron. A 2 angol durva parasztruhát vett föl. Az út eseménytelenül telt el. Többször megállították őket a német járőrök, de a hamis személyazonossági papírok kiállták a próbát. Továbbengedték őket. Gavrus-ben Janine felelőssége véget ért – 2 újabb pilóta jutott egy lépéssel közelebb az otthonához. Janine jobban szerette volna, ha továbbmehet velük, de vissza kellett tértie Caenba – várni az újabb lelőtt pilótákat, hogy azok is végigjárják a szökés útját, és átéljék a felszabadulás pillanatát. Tudta, hogy ez már közel van. Búcsút intett, aztán felugrott a biciklijére, és elkarikázott.

A caeni börtönben Amélie Lechevalier a kivégzésére várt, hiszen ő is részt vett szövetséges pilóták megmentésében. Suttogást hallott, amikor a reggelijét bádogtányérban becsúsztatták a cella ajtaja alatt.

– Reménység – mondta a hang –, partra szálltak az angolok.

Lechevalier-né asszony imádkozni kezdett. Nem tudta, vajon Louis, a férje, akit egy közeli cellába zártak, hallotta-e a hírt. Egész éjszaka robbanások hallatszottak, de ő azt a szövetségesek szokásos bombázásának vélte. És most ismét felcsillant a remény: talán megmenekülhetnek, mielőtt végzetük beteljesedik.

Hirtelen zörejt hallott a folyosóról. Térdre ereszkedett, lehajolt az ajtó alatti résig, úgy hallgatózott. Kiabálást hallott,

azt a szót, hogy „*Raus!*” (Kifelé!). Ezt többször is ismételték. Aztán lábdobogás hallatszott, cellaajtók csapkodása, majd ismét csend lett. Néhány perc múlva – valahonnan a börtönön kívülről – hosszas géppuskatüzet hallott.

A Gestapo-őrök pánikba estek. Néhány perccel a partraszállásról szóló hírek érkezése után két géppuskát állítottak fel a börtönudvaron. A férfi foglyokat tízes csoportokban kivették, a falhoz állították, és kivégezték. Mindenféle vádak alapján szedték össze őket, melyek hol igazak, hol hamisak voltak. A foglyok: Guy de Saint Pol és René Loslier földműves, Pierre Audige fodrász, Maurice Primault bolti eladó, Antoine de Touchet ezredes, nyugállományú katonatiszt, Anatole Lelièvre városházi titkár, Georges Thomine halász, Pierre Menochet rendőr, Maurice Dutacq, Achille Boutrois, Joseph Picquenot és a fia, vasúti munkások, Albert Anne, Désiré Lemièrre, Roger Veillat, Robert Boulard – összesen kilencvenketten, s közülük csak negyvenen voltak az ellenálási mozgalom tagjai. Ezen a napon, amikor megkezdődött a várva várt felszabadulás, 92 férfit minden indokolás, kihallgatás, bírósági ítélet nélkül lemészároltak. Közöttük volt Louis, Lechevalier-né asszony férje is.

A lövöldözés egy óra hosszat tartott. Amélie Lechevalier a cellájában szerette volna tudni, hogy mi történt.

5

Angliában délelőtt fél 10 volt. Eisenhower tábornok egész éjjel a lakókocsijában járkált fel és alá, a beérkező jelentésekre várva. Megpróbált a szokásos módon pihenni, vagyis vadnyugati regényeket olvasni, de kevés sikerrel. Aztán kezdtek befutni az első jelentések. Hiányos, de kedvező híreket kapott. Légi és haditengerészeti parancsnoka nagyon elégedett volt a támadás előrehaladásával: a katonák már mind az öt partszakaszra kijutottak. Az Overlord hadművelet jól haladt. Bár még alig vetették meg a lábukat a parton, most már nem volt szükség rá, hogy visszatartsa a huszonnégy órával ezelőtt csendben megfogalmazott kommunikét. Arra az

esetre, ha a partraszállást megkísérlő csapatok vereséget szenvednek, a következőket írta: „Partraszálló akciónk Cherbourg–Le Havre térségében, mely azzal a céllal indult, hogy csapataink megvessék a lábukat a szárazföldön, megghiúsult, és én visszavontam a csapatokat. Azt az elhatározásomat, hogy ebben az időpontban és ezen a helyen támadunk, a rendelkezésemre álló legjobb információk alapján hoztam. Mind a légierő, mind a haditengerészet mindent megtett, bátran és kötelességtudón harcolt. Ha bármilyen szemrehányás vagy vád érhet valakit a partraszállási kísérlet kudarca miatt, az egyedül én vagyok.”

Miután megbizonyosodott afelől, hogy a csapatok már az inváziós partokon vannak, Eisenhower engedélyt adott egy, az előbbitől homlokegyenest eltérő kommuniké kibocsátására. Délelőtt 9 óra 33 perckor Ernest Dupuy ezredes, Eisenhower sajtótisztje rádión közölte a hírt a világgal. „Eisenhower tábornok parancsnoksága alatt – mondta – a szövetséges haditengerészet erői, erős légi támogatás mellett, ma reggel megkezdték a szövetséges haderők partraszállítását Franciaország északi partvidékén.”

Ez volt az a pillanat, amelyre oly régen várt már a szabad világ, és most, hogy végre elérkezett, az emberek a megkönnyebbülés, az ujjongás és az aggodalom különös elegyével fogadták. „Végre megtört a feszültség” – írta a londoni *Times* D-napi vezércikkében.

A legtöbb angol munka közben hallotta meg a hírt. Egyes hadiüzemekben a közleményt beolvasták a hangszórókba. A férfiak és nők felálltak a munkapadok mellől, és énekelni kezdték a himnuszt: „Isten óvd meg a királyt!” A falusi templomok kitérték kapuikat. Ismeretlen emberek beszédbe elegyedtek egymással az ingázókat szállító vonatokon. A városok utcáin a civilek odamentek az amerikai katonákhoz, és kezet ráztak velük. Kis csoportok alakultak az utcasarkokon, és felfelé bámultak, nézték a legnagyobb légi forgalmat, amit Angliában valaha is láttak.

Naomi Coles Honour női segédszolgálatos hadnagy, az X-23 zseb-tengeralattjáró kapitányának felesége is hallotta a híreket, és rögtön tudta, hol van a férje. Valamivel később tele-

fonhívást kapott, a haditengerészet főparancsnokságának egyik vezérkari tisztje hívta fel:

– George jól van, de maga el sem tudja képzelni, mi mindenen ment keresztül.

Naomi később majd mindent megtud, most az a fontos, hogy a férje épségben van.

A tizennyolc éves Ronald Northwoodnak, a *Scylla* parancsnoki hajó matrózának az anyja olyan izgatott lett, hogy átrohant az utcán megmondani a szomszédasszonyának, Mrs. Spurdgeonnak, hogy „az én Ron fiam is biztosan ott van!”. Mrs. Spurdgeont nem lehetett olyan könnyen lepipálni. Neki is volt „egy rokona a *Warspite-on*”, ő is biztosan tudta, hogy az is ott van. (Kisebb-nagyobb eltérésekkel hasonló beszélgetések folytak egész Angliában.)

Grace Gale, annak a John Gale közlegénynek a felesége, aki az első hullámban érkezett a Sword-partra, éppen a legkisebb gyermeküket fürdette a három közül, amikor meghalotta a közleményt. Próbálta visszatartani a könnyeit, de nem tudta. Biztosra vette, hogy a férje Franciaországban van.

– Édes istenem – suttogta –, hozd vissza őt! – Aztán azt mondta a lányának, Evelynnek, hogy kapcsolja ki a rádiót. – Nem fogjuk azzal megszégyeníteni az apátokat, hogy aggódunk érte.

A dorseti Bridgeportban, a Westminster Bank templomi csendjében Audrey Duckworth nagyon el volt foglalva, és csak később a nap folyamán hallott a partraszállásról. Talán jobb is volt így. Amerikai férje, az 1. hadosztályban szolgáló Edmund Duckworth százados azonnal elesett, mihelyt kilépett az Omaha-partra. Öt napja házasodtak össze.

Sir Frederick Morgan altábornagy éppen útban volt Eisenhower portsmouthi főhadiszállására, amikor hallotta, hogy a BBC bemondója figyelmezteti a hallgatókat: fontos bejelentés következik. Morgan szólt a sofőrjének, hogy állítsa meg az autót egy pillanatra. Felerősítette a rádiója hangját. Az eredeti partraszállási terv megalkotója ekkor hallotta a támadásról szóló hírt.

Az Egyesült Államok legnagyobb részére az éjszaka közepén érkezett meg a hír. A keleti parton hajnali 3 óra 33 perc

volt. A legtöbben aludtak. Az elsőők között hallották meg a D-nap hírért az éjjeli műszakban dolgozók ezrei, azok a férfiak és nők, akik erejüket megfeszítve gyártották az ágyúkat, harc-kocsikat, hajókat és repülőgépeket a támadáshoz. A hatalmas, lüktető tempójú hadiüzemekben mindenütt megállt a munka egy ünnepélyes pillanatra. Az egyik brooklyni hajógyárban több ezer nő és férfi letérdelt a félkész, nagy teherhajók fedélzetére, és az ívlámpák éles fényében elimádkozta a Mi-atyánkot.

Az alvó városokban és falvakban mindenütt kigyúltak a fények. Csendes utcák váltak hangossá, amikor bekapcsolták a rádiókat. Az emberek felkeltették szomszédaikat, hogy elmondják a nagy újságot, és annyian telefonáltak a barátaik-nak és rokonaiknak, hogy a telefonközpontok nem győztek kapcsolni. Coffeyville-ben, Kansas államban, férfiak és nők hálórúhában térdeltek a verandán, és imádkoztak. Washing-ton és New York között az egyik vonaton megkértek egy lelkészt, hogy tartson rögtönzött istentiszteletet. Mariettában, Georgia államban, az emberek hajnali 4 órakor a templomban tolongtak. Megkondult a Szabadság-harang Philadelphiában, és a történelmi Virginiában, a 29. hadosztály otthonában, mindenütt zúgtak a templomok harangjai, akárcsak annak idején, a forradalom alatt. A kis Bedfordban, Virginiában (3800 lakos) a hírnek különleges jelentősége volt. Majdnem mindenkinek a fia, testvére, szerelme vagy férje a 29-esek között szolgált. Bedfordban még nem tudták, hogy az ottani férfiak az Omaha-parton szálltak partra. A 46 férfi közül, akik a 116. ezredben szolgáltak, csak 23-an tértek haza.

Lois Hoffman, a haditengerészet női segédszolgálatos zászlósa, a *Corry* kapitányának felesége a virginiai Norfolkban, a haditengerészeti támaszponton éppen szolgálatban volt, amikor először hallott a D-napról. Hála barátainak, akik a had-műveleti irodában teljesítettek szolgálatot, követni tudta férje rombolójának útvonalát. Ennek a hírnek számára nem volt személyes vonatkozása. Ő ugyanis azt hitte, hogy a férje egy hadianyag-szállító konvojt kísér az Atlanti-óceán északi részén.

San Franciscóban Mrs. Lucille M. Schultz, a Fort Miley

veteránkórház ápolónője éppen éjszakai ügyeletes volt, amikor az első jelentések beérkeztek. A rádió mellett akart maradni, mert azt remélte, hogy a 82. légiszállítású hadosztályt is megemlítik. Gyanította, hogy a hadosztályt bevetik a partraszálláskor. De attól is félt, hogy a rádió felizgatja egyik szívbeteg páciensét, egy első világháborús veteránt. Az is hallani akarta a jelentéseket.

– Bárcsak ott lehetnék! – mondta az öreg.

– Ön már megvívta a maga háborúját – mondta Schultz ápolónő, és kikapcsolta a rádiót.

A sötétben ült, és csendesen sírt. Többször egymás után elmondta a rózsafüzért a huszonegy éves ejtőernyős fiáért, Arthurért, akit az 505. ezredben inkább csak úgy ismertek, hogy Dutch Schultz közlegény.

Mrs. Theodore Rooseveltt nyugtalanul aludt Long Island-i otthonában. Hajnali 3 óra körül felébredt, és nem tudott újra elaludni. Önkéntelenül bekapcsolta a rádiót. Éppen jókor, mert hallotta a D-nap hivatalos bejelentését. Tudta, hogy a férje általában mindig a harcok legsűrűbbjében található. Valószínűleg ő volt az egyetlen olyan asszony az országban, akinek a férje az Utah-parton, a fia pedig – a huszonöt éves Quentin Rooseveltt, az 1. hadosztály századosa – az Omaha-parton harcol. Felült az ágyában, becsukta a szemét, és elmondott egy régi, hagyományos családi imát: „Ó, Uram, légy a támaszunk e napon... Míg csak meg nem nyúlnak az árnyékok, és le nem száll az este.”

Az ausztriai Krems melletti Stalag 17B hadifogolytáborban a hír alig fékezhető ujjongást váltott ki. Az amerikai légierő katonái a felvillanyozó bejelentést pici, maguk gyártotta kristálydetektoros rádiókészülékeken hallgatták, melyeket fogkefetartókba rejtettek vagy grafitceruzának álcáztak. James Lang törzsörrmester, akit több mint egy évvel azelőtt lőttek le Németország fölött, szinte el sem merte hinni a jelentést. A tábor „hírlehallgató bizottsága” igyekezett óvni a 4000 hadifoglyot a túlzott derűlátástól. „Ne tápláljatok túlzott reményeket – figyelmeztették őket –, hagyjatok időt nekünk, míg a hírt megerősítik vagy cáfolják.” A foglyok azonban barakkokról barakkra titokban a normandiai partok térképét kezdték

megrajzolni, és képzeletben elhelyezték rajta a szövetséges haderők diadalmas előrenyomulását.

Ekkoriban a hadifoglyok többet tudtak a partraszállásról, mint a német nép. Az utca embere eddig nem hallott semmit sem hivatalosan a dologról. Ez annál fonákabb volt, mert a berlini rádió három órát rávert az Eisenhower-kommünikére, és elsőként jelentette a szövetséges partraszállást. Fél 7-től kezdve a németek elárasztották a kissé kétkedő világot az állandóan érkező, újabb és újabb hírekkel. Ezekről a rövidhullámú adásokról azonban a német közvélemény nem értesült. Mégis több ezren megtudták a partraszállás hírét más forrásokból. A külföldi rádiók hallgatása tilos volt, és szigorú börtön várt arra, aki ezt megszegi, most mégis sokan átkapcsoltak svájci, svéd vagy spanyol rádióállomásokra. A hírek gyorsan terjedtek. Akadtak persze, akik hallották a hírt, de kételkedtek benne. Voltak azonban olyanok is – elsősorban asszonyok, akiknek a férje Normandiában harcolt –, akiket nagyon érzékenyen érintett a hír. Werner Pluskat feleségét is.

Azt tervezte, hogy délután moziba megy Sauernéval, egy másik tiszt feleségével. De amikor meghallotta, hogy a szövetségesek partra szálltak Normandiában, valóságos idegrohamot kapott. Azonnal felhívta Sauernét, aki szintén hallott valamit a támadásról, és kérte, hogy ne menjenek moziba.

– Tudnom kell, mi van Wernerrel – mondta. – Lehet, hogy soha többé nem látom őt.

Sauerné nyersen és porosz módon válaszolt:

– Nem szabad így viselkedni! Hinnie kell a Führerben, úgy kell tartania magát, ahogy egy tiszt feleségéhez illik!

– Soha többet nem állok szóba magával – vágott vissza Pluskatné, és lecsapta a kagylót.

Úgy látszik, Berchtesgadenben, Hitler környezetében, a szövetségesek hivatalos bejelentésére vártak, mielőtt a színe elé merészkednek a hírrel. Körülbelül délelőtt 10 óra volt (9 óra német időszámítás szerint), amikor Hitler haditengerészeti segédtsíztje, Karl Jesko von Puttkamer tengernagy felhívta Jodl irodáját, és a legújabb jelentéseket kérte. Azt mondták neki: „Határozott jelek mutatnak arra, hogy fontos partraszállás történt.” Puttkamer és törzse annyi jelentést gyűjtött

össze, amennyit csak tudott, és gyorsan elkészített egy térképet. Azután Rudolf Schmundt altábornagy, a Führer első segédtszjtje, felkeltette Hitlert. A Führer háziköntösben jött ki hálósobájából. Nyugodtan meghallgatta segédtszjtjeinek a jelentését, és az OKW főnökéért, Wilhelm Keitel tábornagyért és Jodlért küldött. Mire ők megérkeztek, Hitler felöltözött – és idegesen várakozott.

Az ezután következő helyzetmegbeszélés – Puttkamer emlékezete szerint – „végtelenül izgatott volt”. Az értesülések hiányos volta ellenére, a már ismert információk alapján, Hitler állandóan azt ismételte, hogy ez nem a fő partraszállás. A megbeszélés alig néhány percig tartott, és gyorsan befejeződött – amint Jodl később beszámolt róla –, mert Hitler hirtelen rájuk rivallt: – Mondják meg, ez-e a partraszállás, vagy sem! –, aztán sarkon fordult, és elhagyta a helyiséget.

A páncélosadosztályok bevetésének a kérdése, melyet von Rundstedt olyan erősen sürgetett, fel sem vetődött.

10 óra 15 perckor megszólalt a telefon Erwin Rommel tábornagy herrlingeni otthonában. Vezérkari főnöke, Hans Speidel altábornagy telefonált, hogy tájékoztatást adjon a partraszállásról. Rommel megrendülve és izgatottan hallgatta.

(Speidel altábornagy azt mondta nekem, hogy ő Rommelt „reggel 6 óra körül egy magánvonalon” hívta fel. Ugyanezt állítja könyvében is [*Invasion 1944*]. Speidel azonban összekeveri az időpontokat. A könyvében például azt állítja, hogy a tábornagy június 5-én hagyta el La Roche-Guyont, nem pedig június 4-én, ahogy Hellmuth Lang százados és Hans Georg von Tempelhoff ezredes tanúsítja, és ahogy a B hadseregcsoport hadinaplójában fel is jegyezték. A napló a D-napon csak egy hívást említ, a 10 óra 15 percest. A bejegyzés így szól: „Speidel telefonon tájékoztatja Rommel tábornagyot a helyzetről. A B hadseregcsoport főparancsnoka még ma visszatér főhadiszállására.)

Ez nem olyan támadás, mint a dieppe-i. Rommelnak azt súgták az ösztönei, amelyek eddig is oly sok jó szolgálatot tettek már neki, hogy ez az a nap, amire várt – amelyikre azt mondta, hogy a „leghosszabb nap”. Türelmesen megvárta,

míg Speidel befejezi a jelentést, aztán nyugodtan annyit mondott az izgalom legcsekélyebb árnyalata nélkül:

– Milyen ostoba voltam!

Letette a telefont, és Rommelné látta, hogy „a hívás teljesen megváltoztatta. . . szörnyű feszültség látszott az arcán”. A következő negyvenöt percben Rommel kétszer is felhívta segédtszjtjét, Hellmuth Lang századost Strasbourg környéki otthonában. Minden alkalommal más-más időpontot adott meg Langnak a La Roche-Guyonba való visszatérésre. Ez már önmagában is aggasztotta Langot. A tábornagra nem volt jellemző az efféle határozatlanság. „Szörnyen lehangoltnak éreztem a telefonban – emlékszik vissza Lang. – Ez sem volt jellemző rá mindeddig.” Végre végérvényesen megadta az indulás időpontját.

– Pontosan 1 órakor indulunk Freudenstadtból – mondta.

Amikor Lang letette a kagylót, azt hitte, Rommel azért halasztotta későbbre az indulást, hogy találkozzon Hitlerrel. Nem tudhatta, hogy Berchtesgadenban csak Hitler segédtszjtje, Schmudt altábornagy tudott Rommel németországi útjáról.

6

Az Utah-parton a teherautók, harckocsik, féllánc talpasok és dzsipek zúgása majdnem teljesen elnyomta a német nyolcvannyolcas lövegek szórványos hangját. Ez már a győzelem lármája volt: a 4. hadosztály gyorsabban haladt a szárazföld belseje felé, mint bárki hitte volna.

A 2. kijáratnál, az egyetlen töltésen, amely erről a partszakaszról befelé haladt, két férfi állt, és irányította az özönlő forgatagot. Mind a kettő tábornok volt. Az út egyik oldalán Raymond O. Barton vezérőrnagy állt, a 4. hadosztály parancsnoka, a másikon a fiatalosan szertelen Teddy Roosevelt dandártábornok. Amikor Gerden Johnson, a 12. gyalogezred őrnagya odaérkezett, látta, hogy Rooseveltt „fel-alá jár a poros úton, a botjára támaszkodva és pipázva, olyan rendíthe-

tetlen nyugalommal, mintha a New York-i Times tér közepén állna”. Roosevelt észrevette Johnstont, és rákiáltott:

– Hé, Johnny! Jobbra tarts ám ezen az úton, itt az a szabály! De úgy látom, remekül csinálod. Nagyszerű nap a vadászatra, nem igaz?

Roosevelt diadalmas pillanatokat élt át. Az a döntése, hogy a 4. hadosztályt kétezer méterrel a tervezett patraszállási ponttól távolabb teszi partra, katasztrófához is vezethetett volna. Most viszont, ahogy elnézte a járművek hosszú sorát, hatalmas személyes elégtételt érzett.

(Az Utah-parti érdekért Rooseveltet kongresszusi érdeméremmel tüntették ki. Július 12-én Eisenhower tábornok megerősítette a 90. hadosztály parancsnokává történő kinevezését. Roosevelt azonban sohasem tudta meg, hogy kinevezték. Ugyanaznap este szívrohamban meghalt.)

Barton és Roosevelt azonban – gondtalanságuk látszata ellenére – ugyanazt a félelmet palástolták: ha az előnyomulást nem tudják állandó mozgásban tartani, a 4. hadosztályt egy határozott német ellentámadás megállíthatja. A két tábornoknak újra és újra forgalmi dugókat kellett szétoszlatnia. Az elakadt teherautókat könyörtelenül lelőtték az útról. Helyenként ellenséges lövedékektől talált, lángoló járművek akadályozták az előnyomulást. Harckocsik taszították le őket az elárasztott földekre, ahol a katonák a sárban cuppogva vonultak a szárazföld belseje felé. Délelőtt 11 óra körül kapta Barton a jó hírt: a 3. kijárat, mindössze másfél kilométernyire tőlük, nyitva áll. A helyzeten enyhítendő Barton csörömpölő harckocsijait azonnal odairányította. A 4. hadosztály nyomult, rohant a szorongatott helyzetben lévő ejtőernyősökkel való találkozóra.

Mikor a találkozó létrejött, bizony nem volt valami látványos – magányos katonák találkoztak egymással váratlan helyzetekben és helyeken, gyakran humoros vagy érzelmes hatást kiváltva. Valószínűleg Louis Merlano tizedes a 101. hadosztályból volt az első ejtőernyős, aki találkozott a 4. hadosztály csapataival. Merlano két másik ejtőernyőssel együtt a parti akadályok között ért földet, pontosan az eredeti Utah-part fölött, utána harcolva tett meg három kilométert

végig a part mentén. Fáradt volt, piszkos és elcsigázott, amikor 4. hadosztálybeli katonákkal találkozott. Egy pillanatig rájuk meredt, aztán ingerülten megkérdezte:

– Hol a pokolban voltatok eddig, fickók?

Thomas Bruff, a 101-esek őrmestere látta, amint a 4. hadosztály egy felderítője végigjön a töltésen Pouppeville közelében: „Úgy vitte a fegyverét, mintha mókusvadászatra készülne.” A felderítő ránézett a megviselt Bruffra.

– Hol van a háború? – érdeklődött.

Bruff, aki tizenhárom kilométerre a leugrási övezettől ért földet, és egész éjszaka egy kis csoporttal együtt harcolt Maxwell D. Taylor tábornok parancsnoksága alatt, ráförmedt a katonára:

– A hátam mögött mindenhol. Menj csak tovább, pajtikám, majd megtalálsz!

Audouville-la-Hubert mellett Thomas Mulvey, a 101-esek századosa a tengerpart felé sietett egy dűlőúton, amikor „egy fegyveres katona bukkant fel a bokrok mögül, mintegy hetven méterre tőlem”. Mindketten fedezékbe vágták magukat. Aztán óvatosan kidugták a fejüket, tüzelésre kész fegyverrel, és nagy csendben, gyanakodva méregették egymást. A másik katona azt követelte, hogy Mulvey dobja el a fegyverét és felemelt kézzel jöjjön elő. Mulvey azt javasolta, hogy az idegen tegye ugyanezt. „Ez többször megismétlődött – mondja Mulvey –, de egyikünk sem engedett.” Végül Mulvey, aki most már látta, hogy a másik férfi amerikai katona, felállt. Az út közepén találkoztak, kezet ráztak, és hátba veregették egymást.

Sainte-Marie-du-Mont-ban Pierre Caldron pék ejtőernyősöket látott magasan fönt a templomtoronyban, amint egy nagy, hovatartozásukat bizonyító narancssárga táblával integettek: néhány pillanat múlva a katonák hosszú sora vonult egyesével az úton lefelé. Amikor a 4. hadosztály áthaladt a városon, Caldron felemelte a kisfiát magasan a vállára. A fiú még nem épült fel egészen az előző napi mandulaműtétből, de ez olyan látvány volt, amelyről Caldron fiának nem volt szabad lemaradnia. A pék egyszer csak azon kapta magát, hogy sír. Egy zömök amerikai katona Caldronra vigyorgott, és felkiáltott:

– *Vive la France!* (Éljen Franciaország!)

Caldron visszamosolygott, és bólogatott a fejével. Képtelen volt egy szót is kiejteni.

A 4. hadosztály az Utah-part körzetéből a szárazföld belsejébe özönlött. A D-napon csekély emberveszteségeket szenvedtek: 197 embert, ezek közül 60-at még a tengeren. A 4. hadosztályra a következő hetekben szörnyű harcok várnak, de ez most az ő napjuk. Estére már 22 000 ember és ezernyolcszáz jármű száll partra. Az ejtőernyősökkel együtt a 4. hadosztály hozta létre az első nagyobb amerikai hídfőt Franciaországban.

Vadul, és minden talpalatnyi földért harcolva törtek előre a katonák a véres Omaha-parton. A tenger felől nézve a part a rombolás és pusztítás iszonyú képét nyújtotta. A helyzet annyira kritikus volt, hogy délben Omar Bradley altábornagy az *Augusta* fedélzetén már azt a lehetőséget kezdte mérlegelni, hogy visszavonja csapatait, és a következő hullámban érkező csapatokat átirányítja az Utah-partra és a brit partokra. De miközben Bradley ezen tépelődött, a katonák az Omaha-part zűrzavarából előrenyomultak.

A Dog Green és Dog White szakaszokon egy mögorva, ötvenegy éves tábornok, Norman Cota, sétált fel és alá a tűzesőben, egy 45-ös revolverrel integetett és kiabált a katonáknak, hogy menjenek beljebb a partról. A katonák a parti magaslatoak alatt, a kavicsos és a durva tengerparti fűben kuporogtak, szorosan egymás mellett, onnan lesték a tábornokot. Nem akarták elhinni, hogy van ember, aki áll a lábán, és mégis életben marad.

Egy csoport ranger ott feküdt a vierville-i kijárat közelében.

– Rangerek, előre! – kiáltotta Cota.

Az emberek kezdtek felemelkedni és talpra állni. Lejjebb a parton egy elhagyott buldózer állt, megtölve robbanóanyaggal. Éppen erre volt most szükség, hogy felrobbantsák a harckocsiakadályt a vierville-i kijáratnál.

– Ki vezeti el ezt az izét? – mennydörögte Cota.

Senki sem felelt. Úgy látszik, a katonákat megbénította a kegyetlen géppuskarú, amely végigsöpört a partokon. Cota kezdte elveszíteni a hidegvérét.

– Hát senkinek sincs mersze vezetni ezt az átkozott tragacsot?! – ordította.

Egy vörös hajú katona lassan felállt a homokról, és elszántan odament Cotához.

– Én vállalom! – mondta.

– Ez már beszéd! – veregette meg a vállát a tábornok. – És most menjünk beljebb a partról!

Elindult egyedül, nem is nézett hátra. Mögötte az emberek mozgolódni kezdtek.

Ez hatott. Cota dandártábornok, a 29. hadosztály helyettes parancsnoka példát mutatott attól a pillanattól fogva, hogy a partra lépett. Ő foglalta el a 29-esek szektorának a jobb felét, Charles D. Canham ezredes, a 116. ezred parancsnoka pedig a balt. Canham végigment a halottak és sokkos állapotban lévők között, véres zsebkendővel sebesült csuklóján, és a katonák csoportjait előrenyomulásra biztatta.

– Itt legyilkolnak bennünket! – mondta. – Menjünk befelé, inkább ott haljunk meg!

Charles Ferguson őrzető elképedve nézett fel, amikor az ezredes elment mellette.

– Ki az ördög ez a gazember? – kérdezte, de azután az embereivel együtt felállt, és elindult a magaslatok felé.

Az Omaha-partnak az 1. hadosztályra eső részén a szicíliai és salernói veteránok gyorsabban megszabadultak a sokktól. Raymond Strojny őrmester összeszedte az embereit, és egy aknamezőn keresztül felvezette őket a partra. A tetőn páncéltörő rakétával kilőtt egy bunkert. Strojny kezdett „méregbe jönni”. Száz méterre tőle Philip Streczyk őrmester is torkig volt már azzal, hogy moccanni sem tudnak. Néhány katona még emlékszik, hogy Streczyk szinte rugdosta az embereket el a parttól, felfelé az aláaknázott magaslatra, ahol rést ütött az ellenséges szögesdróton. Röviddel ezután Edward Wozenski százados találkozott Streczykkel, amint egy ösvényen rohan le a part felé. Rémülten látta, hogy Streczyk rálép egy tányéraknára. Streczyk nyugodtan így szólt:

– Már akkor se robbant fel, amikor felfelé jövet ráléptem, százados úr!

George A. Taylor ezredes, a 16. ezred parancsnoka

keresztül-kasul bejárta az 1. hadosztály sávját, nem törődve a parton végigsöprő tűzérési és géppuskatűzzel.

– Csak kétféle ember marad itt a parton – kiáltotta. – A halottak és azok, akik ezután hálnak meg. Gyerünk innen végre!

Mindenfelé akadtak rettenthetetlen vezetők, közlegények is, tábornokok is, akik utat mutattak, és továbbvezették az embereket a partról. Ha már egyszer nekiindultak a csapatok, nem álltak meg többé. William Wiedefeld műszaki tiszthelyettes átlépte a holttesteket, köztük legjobb barátaiét, és elindult felfelé a dombon az aknamezőn keresztül. Donald Anderson hadnagy a sebét kötözte – hátulról lőtték nyakon, a golyó a száján jött ki –, és egyszerre csak azon vette észre magát, hogy „volt bátorságom felállni, és ebben a pillanatban újoncból harcos veteránna lettem”. Bill Courtney, a 2. rangerászlóalj őrmestere felmászott a magaslat szélére, onnan kiabált le a rajának:

– Gyertek fel, ezeket a gazfickókat már elintéztük.

Abban a pillanatban géppuska kattogott fel tőle balra. Courtney gyorsan megfordult, és odavágott két kézigránátot; aztán újra kiabált:

– Gyertek! Gyertek! Most már végképp elintéztem őket!

Amikor a katonák elindultak előre, az első néhány partraszálló bárka egészen a partig jött, utat törve az akadályokon keresztül. Más hajók kormányosai is látták, hogy ezt meg lehet tenni, és követték a példát. Néhány, az előrenyomulást támogató romboló egészen közel jött a parthoz, kockáztatva, hogy megfeneklik, és közvetlen irányítással tüzelt az ellenség megerősített állásaira, az egész parti magaslatra. A tűz fedezete alatt az utászok hozzáláttak az akadályok majdnem hét órával ezelőtt elkezdett eltávolításának befejező szakaszához. Az Omaha-parton mindenütt elmozdultak a holtpontról.

Amikor az emberek látták, hogy lehetséges előrenyomulni, félelmük és csalódottságuk átadta helyét egy mindent elsöprő haragnak. A vierville-i magaslat legfelső pontján Carl Weast ranger őrzetű és századparancsnoka, George Whittington százados észrevett egy géppuskafészkét három némettel. Amikor Weast és a százados óvatosan megkerülte őket, az egyik

német hirtelen megfordult, észrevette az amerikaiakat, és kiabálni kezdett:

– *Bitte! Bitte!* (Kérem! Kérem!)

Whittington tüzelt, lelőtte mind a hármat. Aztán odafordult Weasthez, és azt mondta:

– Csak tudnám, mit jelent az a Bitte.

A katonák igyekeztek befelé a szárazföldre abból a szörnyűségből, amit az Omaha-parton átéltek. 1 óra 30 perckor Bradley altábornagy a következő üzenetet kapja: „Az Easy Red, Easy Green és Fox Red szakaszokon a kezdetben feltartóztatott csapatok a part mögötti magaslatokra nyomultak előre.” A nap végeztével az 1. és 29. hadosztály katonái másfél kilométernyire beljebb jutnak a partoktól. Az omahai veszteség: mintegy 2500 halott, sebesült és eltűnt.

7

Délután 1 óra volt, amikor Werner Pluskat őrnagy visszajutott etrehami harcálláspontjára. Az ajtón betámolygó jelenség cseppet sem hasonlított arra a parancsnokra, akit a tisztjei ismertek. Pluskat reszketett, mintha szélütés érte volna, és csak annyit tudott mondani:

– Konyakot!

Amikor megkapta, a keze olyan leküzdhetetlenül remegett, hogy alig tudta felemelni a poharat.

Az egyik tisztje azt mondta:

– Őrnagy úr, az amerikaiak partra szálltak.

Pluskat rábámult, és intett, hogy távozzon. A törzs tagjai összegyűltek, mert nagy gondban voltak. A lőszer – közölték Pluskattal – hamarosan elfogy. Az ügylet jelentették az ezrednél – mondták –, és Ocker alezredes azt válaszolta, hogy a pótlás már úton van. Eddig azonban nem érkezett meg. Pluskat felhívta Ockert.

– Kedves Plus – szólt bele Ocker vidáman a telefonba –, hát maga él még?

Pluskat tudomást sem vett a kérdésről.

– Mi van a lőszerral? – kérdezte nyersen.

– Úton van – felelte Ocker.

Az alezredes nyugalma felingerelte Pluskatot.

– Mikor érkezik meg? – kiabálta. – Mikor? Maguknak fogalmuk sincs arról, hogy itt mi folyik!

Tíz perc múlva Pluskatot telefonhoz hívták.

– Rossz híreim vannak – mondta Ocker. – Most tudtam meg, hogy a lőszerszállítmány megsemmisült. Sötétedés előtt semmi sem ér oda.

Pluskat nem lepődött meg. Keserű személyes tapasztalatból tudta, hogy az utakon semmi sem mozoghat. Azt is tudta, hogy ha ez így megy tovább, estére elfogy ütegeinek a lőszere. Most az volt a kérdés, ki ér oda először az ágyúkhöz – a lőszer-e vagy az amerikaiak. Pluskat parancsot adott a katonáinak, hogy készüljenek föl a közelharcra, aztán céltalanul járkált a kastélyban. Fölöslegesnek és magányosnak érezte magát. Szerette volna tudni, hová lett Harras, a kutyája.

8

Azok a brit katonák, akik a D-nap első csatáját vívták, több mint tizenhárom órája tartottak ki az elfoglalt kulcspozíció védelmében, az Orne és a Caeni-csatorna hídjain. Bár Howard őrnagy tehervitorlázó csapatait megerősítették más 6. hadosztálybeli ejtőernyősök, számuk mégis állandóan csökkent a kegyetlen aknavető- és puskatűzben. Howard emberei megállítottak több kisebb, tapogatózó jellegű ellentámadást. A fáradt, szorongó katonák türelmetlenül várták a tenger felől érkező felmentést az elfoglalt német állásokban, a hidak mellett.

Bill Gray közlegény ismét az órájára nézett a Caeni-csatorna hídjára vezető út melletti lövészgödrében. Lovat lord különítményének már másfél órája meg kellett volna érkeznie. Nem értette, mi történhetett kinn a tengerparton. Gray nem hitte, hogy a harcok súlyosabbak lehettek ott, mint itt a hidaknál. Alig merte felemelni a fejét, az volt az érzése, hogy a mesterlövészek az idő előrehaladtával egyre pontosabban céloznak.

Amikor a lövöldözés alábbhagyott, Gray barátja, John Wilkes közlegény, aki mellette feküdt, hirtelen azt mondta:

– Te, én mintha dudaszót hallanék.

Gray megvetően nézett rá.

– Bolond vagy – felelte.

Néhány másodperc múlva Wilkes ismét a barátjához fordult.

– Csakugyan dudaszót hallok – makacskodott.

Most már Gray is hallotta.

Lovat lord különítménye jött lefelé az úton, hetykén néztek ki a zöld sapkájukban. Bill Millin haladt a menet élén, dudáján a *Kék sapkák a határon* dallamát harsogta. A tüzelés hirtelen mindkét oldalon abbamaradt: a katonák megbámulták a látványt. A sokk azonban nem sokáig tartott. Amikor a különítmény áthaladt a hidakon, a németek ismét tüzelni kezdtek. Bill Millin emlékszik, hogy „csak a szerencsémnek köszönhettem, hogy nem találtak el, mivel nemigen hallottam semmit a duda hangjától”. Útközben Millin megfordult, és ránézett Lovat lordra. „Úgy lépkedett, mintha a birtokán sétálna – emlékszik vissza Millin –, és jelt adott, hogy csak folytassam.”

Az ejtőernyősök ügyet sem vetettek az erős német tűzre, kirohantak, hogy üdvözöljék a különítményt. Lovat elnézést kért a „néhány perces késésért”. Lelkesítő pillanat volt ez az elcsigázott 6. légiszállítású hadosztály katonáinak. Még órák teltek el, mire a brit csapatok zöme elérte az ejtőernyősök védelmi vonalának legtávolabbi pontját, de az első erősítés, íme, megérkezett. Amikor a piros és zöld sapkák összekeveredtek, hirtelen mindannyian észrevehetően megkönnyebbültek. A tizenkilenc éves Bill Gray úgy érezte, hogy „több évet fiatalodott”.

Hitler Harmadik Birodalmának e végzetes napján, amikor Rommel kétségbeesve száguldott vissza Normandiába, parancsnokai pedig elkeseredetten próbálták megállítani az előretörő szövetséges támadást a partraszállás frontjain – min-

den a páncélosokon múlt: a 21. páncéloshadosztályon, mely közvetlenül a brit partok mögött tartózkodott, valamint a 12. SS-páncéloshadosztályon és a páncélos kiképzőhadosztályon, melyeket Hitler visszatartott.

Rommel tábornagy az országút kígyózó fehér csíkját nézte, és sürgette a sofőrjét:

– Gyorsabban! Gyorsabban.

A motor felbőgött, amikor Daniel lenyomta a gázpedált. Éppen két órája hagyták el Freudenstadtot, és Rommel ez alatt alig nyitotta ki a száját. Segédtsztje, Lang százados, aki hátul ült, még sohasem látta a tábornagyot ilyen levertnek. Lang megpróbált a partraszállásról beszélgetni, de Rommel nem mutatott semmi hajlandóságot a társalgásra. Aztán hirtelen megfordult, és Langra nézett:

– Mindig is igazam volt – mondta. – Mindig.

Aztán az országútra meredt.

A 21. páncéloshadosztály nem jutott át Caen városán. Hermann von Oppeln-Bronikowski ezredes, a páncéloshadosztály harckocsiezredének parancsnoka fel és alá hajtott a menetoszlop mellett Volkswagenjén. A város romhalmazzá változott. Előzőleg bombatámadás érte, és a bombázók jó munkát végeztek. Az utcák megteltek törmelékhalomokkal, és Bronikowskinak az volt az érzése, hogy „a városból mindenki menekül, igyekszik mielőbb kijutni onnan”. Az utak tele voltak kerékpáros nőkkel és férfiakkal. A páncélosoknak semmi reményük nem volt rá, hogy átjussanak. Bronikowski úgy döntött, hogy visszafordulnak és megkerülik a várost. Tudta, hogy ez órákba telik, de nem volt más kiút. És hol van az az ezred, amelynek segítenie kellene támadásukat, ha majd átjutnak?

A tizenkilenc éves Walter Hermes, a 21. páncéloshadosztály 192. lövészezredének közlegénye még sohasem volt ilyen boldog. Nagy dicsőség érte! Ő vezette a támadást az angolok ellen! Hermes a motorkerékpárján ült, és az elővéd előtt haladt. A part felé siettek, hamarosan találkoznak a harckocsikkal, azután a 21. hadosztály az angolokat a tengerbe

szorítja. Mindenki ezt mondta. Mellette a többi motorkerékpáros barátai: Tetzlaw, Mattusch és Schard. Mindnyájan azt várták, hogy az angolok megtámadják őket, de még semmi sem történt. Különös volt viszont, hogy még nem érték utol a harckocsikat. Hermes azt hitte, valahol elől lehetnek, talán már támadást is indítottak a partnál. Hermes boldogan haladt, ő vezette az ezred elővédjét abba a tizenhárom kilométer széles részbe, melyet az angol rohamcsapatok még nem zártak össze a Juno- és a Gold-part között. Ez volt az a rész, amelyet a páncélosok kihasználhattak: teljesen elvághatják a brit partokat egymástól, és az egész szövetséges támadás sikerét fenyegethetik. Erről a résről azonban von Oppeln-Bronikowski ezredes nem tudott az égvilágon semmit.

Párizsban, az OB Westen von Rundstedt vezérkari főnöke, Blumentritt altábornagy felhívta Speidelt Rommel főhadiszállásán. Az egymondatos beszélgetést gondosan feljegyezték a B hadseregcsoport hadinaplójába. „Az OKW – mondta Blumentritt – engedélyt adott a 12. SS-páncéloshadosztály és a páncélos kiképzőhadosztály bevetésére.” Délután 3 óra 40 perc volt az idő. Mindkét tiszt tudta, hogy ezzel már elkéstek. Hitler és vezetési törzse több mint tíz órán át visszatartotta a két páncéloshadosztályt. Most már semmi remény sem volt rá, hogy bármelyik hadosztály elérje a partraszállási területet ezen a létfontosságú napon. A 12. SS-hadosztály csak június 7-én reggel érkezik a hídfőhöz. A páncélos kiképzőhadosztály, melyet alaposan megtizedeltek az állandó légitámadások, csak 9-én. A 21. páncéloshadosztálynak volt csak esélye a szövetséges támadás megzavarására.

Majdnem este 6 óra volt már, amikor Rommel Horchja befutott Reimsbe. A városparancsnokságról Lang telefonon felhívta La Roche-Guyont. Rommel tizenöt percet töltött a telefonnál, meghallgatta vezérkari főnökének tájékoztatását. Amikor kijött az irodából, Lang látta rajta, hogy rossz híreket kaphatott. Az autóban csend volt, amikor elindultak. Egy kis idő múlva Rommel kesztyűs öklével a másik tenyerébe csapott, és keserűen így szólt:

– Az én baráti ellenfelem, Montgomery! – Később pedig azt mondta: – Istenem! Ha a 21. páncélosadosztály sikeresen dolgozik, talán három nap alatt visszavethetjük őket.

Caentól északra Bronikowski parancsot adott a támadásra. Harmincöt harckocsit küldött előre Wilhelm von Gottberg százados vezetése alatt, hogy foglalják el a pəriers-i magaslatot, hat kilométerre a tengerparttól. Maga Bronikowski pedig a három kilométerre lévő biéville-i sziklás gerinc felé tör előre huszonöt harckocsival.

Edgar Feuchtinger altábornagy, a 21. páncélosadosztály parancsnoka és Marcks tábornok, a LXXXIV. hadtest vezénylő tábornoka odajött, hogy megnézzze, hogyan indul a támadás. Marcks Bronikowskihoz lépett, és így szólt:

– Oppeln, Németország egész jövőjének a felelőssége valószínűleg a maga vállán nyugszik. Ha nem sikerül visszaszorítani az angolokat a tengerbe, elvesztettük a háborút.

Bronikowski tisztelgett, és így válaszolt:

– Tábornok úr, minden tőlem telhetőt meg fogok tenni.

Amikor a harckocsik felvonultak és legyező alakban szét-szóródtak a földeken, Bronikowskit megállította Wilhelm Richter altábornagy, a 716. hadosztály parancsnoka. Bronikowski látta, hogy Richter „szinte őrjöng a fájdalomtól”. Könnyek szöktek a szemébe, és ezt mondta Bronikowskinak:

– A csapataim odavesztek. Az egész hadosztályomnak vége.

Bronikowski megkérdezte:

– Mit tehetek önökért, tábornok úr? Szívesen segítünk, ha tudunk. – Elővette a térképét, és megkérdezte Richtertől: – Hol vannak az állásaik? Kérem, mutassa meg.

Richter azonban csak a fejét csóválta.

– Nem tudom – mondta –, nem tudom.

Rommel félig hátrafordult a Horch első ülésén, és így szólt Langhoz:

– Remélem, nem lesz második partraszállás, mondjuk a Földközi-tengeren. – Egy pillanatnyi szünetet tartott. – Tudja, Lang – mondta aztán elgondolkozva –, ha én lennék a szövet-

séges haderők főparancsnoka, tizennégy nap alatt be tudnám fejezni a háborút.

Visszafordult, és előrebámult. Lang szánakozva nézte, de nem tudott segíteni. A Horch csak robogott a sötét estében.

Bronikowski harckocsijai csörömpölve haladtak fölfelé a biéville-i magaslatra. Mindeddig nem találkoztak ellenállással. Aztán amikor az első Panzer-IV a csúcshoz közeledett, hirtelen ágyúlövések dördültek valahol a távolban. Nem tudta megmondani, angol harckocsikkal találkoztak-e össze, vagy páncéltörő ágyúk tüzeltek rájuk. A tüzelés azonban pontos és kegyetlen volt. Úgy látszott, mintha fél tucat helyről jönne egyszerre. Hirtelen felrobbant a vezérharckocsi, anélkül hogy egyetlen lövést leadhatott volna. Két újabb harckocsi tört előre és tüzelt, de úgy látszott, hogy nem gyakoroltak komoly hatást az angol tüzerekre. Bronikowski kezdett rájönni, miért: az angol ágyúk fölülmúlták az övéit. Félelmetes lőtávolságuk volt. Egymás után lőtték ki Bronikowski harckocsijait. Nem egészen tizenöt perc alatt hat harckocsit veszített. Még sohasem látott ekkora tüzelést. Bronikowski semmit sem tehetett. Megállította a támadást, és parancsot adott a visszavonulásra.

Walter Hermes közlegény nem értette, hol maradnak a páncélosok. A 192. páncélos lövészezred elővédje már elérte a tengerpartot Luc-sur-Mernél, de a páncélosoknak még semmi nyoma. Az angoloknak sem. Hermes kissé csalódott volt. Az inváziós flotta látványa azonban majdnem kárpótolta. A tengerpart mentén a hajók és bárkák százait látta jobbra is, balra is, amint ide-oda manővereznek, és a parttól vagy két kilométerre mindenfelé hadihajók nyüzsögtek.

– Szép – mondta a barátjának, Schardnak. – Éppen olyan, mint egy díszszemle.

Hermes és barátai végignyúltak a fűben, és elővették a cigarettájukat. Úgy látszott, semmi sem történik, és senki sem adott nekik semmiféle parancsot.

A britek már elfoglalták állásaikat a périers-i magaslaton. Megállították Wilhelm von Gottberg harmincöt harckocsiját,

még mielőtt lőtávolságra érhetek volna. Gottberg percek alatt tíz harckocsit veszített. A késedelmes parancsok, a Caen megkerülésével elvesztegetett idő alkalmat adott az angoloknak, hogy megerősítsék állásaikat a hadászati fontosságú magaslatokon. Gottberg elátkozott mindenkit, aki csak az eszébe jutott. Visszahúzódott egy erdő szélére, Lebissey falu közelében. Ott parancsot adott embereinek, hogy ássák be a harckocsikat, csak a tornyuk lássék ki a földből. Biztosra vette, hogy az angolok néhány óra múlva Caen ellen fognak vonulni.

Gottberg meglepetésére azonban telt-múlt az idő, és a támadás csak nem jött. Aztán kevéssel este 9 után Gottbergnek elképesztő látványban volt része. Repülőgépek lassan erősödő zúgását hallotta, majd a távolban a még mindig ragyogó esti napsütésben vitorlázógépek raját látta érkezni a tengerpart felől. Rengetegen voltak, és szép, szabályos alakulatban repültek a vontatógépek mögött. Aztán még azt is láthatta, hogy a vitorlázókat elengedik, azok keringve, ide-oda dülöngélve, csendesen suhogva szállnak lefelé, és valahol a tengerpart és az ő állásai közt érnek földet. Gottberg dühösen szitkozódott.

Bronikowski is beásatta a harckocsijait Biéville-nél. Ahogy ott állt az országút mellett, látta, hogy „német tisztek jönnek gyalog vissza a frontról, egyenként 20–30 katonával – Caen irányába visszavonulva”. Nem értette, hogy az angolok miért nem támadnak. Az volt az érzése, hogy „Caent és az egész környéket néhány óra alatt el lehetett volna foglalni”. (Bár az angolok haladtak legtöbbet előre a D-napon, legfontosabb célpontjuknak, Caennak az elfoglalását elmulasztották. Bronikowski több mint hat hétig ezekben az állásokban maradt harckocsijaival – amíg a város el nem esett.)

A menet végén Bronikowski egy őrmestert látott, aki átnyalábolt két tenyeres-talpas német híradóslányt. „Részegek voltak, mint a disznók, az arcuk piszkos, az út egyik oldaláról a másikra dülöngéltek.” Ahogy ott tántorogtak, mindenről megfeledkezve, teli torokból énekelték a német himnuszt.

Bronikowski nézte őket, míg el nem tűntek a szeme elől. Azután hangosan megszólalt:

– Elvesztettük a háborút.

Rommel Horschja csendesen haladt át La Roche-Guyonon, lassan gördült végig a kis házak közt, melyek egymásra támaszkodtak az út két oldalán. A nagy, fekete kocsi lekanyarodott a főútvonalról, elhaladt a szögletesre legallyazott tizenhat hársfa alatt, és begördült a La Rochefoucauld hercegek kastélyának kapuján. Amikor megálltak az ajtó előtt, Lang kiugrott, és előreszaladt, hogy értesítse Speidel altábornagyot a tábornagy visszaérkezéséről. A folyosón egy Wagner-opera dallamait hallotta a vezérkari főnök irodájából kiszűrődni. A zene felerősödött, amikor az ajtó hirtelen kitárult, és kijött rajta Speidel.

Lang megdöbbsen, és dühös lett. Egy pillanatig elfelejtette, hogy a felettesével beszél, és rászólt:

– Hogy tud ön operákat hallgatni ilyenkor?

Speidel elmosolyodott, és azt mondta:

– Kedves Lang, csak nem képzeled, hogy ez az én kis zenehallgatásom megállítja a partraszállást?

Rommel végigsietett a folyosón hosszú csukaszürke köpenyében, jobb kezében ezüstvégű marsallbotját tartva. Bement Speidel irodájába, kezét a háta mögött összekulcsolva megállt, és a térképre nézett. Speidel becsukta az ajtót, Lang pedig, mivel tudta, hogy a megbeszélésük jó ideig el fog tartani, a ebédlő felé tartott. Fáradtan leült az egyik hosszú asztalhoz, és egy csésze kávé rendelt az ügyeletes felszolgálótól. Egy újságot olvasó tiszt odafordult hozzá:

– Milyen volt az út? – kérdezte kedvesen.

Lang csak bámult maga elé.

A Cotentin-félszigeten, Sainte-Mère-Église mellett Dutch Schultz, a 82. légiszállítási hadosztály közlegénye egy lövészgödör falának vetette a hátát, és hallotta, hogy egy távoli templom toronyórája tizenegyet üt. Alig tudta nyitva tartani a szemét. Kiszámolta, hogy már közel hetvenkét órája ébren van – a június 4-i éjszakai halasztás óta, amikor beszállt a

kártyajátékba. Így utólag mulatságosnak találta, mennyi gondot okozott neki, hogyan veszítse el újra az összes nyereményét – hiszen egyáltalán semmi sem történt vele. Valójában Dutch egy kicsit szégyellte magát. Egyetlen lövést sem adott le egész nap.

Az Omaha-part mögött, az emelkedő alján, Alfred Eigenberg egészségügyi törzsőrmester elcsigázva rogyott le egy bombatölcsérben. Számolni sem tudta, hány sebesültet kötözött be. Teljesen kimerült, de egy dolgot még el akart végezni, mielőtt elalszik. Előhalászott a zsebéből egy gyűrött levélpapírt, és egy zseblámpa fényénél levelet írt haza. Ezt írta: „Valahol Franciaországban”, és aztán elkezdte: „Kedves mama és papa! Tudom, hogy már hallottatok a partraszállásról. Én jól vagyok.” Aztán a tizenkilenc éves orvos megállt. Nem jutott eszébe semmi több mondanivaló.

Lenn a parton Norman Cota dandártábornok figyelte a macskaszemeket – a teherautók elsötétített lámpáit –, és hallotta a katonai rendőrök és a partmesterek kiáltásait, amint a katonákat és a járműveket a szárazföld belseje felé irányították. Itt-ott még égett egy-egy partraszálló bárka, vörös fényt vetve az éjszakai égre. Hullámverés paskolta a partokat, és valahonnan a távolból Cota egy géppuska magányos kattogását hallotta. Hirtelen nagyon fáradtnak érezte magát. Egy teherautó haladt feléje, és Cota zászlójellel megállította. Fellépett a lépcsőre, és egyik karjával az ajtóba kapaszkodott. Egyetlen pillanatig visszanézett a partra, aztán ennyit mondott a vezetőnek:

– Vigyél fel a dombra, fiam!

Rommel főhadiszállásán Lang, mint mindenki, hallotta a rossz híreket: a 21. páncélosadosztály támadása kudarcot vallott. Lang nagyon le volt törve. Megkérdezte a tábornagtól:

– Gondolja, hogy vissza tudjuk még szorítani őket?

Rommel vállat vont, széttárta a karját, és azt mondta:

– Remélem, hogy igen, Lang. Eddig még majdnem minden sikerült nekem. – Megveregette Lang vállát. – Fáradtnak látszik – mondta. – Miért nem fekszik le? Hosszú napunk volt ma.

Sarkon fordult, és Lang nézte, ahogy végigmegy a folyosón az irodája felé. Az ajtó csendesen becsukódott mögötte.

Kint semmi sem moccan a két nagy, macskaköves udvarban. La Roche-Guyon csendes volt. Ez a legsúlyosabban megszállt francia falu hamarosan felszabadul – akárcsak Hitler egész Európája. Ettől a naptól számítva a Harmadik Birodalom életéből már egy év sincs hátra. A kastély kapuin túl a főutca szélesen, üresen tátongott, és a piros tetejű házak ablakain a redőnyök le voltak húzva. A Szent Sámson-templom órája éjfél ütött.

JEGYZET

A VESZTESÉGEKRŐL

Az évek során bizonytalan és egymásnak ellentmondó szám-
adatok láttak napvilágot a szövetséges csapatoknak a roham
első huszonnégyszáz órájában elszenvedett emberveszteségéről.
Egyikről sem lehet azt állítani, hogy pontos. A legjobb eset-
ben is csak becsléseknek minősíthetők, mert magának a
rohamnak a jellegéből adódóan lehetetlen bárkinek is pontos
számadatokra jutnia. Általában a legtöbb hadtörténész egyet-
ért abban, hogy a szövetségesek veszteségei elérték a 10 000-
ret, sőt egyesek ezt a számot 12 000-re teszik.

Az amerikai veszteségeket 6603 főre becsülik. Ez a szám-
adat az amerikai 1. hadseregnek közvetlenül a hadművelet után
kiadott jelentésén alapul, amely a következő megosztást közli:
1465 halott, 3184 sebesült, 1928 eltűnt és 26 fogságba esett.
Ebben az összeállításban benne vannak a 82. és 101. légiszállí-
tású hadosztály veszteségei is: 2499 halott, sebesült és eltűnt.

A kanadaiak 946 embert veszítettek, közte 335 halottat. Az
angolok semmilyen adatot nem tettek közzé, de becslések
szerint legalább 2500–3000 embert veszítettek, ebből a 6.
légiszállítási hadosztály egymaga 650 halottat, sebesültet és
eltűntet.

Mekkorák voltak a németek D-napi veszteségei? Senki sem
tudhatja. A magasabb rangú német tisztekkel folytatott be-
szélgetéseim során 4000-től 9000-ig terjedő becsléseket kap-
tam. Június végén Rommel azt jelentette, hogy e havi veszte-
sége: „28 tábornok, 354 magasabb parancsnok és megközelí-
tőleg 250 000 ember.” (Ez alighanem téves adat, mert Zim-
mermann altábornagy a hivatalos jelentés alapján azt írja,
hogy az invázió napjától június 25-ig a németek vesztesége
„897 tiszt, közte 6 tábornok és 63 ezredparancsnok; 40 217
altiszt és közember; 1956 keleti önkéntes – összesen 43 070
fő”. A B hadseregcsoport vesztesége az invázió napjától
augusztus 7-ig még mindig csak 148 075 fő volt. A szerkesztő
megjegyzése.)

Kiadta az Európa Könyvkiadó A kiadásért az Európa Könyvkiadó igazgatója felel Készült a
lubljanai Delo Nyomdában, 1985-ben

Hungarian translation © Revfy Tivadar, 1985

A fordítást az eredetivel egybeveterre és a kötetet szerkesztette Katona Tamás A tipográfia és a
fedőlap Illes Lajos munkája Műszaki szerkesztő Kakucsy Julia Műszaki vezető Miklósi Imre
Készült 14 36/A/5/ iv terjedelemben Times betűvel
ISBN 963 07 631 4

»Az Overlord hadművelet, a szövetségesek európai part-
raszállása pontosan 1944. június 6-án éjfél után tizenöt
perccel kezdődött, annak a napnak első órájában, melyet
»D-napként ismer majd a világ. Azokban a percek-
ben az amerikai 101. és 82. légitámasztású hadosztály
néhány különlegesen összetalugatott ejtőernyős katonája
kiugrott a repülőgépekből Normandia fölött a holdfényes
éjszakában. Öt perccel később és nyolcvan kilométerrel
arrább a brit 6. légitámasztású hadosztály egy kis csapata
beszállt le. Ők voltak a jelzők, azok a katonák, akik
azt a feladatot kapták, hogy fényekkel kitűzzék a leugrási
övezeteket az őket hamarosan követő ejtőernyősök és a
vitorlázógépeken szállított gyalogság számára.

A szövetséges ejtőernyős egységek világosan megjelölték
a normandiai hadszíntér szélső határait. Közöttük húzó-
dott, végig a francia tengerparton, az öt inváziós parton-
kasz: az Utah, az Omaha, a Gold, a Juno és a Sword. A
kora hajnali órákban, miközben az ejtőernyősök Norman-
dia sötét sövényei között harcoltak, a legnagyobb hajó-
had, melyet valaha látott a világ, gyülekezni kezdett a
partok előtt: majdnem ötezer hajó szállított több mint
kétszázezer katonát, tengerészt és a partvédelem katonáit.
A támadás reggel fél 7-kor kezdődött, hatalmas légi- és
haditengerészeti bombázás és tüzérségi összűz előkészí-
tése után, az invázió első hullámában néhány ezer katona
gázolt ki a partra.

Ami itt következik, az nem hadtörténet. Egyes emberek
története: a szövetséges hadsereg katonáié, az ellenségé,
akik ellen harcoltak, és polgári személyeké, akik beleke-
veredtek a D-nap veres forgatagába.«

Ryan maga jellemzi így méltán híres dokumentumköny-
vét, mely mind a mai napig a legérdekesebb beszámoló
a nyugati szövetségesek nagy partraszálló hadműveletéről
– arról a csatáról, amely végre a nyugati arcvonalon is
döntő csapást mért a hitleri hadságra.